

**TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
TÜBİTAK**

TARIM HAFTASI '97

SEMPOZYUM

**HER YÖNÜYLE
TOPRAK**

6 - 7 OCAK 1997

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ OTURUMU

Açılış Konuşmaları

<i>Prof. Dr. Gürol ERGİN / TMMOB ZMO Başkanı</i>	3
<i>Süleyman DEMİREL / Cumhurbaşkanı</i>	7
<i>Musa DEMİRCİ / Tarım ve Köyşleri Bakanı</i>	14
<i>Prof. Dr. Tosun TERZİOĞLU / TÜBİTAK Başkanı</i>	18
<i>Yavuz ÖNEN / TMMOB Başkanı</i>	19
<i>Hayrettin KARACA / TEMA Vakfı Başkanı</i>	22

Siyasal Parti Genel Başkanlarının Konuşmaları

<i>Mesut YILMAZ / ANAP Genel Başkanı</i>	25
<i>Bülent ECEVİT / DSP Genel Başkanı</i>	28
<i>Deniz BAYKAL / CHP Genel Başkanı</i>	40

BİRİNCİ OTURUM (Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri)

Başkan : <i>Prof. Dr. Osman TEKİNEL / Sütçüimam Üniversitesi Rektörü</i>	53
Türkiye’de Arazi Kullanımının Önemli Darbozğazları ve Çözüm Yolları	55
<i>Prof. Dr. İlhami ÜNVER / A. Ü. Ziraat Fakültesi</i>	
Toprak Kullanımı ve Yönetiminde Sorunlar	61
<i>Mehmet TAN / Köy Hizmetleri 1. Bölge Müdürlüğü</i>	
Arazi Kullanımında Karşılaşılan Çiftçi Sorunları	65
<i>Ünal ÖRNEK / TZO</i>	
Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunları ve çözümleri	73
<i>İsmet TAYŞI / TKB APK Kurul Başkanlığı</i>	
Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözüm Önerileri	99
<i>Turhan CERAN / TKB Tarım Reformu Genel Müdürlüğü</i>	
Arazi Kullanımına İlişkin Yasal ve Kurumsal Öneriler	106
<i>Sedat H. KARADAYI / TKB Mevzuat Dairesi Eski Başkanı</i>	
Tartışmalar	113

İKİNCİ OTURUM (Erozyon ve Çölleşmenin Sosyo-Ekonomik Boyutları, Çözüm önerilerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Yeri)

Başkan : <i>Hayrettin KARACA / TEMA Vakfı Başkanı</i>	129
Erozyon ve Çölleşmenin Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Çözüm Önerilerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Yeri	131
<i>Doç. Dr. Orhan DOĞAN / Türkiye Toprak İlmi Derneği</i>	
Sivil Toplum Kuruluşları ve Toprak Erozyonu ve Çölleşmenin Önlenmesinde İşlevleri	137
<i>Doç. Dr. Yücel ÇAĞLAR / Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği</i>	

Su Kaynaklarının Yönetimi ve Korunmasında Hükümet Dışı Çevre Koruma Kuruluşlarının Rolü	148
<i>Sunay DEMİRCAN / Doğal Hayatı Koruma Derneği</i>	
Erozyon ve Çölleşmenin Sosyo Ekonomik Boyutları Çözüm Önerilerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Yeri	152
<i>Mustafa ÇELİKER / Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü</i>	
Doğal Kaynakların Sürdürülebilir kullanım Süreçlerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Konumu ve Rollerini	155
<i>Doç. Dr. Ahmet SALTİK / TKV Kırsal Kalkınma Koordinatörü</i>	
Tartışmalar	162

ÜÇÜNCÜ OTURUM (Her Yönüyle Meralarımız - Sorunlar - Çözümler)

Başkan : Prof. Dr. Ömer BAKIR / Emekli Öğretim Üyesi	169
Türkiye Tarımında Çayır ve Mer'aların Dünyü, Bugünü ve Yarını	172
<i>Prof. Dr. Fahrettin TOSUN / Emekli Öğretim Üyesi</i>	
Yurdumuzda Mer'a Sorunları	175
<i>Haşim KARAŞAHİN / Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü</i>	
Türkiye Tarımında Mer'aların Önemi ve Sorunları	181
<i>Dr. Tuğrul BALIKÇIOĞLU / TKB TÜGEM Genel Müdür Yardımcısı</i>	
Mer'a ve Yayla Alanlarının Mevcut durumu, Islahı ve Yeniden Yapılanması	188
<i>Sabri ÇUHADAR - Mithat BAL / TZOB</i>	
Türkiye'de Yem Bitkileri Üretimini Artırma Olanakları	192
<i>Dr. Ali TAN / TMMOB ZMO</i>	
Tartışmalar	197

DÖRDÜNCÜ OTURUM (Siyasi Partilerin Toprak Politikaları)

Başkan : Murat OKTAR / TARGEV Vakfı Başkanı	
Prof. Dr. Latif ÖZTEK	209
<i>RP Samsun Milletvekili</i>	
Abdullah AKARSU	216
<i>ANAP Manisa Milletvekili</i>	
Mahmut ERDİR	223
<i>DSP Eskişehir Milletvekili</i>	
Ahmet KÜÇÜK	227
<i>CHP Çanakkale Milletvekili</i>	
Tartışmalar	233

AÇILIŞ OTURUMU

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Gürol ERGİN
TMMOB ZMO Başkanı

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Musa DEMİRCİ
Tarım ve Köyişleri Bakanı

Prof. Dr. Tosun TERZİOĞLU
TÜBİTAK Başkanı

Yavuz ÖNEN
TMMOB Başkanı

Hayrettin KARACA
TEMA Vakfı Başkanı

SİYASAL PARTİ GENEL BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

Mesut YILMAZ
ANAP Genel Başkanı

Bülent ECEVİT
DSP Genel Başkanı

Deniz BAYKAL
CHP Genel Başkanı

HER YÖNÜYLE TOPRAK SEMPOZYUMU AÇIŞ KONUSMASI

Prof. Dr. Gürol ERGİN

TMMOB ZMO Başkanı

Sayın Cumhurbaşkanım, değerli konuklar, yazılı ve görsel basının sayın temsilcileri, "Tarım Haftası'97" çerçevesinde TÜBİTAK ile birlikte düzenlediğimiz "Her Yönüyle Toprak" Sempozyumu'na hoşgeldiniz. Sizleri içten saygılarımla selamlıyorum.

Sayın Cumhurbaşkanımız, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak bu yılda yine tarımın önemli sorunlarını irdelemek ve çözümler üretilmesine katkıda bulunabilmek amacı ile en iyi biçimde değerlendirmek amacındayız. Amacımıza ulaşmada etkin sonuçlar alabilmemiz bakımından bu yılın çalışmalarını tek bir konu çerçevesinde yoğunlaştırmak istiyoruz. İstiyoruz ki 1997 yılında toplumun, toplumu yönetenlerin ve siyasal iradenin dikkatini her yönü ile TOPRAK konusuna çekelim. Toprak konusunu ilgi odağı haline getirelim. Bu amaçla tüm yıl boyunca ve bütün yurt yüzeyine yayılan değişik biçimli etkinlikler gerçekleştireceğiz. Bugünkü Sempozyumumuz bu etkinliklerin ilkinin oluşturuyor. Bunu diğerleri izleyecek.

Sayın Cumhurbaşkanı'mız, Ziraat Mühendisleri topluluğu olarak sizden istihamımız "1997'nin Türkiye'de Toprak Yılı" olacağını bugün, bu kürsüden ilan etme lütfunda bulunmanızdır. Bu lütufta bulunmakla siz, bizlerin Türkiye ve Türk tarımı için olumlu işler yapma arzu ve heyecanımıza ivme kazandıracak, bizlerin daha güçlü, daha şevkli bir biçimde çalışmamıza vesile olacaksınız.

Neden toprak yılı? Toprak bu kadar önemli mi, toprak yılından ne amaçlanmaktadır? Ülkemizde ekonomik, toplumsal ve siyasal çalkantıların, endişelerin arttığı, Avrupa ile bütünleşme, islam ülkeleri ile yakınlaşma çabalarının yoğunlaştığı bir dönemde "toprak yılı" bu denli önemli mi? İnsan kirlenmesinin konuşulduğu bir ortamda toprak kirlenmesinin bir önemi var mı?

Evet biz tarımcılar için toprak çok, hem de çok önemli. Toprak tarımsal faaliyetin ana üretim faktörü. Toprak yoksa bitkisel üretim de, hayvansal üretim de yok. Toprak, toplumu besliyor. Nüfusun önemli kısmına istihdam olanağı sağlıyor, toplumda huzurun, sükunun kaynağı oluyor. Toprak yoksa, çölleşme, açlık, sefalet ve göç var. Toprak yalnızca biz tarımcılar için değil, tüm toplum için çok önemli. Kültürümüzde büyük ölçüde yer alıyor. Toprak vatanımız. Uzun süre yabancı ülkelere kalıp da yurda döndüğümüzde ilk işimiz toprağı öpmek oluyor. Bir karış toprağı düşünmana vermeyiz, diyoruz. Vermeyeceğiz de. Toprak, ana bizim için, doğurgan, bu nedenle "toprak ana" diyoruz ona. Onu en bağılı sevgili olarak görüyor, "benim sadık yarım kara topraktır" diyoruz. Ancak, acaba, her açıdan bu denli önemli olan toprağı tanıyor muyuz, değerini biliyor muyuz, onu yeterince koruyor muyuz, sürdürülebilirliğini sağlayabiliyor muyuz? Ne yapmalıyız toprak ana için? İşte bu ve benzeri soruların yanıtlarını bulmak amacı ile 1997'yi "Toprak Yılı" olarak değerlendirmek istiyoruz. Biliyoruz ki, toprak, üretilmeyen tek kaynak ve Türkiye'de artık ciddi bir miktarda tarım toprağı artırma olanağımız yok. Var olana sahip olma zorunluluğun-

dayız. Üzülerek belirtirim ki, Türkiye’de mülk edinme hırsı çok, ancak varolanı sahiplenme, sahip olunanın değerini bilme yeteneği yok.

Türkiye’de toprak mülkiyetinde önemli sorunlar var. Türkiye’de yaklaşık 4.100.000 tarımsal işletme var. bu işletmelerden 102.000’i topraksız, hiç toprağı yok. 250.000 işletmenin toprağı 5 dönümden az, 380.000 işletmenin toprağı 5-9 dönüm arasında, 750.000 işletmenin toprağı ise 10-19 dönüm arasında. Başka bir biçimde söylersek işletmelerin yaklaşık % 35’i 20 dönümden daha az toprağına sahip. “Bunlara ekonomik anlamda işletme diyebilir miyiz?” sorusunun yanıtını sizlere bırakıyorum. Aynı biçimde GAP’ın da içinde yer aldığı Güney Doğu Anadolu Bölgesi’ne baktığımızda daha vahim, daha çarpıcı bir tablo ile karşılaşılıyor. Bu Bölgede 362.000 işletme var. Bu işletmelerin 29.000’i topraksız, bir karış toprağı yok. 21.000’inin toprağı 5 dönümden az, 15.000’i 5-9 dönüm arası; 38.000’i 10-19 dönüm arası toprağına sahip. Topraksız ve 5 dönümden az toprağına sahip 50.000 ailenin toplam 48.000 dönüm toprağı var. Öte yandan 405 ailenin toprakları 3.152.000 dönüm. Kısacası, 50.000 aile ortalama 1 dönüm toprağına sahipken, 405 aile ortalama 7.780 dönüm toprağına sahip. Değişik bir ifade ile yöredeki 6 aile, 5.000 ailenin sahip olduğu kadar toprağına sahip. Türkiye eğer, sosyal devlet olduğunu iddia ediyorsa, bu çarpıklığı gidermek zorundadır. Tarım topraklarının amaç dışı kullanımı bir afet halini almıştır. Son 20 yılda yalnızca yerleşim alanları için tarım dışı bırakılan alan 450.000 ha’dır. Türkiye genelinde değişik amaçlar için tarımdışı kullanıma açılan toplam alan 1.5 milyon ha’dır. GAP bölgesinde sulamaya açılacak alanın 1.7 milyon ha olduğunu belirtirsek, durumun vehameti net olarak ortaya çıkar.

Türkiye topraklarında çok önemli düzeyde erozyon sorunu yaşanıyor ve erozyona uğrayan alan yıldan yıla artıyor. Bugün Türkiye’de 62 milyon ha alanda erozyon olduğu belirtiliyor. Tüm topraklarımız ise 78 milyon ha. Son belirlemelere göre 1 yılda akarsularla taşınan vatan toprağı 1.2 milyar ton. Bu sorun yalnız ivedi değil, seferberlik halinde bir çözüm bekliyor.

Ülkemizde önemli toprak ve su kirlenmesi sorunu yaşanıyor. Bir yandan sanayi tesisleri, bir yandan konut alanları, diğer yandan da bilinçsiz tarım su ve toprakta önemli kirlenmelere neden oluyor. Ve tüm bu sorunları yaşarken, tarımdaki durumumuz hiç de iç açıcı olmayan bir manzara sergiliyor. GSYİH’da tarımın payı 1980’de % 26 iken, sürekli azalarak 1991’den itibaren % 15 dolayına gerilemiş bulunuyor. Halen bu oranı koruyor.

1987 üretici fiyatları baz alınarak yapılan hesaplara göre, 1980-1995 yılları arasında tarımda yıllık büyüme hızları ortalaması yaklaşık % 0.6. Son 5 yılın ortalaması ise yaklaşık % 0.5. Buna karşılık, nüfus artış oranının yaklaşık % 2 olduğuna dikkatinizi çekmek isterim.

Toplam ithalatla ham ve işlenmiş tarım ürünleri olarak tarımın payı son yıllarda artarak (1992 ve 1993’de % 10, 1994’de % 9.6, 1995’de % 11,9) 1995’de % 11.9’a ulaşmış bulunuyor. Aynı dönemde toplam ihracatta ham ve işlenmiş tarım ürünleri olarak tarımın payı aksine bir trend izleyerek 1992 ve 1993’de % 24 iken 1994’de % 23’e, 1995’de % 21’e iniyor.

Ham ve işlenmiş tarım ürünlerinde ithalatın ihracatı karşılama oranı 1981’de

% 15, 1992'de % 65, 1993'de % 75, 1994'de % 53 ve 1995'de % 94. Kısacası Türkiye 1980'li yılların ortalarına kadar tarımda net ihracatçı ülke iken, 1995'de ihracatı ölçüsünde ithalat yapmak zorunda kalan bir ülke oluyor.

Yatırım teşvik belgelerinin sektörel dağılımı şu tabloyu ortaya koyuyor: Tarım sektörü için verilen yatırım teşvik belgeleri, 1991'den 1995'e kadar sırasıyla % 1,5, 1,3, 1,1, 1,0 ve 0,4 oranları ile ifade ediliyor. Özetlersek tarım teşvik edilmiyor. Aynı durum gıda sanayii için de görülüyor, yine 1991-95 yılları için Gıda Sanayii yatırım teşvikleri sırası ile % 7,1; 9,8; 5,6; 4,0 ve 2,9 olarak gerçekleşiyor. Zaten az olan teşvikler giderek daha da kısılıyor.

Tablo, geneli ile ele alındığında iç açıcı görünmüyor. 1996 yılını çok özette değerlendirdiğimizde ise şu saptamaları yapabiliyoruz. DİE'nin verilerine göre, buğday üretimimiz 1995'de 18 milyon ton iken (ki biz elimizdeki diğer verilere bakarak bu miktarı, en çok 17 milyon ton olarak kabul ediyoruz), 1996'da 18,5 milyon tona yükseliyor, şeker pancarı üretimimiz 11 milyon tondan 14,18 milyon tona çıkıyor. Ayçiçeğinde ise 1995'den 1996'ya bir düşüş gözleniyor. 900.000 tondan 800.000 tona. Hayvancılıkta olumlu sinyaller aldığımızı ifade etmeliyim. Mayıs 1996'dan sonra süt fiyatında önemli canlanmalar oldu. Nisan 1996'da yaklaşık 17.000 TL dolayında olan süt fiyatı 32.000 TL'ye kadar yükseldi, bugün 35.000 TL'yi zorluyor. Bu olumlu bir gelişmedir. Çünkü et üretiminin artırılabilmesi, ancak sütün değer fiyatını bulması ile mümkündür. Kaldı ki, aynı tarihlerde et ithalatının durdurulmuş olması da yine olumlu bir gelişme olarak et fiyatlarında -yetersiz de olsa- bir canlanmaya neden olmuştur.

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken, içüretimi artırıcı önlemleri ve çalışmalarını hızla yürürlüğe koymak, kaçak et ve özellikle İran'dan kaçak hayvan girişini önlemede başarılı olmaktır. Konu hayvancılığa gelince, sayın Tarım ve Köyişleri Bakanımızdan, gerek hayvancılığı ve su ürünleri üretimini geliştirme ve gerekse işsiz Ziraat Mühendisleri ve Veterinerlere çalışma fırsatı yaratma açısından önemli olan ve çalışmalarına bir kaç ay önce başlanan projenin ne aşamada olduğu hususunda bizleri aydınlatma lütfunda bulunmalarını diliyorum.

Tarımı daha iyi bir yere getirmenin en önemli koşulu, tarımı ekonomik bir uğraş olarak gerçekleştirmek, bunun için de teknolojiyi tarıma aktarmak olduğuna göre, teknolojiyi tarıma kim aktaracak? Elbette Ziraat Mühendisleri. 1995-96 eğitim-öğretim yılı sonuna dek 13 Ziraat Fakültesinden 49.018 Ziraat Mühendisi mezun olmuş. Özel kesim büyük kısmı ile Ziraat Mühendisi istihdamına gerek duyacak yapıda değil, genç Ziraat Mühendislerinin kendi özel işlerini kuracak güçleri yok ve Tarım Bakanlığı da 1989 yılından bu yana Ziraat Mühendisi almak için sınav açmadığına göre Ziraat Mühendisleri teknolojiyi tarıma taşıma işlevini nasıl görecek? Tarım nasıl daha ileriye gidecek? Bilmiyorum, Sayın Bakanımız bu konuda bizlere az da olsa ümit verebilecek mi?

Sayın Cumhurbaşkanım izninizle sözlerimi, tarım topraklarının korunma ve doğru kullanımı konusunda Ziraat Mühendisleri Odası olarak önerilerimizin neler olduğunu özetleyerek tamamlayacağım.

Tarım topraklarının korunması öncelikle, yeni mevzuat düzenlemesine gerek göstermektedir. Hep birlikte gördüğümüz gibi, "Tarım alanlarının tarım dışı gaye ile

kullanılmasına dair yönetmelik" tarım topraklarının amaç dışı kullanıma açılmasını önlemede yetersiz kalmaktadır. Bu yönetmelik yerine "Tarım Arazilerini Kullanma ve Koruma Kanunu" çıkarılmalıdır. Bu kanunu uygulamak, toprak ve su kaynaklarını araştırmak, korumak, etüt-haritalama, toprak-su analizi, gübreleme, eğitim, projelendirme, proje uygulama vd. çalışmaları yapmak üzere TOPRAKSU Genel Müdürlüğü mutlaka yeniden kurulmalıdır. Eğer Köyişleri Bakanlığı kurulacak ise bu Genel Müdürlük Köyişleri Bakanlığı içerisinde yer almalı, Köyişleri Bakanlığı kurulmayacak ise TOPRAKSU Genel Müdürlüğü Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulmalı ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü de yeni kurulan bu Genel Müdürlük içerisinde yer almalıdır. Aksi halde, bugünkü uygulama sürdükçe tarım topraklarını koruma olanağı -bugün olduğu gibi yarın da- bulunamayacaktır. Bu Sempozyumda biz konuyu tüm görüş sahiplerinin önüne getiriyoruz ve ayrıntılı olarak tartışılmasını, somut çözüm önerilerinin bulunmasını bekliyoruz.

Toplantımızı onurlandıran, gücümüze güç katan Sayın Cumhurbaşkanımıza derin saygılarımızı, en içten şükran duygularımızı ifade ediyorum. Sempozyumumuzda konuşma yapmaları dileğimizi kabul etme inceliğini gösteren Sayın Tarım ve Köyişleri Bakanımız'a, ANAP, DSP ve CHP Sayın Genel Başkanlarına teşekkürü onurlu bir görev sayıyorum. Sempozyum'u TÜBİTAK gibi seçkin bir bilim kuruluşu ile birlikte düzenlemiş olmaktan duyduğumuz onurla Başkan Prof. Dr. Sayın Tosun TERZİOĞLU'na ve şahsında TÜBİTAK mensuplarına teşekkür ediyorum. Sempozyumun düzenlenmesini başarıyla gerçekleştiren ODA'mızın Toprak Komisyonu üyeleri, başta Komisyon Başkanı Doç. Dr. Sn. Orhan DOĞAN olmak üzere, Prof. Dr. Sn. İlhami ÜNVER'e, Prof. Dr. Sn. Ünal ŞARMAN'a, Prof. Dr. Sn. Koray HAKTANIR'a, Doç. Dr. Sn. Yücel ÇAĞLAR'a, Doç. Dr. Sn. Kahraman ÜNLÜ'ye, Sn. Mehmet TAN'a, Sn. Baki Remzi SUIÇMEZ'e, Sn. Mustafa ÇELİKER'e, Sn. Necdet ŞEN'e, Sn. Dr. Ali TAN'a, Sn. Anıl İsmet TORTOPOĞLU'na ve TÜBİTAK Tarım-Orman Grubu Sekreteri Prof. Dr. Sn. Neşet KILINÇER'e içtenlikle teşekkür ediyorum. Her biri yetkin birer bilim adamı ve araştırmacı olan Sayın Oturum Başkanlarına, Sayın Panelistlere, siz saygıdeğer konuklara, değerli meslekdaşlarıma şahsım ve Yönetim Kurulumuzun şükran dolu saygılarını sunuyorum. Hep birlikte, elbirliğiyle insanı ve toprağı temiz, insanına ve toprağına sahip çıkılan bir Türkiye'yi yaratacağıımız inancıyla Sempozyum'un başarılı geçmesini diliyorum.

Değerli misafirler, hepinizi sevgiyle selamlıyorum. Böyle bir toplantıyı tertiple-dikleri için Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Prof. Dr. Gürol Ergin ve TÜBİ-TAK Başkanı Sayın Tosun Terzioğlu'nu tebrik ediyorum ve konuşmamın başında 1997 Tarım Haftası münasebetiyle yapılan bu toplantıda 1997 yılını Toprak Yılı ilan ediyorum.

Toplumlar, şayet sorunlarının birileri tarafından çözümünü kafalarına koy-muş, kendileri hiçbir şey yapmadan o sorunların birileri tarafından çözülebileceğine inanmış, çözülemediği takdirde onların çözümü için gayret sarf etmek yerine hoş-nutsuzluk ortaya koymak, hem bugün için hem yarın için ümitsizliğe düşmeyi âdetâ bir meslek haline getirmişse, o ülkeler, toplumun hiçbir sorununu çözemez. Sorun-lar ne kadar çetin olursa olsun, bunun çözümsüz olduğuna inanmaksa, insan onu-ruyla bağdaşmaz. Sorunlar ne kadar çetin olursa olsun, bunun çözümü olabileceği-ne inanmak, onun için gayret sarf etmek gerekir. Yalnız bazı sorunların tabiatında, yapısında, cibilliyetinde zorluk vardır. Akşamdan sabaha çözümünü bulmanız müm-kün değildir. Onun içindir ki, evvela sorunların neticelerinden şikâyet ederken bunun köküne bir bakmak ve acaba bu akşamdan sabaha çözülebilir miydi? Çözülmedi di-ye şikâyet ediyorsak, bu şikâyetler ne kadar haklıdır, ona bir girmek lazımdır.

Aslında sorunların çözülmeyişinden şikâyet doğaldır. İnsan güncel yaşaya-caktır ve günlük hayatında ayakkabı ayağını sıkıyorsa, o ayakkabıdan şikâyetçi ola-caktır. Tabii ki, ayakkabı herkesin ayağını sıkımayabilir. Binaenaleyh, ayağı sıkılan adamın halinden de anlamak lazımdır.

Türkiye'de tarım sorunu konuşulup geliyor, çok konuşuldu, daha çok da ko-nuşulacak; yalnız bugünkü konuşulma şeklinde bir değişiklik vardır. Buradaki top-lantı gönüllü kuruluşlarımız tarafından, meslek kuruluşlarımız tarafından tertiplen-miştir. Bunu fevkalade önemsiyorum. Bu ülkenin siyasî kaderine demokrasi yoluyla el koymuş bulunan halkımızın, ülkenin kaderine el koyma hareketidir; bu bir trans-formasyondur, değişimdir. Binaenaleyh, bu ülkenin insanları, birileri yapsından, bi-zim de bu işin içinde bir emeğimiz olsun, bizim de bu aşta bir tuzumuz olsun gel-mek durumundadırlar. Esasen değişen dünya şartları içerisinde dünya her şeyi dev-letten bekleyen, devlet dediğimiz kurumdan bekleyen toplumların yerine her şeyi devletiyle beraber, insanıyla beraber, toplumuyla beraber çözmeye yönelmiş bir or-tamı meydana getiriyor. Fevkalade seviniyorum, üçüncü sektör denilen dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları, gönülden birçok sorunların çözülmesine katkıda bulu-nuyorlar.

Bence bir sorunu -Sayın Hayrettin Karaca burada ifade etti- topluma mal edil-miş olması, çözümünün en önemli şartıdır. Topluma mal olmamış sorunların saman alevi gibi bugün konuşulup yarın unutulup gittiğini, bir süre sonra akla geldiğini yine konuşuyoruz. Sorunlara çözüm arıyorsak, süreklilik ister. Binaenaleyh ben, metodolo-ji bakımından bu toplantıların her sene bir tarım yılı, her sene bir tarım haftası, her se-ne tarımın bir konusunun o yılın konusu yapılmış olmasını takdirle karşılıyorum. bun-dan evvelki yıl sulama yılıydı, çok güzel mesai yapıldı, çok güzel çalışmalar yapıldı,

bu dokümana da bağlandı. Binaenaleyh, bu ülkenin insanları, ama tümü -sadece bir avucu değil- bu ülkenin sorunlarını beraber düşündükleri takdirde bence vatandaş olma sorumluluğunu yüklenmişlerdir, vatandaş olmayı da hak etmişlerdir. Yoksa suyunu iç, havasını solu, ekmeğini ye, ondan sonra su kirlendiyse, hava kirlendiyse, ekme kalmamışsa, başka yere git... Böyle iş olmaz. Vatan dediğiniz olay, büyük kavram, tabii ki, bir coğrafyaya dayanıyor. Yalnız coğrafya anlam kazandığı zaman orası vatan oluyor ve biz bu ülkenin topraklarını, sınırlarını bekliyoruz diyoruz. Yani evet, devletimizin gözbebeği olan güvenlik kuvvetlerimiz, askerlerimiz, gece demeden, gündüz demeden ülkenin her sınırını, her kayasını bekliyorlar. Yani sınırlarımız bekleniyor derken, topraklarımız bekleniyor ile aynı şekilde telaffuz ediyoruz. Yalnız topraklarımızın sınırları beklemek suretiyle korunmuş olması yetmiyor, hatta sınırlarımızı korumaya devam edebilmemiz dahi, onun içindeki topraklarımızı korumamıza bağlı.

Binaenaleyh, her ülkenin başındadır, ama bizim daha çok başımızdadır, bizim birinci sorunumuz, ülkemizde, yani cumhuriyetin başında 10 milyon nüfusumuz -1927'deki nüfus sayımı 13 milyon gösteriyor, ama yani varsayalım ki, 1920 - 1923'te 10 milyon nüfusumuz var olsun- 8 milyonu toprakta, yani maişetini topraktan alıyor ve hangi şartlarla alıyor, o ayrı bir mesele; ama ondan alıyor. Toprak, o insanın velinimet.

Toprak dediğimiz zaman bir avuç kara toprak değil, kapsamlı bir şey; ama özü o, orada başlıyor. Binaenaleyh, sınırı dahi onun için koruyorsunuz ve sınırı onun için koruduğunuza göre onu da korumanız lazım, niçin lazım? Tabirler var Türkçe'de -her lisanda var, ama Türkçe'de çok güzel tabirler var- maişet kavgası, yaşam kavgası, hayat galesi, yani hayatın ağırlığı, yükü... Bu kavga dediğimiz olay dönüp dolaşıp geliyor ekmek kavgasına.

Ekmek kavgası denildiği zaman bunu herkes anlıyor. Yani herkes kendi ekmeğinin kavgasını yapma mecburiyetindedir. Namerde muhtaç olmamak için, çoluk çocuğunun maişetini için bir mücadeleyi yapıyor. O mücadele hangi cinsten olursa olsun, o ekmek kavgası ediyor. Ekmek kavgasıyla toprak kavgası aynı şeydir. Çünkü ekmek, topraktan geliyor. Binaenaleyh, sırf fırından çıkan ekmek olması şart değil, her çeşidi.

O itibarla bu seneki Toprak Yılı, öyle sanıyorum ki, ülkemizde pek çok insanın zihnine, bu bağlantıyı kurma imkânını, fırsatını verecektir. Öyleyse insanoğlu günlük yaşar dedim biraz evvel. İnsanoğlu biraz da menfaatları için yaşar ve kısa vadeli menfaatler için yaşar. Orta vadeli, uzun vadeli menfaatlarını tabii ki insanoğluna anlatmak çok önemli bir şeydir. Ama kısa vadeli menfaatını aşarak uzun vadeliğini orta vadeliğini anlatamazsınız. Öyleyse insanoğlunun kısa vadeli menfaati vardır. Nerede? İşte o toprağa sahip çıkmakta vardır.

Onun içindir ki, Toprak Yılı'nı yorumluyorum. Toprak Yılı, Türk insanının, Türk vatandaşının, bu ülkenin bütün vatandaşlarının ister maişetini topraktan temin etsin, ister etmesin, toprağa sahip çıkma olayıdır. Toprağa sahip çıkıyorsa, yaşamına sahip çıkma olayıdır. Ona sahip çıkıyorsa, sınırlarının, kahraman askerleri tarafından beklenildiği vatana sahip çıkma olayıdır. Bu bir taraftan devletin, öbür taraftan da vatandaşlarımızın teker teker veya vatandaşlarımızın beraberce meydana getirecekleri gönüllü kuruluşların hepsinin böylece görevidir.

Sevinerek söyleyeyim ki, ülkemizde çok güzel gelişmeler var. Vatandaşımız fevkalade ülke sorunları, kendi sorunları hakkında, ülkenin geleceği hakkında fevkalade hassa birtakım şeyler anlatılırsa, bunları çok kolay anlıyor, bunun etrafında toplanıyor. Burada TEMA Vakfının gerçekten çok kısa süre içerisinde Türkiye’de meydana getirdiği hareketin halka mal oluş şeklini övüyorum ve bu sene İstanbul’da Lütfi Kırdar Salonunda bir muhteşem toplantı yapıldı. Bu toplantıları senede 2 - 3 - 4 defa yapıyorlar; birçok kere yapılıyor. Bakın ne oluyor? Kartopu bu, yuvarlanarak gidiyor. Dün bir avuç insan buna sahipken, bugün daha çok insan ona sahip, yarın daha çok insan ona sahip... Ve bir gün milletçe, tümümüz o millî konuya sahibiz.

Toprak millî bir konudur. Toprakların akıp gitmesi, erozyon dediğimiz hadise veya topraklarımızın niteliğini değiştirmesi veya topraklarımızın üstünün örtülmesi veya yeşil örtünün kalkması, bir ülkenin fukaralaşmasının emareleridir. Fukaralaşmanın hududu göçe varır ve TEMA’cı arkadaşlarımızın bir sloganı var: “Türkiye çöl olmasın” başka bir sloganları daha var: “Türkiye atlaslarda -haritalarda- sahra olarak görülmeyecektir.” Binaenaleyh, bunlar çok güzel iddialar, çocuklarımıza mal olması lazım ve nitekim burada şurada şu anlatayım ki, bu gönüllü hareketlerin, çocuklarımıza intikal ettiği yerde çocuklarımız onu çok iyi algılıyor. Marş bestelemişler, onu söylüyorlar ve fevkalade güzel bir şey.

Nihayet eğer, Türkiye kendi sorunlarını, Adana’nın Toroslarında 2.500 metre yükseklikteki Aladağ’da, Köklü Köyünden Hasan emmiye kadar götürebildiyse, sanıyorum ki, başarıya çok yaklaştı, bence başarıdır o. Onun içindir ki, biliyorum Ziraat Mühendisleri Odamız her sene çok güzel konuları dile getiriyor. Hiç kimse bunlar dile getiriliyor, toplanıp toplanıp konuşuluyor da ne oluyor demesin ve bu bilinç meselesidir, bilinci taze tutma meselesidir, bilinci güçlendirme meselesidir ve bir ülkenin insanları, siyasî iktidarlar gelir, siyasî iktidarlar gider, onları getirip götürün de yine halktır; ama sorun, siyasî iktidarla beraber gelip siyasî iktidarla beraber gidiyorsa, o halka mal olmamıştır. Yani halka mal olmuş sorunlar, siyasî iktidarlar kim olursa olsun, ucundan tutmak mecburiyetiyle o ülkenin yönetimini karşı karşıya bırakır.

Bu noktaya kadar, bu çeşit toplantıların önemi üzerinde durmak istedim ve yılın ilk haftasında böyle bir konuyla Türkiye’nin önüne çıktığım için de ayrıca mutluyum; çünkü benim halkıma söyleyeceğim en önemli şey, evet, yıllardır uğraşırız, ülkeyi yoksulluktan, fukaralıktan, cehaletten, işsizlikten, çaresizlikten kurtaralım diye ve hiçbir şey yapmadık diyemeyiz. Pek çok güzel şey yapmışızdır, pek çok güzel şey yapmaya girdiğiniz yerde bunların birkısım kusurları olabilecektir, eksiklikleri, noksanlıkları olabilecektir, yanlışları da olabilecektir; ama sanıyorum ki, genelde doğrularına bakmak lazım, çerçeve olarak doğrularına bakmak lazım.

Türkiye’de toprağın içinden gelen birisi olarak söylüyorum, yani toprakta doğmuş birisi olarak söylüyorum, toprağın ıstırabını bilen birisi olarak söylüyorum. Hayatına, toprağın ıstırabının yön verdiği, çatlamış toprakla mavi göğün onun üstündeki insanlara veren ıstırabı bilen birisi olarak söylüyorum, evet toprak anamızdır; bu ana çok güzel bir anadır ve ana cömerttir, ana merhametlidir, ana güzeldir, ana bereketlidir, ana verendir; ama ananın veremediği zamanlar da olur. Ana takatsiz düşmüşse, güçsüz kalmışsa veremediği zamanlar da olur. İşte onun üstündeki, ona bağlı olan, ananın memesine bağlı olan milyonlar işte o ıstırabı çekerler.

Benim dediğim eski yıllar, benim çocukluk yıllarım. Ben inanmışımdır ki, Türkiye'nin siyasî sorunu da, ekonomik sorunu da, tarım sorunu değil, keşke tarım sorunu olsa. Çünkü tarım sorunu, bir ekonomik sorundur. Türkiye'nin siyasî sorunu da, ekonomik sorunu da, sosyal sorunu da, köy ve köyle meselesidir ve Türkiye'nin, bu meseleyi çözmedikçe diğer meselelerden kurtulması mümkün değildir. Bu meselenin çözümü de, bugünden yarına mevcut değildir.

Şimdi bakınız ne oluyor Türkiye'de? Türkiye'nin nüfusu 10 milyon iken, 8 milyonu tarım, 2 milyonu da diğer işlerde çalışıyor ve geçen 75 sene zarfından Türkiye'nin nüfusu 60 milyona geliyor, 30 milyonu tarımda, 30 milyonu diğer hizmetlerde; yani 75 sene evvel 8 milyon olan tarım nüfusu, 30 milyona çıkıyor, yani aşağı yukarı 4 misline yakın artıyor. Toprak aynı, pek aynı diyemeyiz, o da şöyle değişiyor: 50 milyon dekar ekilebilen toprak 250 milyon dekara çıkıyor, ama 250 milyon dekara çıkarken toprağa bir hücum var. O hücum, toprağın akıp gitmesine, yamaç topraklarının sürülmesine, meraların, çayırların ortadan kaldırılmasına, ormanların ortadan kaldırılmasına sebep oluyor. İnsanoğlu için ilk şey, yiecektir, içecektir, sonra giyinmektir, sonra ısınmaktır. Bunun yerine bir şey koymadığınız takdirde yarın bana lazım olur diye insanoğlu başka bir şeyi düşünmeyecektir.

Onun içindir ki, olay sadece bir büyüme olayı değil, sadece bir sorunu çözme olayı değil, çok boyutu olan bir sorunla karşı karşıyasınız ve netice itibariyle öyle gelmiş ki, artık 70'li, 80'li yıllardan itibaren her 10 sene 10 milyon nüfus artarak gidiyor ve bu artan nüfus ile geldiğimiz yerde 30 milyon tarımda çalışan nüfus, 30 milyon tarım dışında çalışan nüfus... Eğer şehirleşmeden şikâyet ediyorsak bundandır, eğer gelir dağılımından şikâyet ediyorsak bundandır, eğer Türkiye'de nüfusun yüzde 20'si, gayri safi millî hâsılanın yüzde 4'ünü alıyorsa bundandır. Çünkü nüfusun yarısı gayri safi millî hâsılanın yüzde 15'ini alıyorsa, bunun kendi içine baktığınız zaman bu döküm olacaktır. Fukaralıksa bundandır, hepsi bundandır. Çünkü nüfusun hâlâ 30 milyonu toprakta kalmıştır.

Bugün Avrupa Birliği dediğimiz ülkelerin 330 milyon nüfusları var ve tarımda çalışan 30 milyon insanı var; benimki kadar. Yani Türkiye, tarımda çalışan nüfus bakımından eşittir 15 tane Avrupa ülkesine ve Türkiye'nin Ortak Pazara, Avrupa Birliğiindeki intikalindeki zorlamalar da burada. Öyleyse, Türkiye'nin tarımla ilgili sorunlarının önemli bir kısmı nüfus artışındandır; bir.

İkincisi, artan nüfusun sanayiye ve hizmetlere transfer edilemeyişindendir.

Türkiye ne yapmalıdır? Ben makro söylüyorum, söylediğim şeyler günlük yapılması lazım gelen, hatta kısa vadeli lazım gelen şeyleri önlemez. Ben, devletim için makro söylüyorum, yani biraz yukarı planda söylüyorum. Türkiye, tablosunu değiştirecektir. Yani Türkiye, bugün toprakta yaşayan nüfusunun, maişetini topraktan temin eden nüfusunun miktarını yüzde 50'lerden yüzde 10'lara indirecektir. Kaç sene alır bu? Epeyce zaman alacaktır. Yalnız bunu başarabilmesi dahi senede yüzde 3 artan nüfusla mümkün değildir. Binaenaleyh, nüfus artışını yüzde 1'ler civarında tutarak, yüzde 1,5'u hiç geçmeyecek şekilde tutarak toprakta yaşayan nüfusunu azaltacak. Azaltmadığı takdirde şehirlere göç kaçınılmazdır ve bu nüfusu azaltacak; en önemli meselesi bu.

Bunu yapamadığı takdirde ki, Türkiye'nin bu tablo içerisinde çok bütün gayretlere rağmen şikâyet edecek tarafları vardır. Bakınız, hepiniz biliyorsunuz, pek çoğunuz bu ülkenin kalkınmasında çok güzel hizmetlere katıldınız, ömürlerinizi verdiniz; ama hep beraber bir tablo meydana getirdik. Bugün Türkiye'nin 35 bin köy ve pek çok mezra -onları saymıyorum, 75 bine kadar mezrası vardır- bunların içerisinde yaşayan nüfusumuzun medeni ihtiyaçlarımız dediğimiz zaman bu hemen hemen cumhuriyetin başında sıfırdır, sıfıra çok yakındır.

Türkiye'nin tümündeki okul hizmetlerine baktığınız zaman, bu okul hizmetlerinde 250 bin öğrenci, 12 bin öğretmen vardı. Türkiye Cumhuriyetindeki bu 250 bin öğrenci 15 milyona çıkmış, 15 milyon karşılığında da devlet 12 bin öğretmeni 550 bine çıkarmış ve okulu olmayan hiçbir yer bırakmamış. Bu Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çok büyük başarısıdır. Yani 20 tane öğrencisi bulunan en ücra dağ köyüne öğretmeni Türkiye götürmüştür. Bugün arızı bazı sebepler var, onlar ayrı mesele, ama her tarafa götürmüştür ve ilkokulu götürmüştür, arkasından ilkokul ve liseyi hemen hemen ülkenin her tarafına götürmüştür. Bugün bir üniversite hamlesini de yürütmektedir.

Şimdi elektriğe geldiğiniz zaman, 1950'de Türkiye'nin 35 bin köyünden 13 köyünde elektrik var, o da 13 köy dediğimiz yani tesadüfen bir yerde değirmen yapılmış, sonun yanında -Burdur'un Kurna Köyünde olduğu gibi- 10 haneli köye elektrik verilmiş. Bugün Türkiye'nin bütün köylerinde, en uzak mezrasında elektrik vardır.

Sağlık hizmetleri dediğiniz zaman, sağlık evleri, sağlık ocakları vasıtasıyla Türkiye'nin hemen hemen her tarafına ebe, hemşire ve yer yer de doktoru götürmüştür; henüz istediğimiz kadar değil, ama bunu götürebilmiştir.

Türkiye'nin 260 - 270 veya 250 milyon -değişen bir rakamdır, ama çok değişmez- 270 ila 280 milyon arasındaki dekar arazisinin ancak 85 milyon hektarı sulanabilir; yani suyu kabul eden kısmı bu, suyun miktarı da bu kadar. Bunun da 40 milyonunu Türkiye sulamıştır. Bunlar, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bugüne kadarki başarılarıdır.

Nihayet 5 milyon ton civarında olan tahıl, bugün 25 - 30 milyon tona tümüyle çıkabilmiştir. Yalnız bunu bir yerde kesmek istiyorum. Şöyle: Evet, Türkiye, medeni hizmetler dediğimiz, yani ışığı yok, içecek suyu yok, gidecek yolu yok, okulu yok, medeni hizmetler bunlar. Bu hizmetlerden bu ülkede mahrum olan pratik olarak kalmamıştır. Yani her yerine ulaşılabilir Türkiye'nin, çok pratik olarak diyorum, çok az sayıda ve sonradan kurulmuş köylerde de büyük gayretler sarf ediliyor, bir avuç denilecek kadar köyde içecek su meselesi vardır, bunların da meselesi bir iki sene zarfında çözülecektir. Her yerine ışığı Türkiye götürmüştür ve sulanabilecek topraklarının yarısına kadar su götürmüştür ve nihayet 1.000 - 1.200 traktörlü bir Türkiye'den 850 bin traktörlü bir Türkiye'ye de gelmiştir tarım mekanizasyonu bakımından; bunlar çok güzel. Türk köylüsü -Meclis kürsüsünden de söyledim- Türkiye Cumhuriyeti Devletine minnettardır, şükran borçludur; bu tamam. Yalnız iştira gücü, satın alma gücüne geldiğiniz zaman bu medeni hizmetler bir yerde muayyen bir miktar satın alma gücü meydana getiriyor. Gelir artışını diyorum ben. Gelirini neyle sağlayacak? Tarımdaki nüfus transformasyonu olup bitene kadar sanıyorum ki, Türkiye'de devlete de, devletin bütün organlarına da, tarıma ilgi duyan herkese de dü-

şen bir görev, tarımda yaşayan nüfusun gelir seviyesini artırmaktır. Birçok tedbirler de alınmıştır, yeni tedbirler alınmalıdır ve yeni tedbirleri devlet bugün şöyle, yarın böyle değil; devlet, meslek kuruluşlarıyla beraber, halkla beraber, kooperatiflerle beraber, köylüyle beraber almalıdır. En pratiğini, en doğrusunu bularak almalıdır.

Bakınız, Türkiye'nin hâlâ bu buğday üretkenliği 200 kilogram. 100 milyon dekar toprak ekıyor Türkiye, bu 200 kilogram az, bunu 450 kilogarama çıkardığınız zaman bence bütün çarpıklıklara rağmen ne olacaktır 450 kilogaramla, 45 milyon veya 50 milyon ton buğday demektir. Türkiye 50 milyon ton buğday ürettiği zaman -ki, bunu üretebilecek takati vardır- bence çok önemli bir mesafeyi almıştır.

Nereden geliyoruz buraya? 80 kilodan; dekara 80 kilo buğdaydan 200 kiloya geldik -ortalamayı söylüyorum- tohum denediğimiz zaman bundan çok daha iyileri olmuştur; ama ortalama 200 kilo olmuştur. Ortalama 200 kilo tohum Türkiye'ye yetmez. Onun için bu topraklar ne istiyorsa onu vereceksiniz, o da size verecek. Binaenaleyh, toprak yılının sanıyorum ki, en önemli mesajı, bunun ne istediğini bilelim.

Toprak dediğimiz olay, toprak ana, bu öyle bir nesnedir ki, onu kim seviyorsa, o da onu sever; her şeyde olduğu gibi. Yani beni kim seviyorsa, ben de onu se- verim; o cinstendir, toprak da öyledir. Dilinden ve derdinden anlayanı sever ve toprak yılını böyle başlıyoruz. Birçok kimse umuyoruz ki, bu Toprak Yılı'nın içerisinde o toprağın dilinden ve derdinden anlasın.

Şimdi size burada tabîî mesele bir teknoloji meselesi olduğu gibi fennin, bilimin, teknolojinin konusu olduğu gibi bir de işin insanı, hümanistlik tarafları var. Bizim ülkemiz gerçekten bir feryadı dile getirmeye zaman zaman vesile olmuştur. Bakınız ne diyor: "Susuzum, bozkırım/Kızgın güneşte yanan çatlamış baharım/Su ararım, su ararım" Su, toprağın infiali.

Devam ediyor, "Susuzum/Bir uçtan bir uca Anadoluyum/Düşümde bentler, barajlar görürüm/Göller ırmaklar görürüm/Gürül gürül akıp giden tepemde kızgın güneş/Yanarım, kavrulurum" diyor. Bu ülkenin ıstırabını dile getirme bakımından yanarım, kavrulurum sözlerinin altını çiziyorum.

Yalnız tabîî düşünde barajlar, bentler gören şair, çok önceden yazmış şiiri, ama bugün Türkiye'nin 165 tane bendi, barajı ve Türkiye'nin binden fazla göleti var. Anadolu üzerinde uçtuğunuz zaman aşağıda bu nazar boncuğu gibi ülkenin ırmaklarının, derelerinin geniş çapta kontrol altına alındığını görürsünüz.

"Bentler ve barajlarla sarmaş dolaş olmak, bol ürün vermek isterim" diyor; bu Anadolu'nun dili. Burada ümitsizlik yok, bir taraftan yanıyorum, tutuşuyorum, kavruluyorum diyor. Yani derdime bir çare bulun bol ürün vereyim diyor. Onu şöyle daha iyi söylüyor: "Dikilsin fidanlar, atılsın tohum" Tohum ve fidanın üzerinde duruyorum. Bu, üretkenliğin esasıdır. "Görün verimsiz sandığınız toprağı/Bir uçtan bir uca cennet olurum/Açar rengârenk çiçeklerim/Su beklerim, su beklerim". Bu bir feryat; ama ümit de veriyor. Benim feryadımı karşıla, ben baştan aşağı cennet olurum diyor.

Şimdi bu feryat karşısında Anadolu insanının -Anadolu insanı alicenap bir insandır, yani yüksek gönüllü bir insandır, bir filozoftur. Anadolu insanı, yani bu ülkenin insanı, bu ülkenin her karış toprağında yaşayan insanı biz Anadolu insanı olarak sayıyoruz- bir şükreden tarafı var. O, her türlü sıkıntının altında ezilmemiştir.

“Her türlü isteğimi topraktan aldım” diyor. Şimdi toprağa şükranını söylüyor, toprağın feryadına karşı “Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi/Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi/Ademden bu deme neslim getirdi/Bana türlü türlü meyve yetirdi/Her gün beni tepesinde götürdü” Borçlu olduğu varlığını gayet sade, ama çok gönülden söylüyor. “Bir çekirdek verdim, dört bostan verdin” diyor. Cömertlik toprağa verilmiş Hak’tan. Bütün kusurumuzu toprak gizliyor. “Kim ki olursa bu sırra mazhar” Yani toprağın sırrı dediğimiz olayı, her kim öğrenirse, bilirse. Toprak yılında bunu mahsus söylüyorum, bu toprağın sırrına vakıf olmak lazım.

“Dünyaya bırakır ölmez bir eser/Gün gelir Veysel’i bağrına basar/Benim sadık yarım kara topraktır”.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, değerli konuklar; bugün konumuz, "Her Yönüyle Toprak". Tabii ben konuşmamı yine o minval üzere sürdürüleceğim; ancak burada tabii daha önce konuşan Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımız, bir Tarım Bakanından bazı soruları var ki, onu istiyoruz dediler. Bu bakımdan elbette bunların cevabını vermek suretiyle bazı konulardan bahsetmek istiyorum.

Tabii tarımımızın problemi var ve dolayısıyla muhtelif platformlarda, muhtelif vesilelerle problemlerimizi dile getirdi; ama bu problemler, aşılmaz problemler de değil; mutlaka aşılabacaktır.

Türkiye'de hakikaten bugün bitkisel üretimin bazı konularında iftiharla söyleyeyim ki, hem üniversitelerimiz hem araştırma kurumlarımız bir noktaya geliriz. Bugün Türkiye'de bakınız, yani çarşısı, pazarı hali dolandığınız zaman 20 - 30 yıl önceki Türkiye'yi göremezsiniz. Vitrinler fevkalade değişiktir, hem kendi ülkemizde ürettiğimiz... Diyeceksiniz ki, dışarıdan da geliyor, gelebilir; çünkü öyle bir sistemin içerisine girmişiz, kapıları açmışız. Ha, bunun ölçüsünü ayarlamamış olabiliriz. Mesela hayvancılıkta ölçüyü kaçırmış olabiliriz, doğru, onun da tedbirleri var, onun da tedbirleri alınabilir, ama buna rağmen bitkisel üretimde bugün pamukta iftihar edeceğimiz araştırma kurumlarımız bir noktaya gelmişler. Hakikaten yakalamışız aradaki yapmak isteğimizi ve Türkiye'nin ulaşmak istediği noktaya gelmişiz.

Ayrıca hububatta çok ciddi araştırmalarımız olmuş, çayır meralarda çok ciddi araştırmalarımız olmuş ve bir noktaya gelmişiz; ama bunu belki sürdürememiştir, yani arzu ettiğimiz noktada sürdürememiştir ve bir de bugün dünyanın artık üzerinde durduğu biyoteknolojiyi yakalayamamışız. Yok demek istemiyorum ben. Bugün Eskişehir araştırmamızda var, bazı araştırma kuruluşlarımızda bu sistem gelişiyor. Özel sektörün bugün İzmir'de kurmuş olduğu biyoteknolojiler var ve üzerinde çalışıyorlar. O bakımdan meseleyi bu taraftan takip edecek olursak, zaten bir noktaya geldik.

Bugün Türkiye'de bitkisel yağ üretimi konusunda bir açığımızın olduğu doğrudur. Türkiye'nin toprakları belli, 27 milyon hektar bizim tarım altında arazimiz var. Bunlar 1, 2, 3, 4 sınıf arazilerimizdir. Ama birinci veya ikinci sınıf araziler değil, bu şekilde dağılmış. Ha, bu arazi içerisinde, bu tarıma açılan miktar içerisinde bizim birisini baskı altına aldığımız zaman onda üretimi artıralım dediğimiz zaman öbüründe noksanlık geliyor. Bugün hakikaten çeltikte açığımız var, 300 - 350 bin ton ihtiyacımız var, ama buna rağmen 172 bin ton üretiyoruz. Şimdi onu bir başka bitkinin aleyhine geliştirmeniz lazım ki, o üretimi kapatabilesiniz. Bu bakımdan Türkiye'nin toprakları da yeterli değildir. Böyle bol, topraklarımız geniş, istediğimiz şekilde kullanabiliriz manasını çıkaramayız, o mümkün değildir.

Ayrıca tabii bu sene mısır 1 milyon 700 bin tonla fevkalade bir noktaya geldik. Oysa ki geçtiğimiz yıllarda mısır ithal etmişiz. Bu da tabii Tarım Bakanlığının politikayı gayet güzel tespit etmesi lazım. Yine burada politikalar tespit edilirken pazar ihtiyaçları mutlaka göz önüne alınması lazım. Bu politikalar belki sürekli olmamış ve birbirini takip etmemiş, bu bakımdan problemlerimiz olmuş.

Hayvancılık tabii burada bir yönden eleştirilebilir, eleştirilmesi lazım. Bakınız, son dört - beş sene içerisinde Türkiye, 260 bin damızlık hayvan ithal etmiş. Aslında bugün baktığımız zaman bu 260 bin damızlık hayvanın yeterli olması lazımdı. Hem damızlık materyalimiz hem de beside kullanabileceğimiz şu anda elimizde bol materyal olması gerekirdi. Şimdi bunu göremiyoruz, çünkü burada çok yanlış bir politika izlenmiş. Bir yandan damızlık getirilirken, bir yandan kapı aralanmış, kasaplık hayvan getirilmiş, karkas kesilmiş hayvan getirilmiş; yanlışlık burada. Tespit edilemediği için ve özel sektöre de açıldığı için kapılar hemen kapatılamamış ve Türkiye bu noktaya gelmiş; bunun mutlaka halledilmesi lazım. Nasıl halledilir? Yeniden damızlıkçı işletmeleri bir ülkede kurmadan, çayır - merayı geliştirmeden, yem bitkilerini geliştirmeden o ülkenin hayvancılığını geliştirmek mümkün değildir. Yani bugün söylenilen şey değil, mera ıslahları bugün yapılan iş değil. Mera ıslahı 1950'den bu tarafa yapılıyor, bir noktaya gelememişiz, sürekli olmamış; söylemek istediğimiz bu.

Mesela, kıraçta yonca demişiz, Anadolu'nun topraklarının büyük bir kısmı kıraç, ama yonca da geliştirmemişiz, noksanlık budur. Fiğ demişiz, büyük araştırmacılarımız, hocalarımız Elçi Fiği diye bir fiğ geliştirdiler, hakikaten iftihar edebileceğimiz bir şey. Bunu sürekli hale getirememişiz; niye? Bir taraftan Tarım Bakanlığının bu politikası yürürken, öteki taraftan yanlış bir politika bugüne kadar yahut da o güne kadar yapılanları almış, götürmüş, ama şimdi boş durmuyoruz, durmamız da mümkün değil. Bizim burada dert söylememiz de mümkün değil, bizim burada tespit edeceğimiz problemi nasıl çözeceğimiz mühimdir.

Şimdi biz bu problemi çözeceğiz diyoruz. Türkiye'de 1997 yılında 40 trilyon para yatırmak suretiyle damızlıkçı işletmeleri geliştirmemiz lazımdır. Bugüne kadar yapılan sistemde başarılı olunamadı. Öyleyse biz, özel sektör kuruluşlar ve TİGEM'ler var, Tarım Kredi Kooperatifleri var, yine halkın seçimiyle gelen Panko-Birlikler var ki bidayetinde Türk hayvancılığına, besiciliğine fevkalade hizmetler etmiştir, bunları yeniden devreye sokalım istiyoruz; bunlar sözleşmeli çiftçilik yapsınlar diyoruz. Artık komünizm bitti, sosyalizm bitti, yeniden geriye dönüş mümkün değil. Ha, Türkiye'mizde de elimizde TİGEM'ler dediğimiz üretme çiftlikleri var. Biz, bu çiftlikleri kendi etrafındaki köyleri, kendi etrafındaki çiftlikleri baskısı altına alabilecek, onları değiştirebilecek, onlarla sözleşme yapabilecek bir modeli geliştirmemiz gerekir diyoruz ve bu sistemi hemen başlatacağız. Koyunculukta Orta Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 25 - 30 tane vilayet seçtik. Türkiye'nin tamamını almadık, ama hayvancılığı geliştirmede ve mera üretiminde veya yem bitkisi üretiminde tamamını aldık, dolayısıyla ben 1997 yılında bu projemizin başarılı olacağına inanıyorum. Kendilerini çağırdık, kendileriyle defaatla toplantılar yaptık. Bu projelerimizi, üniversitelerimizin rektörlerine, veteriner olan ziraat mühendisleri ve rektörlerine, dekanlarına da bu projemizi takdim ettik, büyük bir kabul gördü ve bunun başarılı olacağına inanıyorum.

İşsiz ziraat mühendislerimiz var, bu bizim problemimiz. Ama tabii her akla gelen yerde ziraat fakültesi de açılmaz; öyle yapılmış Türkiye'de.

Şimdi bir milletvekilimiz diyor ki mesela "benim şehrimde de bir fakülte açılsın" diye bir önerge veriyorlar. Bakın, tesadüfen gördüğüm vardı 3 - 4 tane, "Niye Ziraat Fakültesi diyorsun?" diye sordum. "Ülkem ziraat memleketi diyor" Zannediliyor ki, ne kadar çok ziraat fakültesi açarsak, biz meseleyi o kadar çabuk hallederiz. Oysa

ki, öyle değil. Bundan önce ziraat fakülteleri bu kadar yaygın değildi, ama ülkenin meseleleri daha ciddi takip ediliyor ve çözülüyordu. Bu bakımdan bunların sayısının mutlaka indirilmesi lazım ve mutlaka bunların artık kaliteli eğitime geçmeleri lazım.

Bugün ziraat fakültelerine giren öğrencilerimiz maalesef üzümlere söylüyorum ki, en alt sıralarda puanlamaya isabet eden arkadaşlarımızdır. Ama dün öyle değildi, fen puanı üstün olan ve diğer fakültelerin gıptayla baktığı yerlerdi; öyle olması lazım. Öyle yapmadığımız takdirde Türkiye'nin tarımsal problemlerini de halledemezsiniz. Tarım, hakikaten halledilmesi gereken büyük beyinlerin yapacağı iş. Yoksa tarımın problemlerinin başka türlü halledilmesi mümkün değildir.

Tabii Türkiye'de 4 milyon işletme var. Biraz önce Oda Başkanımız doğru söylediler, öyle de tespit edilmiştir. 5 dekarla 59 dekar arasında toprak var, çiftçilerimiz buna sahip. Bizim ortalama toprak varlığımız, çiftçiye isabet eden toprak varlığı 59 dekar; ama ben şunu söylüyorum, ben bundan şikâyet etmiyorum, çünkü bu bizim ülkemizin gerçeği. Ha, bu gerçekten hareket etmek suretiyle bu toprağımızı 5 dekarı da, 15 dekarı da, 50 dekarı da üretime nasıl sokacağız ve en üst düzeyden Türkiye'nin nasıl kazanacağı; işte problemimiz bu, çözmemiz gereken de bu.

Bugün iftiharla söylüyorum, Türkiye'de yeterli olmamasına rağmen örtü altı sebzeçilik, örtü altı tarım gelişmiştir, bir noktaya geldik bu konuda. Bu yeterli mi? Kâfi değil, niye, çünkü termal enerji dediğimiz sıcak sular hâlâ boşa akıp gidiyor, hâlâ onun kanununu çıkaramadık.

O bakımdan diyorum ki, bizim mutlaka termal kanununu çıkarmalıyız. Enerji Bakanı bunu kiraya vereceğini açıkladılar ve Ege Bölgesinde de kiralama işlemi başladı. Dolayısıyla kiralayanların mukavelelerini de geliştirmek suretiyle mutlaka bu enerjinin yüzde 90 oranında tarımda kullanılmasını sağlamak mecburiyetindeyiz ve o yönde büyük bir başarı elde edeceğimize inanıyorum. Çünkü ülkemiz, hukuk ve hukuk kurallarıyla idare edilen demokratik bir ülke. Öyleyse biz, burada yalnız ve yalnız tarımın reformunu geliştiririz. Kimsenin toprağında gözümüz olmaz. İsteyen varsa, belirli sistemleri kurmak suretiyle toprağın işletmeye alınması gerekmektedir; bunu yapabiliriz, bunu yapmamız lazım. Çünkü Anadolu'nun muhtelif yerlerinde büyük bir göç var ve arazi boş duruyor. Bu araziye, kuracağımız sistemlerle mutlaka işletme altına almalıyız.

İşçi ziraat mühendisleri için hepsine belki bizim bir proje dahilinde bir iş vermemiz mümkün değil. Çalışmalarımız bitti ve ilgili devlet bakanına da projeleri gönderdik. En az 3 bin ziraat mühendisine biz iş imkanını sağlayacağız ve kaynağını da ilgili devlet bakanından alacağız. Bunun için Kastamonu'daki bir eğitim müessesesinde ziraat mühendislerimizi ve veteriner hekimlerimizi eğiteceğiz. Çünkü bu çocuklar, bu gençlerimiz piyasa için alıştırılmamış, devlet hizmetinde kullanılmak üzere devlet hizmetinde istihdam edilmek üzere bu gençler eğitimlerini öyle görmüşler. Onları orada kısa bir eğitimden geçirdikten sonra inşaallah bu hizmete göndereceğiz.

Şimdi ben konuşmama bağlı kalmıyorum bunları söyledikten sonra. Çünkü Cumhurbaşkanımız, sağ olsunlar bu toplantıyı şereflendirdiler. Mutlaka verecekleri büyük mesajlar var, bunu söylemek istiyorum.

Türkiye'de geç kalmış bir kanun var. Bu kanun, çayır ve mera kanunu. Dolayısıyla bu kanun tasarısı şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tarım Komisyonunda görüşülmektedir ve tek bir maddesi kaldı. O maddenin üzerinde çok durmamız gerekiyor. Hemen ondan sonra bu tasarıları biz diğer komisyonlara sevk edeceğiz. Sanıyorum nasıl ki, Trafik Yasasında Mecliste bir konsensüs sağlandı. Bunda da herhangi bir problem olmadan daha iyileştirmek suretiyle ilan edilen bu yılın özelliğine bağlı kalarak, toprak yılına, erezoyon yılına bağlı kalarak inşallah biz, çayır mera tasarısını inşallah kısa sürede -1 veya 1,5 ay- içerisinde Meclisten çıkarmış olacağız.

Ayrıca, bu arada söylenildi, tarımın Türkiye'de yeniden yapılanması lazım. Toprakların korunması bakımından da bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Yönetmeliklerle bu olmuyor, bu konuda kanun tasarımız hazırlandı, muhtelif bakanlıkların görüşlerini alacağız ve o konudaki kanunumuz çıkacaktır.

Türkiye'de belki bir yanlışlık yapılmıştır, Toprak Su Hizmetleri kapatılmıştır. Ben, bu arada Toprak-Su İşletmeleri bir devlet bakanlığımıza bağlı -kimseyi kırmak, incitmek olamaz, mümkün değil- hizmetler nerede yapılırsa biz orada varız. O bakımdan bidayetinde fevkalade Türkiye'ye hizmet etmiş olan bu kuruluşun, inanıyorum ki, kısa sürede eski haline getirilecektir. Bu konuda bir çalışmamız da var, Bakanlığımıza bağlı Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü var. Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, arazi toplulaştırma işlerini başlatmış durumda, ama yetersiz ve Türkiye'nin bütün zeminine de dağılmış değil. Öyleyse toprak su hizmetlerini, Toprak-Su Hizmetleri Genel Müdürlüğüne, bu Genel Müdürlükle çakıştırmak suretiyle inanıyorum ki, Türkiye'de belki zaman kaybetmiş olabiliriz ama, bu kaybettiğimiz zaman kısa sürede tekrar kazanacağımızı ümit ediyorum. Toprak-Su kanunu Türkiye'ye gereklidir ve bütün parti gruplarınca da beklenilmektedir ve müspet karşılanmaktadır.

Hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Türkiye Ziraat Mühendisleri Odasıyla TÜBİTAK'ın ortaklaşa düzenlemiş olduğu "Toprak" konulu sempozyuma hoş geldiniz.

Toprak, gerçekten birçok şeyin başlangıcı ve toprağın önemi sanıyorum bu yüzyılın sonlarına doğru sürdürülebilir kalkınma kavramıyla birlikte daha da bir gündeme geldi. Gerçekten de çok eskilere değil, bundan 40 - 50 yıl öncesine gidersek, insanlar doğadan devamlı bir şeyler alabileceklerini ve bunun sonsuza kadar gidebileceğini sanırlardı. Ama bunu bugün gayet iyi biliyoruz ki, doğa sınırlı ve çok önemli kaynaklara sahiptir. İşte bu çok önemli ve sınırlı kaynaklardan bir tanesi de muhakkak ki topraktır.

Dolayısıyla toprağımızı tanımak, korumak, daha etkin ve verimli kullanmak, hepimizin üzerinde düşünmesi gereken bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle önemli bir konunun, mutlaka içinde bulunduğumuz yüzyılda özellikle bilim ve teknolojiyle birlikte ele alınması, bilimin, teknolojinin, toprağımızı tanımadada, korumada, daha verimli hale getirmede kullanılması mutlak bir gerekliliktir.

Gerçekten de bugün uydulardan uzay teknolojisi kullanarak toprağımızın kullanımının envanterini çıkartabildiğimiz gibi, nerelerinin, ne kadar erezyona uğradığını, hangi üründen o yıl içerisinde ne rekolte beklenebileceğini, ormanlarımızın envanterini ve buna benzer şeyleri oldukça kolay bir biçimde ve sağlıklı olarak çıkartabilmekteyiz. Ancak bu tür sonuçlar, mutlaka uygulanmaya aktarıldığı zaman yararlıdır. Dolayısıyla toprak gibi önemli, çok boyutlu konuda, bilim çevrelerinin, mühendis odalarının ve gönüllü kuruluşların, üniversitelerin, TÜBİTAK'ın, uyum içinde ve elbirliğiyle çalışması yine mutlak bir gerekliliktir. Çünkü toprak, hepimizin üzerinde yaşadığı, üzerine bastığımız, nimetlerinden yararlandığımız ve daha da çok yararlanmak istediğimiz bir hazine. İşte bu hazinenin korunması için, o üzerine bastığımız toprağa basan her kişide de belirli miktarda bir bilincin uyandırılması, toprağın korunması, daha verimli, daha etkin kullanılması konusunda bu bilincin yaratılmasında mutlaka hepimize büyük görevler düşmektedir.

Bu arada başka bir hususu da belirtmek isterim. Türkiye, doğa bakımından büyük bir zenginliğe sahiptir. Anadolumuz birçok medeniyete, insan uygarlığına beşiklik etmiş olan bu topraklar, öbür yandan da doğa bakımından, doğal bitkiler bakımından yüzölçümü itibarıyla dünyanın en zengin yörelerinden birisidir. Bu bir, tanımadığımız hazinemizdir, toprağın bize doğal olarak bahsettiği bir hazinedir.

Övündüğümüz birçok müzemiz var. Tarihimize ait, geçmiş uygarlıklar tarihine ait ve bunları biz de zevkle geziyoruz, yabancılar da zevkle geziyor; ama bir doğa tarihi müzemiz yok. İşte biz de TÜBİTAK olarak TEMA Vakfıyla, Orta Doğu Teknik Üniversitesiyle birlikte 1997 yılında bir Doğa Tarihi Müzesi kurmak için faaliyete geçtik. Böylelikle hem doğal zenginliklerimizi gelecek nesillerimize bırakabileceğimizi, araştırmacılarımıza bir doğal hazineyi sağlayabileceğimizi ve gelecek nesillerde daha bilinçli, doğayı koruyan bir bilgi birikimi aktarabileceğimizi umut ediyorum.

Ben sözlerime son verirken, bu sempozyumun hazırlanmasında, düzenlenmesinde emeği geçen herkese teşekkürlerimi arz etmek istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Bakanım, TÜBİTAK'ın Değerli Başkanı, siyasî parti temsilcileri, basın ve televizyonun değerli temsilcileri ve emekçileri, sevgili üyeler; hepinizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına saygıyla selamlıyorum.

20. Yüzyılın ikinci ortasında dünya tarihi içinde, dünyanın evrendeki yeriyle ilgili önemli bir devrimi yaşamış olan uzun bir sürecin, yani Kopernikus'un dünyayı, evrenin merkezi olmaktan çıkaran devrimine benzer, ondan daha önemli bir devrim yaşamıştır. İnsanoğlu, 20. Yüzyılın ikinci yarısında dünyaya uzaktan bakmıştır, dünyayı bir küçük küre olarak, bir küçük top olarak görebilmiştir ve fark etmiştir ki, esas olarak dünyanın düzeni bulutların, okyanusların, dağların, ormanların, akarsuların ve toprağın düzenidir ve yine 20. Yüzyılda şunu net olarak gördük ki, insanoğlu, böyle bir düzenle henüz gerçek bir uyumu sağlayamamıştır.

İşte Ziraat Mühendisleri Odamızın ve TÜBİTAK'ın, düzenlemiş olduğu Toprak Sempozyumu, toprak çalışması, bu nedenle yalnız ülkemizin değil, dünyamızın da çok önemli bir sorununa parmak basıyor. O nedenle kendilerine hem teşekkür ediyorum, hem kutluyorum.

Bir meslek adamı olarak ben, 30 yılı aşkın bir süredir hep bu ortamlarda insan olma bilincimi geliştirdim, yurttaş olma bilincimi geliştirdim ve yurt sevgimi geliştirdim ve inanıyorum ki, bu çalışmanın sonucunda ben ve hepimiz de, biraz daha duyarlı olacağız, duyarlı olmak zorundayız.

Bu saptamadan sonra hemen Türkiye'ye yaklaşp dönüp, tekrar olmamak üzere Sayın Başkanımın, Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımızın çok güzel rakamlarla anlattığı olayda tekrara kaçmamak üzere bazı genelliklere değinmek istiyorum. Nasıl ki dünyamıza, küremize uzaktan bakarken devrimler yaşıyoruz, sorunlara da global bakmakta yarar vardır ve o düzeyde çarpıcı gelişmelere ancak öyle ulaşabiliriz. Teknik başarıların, küçük küçük planlamaların başarısı da, böylesi genel politikalara bağlıdır. Genel politikalar açısından bugün Türkiye ciddi olarak ve özellikle toprakla bağlantılı olarak büyük sorunlar yaşamaktadır. Bunları kısaca söylemek istiyorum.

Toprak-insan ilişkisi hem plansızdır, hem dengesizdir. Hava ve su kirlenmesine değinildi. Bu da esas olarak toprağın korunması ve geliştirilmesinin ortamını oluşturuyor. Demek ki, insan-toprak-su-hava ilişkisi bir ekolojik denge olarak çok önemli oluyor. Bu dengenin Türkiye'de korunduğunu söyleyemeyiz; tehdit altında.

Toprak-yöneten ilişkisine baktığımızda da benzer bir durum görüyoruz. Genel ekonomik politikaların yansımaları toprağı ciddi ölçüde ve olumsuz yönde etkiliyor; nedir bunlar? Kıyı politikasına bakıyoruz, olumsuz etkilenmeler var. Enerji politikasına bakıyoruz, aynı şekilde; tarım-orman ilişkilerine bakıyoruz, hiçbirimizin tasvip ettiği bir uygulama görmüyoruz. Kentleşme, bugün yalnız tarım topraklarını değil, ormanlarımızı, su havzalarımızı da ciddi boyutlarda etkileyen bir olgu halinde. Nüfus artışı ve kentleşme ve göç olgusu, toprak-insan ilişkilerinin en ciddi ortamını oluşturuyor.

Burada da, özellikle Mühendis ve Mimar Odaları ortamında çok güzel, çok net olarak, bilinçli olarak gördüğümüz bir yozlaşma, bir marjinalleşme var, bir zorlama var; toprak tehdit altında. Hem kirleniyor, hem çoraklaşıyor; ormanlarımız azalıyor, sularımız kirleniyor.

Toprağın ulusal ölçekteki etkileneceğine bir de uluslararası bir ölçek var, uluslararası bir tehdit altında. Bugün Türkiyemizin özellikle son yıllarda girdiği uluslararası rekabet ortamında toprağın ne şekilde etkileneceğini bilebilmemiz için benzer ülkelerin yaşadıkları sürece bakmamız lazım. Afrika'da, Uzakdoğu ülkelerinde çok olumsuz etkilenecekler var, toprağın zorlanmasıyla. Fakir ülkelerin, zengin ülkelere olan borçlarını iade etmede uyguladığı politikalar bir çoraklaşmaya yol açmıştır; yani bir uluslararası dünya düzeninin tehdidi altındadır toprak.

Toprak-hayvan ilişkisinde de dengesizlikler var. Mera sorunu bugün Türkiye'de yine gündemin başındadır.

Teknolojinin insan-toprak ilişkilerinde ve toprağın korunmasında da ciddi bir boyut olduğuna Başkanımız değindi, ben geçiyorum. Rakamları da konuşmamı kısıtlattığı için vermeden, genellikler üzerinde durmadan teknoloji seçiminde de ciddi hatalar var. Bugün çok önemli iki tane ovamızın, özellikle Konya, Karaman ve Iğdır ovalarının yanlış sulama teknikleri yüzünden çoraklaştığını biliyoruz. GAP'ın aynı yanlış sulama teknikleriyle karşı karşıya bulunduğu altını çizmek istiyorum.

Hızla geçiyorum ve Türkiye'de toprağın korunması ve geliştirilmesinde çok önemli bir faktör olan istihdam politikasına geliyorum. Değerli arkadaşlar, bugün Birliğimize bağlı odalar içinde en fazla işsizlik oranı olan oda Ziraat Mühendisleri Odasıdır ve Türkiyemizin, dünya dengeleri içinde, özellikle Avrupa Birliği ortamında bir meyve sepeti bir tahıl deposu olacağı savlarıyla böylesi bir gerçeklik asla bir uyum içinde değildir, burada bir terslik, bir yanlışlık vardır.

Güncel olarak dayatan bir konu olduğu için ve Sayın Cumhurbaşkanımız da burada bulunduğu için bir haksızlığa da değinmek istiyorum. Bugün kesimi, evet bir özelleştirme furusu altında bir yok oluş süreci yaşıyor. Genel Politikalar böyle, ama insanlarımız arasında ayrımcılık yapmamak gerektiği bir temel hukuk kuralıdır. Bugün istihdamda ve ücret politikalarının belirlenmesinde ne yazık ki, bu ayrımcılığı ve bu haksızlığı görüyoruz.

O nedenle, güncel olan bir konuda bir talebimiz var: Çalışanlar arasında ayırım yapılmasın. Üretimin, tarımın, toprağın, bütün sektörlerde 60'ı aşkın disiplinde esas unsur olan mühendis faktörünün kamu kesiminde daha fazla haksızlığa uğramaması lazım. Bu farklı ücret politikalarının değiştirilmesi lazım. Hükümetten, çalışan bir kesime verilen ücret zammının mühendis ve mimarlara da verilmesini istiyoruz.

Bu talebi, kuşkusuz muhtacı himmet bir durumda olan Türkiye mühendis mimarı için bir utançtır, ama burada bırakmıyorum, hakkımızı almak için sesimizi yükseltmek kararındayız, 18 Ocakta da meydanlardayız; yani hakkımızı alacağız.

Bu mesajımı Sayın Cumhurbaşkanı mazur görsün, burada iletmek istedim, kendilerine de zaten ulaşacaktık, Hükümetimizin de burada temsilcisi var, Sayın Bakanımız da bu konuya lütfen ciddiyetle eğilsinler. Artık bu talep, bazı köşe yazarlarımızın bize yakıştırdığı bir sıfatı utanarak söylüyorum: "Kamu çalışmayanları" diyor.

Bu utanç bize ait değil, bu utanç Türkiye’de 60 bin mühendis kamu çalışanını, çalışamaz duruma getirenlere aittir.

O nedenle biz, bir ayrıcalık, bir fazla şey istemiyoruz. Biz, adil olan, dengeli olan bir hakkı istiyoruz. Kuşkusuz yine Sayın Başkanımızın konuşmasında belirttiği gibi esas sorun, kamudan ücret talebi değildir. Bu sorunun küçük bir parçasıdır, bir sonuçtur. Aslında biz, pastanın büyütülmesi, yatırımların başlatılmasını istiyoruz; esas sorun budur.

Değerli izleyiciler, ben daha fazla zamanınızı almamak için konuşmamın sonunda bütün toplantılarda dile getirdiğim bir özlemi, bir isteği yineleyerek tamamlayacağım: Bütün sorunlarımızın kaynağında toprağın korunmasında, insan-toprak ilişkilerinin dengesinin makul ölçülere getirilmesinde kuşkusuz Türkiye’nin ve dünyanın tabii, siyasî istikrarı, ekonomik istikrarı önemlidir. Kaynaklarımızın istenilen alanlara kanalize edilmesi önemlidir. Bu açıdan 1997 yılının ilk bilimsel toplantısında Mühendis Mimar Odaları Birliğinin temsilcisi olarak 1997’nin ülkemize barış getirmesini diliyorum. Çünkü barışın, insan-toprak ilişkilerini ülke ölçeğinde etkileyen önemli bir faktör olduğunu yaşıyoruz.

İnsanlar arasında sınıf kategorileri arasındaki gelir dağılımı dengesizliği, bölgelerarası dengesizlik ekleniyor o dengesizliğe. Bunun da özellikle Güneydoğudaki çatışmalı ortamın yalnız insan ilişkilerini değil, doğa dengelerini de olumsuz yönde etkilediğini biliyoruz. Toprağın, ormanın ve ekonomik ilişkilerin marjinalleştiğini biliyoruz. Bu nedenle 1997’nin bir barış yılı olmasını diliyorum ve hepinize saygılar sunuyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Bakanım, değerli konuklar; Türkiye'nin sorunları içinde acaba hangisini bunun önüne yazabiliriz, toprak sorununun önüne ve Türkiye'nin sorunlarına gösterilen alaka ve değeri bir düşünecek olursak, en geride kalan alakayı bulan sorununun da toprak olduğunu görürüz. Burada bir yanlışlık var. Benden evvelki konuşmacıları dinlerken ne söyleyeceğimi planlamıştım, benim söyleyeceklerimin hepsini söylediler, bana bir şey kalmadı; ama gelin 50'li, 60'lı, 70'li yıllara yine aynı şeyleri söylemişler, hem de bu salonlarda söylenilmiş. Gelin bakın, kütüphaneler dolusu diyorum.

Aynı cümlelerle, belki de aynı fikirlerle konu gündeme getirilmeye çalışılmış, neden gündeme gelmemiş peki? Bu kadar büyük bir tehlikeyse bu neden toplumun bilincine yansımamış, bir tepki gösterilmemiş neden, neden?

Evet, "maaşımızı artırın, bizim bu doğal hakkımızdır. Demokratik düzen içinde bunu isteriz" diyoruz. Peki, ama bunu sana kim verecek? Bunu sana toprak verecek, bunu ihmal etmişsin. Sanayi ile kalkınacağını zannetmişsin; doğrudur. Sanayiini ihmal eden hiçbir ülkenin, yani dünyayı kirletmeden, dünyaya eziyet etmeden bir refaha kavuşamayacağımız bir gerçek. Çünkü dünyada kim, ne kadar kirleşmişse, kim dünyayı ne kadar yaşanmaz hale getirmişse, o kadar güçlü olmuş. Evet, biz de dünyayı kirleteceğiz, Türk toplumunu ve devletini, dünyayı kirletme haklarından mahrum etmeye hakkımız yoktur diyorum.

Öyle ya, bakın bizim dışımızdaki Batılı ülkelere, dünyayı ne kadar kirletmişlerse, dünyayı ne kadar yanmaz hale getirmişlerse, o kadar güç kazanmışlar. Türk toplumunu bu haktan muhrum etmeye hakkımız yok; ama bir gerçek daha var: Tarımını ihmal etmiş, tarımını gözardı etmiş ülkelerin başına geleceği olayı şimdi yaşıyoruz işte.

Hani dövizimiz olursa her şeyi ithal edebiliyorduk ya? Edemeyeceksin, merak etme, bakın, Business Dergisinden okuduğum bir bilgiyi size arz edeyim: Amerikalı seviniyor, çok mutlu, uçuyor. 1930'lu yıllardan itibaren sürdürdüğü tarımı destekleme ve tarımı düzenleme politikasını bırakmış, "Serbestsiniz artık, hiç ihtiyacınız yok bu arada. Ben niye size destekleyeyim" diyor. Dünya açlık içinde, buna muhtaç. Eğer sen Çin'e buğday vermezsen, aç kalır. O senin en büyük silahın şimdi işte. Çin'i Buğdayla terbiye ediyor şimdi Amerika. İstedğini yaptırıyor ona. Evet, ve müjdeyi veriyor Amerikan toplumuna, "Elimize tarihi bir fırsat geçti. Dış ticaret açığımızı kapatacak bir imkânı bu şekilde yakaladık, haydi bakalım koşun gidin, göreviniz dış ticaret açığını kapatmaktır" diyor. Neyle? Topraklarıyla.

Evet, 1 milyar 200 milyon ton toprak kaybeden bir ülkenin sorunları bugün tartışılacak halden çıktı artık, bir eyleme geçmemiz lazım. Ama ne yapıyoruz konuşmaktan öte? Hiçbir şey yapamadık daha.

Size bir konuyu anlatmak istiyorum. TEMA Vakfının ilk açılış kutlama merasiminde bize "Devleti harekete geçirmek istiyorsanız, devlete bir şey yaptırmak istiyorsanız, kamuoyu oluşturmak zorundasınız. Bir şeyi kamuoyuna mal edemezse-

niz, başarı şansınız yoktur” dedi. Evet, eğer erozyon konuşulan ve artık bir tehlike olduğu toplumun bilincine eğer yansımışsa, o istikametten yapmış olduğumuz çalışmaların ürünüdür bu. Demek bir toplumsal tepki yaratamadığımız sürece bu salonlarda daha çok konuşuruz.

İşte bugün bana göre bu salonda hepimizin görevi, bu salondan daha çıkmadan evvel artık bu işini şakasının kalmadığını, bu işte hepimize bir görev düştüğünü idrak edip -bu kelime bizi rahatsız etmesin- bunu Türk toplumunun bilincine yansıtmak için elimizden gelen her çabayı göstermemiz lazımdır.

Bakın, hatıralarım şunu gösteriyor. Ben, gençliğimde nutuklar dinliyordum. Yaşlı olanlar da bilirler “Kalkınma köyden başlar” deniliyordu. Doğru, kalkınma köyden başlar, ama bugüne kadar her siyasî iktidar, aynı cümleleri, aynı fikirleri söyleyerek oy almak istemiştir. Belki almamıştır, kime nasıl taksim olmuştur, onu bilmiyorum, onun hesabı bende yok, ama söyleyegeldiler, peki yaptılar mı soruyorum. Bunu yapmak acaba ayıp mıydı, günah mıydı, yasak mıydı? Peki, neden yapmadılar? Çünkü kamuoyunun bu yolda bir talebi gelişmedi. O sırrı bize Sayın Cumhurbaşkanım verdiler. Bu gelişmede demek ki suçlu biziz, başkasında aramayalım. Biz, ne istersek onu alırız diyoruz.

Bakın, beni 35 yaşında emekli yap dedik, yaptılar. Kim istedi? Ben istedim onu toplum olarak, ama bugün şu müddeti 5 yıl daha artıralım diyoruz, sokaklara dökülüyoruz. “mezarda mı emekli olacağız?” diye. Peki, mezarda emekli olmak istemiyorsanız 5 yıl devam etsin diyoruz. İşte yanlışlıkları yapmakta devam ettiğimiz, sürdürdüğümüz sürece onu alırız diyoruz. Neyi istersek siyasî kadrolar onu yapar diyoruz, ama yine üzülererek söylemek lazım gelirse, kamuoyu dediğimiz olayı yalnız gönüllü kuruluşların görevi değil bu artık, siyasî kadrolar da bu kamuoyunu oluşturmakla, bu yanlışlıkları istersek mecbur musunuz, biz yanlışlıkları istersek siz onu yapmak mecburiyetinde misiniz? Gelin, işte artık doğrusunu yapalım.

Bugün dünya artık bir açlığa doğru gidiyor; o belli. Roma konferansının neticeleri Türk toplumuna ne kadar ve nasıl yansıdı biliyor muyuz bunu? Ama eğer bir spor müsabakası olursa, bir futbol müsabakası olursa, 45 sayfa dolduruyoruz. Ama kimsenin daha haberi yok, dünyanın en stratejik maddesinin verimli, canlı toprak olduğunu artık hepimiz biliyoruz; ama bu yansımadı daha.

Ama bir şey daha var: Bu toprakları var eden, toprakların üzerindeki o canlı organizma, o iki âşık birbirine o toprak ve canlı organizma. Biri varsa, o da var; biri yoksa, o da yok... Toprağı var eden, toprağı verimli kılan o üzerindeki canlı organizmadır. Ama organizma içinde bugün gen diye bir şey söylenilmeye başlandı. Çoktan söyleniyordu, ama bugün devletin de taraf olduğu bir biyolojik çeşitlilik anlaşması 4 Eylülde Meclisimizden onaylanıp çıktı. Birkaç bilim adamının dışında acaba kimin haberi var bundan. Yani ne demek o genler kayboldu, istediğin kadar toprağın olsun, yine doyamayacaksın, yine giyinemeyeceksin, yine suyunu içemeyeceksin; ama bunun farkında değiliz. İşte bu bakımdan bugün gönüllü kuruluşlar olarak üzerimize düşen yeni bir görev, gen kaynaklarımızın olağanüstü bir titizlikle korunması. Bunun Türkiye ekonomisine getireceği faydayı bir teraziye koyup ölçmek mümkün değil. İşte bu da gider, topraklar giderken bu da akıp gidiyor.

Tepki göstermediğimiz olaylardan birini anıp sözlerime son vereyim. Toprak su gibi sol konservasyon'un bir kopyası olan o kurumu lağvettiğimiz gün ne bir siyasî kadronun ne de toplumdan bir ses gelmedi. Ölü toprağı serilmiş gibi hiç kimsenin umurunda olmadı. Yahu ülke gidiyor, bir siyasî kadrodan bir Allah'ın kulu çıkıp da iki lakırdı etmedi "yahu bunu kaldıramayız" denilmedi bu. Ama bugün çok şükür artık gündeme geldi. Sayın Bakanımızı ziyaret ettiğimizde o müjdeyi aldım, üzerinde hassasiyetle duruyorlar ve eminim ki, bize yol gösteren, bize daima ışık tutan Sayın Cumhurbaşkanımız, bu konuda olağanüstü hassas, onu da biliyoruz, topraklarımızda meydana gelen tehlikeyi ondan iyi bilen bir vatandaşın olduğuna inanmıyorum ve inanıyorum ki, bu yolda bize büyük yol gösterecektir. O'na inanıyorum ve O'nun irşatlarıyla, yol göstermesiyle yeni bir toplumsal hareketin başlayacağına inanıyorum. Bir ikinci istiklal savaşıdır. Başka türlü algılamak mümkün değildir bunu.

Gidiyoruz, mesala yedi ülke var, bırakın bunu, açlığa doğru hızla gidiyoruz. Bunun kurtuluşu var mıdır? Var, bal gibi var. Bu topraklar daha da vermeye hazır, gidin görün diyorum. 3-5 tane örnek yaptım. Toplumsal katılımı sağladığın vakitte, o köylüyle elele verebildiğin vakitte olağanüstü neticeler aldık. İki sene evvel hayvan yemi satın alan o köylü şimdi hayvan yemi satmaya ve 10 inekten 100 inek beslemeye başladı. Bunun çaresi var; yani hep olayları yorumlarken bir çaresiz olmadığımızı söylemek istiyorum ve bu inanç ve duygularla bu meseleyi halledeceğimize inanarak, Türkiye'nin çöl olmayacağına inanarak, Türk toplumunun artık toprağı hakaretinin unutulduğu günlerin geldiğine inanarak, birbirimize mutluluk dilemek için kullandığımız da topraktır. "Tuttuğun topraklar altın olsun" deriz. Ne büyük bir hakarettir toprağı biliyor musunuz? Acaba dünyanın altınlarını getirip bir avuç toprağın sana vereceğı hizmetleri yapacağı güç var mı onda? Ama inanıyorum çok kısa bir sürede artık biz "tuttuğun altınlar toprak olsun" diyeceğiz.

Ziraat Mühendisleri Odasının Sayın Başkanı, değerli yöneticileri, değerli konuklar, Ziraat Mühendisleri Odasının son yıllarda arka arkaya gerçekleştirdiği ve artık geleneksel hale getirdiği kongrelerde, sempozyumlarda ve diğer çeşitli platformlarda, yılmadan Türk tarımının sorunlarını sahiplenmesi, beni ve Partimi ziyadesiyle memnun etmektedir. Odanız tarım üzerindeki olumsuz etkileri gündemde tutmaya çalışarak, çok önemli konuların ele alınmasına ve tartışılmasına fırsat vermekte, bilimsel yaklaşımla sorunlara çözüm önerileri getirmektedir.

“Her Yönüyle Toprak” adı ile tertip edilmiş olan bu toplantının, Türk tarımının geleceği açısından çok değerli katkılarda bulunacağına inanıyorum. Burada, bu vesile ile değerli yöneticileri kutluyor, Türk tarımına emek vermiş ve ebediyete intikal etmiş olan değerli meslektaşlarınızı da rahmetle anıyorum.

Değerli konuklar, kalkınmanın amacı, insan yaşamının kalitesini yükseltir, ekonomik büyüme, kalkınmanın önemli bir unsuru olmakla beraber, tek unsuru değildir. Ulusların kalkınmaları için koydukları hedefler, ülkeden ülkeye farklı olabilmektedir. Ancak, kalkınma sürecinde günümüz ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını, karşılayabilmelerini tehlikeye veya pazarlığa sokmaksızın, gerçekleştirebilen bir kalkınma modeli her halukârda tercih edilmek zorundadır, bu da kalkınma ile koruma arasında bir bağ oluşturulması ile mümkündür.

Doğal kaynakların kullanımı ve korunması arasındaki ilişki, tüm dünyada hepimizin malumları olduğu üzere “sürdürülebilir kalkınma” olarak adlandırılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kapsamında, dünyada olduğu gibi ülkemizde de su kaynaklarının, tarım topraklarının, çayırlar, otlakların, sulak alanların, bitki ve hayvan varlığının, millî parklar ve koruma alanlarının ekonomik değeri hızla artmaktadır. Bunun kaçınılmaz gereği olarak erozyon, tarım topraklarının tarım dışı amaçlarla kullanımı, her türlü kirliliğin yol açtığı arazi kayıpları ve orman kaynaklarının hızla azalması nedeniyle bu kaynaklarının korunması yönündeki yatırımların, maliyetinin de artması kaçınılmazdır. Çevreyi korumanın, kalkınmanın karşısında düşünülmediği günümüzde, koruma kavramı, hem doğanın korunması, hem de doğal kaynakların akılcı kullanımını birlikte içermektedir. Israrla altı çizilmesi gereken husus; milyonlarca insanın, sefalet ve yoksulluğunun azaltılması için hedeflenen ekonomik kalkınma gerçekleşmeden, çevre korumanın sağlanması mümkün değildir. Tarım sektörü çevre ile doğrudan bağlantılı sektörlerin başında gelir. Gelişen bir tarım sektörünün varlığı, temel gıda maddelerinin ve endüstriyel bitkilerin nitelik ve miktarlarındaki artışa bağlı olarak sağlıklı, kendini besleyebilen bir topluma ve güçlü bir ekonomiye imkân sağlayacaktır. Bir yandan her geçen gün artarak büyüyen çevre sorunları, diğer yandan kalkınma çabaları ve birbirine zıt gibi görülen bu iki konunun paralel yürütülme uğraşları, sadece ülkemizin değil, tüm dünyanın günümüzdeki en önemli sorunlarından birisidir. Anadolu’nun, biyolojik ve ekolojik zenginlikleri hayvan türleri, kara ve su Habitat’ların ile diğer ülkelerden çok daha zengin olduğu, hepimizin malumudur. Tarihte birçok medeniyetlerin çökmesine neden olan, yanlış arazi kullanımı mera ve otlaklardan bilinsiz yararlanma, şimdi de Anadolu’muzu ve gele-

çeğimizi ciddi tehdit altına almıştır. Nitekim, 1950'lerden sonra, ülkemizin sanayileşme sürecine girmesiyle hızla artan çevre sorunları karşısında, Türkiye'nin, bu zenginlikleri, gelecek nesillere taşıyamayacağı kaygısı hepimizi ciddi önlemler almaya sevk etmektedir.

Hepimizce malum olan ülkemiz çevre sorunlarının çeşitliliğinde, erozyon ve çölleşme en üst sıralarda yer almaktadır. Her yıl yaklaşık 500 milyon ton toprağın, denizlere taşınmasına neden olan erozyonun önlenememesi halinde ülkemizin çölleşme hızının artacağı ve dolayısıyla doğamızın bir yaşam savaşı ile karşı karşıya geleceği bir gerçektir. İnsanoğlunun tarım ile uğraşmaya başlamasından beri, toprak üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Toprak bazen koruyucu uygulamalar ile iyileştirilmiş, bazen de başta erozyon olmak üzere, yanlış arazi kullanımları sonucu, olumsuz yönde etkiler ile karşı karşıya bırakılmıştır. Erozyonun her tür ve şiddetinin yaşandığı ülkelerin başında gelen ülkemizde yanlış arazi kullanımları, aşırı hayvan otlatışları, orman yangınları ve arazi meyillerinin başlıca erozyon nedenlerinden olduğu bilinmektedir, bu durumun tabii sonucu olarak; yani, erozyon nedeniyle topraklarımızın üretkenlik potansiyeli azalmakta, bitki ve besin maddeleri kaybedilmekte, yüzeysel akış nedeni ile sular kirlenmekte, ürünlerde kalite ve randıman düşmekte ve su tutma kapasitesi giderek azalmaktadır.

Değerli konuklar, çok büyük maliyetler ile gerçekleştirilen, Keban Barajı ve GAP kapsamındaki baraj ve göletlerin ekonomik ömrü, hızlı erozyon nedeni ile Avrupa ülkelerindeki barajlardan bir kaç kat daha az olacaktır. Eğer, çok kısa zamanda, çok ciddi önlemler alınmazsa 50-60 yıl sonra barajlarımız, erozyon nedeni ile toprakla dolmuş olacaktır. Topraksız bir yaşam düşünülemez, halen dünyada yaşamakta olan halkın üçte biri aç, ya da yarı açtır. Günümüzdeki huzursuzlukların temelinde, yeterli toprağa sahip olamamak yatmaktadır. Yeterli toprağa sahip ülkemizin, halkımızı kendi tarımsal ürünleri ile besleyebilen, nadir ülkelerden birisi olmasına rağmen, hızla çölleştiği ve kuraklıktan etkilenen ülkeler arasında olduğu, ne yazık ki 1992'de yapılan Rio Zirvesinde de onaylanmıştır.

Türkiye'de son 50 yılda erozyonun artmasında doğal etmenler kadar, sosyo ekonomik unsurlarında payı büyüktür. Arazi üzerinde yaşayan, özellikle kırsal alan insanımız, bilgisizlik, çaresizlik ve altyapı yetersizlikleri nedeni ile erozyonu özendirilmektedir. Toprak korunamadığı takdirde, erozyon sonucu kolayca kaybedilebilen ve bir daha yerine konması mümkün olmayan, dolayısıyla tükenebilen bir kaynaktır, aynı durum, bu topraklar üzerinde yer alan ormanlar ve meralar içinde geçerlidir, bunların yanı sıra, sanayileşme sürecinde, belirli tarım topraklarının bilinçsizce sanayi tesislerine tahsis edilmesi sonucu bu günlere girilmiştir. Bu gün gelinen nokta, gerekli kararları acil olarak alma ve vakit geçirmeden uygulamaya koyma zamanıdır. Bunun için öncelikle ağaçlandırma ve erozyon konulu çalışmalarda, orman köylerinin ekonomik ve sosyal yaşam düzeyini artırarak, onları orman alanları ve orman ürünlerine bağımlı olmaktan kurtarmaya yönelik ilgili bakanlık, gönüllü kuruluşlar ve halkın katılımını sağlayan, entegre projelerin uygulamaya konulması kaçınılmazdır. Erozyonun azaltılması için tarım arazilerinin, tarım dışı maksatlarla kullanılmasının önlenmesi gibi, kamunun alacağı önlemlerin yanı sıra, bütün bunlardan daha da önemlisi, bu konuda sivil toplum örgütleri ile kamuya ait kurum ve kuruluşların işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. Erozyon konusunda her şeyden önce halkın eği-

tilmesine ve bilinçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bütün vatandaşlara, kurumlara ve kuruluşlara erozyon felaketi anlatılarak, devlet ile el ele vererek mücadele başlatılmalıdır. Televizyonlarda belirli bir kuşak oluşturularak, erozyon felaketi ve korunma çareleri halka anlatılmalıdır. RTÜK Yasasında yapılacak bir değişiklik ile özel televizyonların, bu tür programları hazırlamaları ve yayınlamaları zorunlu hale getirilmelidir.

Değerli konuklar, günümüz dünyasında toplumsal sahiplenme kavramının, birçok sorunun çözümünde etkili olduğu ve başarılı sonuçlar sağladığı bilinmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de çevre duyarlılığının yaygınlaşması, doğal ve kültürel değerlere, toplumsal sahiplenme anlayışının güçlenmesi yönünde olumlu gelişmeler gözlenmesi, özellikle bu değerlerin korunması ve yaşatılmasını amaçlayan, sivil toplum örgütlerinde de hızlı bir artış görülmesi memnuniyet vericidir. Bu olumlu potansiyel daha da geliştirilmeli ve toplumun, kendi çevresine önem veren bir toplum haline gelmesi sağlanmalıdır. Bize göre çevreye sahip çıkmanın sağlam ahlakî değerleri vardır.

Çevre aynı zamanda bir ahlak sorunudur, ahlakî bozulma ile doğanın tahribi birbiri ile yakından ilişkilidir, biz her iki erozyonun, gerek ahlakî değerler erozyonunun, gerekse toprak erozyonunun aynı zihniyetin ürünü olduğuna inanıyoruz, bu nedenle bu konularda bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç vardır, bizim anlayışımıza göre ahlakî sorumluluk zihniyeti taşıyan insanlar ne toprak, ne de ahlakî değerler erozyonuna kayıtsız kalamazlar. Yerel halk ve toplulukların yönlendirilmeye, güç kaynaklarına ve yeni bilgi elde etmeye hakları vardır. Türkiye’de insanımızın bilgi edinme hakkı bizim için çok büyük önem taşır. Bilgi edinme hakkı belki de çağımızın en önemli özelliğidir. Kararlara katılmak, bilgi almak, sağlıklı değerlendirme yapmak ve insan özgürlüğüne sahip çıkmak ancak bu hakkın varlığı ile mümkündür. Bu sayede eko sistemin korunması yönünde, daha etkili bir yol izlenmiş olacaktır. Anavatan Partisi olarak geçmişte bu konulara önem vermenin haklılığı içinde, bundan böyle daha etkin politikalar izleyeceğimizi önemle vurguluyor, bu konuda göstermiş olduğunuz bütün duyarlılıktan dolayı hepinize teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum.

DOĞA DENGESİ TOPRAK VE TARIM

Bülent ECEVİT
DSP Genel Başkanı

Sayın Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı, değerli tarım uzmanlarımız, sayın konuklar, değerli gazeteci arkadaşlarım, sözlerime başlarken kendi adıma ve yardımcım Rahşan Ecevit adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hiç kuşkusuz herkesten daha iyi bildiğiniz gibi, hava su ve toprak yaşamın temel öğeleridir. Ama biz, insanlar, uygarlık uğruna, kalkınma uğruna veya çıkar uğruna, doğaya birşeyler eklerken veya doğadan bir kazanç sağlarken, sorumsuzca havayı zehirliyoruz, suyu kirletiyoruz. Bir santimetrelilik tabakası bin yılda oluşan toprağı mirasyedice harcıyoruz. Bu sorumsuzca davranışlar yüzünden doğa dengesi göz göre göre bozuluyor.

TOPRAK DENGESİNİN KUTSALLIĞI

İnsanlık doğa dengesinin duyarlılığını ve kutsallığını henüz kavrayabilmiş değil. Doğa dengesi ile uygarlık ve kalkınma arasında, doğa dengesi ile çıkarlarımız arasında uyum sağlamaya da henüz gereken özen gösterilmiyor.

Gerçi çağımızda doğayla hesapsız kitapsız oynamanın insanlığı tehdit edici sakıncaları gözler önüne serilmeye başlamıştır; ve bunlar gözler önüne açık seçik serildikçe bu konuda yavaş yavaş bir bilinçlenme de başlamıştır. Dünyada da ve ülkemizde de bunun belirtileri görülüyor. Bilinçlenmeye en büyük katkı bilimden gelmektedir. Ziraat Mühendisleri Odası'nın "Her Yönüyle Toprak" konulu bir bilimsel sempozyum düzenlemiş olması da bilimin katkısına somut bir örnektir.

Bilimin ışığında gönüllü kuruluşlar da, eğitimciler de hatta çocuklar da doğa dengesi ve çevre sağlığı için yer yer harekete geçmişlerdir. Bu, insanlığın da ülkemizin de geleceği açısından umut verici bir gelişmedir.

Ama ilgi şimdilik "çevre sağlığı" konusunda yoğunlaşıyor. Çevre sağlığı etkinliklerinde de, toprak sorunundan çok, hava ve su kirliliğinden kaynaklanan sorunlar vurgulanıyor. Çünkü bu etkinlikler genellikle kentlerde ağırlık taşıyor. Kentlerde de hava ve su kirliliğinin olumsuz etkileri, toprak sorunundan daha belirgin biçimde göze çarpıyor. Toprak sorunu ise yalnız köylüleri, çiftçileri değil, tüm insanlığı etkilediği halde gözlerden biraz uzak kalıyor. Oysa her yönüyle "doğa dengesi" kavramına öncelik ve ağırlık verilmedikçe, o arada toprak sorununa köklü çözümler getirilmedikçe, sağlıklı ve sürdürülebilir bir sınılaşma ve gelişme de, sağlıklı bir kent yaşamı da güvence altına alınmaz.

Bu düşünceyledir ki, DSP, çevre sağlığı sorununu doğa dengesi bağlamında ele almaktadır. Programımızda da "DSP'nin doğa dengesini olabildiğince gözetecek, çevre sağlığını geliştirip koruyacağı" belirtilmektedir. Tanıtım yazısında Ziraat Mühendisleri Odası'nın da doğa dengesi kavramını vurgulamış olmasını görmekten bu nedenle mutluluk duyuyorum.

KALKINMA KÖYLÜDEN BAŞLAMALI

DSP'nin, ve 1960'lı yıllardan beri Demokratik Sol Hareketin, doğa dengesine özen gösterilmesi dışında başka bir ilkesi de kalkınmayı köylüden başlatmaktır. Nüfusumuzun halâ yarıya yakınıni oluşturan köylülerin başlıca geçim kaynağı ise tarımdır, yani topraktır. Onun için DSP tarım ve toprak sorununa özel bir önem vermektedir. Bizim görüşümüze göre kentlerin, özellikle büyük kentlerimizin, gitgide ağırlaşan sorunları da doğa dengesine yeterince özen gösterilmemesinden, köylünün ve tarımın ihmal edilmesinden ve sağlıklı bir toprak rejimi uygulanmamasından kaynaklanmaktadır.

İstanbul'da bir-iki yıldır hemen her sağanağın ardından kenti suların basması, toprak kullanımındaki sorumsuzluğun acı sonuçlarının artık kentlerde de belirgin duruma gelmeye başladığını gösteriyor.

DSP'nin kalkınmayı köylüden başlatma ilkesi ve köylüye tarıma kırsal alan kalkınmasına önem vermesi, bazı entellektüel çevrelerde, veya öyle tanımlanan çevrelerde, çok yadırganıyor. Halâ yadırganıyor. 1991 genel seçim kampanyasında partimizin ağırlığı köylü sorunlarına, tarım sorunlarına verdiği için, kendisini destekleyen bazı entellektüellerin bile ağır eleştirilerine uğramıştı. Halâ bu nedenle bazı entellektüeller DSP'yi bir "köylü romantizmi" beslemekle eleştirirler. Yine bu çevreler, sınaileşmenin önemini haklı olarak vurgularken, Türkiye'nin sınaileşme ile tarıma önem verme arasında bir seçme yapması gerektiğini ve bu seçimin sınaileşme lehine olması gerektiğini öne sürerler. Yani tarımda gelişme ile sınaileşme arasında bir çelişki olduğu varsayımını öne sürerler. Oysa bu konuda kesinlikle bir çelişki yoktur. Sınaileşme ve tarımda gelişme birbirinden ayıramayacak iki süreçtir. Nitekim sanayide en ileri ülkeler aynı zamanda tarımda da en ileri ülkelerdir. Bunun somut örnekleri arasında ABD vardır, birçok Avrupa Birliği ülkesi vardı, Japonya vardır. Bu ülkeler, bildiğiniz gibi, hem en ileri sanayi toplumlarıdır, hem de tarımda en ileri ülkelerdir. Tarıma verdikleri önemden aldıkları hızla, tarım kesimindeki gelir artışından aldıkları hızla, sınaileşme atılımlarını gerçekleştirebilmişlerdir.

KALKINMIŞ ÜLKELERİN TARIMA DESTEĞİ

Türkiye'de bazı entellektüeller, özellikle "serbest pazar ekonomisi"ni, gözleminde, bir başka anlam vererek büyütenler, ayrıca serbest pazar ekonomisinde tarımın desteklenemeyeceği, desteklenmemesi gerektiği savını, iddiasını öne sürerler. Bu iddia, üstelik, Türkiye'de devleti yöneten bazı kesimlerce ve son yıllardaki hükümetlerce de genellikle benimsenmektedir. "Madem ki serbest pazar ekonomisine geçiyoruz, o halde artık tarımı, köylüyü desteklemeye gerek yoktur" denilmektedir. Bu görüşe uygun olarak da tarım alanlarına, köylüye verilen destek gitgide azaltılmakta, etkisiz hale getirilmektedir.

Aslında bu iddianın da gerçeğe bir ilgisi yoktur. Tarım ürünleri fazlası bulunan ve kendi tarım ürünleri fazlalığı için Türkiye'yi çekici bir pazar olarak kullanmak isteyen gelişmiş ülkelerin bize bir yutturmacasıdır bu iddia. Yani serbest pazar ekonomisi uygulayan "gelişmiş ülkelere, sınaileşmiş ülkelere tarım desteklenemez" iddiası aslında Türkiye'yi uyutmak için, Türkiye'yi kendi tarım ürünlerine pazar olarak kullanmak için batı ülkelerinin telkin ettiği bir yutturmacadır.

Oysa bu ülkeler hem pazar ekonomisine en geniş serbestliği tanırlar hem de tarıma, kendi köylülerine, çiftçileri, her yıl astronomik ölçülere varan destekler sağlarlar.

Bu ülkelerde, özellikle Avrupa Birliği'nin Batıdaki üyeleri arasında, köylünün çiftçinin genel nüfusa oranı ancak % 5 ile % 10 arasındadır. Bizde ise köylünün, çiftçinin genel nüfusumuza oranı hala % 40'ın üstündedir. Yani köylü nüfusun oranı çok azaldığı, % 5 lere indiği halde, 1996 yılında Avrupa Birliği bütçesinden yapılan harcamaların % 48'i, yani yarıya yakını, tarım kesiminin, köylü ve çiftçinin desteklenmesine ayrılmıştır. Geçen yıl bu amaçla, Avrupa Birliği, kendi üyesi ülkelerin çiftçilerine, köylülerine yaklaşık 40 milyar dolar tutarında destek sağlamıştır. Bu 40 milyar doları da yetersiz bulmaktadırlar; bunun artırılması gerektiğini öne sürmektedirler.

Geçen gün Avrupa Birliği Komisyonu'nun 1996 Bütçesi ile ilgili olarak hazırladığı bir broşürü okuyordum. Orada anlaşmalarla güvence altına alınan ortak tarım politikasının amaçları ve ilkeleri şöyle özetlenmektedir Avrupa Birliği'nin broşüründe: Tarımda verimliliği arttırmak; pazarda ve sununda, arzda, istikrar sağlamak, böylece topraktan kaçışı önlemek; bir yandan tarım kesiminde çalışanlara doyurucu gelir sağlarken, bir yandan da tarım ürünlerinin tüketiciye makul fiyatlarla ulaşmasını sağlamak; kırsal alanda tarım dışı ekonomik etkinlikleri de özendirmek... Bunlar, dediğim gibi, Avrupa Birliğinin broşüründe tarımla ilgili olarak benimsenen amaçların özeti.

TÜRKİYE'DE TARIMA DESTEK GİTGİDE SINIRLANIYOR

Türkiye'de ise tarım kesimine sağlanan destekler gitgide sınırlanıyor. Destekler sınırlanırken, azaltılırken, girdi fiyatları sürekli yükseliyor. Bugünkü Hükümet döneminde de bu yükseliş olağanüstü hızla devam etmektedir. Nitekim Refah Partisi-DYP Hükümetinin ilk beş ayında, bildiğiniz gibi, köylü için, çiftçi için yaşamsal önem taşıyan mazotun fiyatına % 35 oranında zam gelmiştir. Beş-altı ay gibi kısa bir süre içinde köylünün girdilerine bu kadar yüksek zamlar getirildiği, bildiğim kadar, şimdiye dek görülmemiştir.

Zaten çok azalan destekleme alımlarında ödemeler de geciktirilmektedir. Bundan bir ay önceye kadar edindiğimiz bilgiye göre (son durumu bilmiyorum), toplam yaklaşık 77 trilyon alacağı, halâ köylüye, çiftçiye ödenmemiştir. Karadenizde fındık üreticilerine yapılması gereken ödemelerin gecikmesi fındık üreticisini yaklaşık 8 trilyon liradan yoksun bırakmıştır... Sonuç ne oldu? Karadenizdeki fındık üreticilerinden birçoğu, özellikle dar gelirli üreticiler, Fiskobirliğe yeterli alım gücü sağlanmadığı için, fındıklarını, düşük fiyatlarla, devletin ilân ettiği destekleme alım fiyatının bir hayli altında fiyatlarla, tüccara, aracıya satmak zorunda kaldılar. Bu şekilde, üreticiler fındık ürünlerini elden çıkardıktan kısa bir süre sonra ise, bildiğiniz gibi, dünya fındık piyasasında çok büyük artışlar oldu; ama bu artıştan üretici değil, aracı yararlandı.

Türkiye 1980'li yılların ortalarına kadar başlıca tarım ürünleri dışsatımcısı ülkelerden biriydi; dünyada kendi yetiştirdiği ürünlerle kendi halkını besleyebilen sayılı ülkelerden biriydi. Hatta kendini beslemekle kalmayan, bölge ülkelerinin de beslenmesine gerek tarım ürünleriyle gerek hayvan ürünleriyle, en büyük katkıda bulu-

nabilecek ülke olarak biliniyordu. Oysa son yıllarda tarım ürünleri dışalımına, o arada hayvan ürünleri dışalımına, kapılar ardına kadar açıldı ve birkaç yıldan beri yılda ortalama 1,5 milyar dolar tutarında tarım ürünleri dışalımını yapmaya başladı. Bu miktar gitgide artmaktadır.

TÜRK TARIMININ REKABET GÜCÜ SINIRLANIYOR

Varlıklı Avrupa Birliği ülkelerinde tarıma sağlanan destek yılda 40 milyar doları bulduğu, hattâ aşacağı halde, Türkiye’de tarım kesimine desteğin gitgide azalması yüzünden, Türkiye’nin Avrupa Birliği ülkeleriyle sanayi alanında olduğu gibi tarım alanında da rekabet edebilmesi gitgide güçleşmektedir. Avrupa Birliği ile 6 Mart 1995’de Brüksel’de imzalanan belge, gerçi, tarım ürünlerini kapsamıyordu, ancak tarım ürünleri sanayini kapsıyordu. Ona rağmen Avrupa Birliği bizim bazı tarım ürünlerimizin dışalımından güya gümrük vergisi almıyor; ama tarife dışı öyle bazı engeller çıkartıyor ki gümrük vergisi almamanın bir anlamı kalmamış oluyor. Kaldı ki Avrupa Birliği ülkeleri bizden aldığı sınırlı tarım ürünlerine hiç engel çıkarmasa bile, kendi çiftçilerine akıllıca yöntemlerle sağladıkları cömertçe destek yüzünden, bizim o ülkelerle tarım alanında rekabet etmemiz görünür gelecekte çok zor görünüyor.

TARIMDA EN BÜYÜK TEHLİKE EROZYON

Tarımda ve toprakta en büyük sorun ve tehlike erozyon. Bu bilindiği halde, özellikle tarımcılarımız, ormancılarımız bu konudaki tehlikeleri sürekli dile getirdikleri halde, maalesef erozyon konusunda gerekli önlemler yıllardan beri ihmal ediliyor. Sempozyumun tanıtım yazısında açıklandığına göre, o yüzden yılda 1.4 milyon ton verimli toprak kaybı söz konusu. Eğer son yıllarda pek göze çarpmayan, hesaba kitaba girmeyen Güneydoğudaki orman yangınları da hesaba katılacak olsa, belki de uğradığımız kayıp 1.4 milyon tonun da üstüne çıkar.

Biz Kuzey Kıbrıs’ı kurtardık ama Türkiye’de her yıl en az KKTC kadar toprak yitirdiğimiz ileri sürülüyor. Eğer erozyonun hızı kesilmezse, bilinçli toprak ve su kulllanımı yaygınlaştırılmazsa, aşırı kullanım ve bakımsızlık yüzünden otlaklardaki, meralardaki verim düşüşü durdurulamaz ise, topraklarımızın 50 yılda çölleşeceği iddiası birçok uzman tarafından ileri sürülüyor. Bu herhalde ciddiye alınması gereken bir uyarıdır.

GÜNEYDOĞUDA YANAN ORMANLAR

Hiç kuşkusuz erozyonda en önemli etkenlerde biri orman yangınlarıdır. Orman yangınlarının bir basına yansıyan yanı var, bir de gözden uzak kalan yanı var son yıllarda. Birkaç yıldan beri Güneydoğu Anadolu’da terörle mücadele sürecinde çok sayıda orman, çok geniş orman alanı, yanmakta, yakılmaktadır. Güneydoğuda, bildiğiniz gibi, binlerce köy ve mezra güvenlik gerekçesiyle boşaltılmıştır. Bölücü terördeki tırmanış yüzünden bu kaçınılmaz olabilir. Fakat bir köylü ailesinin köyünün dışına bırakıldığı andan itibaren devleti yanında görmesi gerekirdi. Sizlerin çok iyi bildiğiniz gibi, bir köylü ailesi, hiç geçim olanağı bulunmasa bile, hiçbir geliri bulunmasa bile, köyünde yaşamını sürdürebilir. Çünkü altında barınacağı bir çatı vardır. Başka hiçbir yakıt olmasa tezeğiyle evini ısıtabilecek durumdadır. Bahçesindeki tavuğuyla, birkaç koyunuyla, yetiştirdiği meyvalarla, veya sınırlı olarak yetiştirdiği başka tarım ürünleriyle, kendini besleyebilecek durumdadır. Ama o köylü ailesi köyün

dışına bırakıldıktan itibaren, eğer devlet yardımına koşmazsa, çaresiz durumdadır. Bugün o yüzden Güneydoğu Anadolu'da yüzbirlerce köylü çaresiz durumdadır. Köylerini bırakmak, boşaltmak zorunda kalmışlardır, fakat o andan itibaren yanlarında devleti görememişlerdir. Bu konuda görev ordunun değildi, bu konuda görev polisin, jandarmanın değildi; bu konuda görev hükümetlerindi. Fakat o görev ihmal edilmiştir. O arada bu yörelerde orman yangınları da yaygınlaşmıştır.

Geçen Nisan-Mayıs aylarında, birçok gazeteci arkadaşımızla birlikte, Güneydoğu Anadolu'ya yaptığım gezilerde gördüğüm manzara bir karabasan gibiydi, bir kâbus gibiydi. O mevsimde yemyeşil olması gereken ormanlardan çoğu yanıp kömürleşmişti, kapkara çalılıklara dönüşmüştü. Ben oralarda dolaşırken erozyonun adım adım işleyişini gözlerimle gördüm; ayağımın altından toprağın kaydığını duydum. Ama o bölgeyi ayakları yere basmadan dolaşan kimi yetkililer durumun korkunçluğunu belki de hala fark edemiyorlar.

Hiç değilse güvenliğin az çok sağlandığı yörelerde, bir an önce, yeniden ağaçlandırma kampanyasının açılması gerekir. Ama o yönde bir adım atılmış da değildir.

Kaldı ki henüz köylere mezralarına dönebilenlerin sayısı da çok azdır. Her ne kadar, Hükümeti kurduktan hemen sonra, Başbakan sayın Erbakan, bilinen iyiniyetli hayalciliğiyle, "şimdi Genelkurmay Başkanıyla görüştüm, sizlere müjdem var, artık Güneydoğu Anadolu'daki köylere, mezralara rahatlıkla güvenlik içinde dönebilir" demiş ise de, bu Hükümet kurulduğundan bu yana altı ay geçtiği halde, şimdiye kadar boşalan köylerin mezraların ancak onda birine dönüş sağlanabilmiştir. Köylere, mezralarına dönme olanağını bulabilenler de, kendilerini, harabeye dönmüş kulübelerle ve tarıma elverişli olmaktan çıkmış erozyon kurbanı topraklarla karşı karşıya bulmuşlardır.

ORMAN YANGINLARINA ÖNLEM

Türkiye genelinde de orman yangınlarına karşı alınan önlemlerin ve var olan donanımların çok yetersiz olduğu açıkça görülmektedir. Batı Anadolu'da da yaygınlaşan orman yangınlarının bir kısmı kasıtlı olabilir. Ama herhalde bu yangınların birçoğu ihmalden ve bilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Onun için, erozyon konusunda, ormanın önemi konusunda, yaygın ve sürekli bir kitle eğitimine gereksinim vardır. Gerçi devlet ağaçlandırmayı hızlandırmaya çalışıyor, ama ağaçlandırma hızı yangınların hızına maalesef yetişemiyor.

DSP'nin bir önerisi de sivil savunma örgütlerinin etkili ve etkin biçimde orman korunmasında görevlendirilmesidir. Ayrıca gönüllü kuruluşların da katılımıyla daha yagın bir ağaçlandırma kampanyasının, bir yandan ormanları korumak için, bir yandan da orman olmaktan çıkmış alanları yeniden ağaçlandırmak için, ciddi bir kampanya açılması ve özellikle okullarda bu konudaki eğitime büyük ağırlık verilmesi gerekir.

GEÇİCİ İŞÇİLERDEN AĞAÇLANDIRMADA YARARLANILMALI

Türkiye'de işçi kesiminin önemli sorunlarından, fakat en az üzerinde durulan sorunlarından biri, geçici mevsimlik işçiliktir. Onbinlerce geçici işçi, özellikle Köy Hizmetlerine veya Devlet Su İşlerine bağlı birçok işçi, yılda ancak 3-4 ay çalışmakta, ancak 3-4 ay ücret almakta, onun dışında ailesini nasıl geçindireceğini bilememek-

tedir. Çoğu o yüzden sosyal güvenlik haklarına da kavuşamamaktadır. Oysa bu durumdaki işçilerden hiç değilse bir bölümü ağalandıırma alanlarında da görevlendirilebilir. ylelikle hem Türkiye’de erozyonun nlenmesine önemli bir katkı sağlanmış olur, hem de yılın 7-8 ayı perişan durumda olan mevsimlik işçilerden bir bölümüne olsun yıl boyu geçim olanağı sağlanmış olabilir.

ORMANDA DEVLET KÖYLÜ DAYANIşMASI

Orman varlığımızı korumanın ve geliştirmenin Demokratik Sol Parti’ye göre en önemli koşulu ise devletle orman köylüsü arasında kurumsal bir işbirliği ve dayanışma düzeni kurulmasıdır. Oysa şimdiye kadar Türkiye’de orman köylüsüyle devlet arasında bir dayanışma değil, bir çatışma, bir çekişme vardır; ve bunun, yalnız orman köylüsüne değil, bütün Türkiye’ye büyük zararı dokunmaktadır.

Bildiğimiz kadar, orman içinde ve ormanların yakın çevresinde, yaklaşık 5 km dolayındaki çevresinde, 17.500 köy vardır. Bu 17.500 köyün halkının büyük çoğunluğu da orman yüzünden devletle davalı durumdadır. Milyonlarca köylümüz, aslında büyük bir doğa hazinesi olan ormanların içinde ve yakınında, yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu büyük bir çelişkidir. Bir hazinenin içinde yaşayanların yoksulluk çekmesi büyük bir çelişkidir. Ormanlar bir doğa hazinesi olduğu halde, Türk toplumunun en dar gelirli kesimi milyonlarca orman kylsdr. Bu çelişki mutlaka giderilmelidir.

Demokratik Sol Parti’nin bu konudaki çözüm önerilerini kısaca şöyle özetleyebilirim: Tüm orman köylüleri güçlü kooperatiflerde birleşmeye özendirilmelidir. Fakat bu kooperatiflere halkın güvenebilmesi de sağlanmalıdır. Yer yer çok güvenilir biçimde çalışan ve başarılı çalışan kooperatifler bulunmakla birlikte, yeterli denetim olmaması yüzünden halkın güvenemediği kooperatifler de vardır. Devlet kooperatiflerin yönetimine karışmaktadır, ama onları denetlemek bakımından üzerine düşen görevi yeterince yapmamaktadır. Ciddi bir kooperatifçilik hareketine hem genelde tarım kesiminde hem de ormancılık konusunda gereksinme vardır. Dünya kooperatifçiliği yaygınlaştırmadan tarımı kalkındırabilmiş ormanları geliştirebilmiş bir ülke bilmiyorum. Oysa Türkiye’de maalesef tarım kesiminde kooperatifçilik ihmal edilmiştir. Zaman zaman keşke, diye düşünürüm, Mithat Paşa’ya Tuna valiliğinde verilen olanaklar herhangi bir Anadolu ilinde de verilmiş olsaydı da Türkiye’de ciddi ve gerçek bir kooperatifçilik gelişmiş olsaydı.

Ormanların yönetiminde ve geliştirilmesinde kooperatiflerle devlet yakın bir işbirliği içine girmelidir. Köylü, ormanların gelirinden hakkı olan payı, ormanların gelişmesine emeğiyle katkıda bulunarak, mutlaka alabilmelidir; ve köylü, ormanı, kendi yaşamının, geleğinin güvencesi olarak görmelidir. Ayrıca devletle orman köylüleri ortaklaşa orman ürünleri sanayileri kurmalıdırlar.

Resmen orman sayılmakla birlikte gerçekte orman olma niteliğini yitirmiş yöreler de, ağaçlandırılması koşuluyla, orman köylülerinin kuracakları kooperatiflere devredilmelidir. Ağaçlandırma derken de ille am ağaçları dikilmesi istenmemelidir. Çünkü köylünün bundan gelir sağlaması epey zaman ister. Ama bizde nedense orman denilince akla ilk önce am ağaçları, amlıklar gelir. Oysa kısa sürede verim verebilecek, ürün verecek, meyva verecek ağaçlarla da erozyonun büyük ölçüde önlenebileceğini sanıyorum. Bu gibi düzenlemelerle, orman niteliğini yitirmiş, ama

orman olması gereken yerlerde köylüye bu olanaklar sağlanmalıdır. Bu olanaklar sağlanırken sürekli eğitim de sağlanmalıdır. Ayrıca orman topraklarının uygun yörelerinde, köylü, yem ve süt üretimine ve büyük baş hayvancılığa da özendirilmelidir. Geçim olanaklarını, gelir olanaklarını, o yoldan arttırabilmelidir.

Bu etkinlikler için, dediğim gibi, orman köylülerine gerekli destek, gerekli eğitim sağlanmalıdır. Eğer köylü ormanda kendi yararını ve yarınını görebilirse herhalde ormanı devletten daha iyi koruyabilir ve daha hızlı geliştirebilir.

TARIM TOPRAKLARI İŞGAL EDİLİYOR

Toprak kaybının tek nedeni erozyon değil. En önemli nedeni erozyon, ama tek nedeni o değil. Ayrıca, Ziraat Mühendisleri Odasının da her zaman haklı olarak üzerinde durduğu gibi, ülkemizin tarıma en eleverişli toprakları, yalnız yangınlar yüzünden, erozyon yüzünden veya bilinçsiz kullanım yüzünden değil, başka nedenlerle de gitgide daralmaktadır. En verimli topraklarımız giderek artan ölçüde tarım dışı alanlarda kullanılmaktadır. Tarım açısından, hayvancılık açısından en verimli topraklarımızdan bazıları büyük ölçüde sanayi kuruluşlarının ve toplu konutların istilasına uğramaktadır.

Eskiden halkımız, özellikle kırsal alandaki yerleşim birimlerinde yaşayan halkımız, genellikle yerleşim yerlerini yamaçlarda oluşturmdu. Örneğin Manisa ilinde dolaşırken eski yerleşim alanlarına baktığımızda, hepsi, toprağa saygı içinde, yerleşim alanlarını yamaçlara çekmişlerdir. Fakat şimdi toprağa o saygı maalesef hızla ortadan kalkmaktadır.

Sağlıklı bir toprak kullanım düzeni kurulmadığı için, fiziksel planlama ciddiye alınmadığı için, tarım açısından, beslenme gereksinimimizin karşılanması açısından, en verimli alanların nasıl istilaya uğradığının belirgin örneklerini birçok yerde görüyoruz. Örneğin, Bursa'ya "yeşil" sıfatını kazandıran o güzelim ova çarpık ve düzensiz kentleşmenin ve sınılaşmanın hüznü verici bir örneği durumuna gelmiştir. Ege ve Akdenizde tarım açısından en verimli bazı toprak da yerleşime veya sanayiye açıldığı için, tarımsal işlevini yitirmektedir.

Tarım bakımından en verimli toprakların nasıl elden çıktığını, örneğin Adana ile Mersin arasında görebiliriz; Adapazarı ile İzmit arasında da görebiliriz. Ankara ile Kazan arasında, Ankara ile Polatlı arasında da ve Türkiye'nin daha bir çok yerinde görebiliriz.

Ayrıca, ciddi bir ulusal üretim politikası olmaması yüzünden de bazı verimli topraklarımız gereği gibi değerlendirilmiyor. Örneğin, bizim sağlığa en az zararlı tütünler arasında sayılan tütünümüz kıraç arazilerde yetiştirilirken, şimdi Türkiye Virginia Burley tipi tütüne yöneldikçe ve halkımız yabancı tütün ve sigara alışkanlığına özendirildikçe, en verimli topraklar, bildiğiniz gibi, tütün üretimine ayrılır hale gelmiştir.

İŞSİZ ZİRAAT MÜHENDİSLERİ DERNEĞİ

Toprağı en verimli bir biçimde değerlendirebilmenin ve tarımı ve hayvancılığı geliştirebilmenin başta gelen bir koşulu, hiç kuşkusuz, eğitimidir. Özellikle ziraat mühendislerine, veterinerlere ve tarım teknisyenlerine bu bakımdan büyük gereksinim vardır. Tarım teknisyenleri derken, hayvancılıkla ilgili teknisyenleri de kastediyorum. Çünkü benim görebildiğim kadar bir yanlış anlama ve bir yanlış uygulama var.

Veterinerler hekimdir, yani hayvan sağılığı ile ilgilidir; ama hayvancılığın gelişmesinden de veterinerler sorumlu tutulmaktadır. Oysa bu iki işlevin birbiriyle çok yakın bağlantısı yoktur. Onun için tarım alanında teknisyenlere, ara elemanlara gereksinme vardır derken, hayvancılıkla ilgili ara elemanlara da ciddi bir gereksinme olduğunu kastediyorum.

Fakat bu konularda ciddi bir yetişmiş insan gücü planlaması yapılmadığı gibi, var olan eğitilmiş insan gücümüz de gereği gibi değerlendirilmiyor. Saha çalışmasında veya eğitimde bu elemanlardan yeterince yararlanılmıyor. Örneğin, ülkemizde, sizin benden daha iyi bildiğiniz bir dernek var: "İşsiz Ziraat Mühendisleri Derneği". Eğer bana verilen bilgiler çok abartılı değilse -çünkü insan inanmakta zorluk çekiyor- bu İşsiz Ziraat Mühendisleri Derneğinin de yaklaşık 20.000 üyesi var. Ya o sayıda ziraat mühendisine ihtiyaç yoktur, o hâlde yeni açılan üniversitelerde ziraat fakülteleri de kurulmamalıdır; eğer ziraat mühendislerine gereksinme varsa o zaman da onlar işsiz bırakılmamalı veya tarımla ilgisi olmayan alanlarda çalışmak zorunda bırakılmamalıdır; gerçek işlevlerinde değerlendirilmelidir. Bu İşsiz Ziraat Mühendisleri Derneğinin adı bile devlete ince bir uyarıdır ve haklı bir sitemdir.

ZİRAAT MESLEK LİSELERİ NEDEN KAPATILDI?

Tarımda ve hayvancılıkta, o arada ormancılıkta, iyi yetişmiş teknik elemanlara, ara elemanlara büyük gereksinme olduğu halde, nedense, ziraat meslek liseleri 1980'li yılların başlarında büyük ölçüde kapatılmıştır. Bunun nedeni bugüne kadar anlayabilmiş değilim. Yetkililere sorduğumda da bir yanıt alabilmiş değilim. Ziraat meslek liselerinde öğrenci sayısı bundan 30 yıl önce 5000'e yakındı -ki o bile yeter-sizdi-. Şimdi ise, sayıları çok azaltılmış olan ziraat meslek liselerinde okuyan öğrencilerin sayısı 3000'nin altına düşmüştür. Oysa şimdi bu elemanlara özellikle gereksinme vardır. GAP'ın sulama olanakları devreye girdikçe, köylünün sulu tarımdan toprağa zarar vermeksizin yararlanabilmesi ve azami verimi elde edebilmesi için, onun ara elemanlar tarafından, ziraat mühendisleri tarafından, eğitimi zorunludur. Fakat ona rağmen nedense bu alandaki eksikliği giderme yolunda hiçbir adım atılmamaktadır.

Ayrıca kooperatifçilik alanında da eğitilmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Biraz öncede söylediğim gibi, ben, dünyada köylüyü, çiftçiyi güçlü kooperatiflere kavuşturmaksızın tarımda atılım yapabilmiş bir ülke bilmiyorum. Fakat kooperatiflerin gerçekten yararlı olabilmesi için de o alanda eğitilmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Bütün orta öğretim kurumlarında kooperatifçilik eğitimine de o bakımdan ağırlıklı bir yer verilmesini düşünüyoruz.

GÜNEYDOĞUDA TARIMIN VE HAYVANCILIĞIN GERİLEMESİ

Tarımın ve hayvancılığın son yıllarda en çok gerilediği, bölge terördeki tırmanış yüzünden, Güneydoğu kısmen de Doğu Anadoludur. Son yıllarda bir moda ortaya çıktı. Bir Hükümet kuruluyor, kurulur kurulmaz ya Diyarbakır'da ya Hakkâri'de ya da başka bir Güneydoğu veya Doğu Anadolu ilinde, bir Bakanlar Kurulu toplantısı yapılıyor. Orada Güneydoğu Anadolu halkına umut verici güzel hayaller, amaçlar sergileniyor, sözler veriliyor; ama Ankara'ya döndükten sonra bu sözler unutuluyor. Yarın da Bakanlar Kurulu, son yılların modasına uygun olarak, bildiğiniz gibi, Ağrı'da bir toplantı yapacak. Bugün Cumhuriyet Gazetesinde okuduğuma göre, yi-

ne o bölge halkına, özellikle bölge çiftçisine bol bol vaadlerde bulunulacak. Doğuda ve Güneydoğuda hayvancılığın, yem bitkileri üretiminin ve genelde tarımın kalkındırılması için beş yılda 200 trilyon liralık bir kaynak ayrılacakmış. Tabii, eğer yerine getirilebilirse, tutulursa, bu sözler çok sevindiricidir. Ama daha önce Diyarbakır'da Hakkâri'de yapılan Bakanlar Kurulu toplantılarından sonra olduğu gibi Ağrı toplantısından sonra da bu güzel sözlerin unutulmamasını dilerim.

DSP'NİN TUTUMU

DSP'nin ormanları koruma ve geliştirme, orman köylüsünü ormanların içinde refaha kavuşturma konusunda düşündüklerinin özetini açıklamıştım. Onun dışında, DSP'nin köylü, toprak ve tarım konusundaki bazı düşüncelerini ve hedeflerini de kısaca özetlemek isterim.

Mutlaka, ciddi bir toprak kullanım planlaması yapılmalıdır; ve, yapılmakla da kalmayıp, uygulanmalıdır. Mutlaka bir tarımsal üretim planlaması da yapılmalıdır. Böyle bir planlamanın olmaması yüzünden bir çok toprağın en verimli biçimde kullanılmadığı bellidir. Ayrıca, yine üretim planlaması yapılmadığı ve yıldan yıla revize edilmediği için, köylüler, büyük kazanç umdukları durumlarda bazen büyük kayıplara uğramaktadırlar. Örneğin, bir yıl soğan, patates veya domates çok iyi gelir getirirse, devlet bir üretim planlaması bağlamında uyarılarını yapmadığı, özendirici alternatifler önermediği için, pekçok köylümüz, çiftçimiz domates, patates, soğan yetiştirilmesine yönelmektedir; ve, bu yüzden üretim artışı fazla olunca da, tabii, bunların değeri düşmektedir ve köylü perişan olmaktadır. Oysa, zorlayıcı değil, özendirici, eğitici, yol gösterici önlemlerle, devlet, dünyadaki ve Türkiye'deki pazar olanaklarını da yıldan yıla değerlendirerek, çiftçimizi uyarmalıdır ve onun bu yüzden kayıplara uğramasını önlemelidir.

Türkiye hayvancılık bakımından çok büyük potansiyeli olan bir ülkedir. Fakat dışalımın son yıllarda özendirilmesi yüzünden, gerekli desteğin ve eğitimin sağlanmaması yüzünden, ve Güneydoğuda tırmanan terör yüzünden, hayvancılığımız kaygı verici ölçüde gerilemiştir. Bunun tek nedeni değil, fakat bir nedeni de, otlakların, verimini, ihmaller yüzünden, aşırı kullanım yüzünden, büyük ölçüde yitirmiş bulunmasıdır. O bakımdan bugünkü toplantı konusunun çok önem taşıdığı kanısındayım. Otlakların kurtarılması ve daha verimli hale getirilmesi bakımından, değerli ziraat mühendislerinin ve uzmanların Türk kamuoyunu uyarıp aydınlatacaklarına güveniyorum.

KÖYKENT NEDEN GEREKLİ?

DSP'nin köylüyle tarımla ve toprakla ilgili önemli, fakat birçok aydın çevrelerde hala ciddiye alınmayan, bir projesi de Köykent projesidir. Birçok kimse Köykent'in köyleri birleştirmek anlamına geldiğini sanıyor. Oysa uzun yıllardır bunun böyle olmadığını anlatmaya çalışıyoruz. Biz, "Köykent" derken, köyleri birleştirmeyi değil, köylülerin gücünü birleştirmeyi amaçlıyoruz. Birbirine yakın konumdaki köyler arasında bir kurumsal işbirliği ve dayanışma kurulmasını amaçlıyoruz. Böylelikle, 50 haneli 100 haneli bir köyün kendi başına yapamayacağı yatırımlar, gerek tarım alanında verimi arttırabilmek için gerek tarım sanayilerine geçebilmek için kendi başına yapamayacağı yatırımlar, birbirine yakın 8 - 10 köyün Köykent bağlamında işbirliği yapması ile, köylüler bu yatırımları yapabilir duruma gelmiş olacaklardır.

Türkiye’de, mezarları bir yana bırakırsak, 40.000’in üzerinde köy var. Uygarlığın her türlü nimetini 40.000 köyün herbirine gereken düzeyde ulaştırmak olanaksızdır. Oysa Köykentler bağlamında bütün köylüler bu olanaklardan yararlanabilir. Ancak şimdi şimdi DSP’nin bu Köykent projesinin önemi bazı entellektüel çevrelerde de benimsenir hale gelmektedir; bunun bir “köylü romantizmi” olmadığı anlaşılmaktadır. Ama bu konuda, halâ, yeterli düzeyde bir bilinçlenme yoktur.

Ancak Güneydoğu ve Doğu Anadolu’nun bazı bölgelerinde köylerin toplulaştırılmasına da gereksinme vardır. Çünkü, o bölgelerde köyler, hele mezarlar, komlar, çok dağınıktır; ve devletin bunları tek tek koruması çok zor olmaktadır. Bu zorluk, o bölgelerde yeni bir yerleşim düzenine geçilmesi yerine, köy koruculuğunun gündeme getirilmesiyle çözülmeye çalışılmıştır. Bu yüzden de, kendi haline bırakılsa ömrünü doldurabilecek olan feodal yapı, büsbütün kökleşmiştir. Devleti devlet yapan öncelikle güvenlidir. İnsanlar güvenlik içinde yaşayabilmek için devlet çatısı altında biraraya gelirler. Fakat devlet, 1985’den beri, Güneydoğu Anadolu’daki kırsal alanda yaşayan insanların güvenliğini feodal güçlerin adamlarına, köy korucularına devretmiştir; ve o yüzden çok ağır ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Oysa, dediğim gibi, o bölgede sanayi alanında atılımlar yapılırsa, köylerinde mezarlarında geçimlerini sağlayamayan insanlar kendiliklerinden o sanayi çekim merkezlerine yöneleceklerdir. Ayrıca tarımda ve hayvancılıkta çalışmalarını sürdürmek isteyenler de köylerin ve mezarların makul ölçüler içinde toplulaştırılmasıyla, devlet tarafından daha kolay korunur duruma gelebileceklerdir.

GÜNEYDOĞU NEDEN KALKINDIRILAMADI?

Aslında o bölge, Türkiye’nin kalkınmasına, suyuyla enerjisiyle, hayvancılığıyla, madenleriyle büyük katkıda bulunduğu halde, Türkiye’nin en geri kalmış, en geri bırakılmış bölgesidir. Oysa devlet çoğu kez o bölgenin kalkınması için cömertce teşvik tedbirleri sağlamıştır. Ama, feodal yapının egemen güçleri, o teşviklerden, kendi bölgelerinde hayali yatırımlar, hayali fabrikalar için yararlanmış, asıl yatırımı Türkiye’nin kalkınmış bölgelerine yapmışlardır.

TBMM’nin kuruluşundan beri, yani 23 nisan 1920’den beri, TBMM’nin bileşimlerine bakacak olursak, Güneydoğu Anadolu’dan gelen milletvekillerinin genellikle Kürt kökenli ağalar beyler olduklarını görürüz. Bunca zamandır Meclis’de temsil edilmişlerdir, bakan olmuşlardır, en yüksek mevkilere gelmişlerdir, ama kendi bölgelerini kalkındırmak için hiçbir ciddi girişimde bulunmamışlardır. Neden? Çünkü, o bölge kalkınırsa, o bölge sanaileşirse, ağaların beylerin kulları durumundaki insanlar işçi olacaklardır, girişimci olacaklardır, başka işler tutacaklardır ve özgür olacaktır. Öylelikle kulluktan kurtulacaktır; ağaların beylerin de tıfrası sona ermiş olacaktır. Dediğim gibi, o feodal düzen kendi haline bırakılsa, artık çözülme sürecine girmişti. Ama devlet yeniden o süreci durdurmuş ve feodal yapıyı kökleştirmeye çalışmıştır. Feodal yapı sürdükçe de tarımda veya sanayide beklenen kalkınma kolay kolay sağlanamaz.

ÖNCÜ VE DOĞURGAN YATIRIMLAR

Köylü, devlet desteğiyle, hem tarımda atılım yapabilir hem de tarımsal sanayi yatırımlarına geçebilir duruma getirilmelidir. Bu yoldan bile sanaileşme atılımı yapılamayacak yörelerde, yani gözden en irak yerleşim birimlerinde ise, devlet, bizim

deyimimizle, "öncü ve doğurgan yatırımlar"la sınılaşmeye öncülük etmelidir. Nedir "öncü ve doğurgan yatırımlar?" Diyelim ki bir dağ başında çok fakir bir kaç köy var. Bunlar birleştirilseler de kalkınabilecek durumda değiller. Devlet oraya, zarar edeceğini bile bile, bir küçük sanayi kuruluşu kurmalıdır. Zarar etse bile, bundan devlet de halk da kârlı çıkacaktır. Neden? Çünkü, daha o küçük fabrika kurulurken, yörede yetişen ürünleri değerlendirecek fabrika kurulurken, oraya mühendisler, teknisyenler, işçiler gideceklerdir. Oraya hergün kamyonlarla birtakım malzeme gelecektir. Bir çarşı oluşacaktır. O zamana kadar o köylerden hiçbir vergi geliri elde edemeyen devlet yavaş yavaş bu etkinliklerden vergi geliri de sağlamaya başlayacaktır. Öylelikle zararını da kapatacaktır; ve, günün birinde, o yörenin ekonomik sosyal ve kültürel yapısı değişince, ihtiyaç kalmamış ise, o fabrika kapatılabilecektir. Halâ ihtiyaç varsa, o zaman da halka veya özel girişimcilere devredilebilecektir. İktidara geldiğimizde inşaallah bunu da mutlaka uygulamak istiyoruz.

Bu önlemlerle, köykentlerle, kooperatifçilik atılımıyla, öncü ve doğurgan yatırımlarla, köylü, aslında, köylü olarak bırakılmayacaktır. Ama yerinden yurdundan olmaksızın, göçe zorlanmaksızın, kent yaşamının bütün nimetlerine, bulunduğu yerde kavuşabilecektir. Bugün eğer açık öğretimde, iletişim teknolojisinin bütün olanakları gereği gibi değerlendirilirse, ve açık öğretimden yararlananlar yılın belli aylarında örgün eğitim kurumlarında misafir edilirlerse, gözden en uzak bir köydeki genç bile en büyük üniversitelerin öğretiminden yararlanabilir, en yüksek düzeyde yüksek öğrenim görebilir.

Eğer çağımızda teknolojinin, uygarlığın sağladığı olanaklar gereği gibi değerlendirilecek olursa, köylünün kentlere çaresizlikten göç etmesine gerek kalmaz; kentleşme köylünün ayağına gider, uygarlık köylünün ayağına gider, eğitim ve kalkınma köylünün ayağına gider. Böylelikle, yalnız köylü kurtulmuş olmaz, büyük kentler de kurtulur. Çünkü son yıllarda, tarım geriledikçe, ormanlar yandıkça, köylü yoksullaştıkça, kırsal alandan büyük kentlere göç olağanüstü ivme kazanmıştır; ve, hazırlıksız olarak kendilerini İstanbul gibi büyük kentlerin ortasında bulunan insanlar, ciddi bir kültür çatışması süreci içine girmişlerdir. Ekonomik sosyal gereksinimleriyle devlet tarafından hiç ilgilenilmediği için, bir takım tarikatların, veya eylemci grupların tuzağına düşmeye başlamışlardır; ve büyük kentlerden bazılarında sorunlar, yalnız ekonomik ve sosyal bakımdan değil, siyasal açıdan da patlaka noktasına varmıştır.

KÖYLÜLÜKTEN KENTLİLİĞE YUMUŞAK GEÇİŞ

Bizim programımıza göre ise, dediğim gibi, köylü, göçe zorlanmaksızın kentlileşebileceği için, köylülüktен kentliliğe de bir yumuşak geçiş süreci sağlanmış olmaktadır.

Öte yandan mutlaka üretimi ve verimliliği arttırıcı bir tarım destekleme politikasına gerek vardır. Bu destekleme, gereken durumlarda, elbette muslukta da yapılır; ama asıl kaynakta, üretim aşamasında, girdi kullanımı ve eğitim konusunda sağlanmalıdır. Güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi de mutlaka yaygınlaştırılmalıdır.

Nüfusumuzun yarıya yakınının ulusal gelirden payı zaten öteden beri düşüktü. Son onbeş yılda ise ulusal gelirden köylünün, çiftçinin payı yarı yarıya azalmış-

tır. Bu utanç verici bir durumdur. Çünkü Türkiye nüfusunun yarıya yakını fakirleşiyor demektir. Bir de kentlerde fakirleşenler var. Nüfusun yarıdan çoğu fakirleşirken o ülkenin refaha ulaştığından ve kalkınmakta olduğundan herhalde söz edilemez.

ATATÜRK VE KÖYLÜ

Bundan birkaç yıl önce Mersin'in bir köyüne gitmiştim. Köylü vatandaşlarla sohbet ediyordum. Ben tarım kesimi ile, köylünün kalkındırılması ile ilgili projelerimizi anlatırken, bir yaşlıca köylü söz aldı, ve "Devlet bize biraz destek olsun, biz bu devleti iki günde kalkındırırız," dedi. Ben bu sözü ciddiye alıyorum. Çünkü bu sözü söyleyen köylü Çanakkale'de de, Kurtuluş Savaşı'nda da Türkiye'nin kurtarılmasına en büyük katkırı yapmış olan köylüdür, ne söylediğini bilen köylüdür.

Benim bu gibi hatırlatmalarım veya Partimizin bu gibi düşünceleri karşısında, bizi "köylü romantizmi" beslemekle eleştirenler, herhalde, içlerinden, Atatürk'ü de bu konuda eliştiriyorlardır, onu da "köylü romantizmi" içinde buluyorlardır. Çünkü, biliyorsunuz, Atatürk'ün, "köylü bu milletin gerçek efendisi olmalıdır" diye, ilginç bir özdeyişi vardır. Atatürk bu sözü boşuna söylememiştir. Tabii bir çoğunuz Atatürk'ün bu sözü ne vesileyle söylediğini biliyorsunuzdur, ama aramızda, genç kuşak içinde, bilmeyenler olabilir diye, izninizle kısaca anlatayım.

Balkan Savaşı'ndan sonra Bulgaristan bağımsızlığını elde etti. İttihat Terakî'nin bazı liderleri de Mustafa Kemal'den çok korkuyorlardı. Onu bir çeşit sürgün yeri olarak Sofya'ya Ateşemiliter olarak gönderdiler. Orada Bulgaristan toplumunu her yönüyle incelemeye aldı Mustafa Kemal. Bu arada Mithat Paşa'nın attığı temeller üzerinde Bulgaristan'ın tarımda ne kadar atılımlar yaptığını da görmüş oldu. Bir gün, Sofya'da genç bir subay olarak, Mustafa Kemal, daha çok zenginlerin, sosyete mensuplarının gittiği bir kahveye gider; bir masaya oturur, kahvesini ısmarlar; kahvesi hemen gelir. Yanındaki masaya da poturlu, eli sopalı, tipik köylü kıyafetli bir Bulgar köylüsü gelir oturur. Mustafa Kemal'in istediği kahve hemen gelir, başka masalarda oturan şık giyimli beylerin, hanımların kahveleri de hemen gelir, ama o poturlu, sopalı köylü, birkaç kez uyarıda bulunduğu halde, onun kahvesi bir türlü gelmez. Sonunda şef garsonu çağırır köylü, "Niye benim kahvemi halâ getirmiyor sunuz?" diye sorar. Şef garson "kusura bakmayın, burası sosyete hanımlarının, beylerinin geldiği bir kahve, böyle köylü giyim kuşamıyla buraya girilemez, o nedenle size hizmet edemeyiz" der. Onun üzerine, Atatürk'ün yanı başındaki masada oturan o Bulgar köylüsü, masaya yumruğunu vurur ve, "köylü savaşta silahıyla, barışta da sabanıyla bu ülkeyi koruyan insandır; bu ülkenin gerçek efendisidir, benden bir kahveyi esirgeyemezsiniz" der. Şef garson çok mahcup olur, ve köylünün kahvesini getirir. Atatürk bir gün Çankaya'da işte bu anısını çevresine anlatır ve "Türkiye'de de memleketin gerçek efendisi köylü olmalıdır" der. Bizim hayalimiz de bunun gerçekleşmesidir.

Ziraat Mühendisleri Odasıyla TÜBİTAK'ın ortaklaşa düzenledikleri bu yılki Tarım ya da Sayın Cumhurbaşkanının biraz önceki açıklamasıyla Toprak Haftasında sizlerle bir arada olmaktan büyük mutluluk duyuyorum; hepinizi kendi adıma, Cumhuriyet Halk Partisi adına içten saygılarla, sevgilerle selamlıyorum.

Bu yılki toplantının toprak konusuna yöneltilmiş olmasını çok yerinde bir tercih olarak görüyorum. Ziraat Mühendisleri Odası, geleneksel hale gelen çalışmalarıyla Türkiye tarımının sorunlarını yukarı bir bilinç düzeyiyle kamuoyumuza aktarma görevini kararlılıkla sürdürüyor. Bu çalışmaların, Türkiye'nin tarım alanındaki sorunların doğru kavranılmasına çok önemli bir katkı getirdiğini yakından izleyerek biliyorum. Bu çerçevede şimdi öyle anlaşıyor ki, toprak konusunu gündeme getirerek Türkiye tarımına temelden bir giriş yapma anlayışı, bu toplantıyı düzenleyenlere egemen olmuştur. Bunun çok doğru bir yaklaşım olduğuna ben de inanıyorum. Türkiye tarımının sorunlarının ne kadar çok yönlü, ne kadar karmaşık olduğunu biliyoruz. Bu sorunlara bir yerden girmek gerekirse, bu sorunlar yumağını bir ucundan yakalanması gerekirse, tutulması gereken ucun, ben de toprak olduğuna, topraktan başlayarak Türkiye tarımının sorunlarını daha doğru kavrayabileceğimize inanıyorum.

Toprak konusu çok geniş bir tartışmaya elverişli bir konu. Toprak konusunu sadece bir tarım perspektifi içinde ele almanın da haksızlık olacağına inanıyorum. Toprak sadece tarımın, sadece ekonominin değil, hatta sadece devlet oluşumunun, siyasal yapılanmanın temeli olarak anlaşılması gereken ana dayanak noktası değil. Belki bunların da ötesinde insan yaşamının, insan varlığının, insanın kozmik bir bütün içindeki varlığının temeli olarak değerlendirilmesi gereken ana çıkış noktası. O nedenle ki, toprak teması dinlerin de görmezlikten gelmediği büyük bir önem ve özenle ele aldıkları bir ana konudur. O nedenle toprak bir üretim konusu, bir ekonomi konusu olmanın ötesinde bir varlık konusudur. Toprak, su ve ateş, bu üçlü, canlı yaşamın, insan varlığının temel çerçevesini oluşturuyor. Ancak böyle bir çerçeve içinde her şeyin anlamı var, değeri var ve o nedenle toprak bir ekonomi konusu olmanın ötesinde bir etüsmoloji konusu, bir şiir konusu, bir felsefe konusu, bir teoloji konusu olarak da ele alınabilir ve çok yönüyle, çok boyutlu, gerçekten devasa bir konudur.

Tabii bizi daha çok ilgilendiren ve ayağımızı toprağa daha basmamızı gerektiren, daha gerçekçi bir biçimde ele alınması gereken ekonomik, sosyal ve nihayet coğrafi çerçevedeki anlamı ve değeridir.

Türkiye tarımının sorunlarının çok büyük bir kısmının toprak konusundan kaynaklandığını biliyoruz. Toprak konusunu çok değişik boyutlarıyla ele almamız mümkün. Önce bir defa bu toprağın belli bir coğrafya da olduğunu biliyoruz. Bu coğrafyanın çok talihli bir coğrafya olduğunu ne yazık ki söyleme şansına sahip değiliz. Türkiye'nin toprakları tarımsal üretim açısından, ekonomik verimlilik açısından en uygun bir biçimde yerleştirilmiş bir coğrafyayı ne yazık ki ortaya koymuyor; ama bu bir veridir, bir çıkış noktasıdır. Bu coğrafyada yaşıyoruz, bu coğrafyanın toprakları

içinde yaşamamızı, çalışmalarımızı götürmek durumundayız. Belli bir enlemde, belli bir boylamda konuşlandırılmış durumdayız.

Coğrafyamızın topografik özellikleri var, iklim özellikleri var, coğrafyamızın su özellikleri var; bütün bunlar tarım göz önünde tutularak bakıldığında en uygun kombinasyonun burada gerçekleştiğini iddia etmek şansını ne yazık ki bize vermiyor. Çok yüksek bir plato üzerinde yerleşmiş durumdayız. Yani toprağımız denizden ortalama 1.000 metre yükseklikte bir coğrafya toprağıdır, sıfırı da var, 3 bini de var, ama ortalamasına baktığımız zaman 1.000 metrelik bir irtifada yerleşmiş bir toprağı konuşuyoruz, bunun üzerine yerleşmiş durumdayız. Bu yüksekliğin, tarımsal üretim açısından optimum yükseklik olduğunu söylememiz mümkün değildir. Güç bir irtifadır, ekonomik açıdan sorunlar doğuran bir çerçevedir.

Gene bu coğrafyanın dağ, ova ilişkileri tarımsal üretim açısından çok ümit verici, çok başarı vaat eder nitelikte gözüküyor. İnsanlığın tarıma ilk başladığı yörelerin hemen yanındayız, Mezopotamya'nın kuzeyindeyiz, bütün uygarlıkların gelip geçtiği bir coğrafyadayız; tarihin, insan yaşamının bütün aşamalarında kendisini hissettirmiş bir coğrafyadayız, bunun bir sonucu tabii yorgun bir toprağız, aşırı kullanılmış bir toprağız, tüketilmiş bir toprağız. Tarımımızın üzerinde şekillendiği toprak, bu tip güçlükleri, sorunları bünyesinde taşıyan bir topraktır.

Ayrıca bu toprağın insanla ilişkisinde bazı sorunlar var. Toprağın insanla ilişkisi, çok uzun süre, toprak mülkiyetini bir ferdi mülkiyet noktasına getirmeden değerlendirilen bir anlayış içinde yürümüştür. Batıdaki feodalite Türkiye'de yaşanmamıştır, feodal toprak düzeni yerine Türkiye'de tımar düzeni çok uzun bir süre egemen olmuştur. Bunun sonucu toprağın bir anlamda sahipsiz kalması, mülkiyetsiz kalması olmuştur. Daha sonra Medeni Kanun ve toprak mülkiyeti konusundaki 1856'da Arazi Kanunnamesinin ilanıyla başlayan yeni dönem içinde yavaş yavaş mülkiyet düzenine geçilmiş, ama ne yazık ki, bunun gerekleri tam yerine getirilememiştir. 1070'li yıllardan bu yana 900 yılı aşkın bir süredir bu coğrafyadayız, ama bu coğrafyada kadastromuzu çıkarmış değiliz, daha toprak mülkiyetimizi tarif edebilmiş, tesis edebilmiş değiliz; yani sadece Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettiğimiz için göçebe değiliz, bin yıla yakın bir süreden beri üzerinde yaşadığımız topraklarda da sanki bir göçebe gibi yaşıyoruz. Toprak kimindir, insanın toprakla ilişkisi nedir; bu sorunu henüz çözebilmiş değiliz. Hazine, orman, şahıs mülkiyeti, mera, bu konularda işin daha coğrafyasını, tarihini, temelini ortaya koyabilmiş değiliz. Bütün bunlar, karşı karşıya bulunduğumuz büyük tarım sorunlarının ve toprak sorunlarının temeline yattığını düşündüğüm ana çıkış noktaları, ana konuları.

Türkiye'de toprağın verim düzeninin, organizasyon biçiminin, işletiliş tarzının tarım sorunlarına nasıl yansıdığını hepimiz biliyoruz. Türkiye'de mülkiyet düzeni, fiili ve hukuki durum çakışması haline henüz getirilememiştir. Ayrıca, Türkiye'de var olan toprak mülkiyet düzeninin, çağdaş, verimli bir tarım faaliyet için uygun bir manzara sergilemediğini de biliyoruz. Bugün Türkiye'deki toplam tarımsal işletme sayısının yüzde 82'sinin 100 dekarın altında olduğunu biliyoruz, 100 dekarın altında topraklara dayalı bir tarımsal işletme düzeni yapılaşması söz konusudur. Türkiye'deki toplam işletme sayısının üçte ikisi, yüzde 66 - yüzde 67'si 50 dekarın altında toprak büyüklüğünü işlemektedir. Üstelik bunların işlediği toplam toprak alanı da yüzde 46'dır; yani yarıya yakını 50 dönümün altında, 100 dönümün altında bir işletme niteliğindedir.

Üstelik yine çok iyi biliyoruz ki, bu 50 - 100 dönümün altındaki işletmeler de parçalı işletmelerdir. Ortalama 5 parçadan oluşan ve toplamı 50 dönüm bile etmeyen, 100 dönüm bile etmeyen bir mülkiyet düzeni içinde yorgun topraklarda, yüksek irtifalarda sermayesiz, örgütsüz, teknolojisiz bir tarım yapma durumuyla karşı karşıyayız; Türkiye'nin gerçekleri bunlardır. Bunlar çıkış noktasıdır, bizi yeise sürükleyecek olan, umutsuzluğa, teslimiyete sürükleyecek olan bir çıkış noktası değildir; çıkış noktasıdır. Bunı bilmeliyiz, doğru tarif etmeliyiz ve buradan sorunları nasıl çözeceğimizi düşünerek yaklaşımlarımızı geliştirmeliyiz diye düşünüyorum.

Türkiye'de tarımın bu konuştuğumuz tablodan kaynaklanan çok ciddi olumsuz etkiler taşıdığı açıktır; fakat bunun ötesinde Türkiye tarımının ele alınması ve düşünülmesi gereken ciddi sorunları da vardır.

Türkiye tarımı, Sayın Cumhurbaşkanının da açık konuşmasında ifade ettiği gibi ne yazık ki, bir ekonomi sorunu olmanın ötesinde bir nitelik taşıyor. Türkiye'de nüfusun yarısı tarımdan geçimini sağlıyor. Bu insanlar, tarımı bir ekonomik faaliyet türü olarak tercih ettikleri için değil, buna mecbur kaldıkları için, bunun içinde oldukları için, başka bir seçenekleri olmadığı için tarımdan geçimlerini sağlama zorunluluğuyla ekonomik faaliyet götürerek sonuç almaya çalışıyorlar. Bir ekonomik sektör olmanın ötesinde tarım, sosyolojik bir gerçektir. Türkiye nüfusunun içine doğduğu çaresizlikten, alternatifsizlikten başka bir geçim yolu bulamadığından dolayı giderek güçleşen koşullarda dahi hayatını idame ettirmek için mücadelesini sürdürmek zorunda olduğu bir ortamdır. Bunun doğru anlaşılması lazımdır.

O nedenle tarım sorunumuz bir ekonomi sorunu olmanın ötesindedir. Türkiye sorunlarının yansıdığı, çıktığı ana konudur. Türkiye'de nüfus artışı, Türkiye'de gelir dağılımı çarpıklaşması, Türkiye'de işsizlik, Türkiye'de yoksulluk, tarımın şefkatli kollarında yumuşatılmakta ve Türkiye için taşınmaktadır.

Çok önemli bir işlev üstlenmiştir tarım; Türkiye sorunlarının bir anlamda tamponu gibi, yumuşatıcısı gibi sorunları kavrayıp kucaklayıp taşımaktadır. Çözüleceği zamana kadar dönemin geçmesine fırsat vermektedir; bunun çok iyi kullanılması lazımdır.

Türkiye'de tablo çok açık. Bugün dünyada, Avrupa ülkelerinde yüzde 8 - 10 - 12 civarında tarımdan geçimini sağlayan bir nüfus kesimi var. Amerika Birleşik Devletlerinde çok daha düşük, yüzde 3'ler, yüzde 4'ler düzeyinde, Kanada'da öyle. Türkiye'de şu anda yüzde 50 civarında.

Kentli nüfus sayısı yüzde 50'yi geçmiştir; ama tarımdan geçimini sağlayanlar, bir kısmı kent sayılan ortamlarda bulundukları için yüzde 50 civarında olmaya devam ediyor. Türkiye nüfusunun yarıya yakını geçimini tarımdan sağlıyor.

Belçika ve Türkiye'de tarım tablosunda bir mukayese yaptığımızda Türkiye'de tarım sorunlarını görmek imkânını elde edebiliriz. Türkiye'de 16 yaş üstü nüfus kesimini 46 milyon diye tarif edecek olursak, bunun 23 milyonu tarımdan geçimini sağlıyor. 23 milyon insan Türkiye'de tarımda 185 milyar dolarlık millî gelir içinde 25 milyar dolar civarında, 30 milyar dolar civarında bir millî gelir üretimi gerçekleştiriyorlar. Yani 23 milyon insan Türkiye'de 25 - 30 milyon dolar bir gelir yaratıyor. Belçika'da 160 bin insan 100 milyar dolarlık bir tarımsal gelir sağlıyor.

Durum çok açık, Türkiye’de bir anlamda hüdai nabit bir uğraş halinde tarım. Bilinçli bir faaliyet olmanın ötesinde hüdai nabit, ağacın çıkışı gibi, ormanın şekillen-işi gibi yaşam köyde şekilleniyor. Hedefi, yöntemleri ve organizasyonu, sermaye-si, hiçbirisi olmadan o, bir yaşam mücadelesinin alanı gibi kendisini gösteriyor. Bu yapıyı değiştirmek, tarımı, ekonomik bir sektör haline getirmek, işletme mantığı için-de ele almak, verimlilik kavramıyla değerlendirmek ve sorunlarını çözmek, önümüz-de duran temel konular olarak gözüküyor.

Bir olaya daha genel ve global olarak baktığımız zaman genel sorunlarımız var, onları çözmeye yönelmemiz lazım.

Önce Türkiye tarımı, suya ihtiyaç duyuyor. İçinde bulunduğumuz coğrafya sert yazların ve sert kışların bir arada bulunduğu bir iklim yapısını ortaya koyuyor. Bu iklim yapısının yol açtığı sorunları çözecek düzenlemeleri getirmemiz, gerçek-leştirmemiz lazım. Türkiye su bakımından bir bakıma çok zengin gözüküyor; ama bunun coğrafi dağılımını gözettığınız zaman da ciddi sorunların bulunduğu açıkça gözüküyor. 620 mm’lik bir ortalama yağış alan Türkiye’miz, Rize’inde 2 metrenin üstünde alıyor, Konya Ovasındaki Çumra’da 17 santim alıyor. Konya Ovasının tarım açısından değerlendirilmesi lazım, orada su yok. Suyun olduğu yerde, onu tarımsal üretimi destekleyecek bir olanak olarak değerlendirmenin güçlükleri var. Bütün bunlar Türkiye’de sulama konusunun önemle ele alınmasını ve düzenlen-mesini gerektiriyor.

Burada büyük birikimimiz var, büyük gayretlerimiz var, geldiğimiz belli bir sonuç var. Bugünkü teknolojik tariflere göre sulanabilir arazinin yarısını sulamaya başlamış durumdayız. Bugünkü teknolojik tariflerin de gelecekte değişebileceğini, daha yüksek irtifaya pompa kullanarak sulama götürme yollarının maliyetinin, ekonomik bir rantabilite içine oturtulabileceği dikkate alınırsa, bu konuda katet-memiz gereken büyük bir mesafe olduğunu da görmek durumundayız. Yani sadece sulanması gereken toprak 4 milyar dekara indi diyemeyiz. 185 metreküp bir yeryüzü su birikimini gerçekleştiriyoruz. Bunun üçte biri de Fırat ve Dicle havasından bugüne kadar değerlendirilemeden akıyordu, şimdi onu değerlendirmeye dönük bir GAP projesini takip ediyoruz, geliştiriyoruz.

Bu sulama konusunun büyük bir öncelikle, önemli ele alınması gerektiğine inanıyorum, çünkü tarımsal verimliliği en çok artıracak girdi, sulama girdisi olarak gözüküyor. Bu da çiftçinin, tarımda yaşayan insanların kendi olanaklarıyla gerçek-leştirebileceği bir iş olmanın ötesinde, bunu devletin, kamunun, yerel yönetimlerin, kooperatiflerin, bazı organizasyonların gerçekleştirmesi zorunluğu vardır. O neden-le sulama konusunun çok özel bir yeri ve önemi olduğuna dikkati çekmek istiyorum; bu konuyu takip etmek durumundayız.

Türkiye’de tabii eldekini değerlendirmenin ötesinde, eldekini kaybetmemeye yönelik bir özel dikkate de ihtiyaç vardır. Yani bir anlamda koruyucu hekimliğinin, var olana sahip çıkma anlayışının Türkiye’de götürülmesi gerekiyor; çünkü koşullar aleyhimize geliyor. Erozyon konusu ve bu konuda başta TEMA Vakfı olmak üzere toplumumuzda son zamanlarda ortaya çıkan yeni bilinçlenmeyi, arayışı çok doğru bir yaklaşım olarak görüyorum, çok önemli sayıyorum. Çünkü Türkiye’deki rüzgâr ve su erozyonu ve toprak bozulması, gerçekten eldekilerin verimli kullanılmasından daha da önemsenmesi gereken bir temel konu olarak gözüküyor.

Türkiye’de tarımın toprak mülkiyetinin yeniden düzenlenmesi, tarım alanlarının kabiliyetlerinin derecelendirilmesinin mutlaka bir an önce gerçekleştirilmesi, bilimsel esaslara dayalı olarak Türkiye’de toprak derecelendirilmesinin yapılması ve onun gereklerinin yerine getirilmesi, gene bir bakir alan olarak, el atılmamış bir alan olarak önümüzde duruyor. Bütün bunlara çok sistematik, çok ciddi, çok bilinçli bir şekilde yeni yaklaşımlar getirmek durumundayız.

Böyle bir heyetin dikkatini çekmek istediğim, üzerinde çok konuşulan ve benim de önemli saydığım bir temel nokta, örgütlenme konusu. Tarım, örgütlenmesi en güç kesim; çünkü çiftçi, olanağı olmayan insan, muhafazakâr, toprağa bağlı olan insan, onu bir soyut düşüncenin etrafında örgütlemek fevkalade güç bir iş; ama hiçbir kesimin de tarım kadar örgütlenmeye ihtiyacı yoktur. Tarımın mutlaka örgütlenmesi lazımdır. Ciddî kurumlara, örgütlerle tarıma girilmesi lazımdır. Tarımda yaşayan insanların, üreten insanların mutlaka, etkin, ciddi örgütlerle ağırlıklarının arttırılması lazımdır.

Bunu sadece çıkarlarına sahip olmalarına yardımcı olur diye düşünerek söylemiyorum; buna ciddi ihtiyaç olduğu kanısındayım. Türkiye’nin tarım alanındaki kurumsal altyapısı çok eskimiştir. Hiç kuşku yok, Türkiye Cumhuriyeti, tarım alanına büyük iddiayla girmiştir; konuyu bütün boyutlarıyla önemseyerek girmiştir ve çok ciddi atılımlar yapmışlardır, çok önemli kurumlaşmalar gerçekleştirmişlerdir; bunu hepimizin saygıyla anmak boynunun borcudur. Cumhuriyet döneminin tarıma yönelik önem anlayışı ve yapıcı yaklaşımı fevkalade verimli olmuştur; ama artık bunlar eskimiştir.

Türkiye’de Toprak Mahsulleri Ofisi, Ziraî Donatım Kurumu, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri anlayışına dayalı örgütlenmeyle artık 2000’li yılların Avrupa Birliği içine yönelmiş, ihracat baskısını yaşamaya başlamış, tarım kesiminde ayakta tutmak mümkün değildir. Ekonomi anlayışı değişmiştir, devletin rolüyle ilgili değerlendirme değişmiştir, koşullar değişmiştir, hâlâ biz, Türkiye’de Toprak Mahsulleri Ofisi ve demin saydığım kurumlara tarımın sorunlarını çözme anlayışı içindeyiz. Bu devletin konuya yaklaşımı açısından yetersizdir, tarımda yaşayan insanları örgütlendirme anlayışı açısından yetersizdir; yepyeni yaklaşımlara ihtiyaç var.

Yeni yaklaşımın çıkış noktası da, tarım ekonomisindeki yeni değişikliği esas almaya dayanmalıdır. Nedir tarım anlayışındaki yeni değişiklik? Eskiden bir anlamda devlet, tarımdaki üretimi satın almaya mecbur olduğu gibi bir düşünce içinde yaklaşıyordu. Yani çiftçi üretecek, çiftçinin ürettiği bir kuruluşa gelecek, o kuruluş da devlet tarafından malî desteklerle işletilecek ve ürünler satın alınılacak diye düşünülüyordu.

Şimdi bunun değişmekte olan dünya ekonomik gerçeği ve Türkiye’nin mali olanakları karşısından işletilmesinin artık mümkün olmadığı ortaya çıkınca bir kriz döneminin içine girmişizdir. Şu anda tarım kesiminde yaşanan bunalımın, çiftçinin sahipsizlik duygusunun, çiftçinin bir ayak bağı gibi görüldüğü anlayışının temelinde devletin tarıma yönelik örgütlenmelerinin artık işleyemez hale gelmesinin gerçeği yatar; iflas etmiştir, yürütülememiştir. Toprak Mahsulleri Ofisi, Türkiye’deki buğday üretiminin çok küçük bir kısmını almak durumundadır. Ne alım piyasasını ne satım piyasasını tanzim etme gücüne sahip olmaktan çıkmıştır; aynı şekilde diğer kuruluşlar...

Piyasa işliyor ve piyasanın yeni anlayışa göre yapılanmaya ihtiyacı vardır, kurumlara ihtiyacı vardır, piyasanın tanzim edilmesine ihtiyacı vardır, yönlendirilmesine ihtiyaç vardır, üretimin desteklenmesine ihtiyaç vardır. Sadece "sen ürünü yetiştir, ben iyi bir fiyattan bunu alırım" diyerek sorunu geçiştirmek mümkün değildir. Bütün aşamalarında, ekonomik sürecin en karmaşık noktalarında tarımın ciddi şekilde desteklenmesi lazımdır ve bu desteği de ancak tarım kesimi kendi kendisini örgütleyerek yapabilir. Ya birisinin tarım adına devletin mesela bunu yapacağını beklemek, artık gerçekçi olmaktan çıkmıştır. Devletin elbette katkısını ve yönlendiriciliğini de seferber etme ihtiyacı vardır; ama artık olayı gerçekleştirenleri ön plana çıkaracak bir düzenlemeye ve örgütlenmeye zorunluluk vardır.

O nedenle örgütlenme mantığımızı, örgütlenme politikamızı değiştirmeliyiz. Türkiye'deki tarımın kurumsallaşmasındaki temel anlayış artık çok köklü bir biçimde değişmelidir; yeni bir zihniyete, yeni bir anlayışa ihtiyaç vardır.

Artık günümüzde tarım piyasa koşullarına daha çok bağımlı hale gelmiştir. Piyasa koşulları uluslararası düzeyde işlemektedir. Artık Uruguay Raundu tamamlanmış, uluslararası tarım ticaretiyle ilgili ilkeler, kurallar, düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Bugün Türkiye bir net tarım ürünleri ithalatçısı ülke haline gelmiştir.

Dünyada kendi kendisini besleyebilen yedi ülkeden birisi olmakla övünüyorduk, yıllarca bu böyleydi, bir gerçeği yansıtıyordu; ama son dönemde içine girdiğimiz tablo, Türkiye'yi bir net tarım ürünleri ithalatçı konumuna getirmiştir. Türkiye'de artık dış piyasayı dikkate almadan bir tarım politikası götürmek imkânı var mıdır? Uluslararası fiyatları dikkate almadan başarılı bir tarım politikası götürmek mümkün müdür?

Peki, uluslararası piyasayla bizim Konya - Çumra'daki buğday üreticisini nasıl irtibatlayacağız; nasıl bir kurumsallaşma içine, nasıl bir örgütlenme içinde, nasıl bir piyasa etkileşmesi içinde onları uluslararası etkiye açacağız? Kırdırmadan, ezdirmeden, ama o gerçeği hissettirerek, o gerçeğe göre çalışmasını yönlendirerek, teşvik ederek nasıl bir kurumsal düzen kuracağız sorusunu artık kendi kendimize sormamız lazım.

Bugüne kadarki anlayışımız bu değildir. Ne destekleme politikamız buna yardımcıdır ne kurumsal yapımız ne de tarımı örgütleyiş biçimimiz, bu yeni ihtiyaca cevap verecek durumdadır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye'nin tarımdaki konumunu köklü biçimde değiştirecek yeni gelişmeler de ortaya çıkacak ve devreye girecek. Tarımda ithalatın artık bir gerçek haline dönüşmeye başlaması, tarımdaki fiyat konusunu ve piyasanın düzenlenmesi sorununu ciddi biçimde gündeme getirecektir. Bütün bunları dikkate alarak yeni bir yaklaşım içine girmenin zorunlu olduğuna inanıyorum.

Dünyada tarımda bir yanda üretim fazlası yaşanıyor, bir yanda açlıklar yaşanıyor. Türkiye'de gene bu piyasa düzensizliğinin bir yansıması olarak yer yer tarım fazlalığı, yer yer de ithalat ihtiyacı aynı anda ortaya çıkıyor. Bütün bunları piyasa mantığı içinde ama üretimi önemseyerek, üretimi kârlı kılmayı unutmuyarak gerçekleştirmemiz lazım.

Türkiye'nin coğrafyasından gelen güçlükler -başlangıçta ifade ettiğim- ikliminden kaynaklanan sorunlar, toprağının yorgunluğundan kaynaklanan sorunlar, tarım işletmelerinin çok parçalı ve küçük oluşundan kaynaklanan sorunlar, örgütlenme eksikliğinden kaynaklanan sorunlar; tarımın bir sermayesiz ekonomik faaliyet gibi sayılmasından kaynaklanan sorunlar... Hepsi birikerek tarımdaki büyük güçlükleri, büyük sorunları bizim önümüze getiriyor.

Bu sorunlara karşı bir ciddî yeni yaklaşıma ihtiyaç var. Tarım alanındaki bilgi birikimimizin, deneyim birikimimizin olağanüstü yüksek olduğunu görüyorum. Türkiye'nin tarım alanında gerçekten ta yüzyılın öncesinden kaynaklanan bir eğitim geleneği var. Halkalı Ziraat Mektebinden kaynaklanan her düzeyde, üniversite düzeyinde, orta eğitim düzeyinde çok sağlam bir tarım bilgi birikimi var. Çiftçimiz de bu coğrafyada çok uzun bir tarih boyunca tarımı yaşayarak gerçekleştirmiş durumda.

Bütün bunların ne yazık ki, ciddî bir biçimde harmanlanıp değerlendirilmesi gereken bir ortamda bunu yapamadığımızı üzüntüyle görüyorum. Bana öyle geliyor ki, hiçbir alanda politikaya tarımda olduğu kadar ihtiyacımız yoktur. Türkiye'de ziraat mühendisi sayısı çok fazladır, Türkiye'de tarım eğitiminin bir geleneği vardır, ciddî bir düzeyi vardır, Türkiye'de tarımda yaşayan büyük bir nüfus kesimi vardır. Ekonomimiz, ihracatımız, ticaretimiz, istihdamımız tarımdan beslenmektedir, güç almaktadır; ama Türkiye'nin tarımı, politikasızlıktan çektiği kadar hiçbir şeyden çekmemektedir.

Politikalar günlük ihtiyaçlarla, kısa dönemli perspektiflerle ve koşullara göre hızla değişen tutarsızlıklarla maluldür. Türkiye'nin derli toplu, uzun dönemli, kısa dönemli sağlam teşhislere dayalı bir ciddî entegre tarım politikasına ve bunu kararlılıkla uygulamaya olağanüstü ihtiyacı vardır. Bunu yapmaktan uzak durduğumuz sürece, bunu yapmanın maliyetinden çok daha yüksek bir bedeli ödeyeceğimizi düşünüyorum. Böyle bir politikayı denemenin bir bedeli vardır, ama bunu yapmaktan uzak durmanın daha yüksek bir bedeli vardır. O daha yüksek bedeli ödüyoruz, bu kısırdöngünün bir yerde kırılması lazımdır ve Türkiye tarımına bilinçli, sorumlu ve gerçekçi bir biçimde, dünyayı kavrayan bir yaklaşım içinde girme ihtiyacı vardır.

Türkiye'de tarım geliyor bir yandan, yani sadece olumsuzluklar, sıkıntılar yok, müthiş bir dinamizm de var tarımda; ama bu dinamizm, belli bir politikayla desteklenmiyor. bu, ekonominin, toplumun kendi dinamiğiyle ortaya çıkıyor. Yani Türkiye'de tarımdaki yapının -demin konuştuklarımızın ötesinde- tarım üretiminin içi dengesinin en uygun biçimde ortaya çıkmadığını biliyoruz. Tarım ve hayvancılık dengesi sağlıklı değil. Tarım ve hayvancılık dengesinin daha iyi kurulması lazım. Tarımın kendi içinde bitkisel üretim, yağlı tohum üretimi, bakliyat üretimi, meyve, sebze üretimi, çiçek üretimi dengesinin de, Türkiye tarımının imkânlarına ve dünya ekonomisinin, Türk ekonomisinin ihtiyaçlarına en uygun bir biçimde yapılaştığını söylemek de mümkün değil. Bu konuda bir politikanın izlendiğini de söylemek mümkün değil; ama gerçek odur ki, yaşam, bu konuda bazı adamların atılmasına, bazı gelişmelerin ortaya çıkmasına neden oluyor.

Son zamanlarda bitkisel üretim içinde yaş meyve ve sebze üretiminin giderek artan bir pay tutmaya başlamasını heyecanla izliyoruz, fevkalade güzel bir gelişme; bitkisel üretimin yüzde 30 kadarı sebze ve meyve üretimi yine şekillenir hale gel-

meye başlamıştır; fevkalade güzel bir oluşumdur, onun desteklenmesi lazımdır, bunun önemsenmesi lazımdır. Ama bu, tahıl üretimi, yağlı tohum üretimi, bakliyat üretimi konularında bilinçli bir politikayla gerçekleşiyor diyemeyiz, böyle bir tablo yoktur. Türkiye bu alanlarda yapması gerekenin belki tam tersini yapma noktasına gelmektedir. Yine toplumun kendi dinamiğine, belli alanlarda sevindirici bazı gelişmelerin ortaya çıktığını görüyoruz. Mesela çiçekçilik alanında son dönemde dikkatle izlenmesi ve desteklenmesi gereken, gelecek için önem taşıyan bir süreç başlamıştır; buna sahip çıkmak lazımdır, bunu önemsemek lazımdır. Türkiye'nin Yalova'sındaki, Antalya'sındaki çiçek üreticileri, binbir güçlüklerle, Türk Hava Yollarıyla uğraşarak, piyasa güçlüklerini, engellerini aşmaya çalışarak Türkiye'de üretim yapmakta ve çok kârlı bir biçimde artı değeri bütün tarımsal faaliyet alanlarının tümünden daha yüksek olacak şekilde bir çalışmayı, bir çabayı yürütmektedirler ve Türkiye'nin buraya dönük bir yönlendirme politikası yoktur. Vazgeçtim destekleme politikasından, yönlendirme politası yoktur, farkında olduğumuzu dahi söylemek mümkün değildir. Halbuki orada bir tomurcuk var, bir çiçek açıyor orada. Yani gerçek çiçeğin ötesinde bir umut çiçeği açıyor, tarımın bir kurtuluş çiçeği açıyor; desteklenmesi gerekir, sahiplenmesi gerekir, farkında bile değiliz.

Kendiliğinden koşullar, Türkiye'de tarımsal üretimin biçimini değiştirmeye başladı; yani toprak mülkiyeti ya da zilyetliği, onun üzerinde üreticinin kendi geleneğiyle uygun gördüğü ürünü ekmesi anlayışının yerine şimdi sözleşmeli çiftçilik anlayışı ile ilgili bir gelişme yaşanıyor, belki de on yıllık bir geçmiş var. 8 - 10 yıldan beri Marmara Bölgemizde çiftçilerimizi, tarımsal sanayi kuruluşları muhatap olarak alıyorlar, oturuyorlar, onlarla sözleşmeler imzalıyorlar, bu sözleşmelerle tohumları veriyorlar, girdileri sağlıyorlar ve belli bir fiyat garantisıyla domateslerini ve işte diğer ürünlerini alıyorlar. Sözleşmeli çiftçilik uygulaması, daha başka Batı ülkelerinde yer yer ortaya çıkmış ve ona benzer bir uygulama, Türkiye'de de hayatın sevgiyle, kendiliğinden 8 - 10 yıldan beri çıkmış. Bunun ne hukuku var, ne düzenlemesi var. Yığınla sorun yaşanıyor ve sözleşme ihlal edildiği zaman çiftçi sahipsiz. Ticaret Hukuku, Medeni Hukuk, Borçlar Hukuku çerçevesi içinde konu değerlendiriliyor. Halbuki burada yeni bir olay, ele alınması gereken yeni bir düzen var.

Fiyat değişiklikleri nasıl yansıyacak belli değil, taahhütler yerine getirilmezse ne olacak belli değil, ama kör topal işliyor gene de, birtakım sıkıntılarla yürüyor. İktidarların görevi, devlet yönetiminin görevi politikayı koymak ve bunların geliştirilmesi gerekenlerine sahip çıkmak, dersler vermek, sorunları çözmek ve yönlendirmek olmalıdır. Bunun da tarım alanında pek farkında olduğumuzu ne yazık ki söyleyemeyiz.

Gene bizim tarım alanında biyoteknoloji, genetik mühendisliği gibi enformatik alanlardaki büyük gelişmelerden uzak duruşumuz gibi bir tablo var. Bana öyle geliyor ki, 1920 - 1930 yıllarında dünya tarım teknolojisini belki daha yakından izliyoruz; yani araştırma laboratuvarları, enstitüler, tarım enstitüleri, oralandaki fidanlıklar, deneme alanları. Bana öyle geliyor ki, sağlam bir bilgiyle söylemiyorum, bir izlenim olarak söylüyorum. burada, bu konuya çok iyi izleyen, bilen insanlar varsınız. Bana öyle geliyor ki, 1930'lu, belki 1920'li yıllarda Türkiye, çağdaş tarım teknolojisini çok daha yakından izliyor, değerlendiriyordu.

Şimdi büyük bir patlama yaşanıyor dünyada; bir genetik patlaması var, bir biyoteknoloji patlaması var. Artık bilgi en üretken faktör haline gelmiş. Faktör anlayışı değişmeye başlamış ekonomide. Ekonomik fonksiyon değişmiş, yeniden tarif edilir olmuş ve biz, bunlarla hiç ilgili değiliz. Tabii hiç kuşku yok, bunun maliyeti çok yüksektir. Yani teknolojiyi izlemek, teknolojiyi üretmek, teknolojiyi adapte etmek kolay iş değildir, büyük maliyet gerektirir, büyük hazırlık gerektirir, insan yetiştirmesi gerektirir; ama bunu yapmadan da sorunlarımızı çözemeyiz ki. Yani bu konuda ne eksiklerimiz var, niye girmeyelim?

Ziraat fakültelerimizden diplomalı işsizler mezun oluyor, şu anda 17 - 20 bin civarında işsiz ziraat mühendisi ortalıkta duruyor ve Türkiye, bu boşlukları da aynı anda yaşamaya devam ediyor. Bu bilimsel boyutunu da olayın önemsememiz ve mutluka devreye sokmamız gerekir diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlarım, tabii toprak temel çıkış noktamız, işin temeli, özü, her şeye oradan bakıyoruz, oradan yola çıkıyoruz ve Türkiye’de toprağımızın çok sorunları var, toprağın üzerindeki tarımın sorunları var, bu sorunların ortaya koyduğu kısıtlı olanaklarla bu konuyu nasıl çözeceğiz diye bir açmazın içinde kendimizi buluyoruz. Bu kısırdöngüyü çözmek, kırmak zorundayız; kırılabilceğinden de hiç kuşku duymuyorum. Türkiye bunun başarılması için bütün bilgi birikimine de, insan gücü birikimine de sahiptir. Önemli olan, artık yeni bir döneme girdiğimizi, yeni bir dünyaya geldiğimizi, yeni bir ortamın içinde çalışmak durumunda olduğumuzu görerek, onun gereklerini kabul ederek, düşünerek, formüle ederek, o doğrultuda cesaretle adım atmamız gerekiyor. Olaya yeniden taze bir anlayışla bakmamız gerekiyor.

Amaçlar çok açıktır: Türkiye, toprağından daha yüksek üretim almalıdır, verimini artırmalıdır. Bu ırk ıslahı açısından da olmalıdır, tohum ıslahı açısından da olmalıdır. Türkiye’de şu anda ırk ıslahı konusunda hayvan popülasyonunun yüzde 8’i kadar kültür ırkı var; yani bunu kabul etmek mümkün değil, yani niye böyleyiz, niye yüzde 8’i olsun. Bunu daha ileri boyuta geçirmek, bu konuda atılacak adımların sağlayacağı verimlilik çok açık bir biçimde ortada dururken bunları ihmal etmek akıllica bir tercih olarak görülemez, bunlara bir an önce girmek lazımdır.

Nasıl eskiden bu yüzde 8’e doğru gelirken veterinerler, hayvan sağlık memurları, ırk ıslahı konusunda devletin görevlendirdiği insanlar olarak çalışıyordu. Şimdi devlet bu işi götüremiyor, artık vatandaş kendi parasıyla götürecektir. Vatandaş kendi parasıyla götürüyor, götüremiyor, sıkıntılar buralardan kaynaklanıyor. Yani hedefi gözden kaçırmadan Türkiye’deki tohum ıslahını, ırk ıslahını önemseyen bir yaklaşımı gözden uzak tutmadan bunun nasıl sağlanacağıyla ilgili fedakârlıkları gerekirse göze almak lazım. Yani devlet, burada ırk ıslahı için gerekecek olan harcamadan kurtulmak için belki bu konuya uzak duruyor; ama onun bizi mahrum ettiği büyük kazancı da israf etmiş oluyoruz ve bu da akıllı bir tercih olarak gözüküyor. Bunu bir mekanizmaya oturtmak lazım, bir sisteme oturtmak lazım, bilerek yapmak lazım. Neden vazgeçtiğimizi ne için harcama yaptığımızı, yapmadığımızı bilmemiz lazım; işte politikasızlık yok derken, bunu demek istiyorum.

Sadece tarımımız hüdayi nabit değil, tarım politikamız da maalesef hüdayi nabit görünüyor. Artık bunu aşma zamanı gelmiştir. Bu tartışmalar, bu çalışmalar buna en büyük katkıyı getirecektir diye inanıyorum.

Türkiye’de tarım politikasını talep etme noktasında çiftçi örgütlerimizin de bu konudaki yetişmiş bilimsel kuruluşlarımızın, ziraat mühendislerimizin de artık hızla devreye girmesi gerekiyor.

Bu çerçevede son bir nokta olarak dikkatinizi çekmek istediğim bir nokta, enflasyon konusudur. Türkiye’de tarımı büyük sıkıntıların içine sokan ortamın bir kısmı yine kendi elimizde yarattığımız bir ortamdır ve enflasyondur. Enflasyon, hiç kuşkusuz bütün ekonomiyi olumsuz etkiler; yatırımı, üretimi, verimliliği, tasarrufu tahrip eder, tüketir, bitirir; ama en çok tarımı perişan eder. Niçin en çok tarımı perişan eder? Çünkü enflasyon, para ve zaman ilişkisidir. Tarımda da zaman çok önemli bir boyuttur. Tarım, sabır işidir; tarım zaman kullanma işidir; gerekeni yapıp, tabiatın cömertliğini sergilemesini sabırla bekleyebilme işidir. Bunu yapıp siz sabırla beklerken ekonomi tam tersi yönde sizin bekleyişinizi tahrip edece bir yönde gelişirse, bunun bedelini de hiç kuşkusuz en ağır biçimde tarım öder; nitekim öyle oluyor.

Türkiye’de tarımla ilgili sıkıntıların olağanüstü yüksek yaşandığı son 20 yılın, Türkiye’de enflasyonun çok yukarı düzeyde ve sürekli olarak yaşandığı bir dönem oluşu, rastlantı değildir, ikisi birbiriyle yakından ilgilidir. Tarımın yatırıma ihtiyacı var; enflasyon yatırımı caydırıyor. Tarımın, tasarrufla yakından ilişkisi var, tasarrufu tahrip ediyor. Tarım, belli bir malî istikrar istiyor, borcunu bilmeni, alacağını bilmeni gerektiriyor; enflasyon borcunu bilmeni, alacağını bilmeni ortadan kaldırıyor ve burada kim kaybediyor? Bilmemekten yararlananlar var, bu belirsizlikten, bilinmemezlikten yararlananlar var, kaybedenler var. Kim kaybediyor? Üretici kaybediyor. Bu tablonun değişmesi lazımdır. Türkiye’de tarımın kurtuluşu enflasyonun yenilişyle beraber gerçekleştirilebilir. Bu nedenle enflasyon sorunun da bir temel tarım politikası olarak tarımcılarımızın gündeminde yer alması gerektiğine inanıyorum. Bu da bizim kendi elimizde, kendi kendimize yarattığımız bir sorundur.

Velhasıl, erozyonuyla, enflasyonuyla, organizasyonuyla, finansmanıya, bilimiyle, teknolojiyle tarım çok boyutlu, heyecan verici ve ülkemizin bütün sorunlarının düğümlendiği ana noktadır, en hassas konudur; nüfus yapımızdır, yerleşme düzenimizdir, her alan buradadır. Şimdi bu ortamın içinde siz toprak konusunu haklı olarak öncelikli konu olarak gündeme getiriyorsunuz. Yürekten destekliyorum bu yaklaşımınızı. Türkiye’nin deminden beri konuştuğumuz sıkıntılar içinde zaten çok sınırlı miktarda var olan toprak varlığının, kullanılabilir toprak varlığının da nasıl sorumsuzca değerlendirildiği bir başka gelişmeyle de, kentleşme gelişmesiyle de, sanayileşme gelişmesiyle de ortaya çıkıyor. Bu gelişme kabul edilemez bir biçimde tarımın tahrip edilmesiyle paralel gidiyor. Yani Türkiye, kentleşecek, yeni konut alanları olacak, yeni kentleşme alanları olacak; bu en verimli toprak alanlarının israf edilmesiyle birlikte yürütülüyor. Yazıktır, gūnahtır; toprağı yeniden üretmek mümkün değildir, yapabileceğimiz tek şey, onu korumaya gayret etmek demektir, korumayı belli bir ölçüde başarmaya çalışmaktır. Tūmūnū de başaramayız, tūmū de olmaz, ama o konuda hiç olmazsa zaman kazanmamız lazım, gelecek kuşaklar adına, insanlık adına o zamanı kazanmaya çalışmamız lazım. Mūthiř bir sorumsuzlukla Türkiye’nin en verimli üretim alanları, sanayiye ya da kentsel gelişmeye, űstelik de çirkin bir kentsel gelişmeye, kötü bir kentsel gelişmeye teslim ediliyor: bakınız Çukurova’ya, bakınız Sakarya Ovasına. Göz göre göre, kazanılması, bir

daha elde edilmesi mümkün olmayan büyük varlıklarımız, büyük zenginliklerimiz heba edilmiştir ve üstelik de iddia ile heba edilmiştir; “patates tarlası mı, otomotiv mi?” denilerek.

Bu konuları hep biliyoruz. Uzmanlar biliyor, halkımız biliyor. Ama o başından beri söylediğimiz politikasızlık var ya, hiçbir alanda politikasızlığın tarımda olduğu kadar tahrip edici olduğunu düşünmüyorum. Bir an önce tarım politikasına ihtiyacımız var, toprağımıza sahip çıkmaya ihtiyacımız var, çalışan insanımızın emeğine sahip çıkmaya ihtiyacımız var. Çağdaş bilimi, organizasyonu, finansmanı sağlayacak gayretleri sergilemeye ihtiyacımız var. Bunu başarmak için de kendimize inanmaya, konumuza inanmaya ihtiyacımız var.

Üzerimize bir teslimiyet çökmüş durumda, bir umutsuzluk çökmüş durumda. “hiçbir şey olmaz, bu böyle gelmiş, böyle gider” gibi bir havaya boyun eğmiş gibi gözüküyoruz; yanlış olan da bu. Çünkü bizim arkamızda 70 yıl önce ne heyecanlar, ne umutlar vardı, ne coşkular vardı; yani bu teslimiyeti kırmamız lazım, özellikle tarımda bunu kırmamız lazım.

TEMA Vakfının etrafındaki erozyon arayışı -Sayın Cumhurbaşkanı da işaret etti- bu açıdan hepimizi sevindiriyor. Bir umut hareketidir çünkü, bir iddiadır, bir hedef koymadır. Çok güç, belki olanaksız gibi gözükse sorunları aşma konusunda iyi niyetli bir çarpınıştır, çok saygıdeğer bir şeydir. Bunu sadece bu alanda değil, her alanda göstermemiz lazım. İnsanımız bunu hak ediyor, coğrafyamız bunu talep ediyor ve biz bunu başaracak birikime sahibiz, gereğini yapalım.

Evet, umarım, bu anlayışın yaygınlaşmasına bu toplantı önemli katkı getirir.

Hepinize ilginiz ve katkınız için teşekkür ediyorum.

BİRİNCİ OTURUM

PANEL

ARAZİ KULLANIMINDA VE TOPRAK YÖNETİMİNDE YASAL, YAPISAL VE KURUMSAL SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ

BAŞKAN

Prof. Dr. Osman TEKİNEL
Sütçüimam Üniversitesi Rektörü

PANELİSTLER

Prof. Dr. İlhami ÜNVER
A.Ü. Ziraat Fakültesi

Mehmet TAN
Köy Hizmetleri 1. Bölge Müdürlüğü

Ünal ÖRNEK
TZOB

İsmet TAYŞI
TKB APK Kurul Başkanlığı

Turhan CERAN
TKB Tarım Reformu Gnl. Md.lüğü

Sedat H. KARADAYI
TKB Mevzuat Dairesi Eski Başkanı

ODA'mızın ve TÜBİTAK'ın Sayın Başkanları, Sayın Milletvekilleri, değerli bürokratlar, çok sevgili meslektaşlarım, "Her Yönüyle Toprak Sempozyumu"nun birinci paneli için bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Müsaade ederseniz, "Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri" konulu panelimizin panelistlerini davet ediyorum.

Değerli konuklar, ülkemizin gelişmesi ve kalkınmasında en belirleyici meslek gruplarından birisini oluşturan teknik eleman örgütlerinin yalnızca üyelerinin yararları ve sorunlarıyla ilgili olarak uğraşmaları, aynı zamanda ülke yararlarına diğer bazı görevlerin de bulunduğu, artık toplumumuzda da bilinen ve kabul edilen bir gerçektir.

Bu örgütlerin, soğunma durumunda oldukları kitlelerin sorunlarına kalıcı çözümler üretebilmek için meslekleriyle ilgili ülke sorunlarına ilişkin devleti yönetenlere de yardımcı olabilecek, ülkenin koşullarını ve çağdaş dünya gerçeklerini dikkate alan, alternatif çözüm politikaları da oluşturmaları ve ilgililerin dikkatlerine sunmaları gerekmektedir.

Değerli dinleyenlerimiz, 37 yıllık meslek yaşamımdan mensubu olmakla daima onur ve gurur duyduğum Ziraat Mühendisleri Odamız, bu hizmet yaklaşımı ve ilke edindiği bu sorumluluk anlayışıyla yıllardır olanaklarının elverdiği ölçülerde bu görevi yerine getirebilmek için büyük bir çaba sarf etmektedir. Tüm meslektaşlarımızın ve kamuoyunun yakından izlediği gibi mesleğimizin ve özelinde Türk tarımının sorunlarıyla ilgili yalnızca eleştiriler yapmak yerine, düzenlediği bilimsel toplantılarıyla bu sorunlar nelerdir, nereden kaynaklanmaktadır, bunlar nasıl aşılabılır, çözüm için hangi yöntemler kullanılmalıdır sorularına ilişkin alternatif öneriler getirmeye gayret etmektedir. Bu kapsamda Odamız, özellikle son yıllarda konuya ilişkin olarak her türlü takdirin üzerinde çok sayıda değerli çalışma gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Bu kapsamda Odamız ve TÜBİTAK, birlikte 1997 yılını Toprak Yılı olarak ilan etmiş ve 4 panel içeren ve 2 gün sürecek olan bu sempozyumu düzenlemiş bulunmaktadır.

Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri Konulu Birinci Panelin Oturum Başkanı olarak bendeniz, panelin amacını açıklarken "neden Toprak Yılı" konusu, daha önceki konuşmacılar tarafından çok etraflıca ve mükemmel bir biçimde açıklandığı için konunun ayrıntıları üzerinde durmayacağım. Ancak; panelimizde görev alan çok değerli konuşmacı arkadaşlarıma söz vermeden önce panelimizin ana amacını vurgulayabilmek için konuyla ilgili kısa bir giriş yapmanın yararlı olabileceğini düşünüyorum.

Değerli konuklar, bilindiği gibi ülkemizde, özellikle kırsal alanda toprak ve nüfus ile nüfus ve gelir dağılımındaki ilişkilerin düzenlenmesi, insan refahını kırsal alanlarda da yaygınlaştırılması ve bölgesel farklılıkların ortaya koyduğu sorunların

çözümü için diğer önlemler yanında öncelikle kırsal altyapı politalarına ağırlık verilmesi gerektiği tüm ilgililerce de artık kabul edilen bir gerçektir.

Türkiye’de üzerinde ekonomik olarak tarım yapılabilecek arazilerin sınırına varıldığı, tarımsal üretimde devamlılığın sağlanmasının ve artırılmasının, ancak -çeşitli konuşmacı arkadaşlarımız da belirtti- verimlilikteki artışlarla mümkün olabileceği bilinmektedir.

Bunun yanında tarımda son 15 yılda artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak üretim artışları için kuru tarımdan sulu tarıma geçişin hızlandırılması, nadas alanlarının daraltılması, ikinci ürün alanlarının genişletilmesi, seracılığın yaygınlaştırılması gibi projeler de uygulanmaya sokulmuştur. Ancak, doğal kaynaklarımızın başında gelen toprağın, artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak için üretimi artırmak amacıyla çevre koruma önlemlerinin de alınması suretiyle yeteneke sınıflarına uygun bir biçimde kullanılması yerine israf edilircesine çok yoğun bir biçimde kullanıldığı da bilinmektedir.

Değerli konuklar, ülkemizde arazi mülkiyet durumu ve dağılımındaki dengesizlikler, tarım arazilerinin kullanımında ortaklık ve kiracılıkla ilgili düzenleyici yeterli mevzuatın olmayışı, tarım işletmelerinin büyüklükleri ve çok parçalı arazilerden oluşu ve bunun sonucu arazi toplulaştırılması yapılmasının gerekliliği, mevcut miras hukuk nedeniyle gittikçe daha küçülen ve üzerinde ekonomik tarım yapılmasının zorlaştığı cüce işletmelerin ortaya çıkışı, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı gibi arazi kullanımını ve toprak yönetimini sorun haline getiren durumların da mevcut olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Yukarıda sözü edilen bu sorunların yanında -tümünüz biliyorsunuz- 1926 yılında çıkarılmış bir Yurttaşlar Yasası, 1845 yılında çıkarılmış Çiftçiye Topraklandırma Yasası, 1973 yılında çıkarılmış, ancak daha sonra iptal edilmiş Toprak ve Tarım Reformu Yasası, 1982 tarihli Anayasamızın 35, 44 ve 45 inci maddeleri, 1983 tarihli Çevre Kanunu, 1984 tarihli Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Yasası, 1989 tarihli Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gayeler İçin Kullanılmasına Dair Yönetmelik gibi aksayan yönleri düzenlemek amacıyla bugüne kadar çıkarılmış pek çok yasal mevzuatın da mevcut olduğu bilinmektedir.

Panel konumuz, “Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri” olduğuna göre kısaca özetlemeye çalıştığım bazı sorunların nedenleri ve mevcut mevzuat ile bunların niçin çözülemediği gibi hususların açıklık kazanması gerekmektedir.

Kısaca yukarıda belirttiğim panel konumuzla ilgili olarak “neredeyiz, nereye gitmek istiyoruz, bu amaca ulaşmada neler yapılmalıdır?” gibi soruların cevaplarını, çok değerli panelist arkadaşlarımın yeterli şekilde vereceklerine inanıyorum.

TÜRKİYE'DE ARAZI KULLANIMININ ÖNEMLİ DARBOĞAZLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Prof. Dr. İlhami ÜNVER
A. Ü. Ziraat Fak. Toprak Bölümü

Arazi kullanımı kavramı, geleneksel olarak kırsal kullanımı çağrıştırmasına karşın, kentliler tarafından işlene gelmiştir. Önce geleneğe uyarak kısa bir değerlendirme yapalım, sonra da konuyu toprağın gerçek sahiplerinin açısından incelemeye çalışalım.

1. TOPRAK KULLANIMINA GENEL BAKIŞ

Ülkemizde 78 milyon ha yüzölçümünün 28 milyon hektarında tarım yapıldığı kestirilmektedir. Yaklaşık 30 yıldır güncelleştirilmeyen rakamlara bakılırsa, çayır - otlaklarımız 21 milyon, ormanlarımız da, funda ve makiliklerle birlikte 20 milyon ha kadardır. DİE'nin daha yeni, ancak arazi çalışmalarına dayanmayan verilerine göre otlakların yaklaşık 9 milyon hektarı kullanılamaz arazi niteliğindedir ve gerçek otlak varlığımız 12 milyon hektarı biraz aşmaktadır.

Uluslararası ölçütlere göre Türkiye'de güvenle tarım yapılabilir arazi miktarı 19 milyon ha, iyimser yaklaşımla ve özel önlemler 26 milyon ha olduğuna ve tarıma ayrılması gereken arazilerin, yerleşim birimleri, yollar, endüstri, turizm vb. sektörler, ormanlar, baraj yerleri gibi diğer kullanım amaçlarıyla geniş oranda kaplı olduğuna dikkat edilirse, 7 - 8 milyon ha kadar alanın haksız işgal altında olduğu sonucuna ulaşılır.

Ülkedeki yüzlerce gölet, bent ile, mevsimlik kuruyan binlerce derede tutulan erozyon yükü hesaba katılmadan, ana akarsulardaki sediment ölçümlerine göre 450 milyon ton/yıl düzeyindeki erozyonun, anakaralarla boy ölçüşebilen yüksekliğinin temel teknik nedeni, arazi kullanımındaki bu kaymalardır. Elli yıl içinde yüzölçümünün dörtte biri kadar otlagını başka alanlara kaptıran bir ülkede hayvancılığın gerilemesi, barajların tıkanması, tarımsal gelirin ulusal gelire oranının yedide bire düşmesi, kuraklık, sel, kayma, çığ düşmesi gibi doğal yıkımların birbirini izlemesi ne denli üzücü ise, o denli doğaldır.

Bir ha alanın ağaçlandırma maliyeti 1996 fiyatlarıyla 60 milyon TL olduğuna göre, 12 milyon ha ağaçlandırma gereksiniminin ne kadar zamanda karşılanabileceği hesaplanabilir. Milyonlarca ha arazinin kaybının bu yolla giderilmesi beklenmeli, önce toprağı yerinde tutan doğal bitki örtüsüne sahip çıkılmalıdır.

2. KIRSAL KESİM DEMOGRAFİSİ VE TARIMSAL İŞLETMELERDEKİ MÜLKİYET DÜZENİ

Ülkemizde, kırsal kesimde yaşayanların sayısı 23 milyon dolayında durulmuş olup, genel nüfus artışı dolayısıyla oranın düşmesi, bu nüfusta azalma olduğu ya-

nılgısına yol açmaktadır. Gerçekte, 77 bin yerleşim birimine dağılan bu topluluğa, nüfusu 20 binin altında olan 2500 belediye birimindeki 9,5 milyon nüfusun eklenmesi daha sağlıklıdır. Çünkü buralarda yaşayan kişiler demografi kayıtlarında kentli sayılsalar bile, tarım ve hayvancılığa bağımlılıklarını büyük ölçüde korumaktadırlar.

Orman içi ve bitişiği nüfus da, 18 bin yerleşim biriminde 9 milyon dolayındadır.

Rakam fazlalığından ve karmaşık hesaplardan bunalmamak üzere, özet yapmak gerekirse, yaklaşık 7 milyonu tarım ve hayvancılık, 3 milyonu da orman olmak üzere, kırsal kesim nüfusunun 10 milyon kişi ile sınırlanması, doğal kaynaklarımızın ve toplumsal huzurun korunması açısından kaçınılmaz zorunluluktur. Aç bıraktığımız kalabalığın, dağları işleyip doğayı yok etmesini önlemek hem hayalciliktir, hem de gerçekçi olursa kentli bencillidir.

Tarımsal işletmelerimizin sayısı 4 milyon sınırına dayanmış olup, bunların % 82 kadarı 100 dekardan küçük parçalardır. Yaklaşık 24 milyon hektarı kuru tarıma ayrılan ülkemizde ortalama 200 dekardan küçük işletmeler, bir ailenin geçinebilmesi için yetersiz sayılmalıdır.

Bir yandan Yurttaşlık Yasası, Arazi Yasası ve ticaret hukukunda arazilerin parçalanmasını önleyici düzenlemelere gidilirken, öte yandan, arazi toplulaştırma ve geliştirme hizmetlerini yaygınlaştıracı önlemler alınmalıdır. bu önlemlerin başlıcaları arasında ilgili kuruluş sayısının artırılması, referandum barajının düşürülmesi, denetimli özelleştirme, sulanmayan alanlara da el atma konuları sayılabilir.

3. EN UYGUN TARIM İŞLETMESİ MODELLERİ

Tarımda etkin işgücünün % 40 tan fazlası atıl olup, işletmelerde sigorta oranı % 9 a ulaşmaktadır. Kimi yıllarda tarımsal büyüme hızının eksi çıkması, yetersiz altyapının ve başta iklim koşulları olmak üzere doğaya bağımlılığın göstergesidir.

Çevresel koşullara bağımlılığı azaltacak, kendi içinde toplumsal güvence sistemi kurabilecek ve doğal kaynakları koruyacak arazi kullanım modelleri, mutlaka çok yönlü üretim yapılanmalarında aranmalıdır.

Örneğin tezek tüketimini ve kaçak odun kesimini azaltmada filozofik açıklamalarla ve yaptırımlarla başarılı olunamadığı, yüzyıllardır sinanmış bir olgudur. Çıkış yollarından biri, tarımsal üretimle, ormancılığı birleştiren sosyal ormancılık (agro-ormancılık) uygulaması olabilir. Böylece işgücü dağılımı, araçların ve ürünlerin sektörler arasında düzenlenmesi ve harcamaların azalması, örneğin budanan dalların yakacak olarak ve konut yapımında değerlendirilmesi, kazancın zamana dengeli dağılımı gibi sinerjistik (birbirinin yararını artırıcı) çözümler gündeme gelmiş olur.

Kırsal kesim konutlarının daha iyi yalıtımına önem verilmesi, insan sağlığının ve doğal kaynakların korunması açılarından, bir diğer hedef olmalıdır.

Yaygın sulu tarım, seracılık, fidancılık gibi yoğun emek uğraşlar, işgücünü zamana yaymak ve verimli değerlendirmek, işlemeye elverişsiz arazilerden kendiliğinden çekilmek, denetimli alanlarda çevre kirliliğinin sınırlandırılması, iklim koşulları-

na ve fiyat-maliyet dalgalanmalarına karşı işletmeyi korumak gibi önemli ekonomik, toplumsal ve ekolojik yararlar sağlamaktadır.

Sulu tarımla, yem bitkisi üretiminde sıçrama gerçekleştirebilmektedir. Böylece, bir yandan yem açığı kapatılırken, öte yandan daralan ve bitki örtüsü cılızlaşan otlakları ve karma yem fiyatlarındaki dalgalanmalardan da üreticileri korumak kolaylaşır.

Çok yönlü üretim modellerinin, toprak, sosyoloji, iklim, kültür, doğal kaynaklar gibi değişkenlere bağlı olarak yörelere ve bölgelere göre değişeceği açıktır. Ancak temel ilke, kırsal kesim işletmelerinin olabildiğince çeşitlendirilmiş üretim modellerine yönelmesidir.

4. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI İLE KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ARAZİ KULLANIMINDAKİ ROLLERİ

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, ilçelere ve köy gruplarına inen taşra kuruluşlarıyla, Türkiye'nin en güçlü yapılaşma ağına sahip kurumlarından biridir. Bakanlığın, böyle bir altyapıyla, tarımsal üretimin geliştirilmesinin yanı sıra, doğal kaynaklarımızın korunması ve iyileştirilmesinde de etkin işlev üstlenmesi beklenir. Örneğin ilçe tarım müdürlükleri ve köy grubu teknisyenleri; otlakların işgalini, arazilerin amaç dışı ve/veya yanlış kullanımını, su kullanımı haksızlıklarını, kırsal yerleşim plansızlıklarını vb. önleyici görev ve yetkilerle donatılmalıdır.

Bitki örtüsü düzeyinde üç grup oluşturulduğunda, tarım ve ormana birer bakanlık düşerken, otlakların TKB, OB ve KHGM'de birer şube müdürlüğü ile temsil edilmesi, genel tablonun yanlışlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Çok sayıda tarımsal ürünün denetiminin ve izlenmesinin değişik kuruluşlar tarafından yürütülmesi, Bakanlık bünyesinde öncelikle doğal kaynaklar konusunda yeterli veri tabanı oluşturulmaması ve hatta hayvancılık için yeni birim kurma girişimleri, TKB'nın tarımsal üretim planlaması yapabilmesine olanak tanımamaktadır.

Bakanlık bünyesindeki ve il merkezindeki şişkin personel kadrolarının, masa başında veri toplama ve yönlendirme cenderesinden çıkarılarak, çalışma saatlerinin önemli bölümünü kırsal kesim yaşayanları ile bütünlük içinde geçirmeleri sağlanmalıdır.

Üç ayrı genel müdürlüğün birleştirilmesiyle kurulan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, kuruluş yasasında yer alan görevleri şöyle özetlenebilir : Toprak ve su kaynaklarının etüdü, korunması ve geliştirilmesi, tarım arazilerinin amaca uygun kullanımının sağlanması, sorunlu toprakların ıslah edilmesi, arazi toplulaştırma, birlikler, ortaklıklar vb. kurulması, kırsal planlama ve kredi işleri, kırsal konutların yapım ve onarımı, arazi kiralınması, meraların tespit ve tahsisi, fazlalıkların hazine adına tescili, ülke genelinde veri toplanması ve değerlendirilmesi, laboratuvar, araştırma kurumları, atölye vb. kurulması ve işletilmesi, alet-edavat alınması ve işletilmesi, arazi ve binaların kamulaştırılması ve satın alınması.

Bu çerçevede, herhangi bir köye çamaşır yıkama veya ekmek pişirme yeri kurulacağı zaman, Ankara karar vermektedir. Böyle bir yükün altından, hiçbir kurumun sorunsuz kalkabilmesi düşünülemez. Kuruluş, muhtarların ve ilçe başkanları-

nın yerel isteklerinden ve politik baskılardan bunalmış durumdadır ve doğal kaynaklarımızın envanterini çıkarmak, korumak ve geliştirmek, topraklarımızın verimli kullanımını sağlamak, yönlendirmek ve izlemek, arazilerimizin kullanıma uygunluk sınıflarını, kullanım durumu sınırlarını ve uyumsuzlukları belirleyip düzeltici çalışmalar yapmak, kırsal kesim yaşayanlarına eğitim ve örgütlenme bazlarında katkıda bulunmak gibi temel işlevlerinden uzaklaşmıştır.

KHGM'nün yerel yönetimleri ilgilendiren yükümlülükleri asıl sahiplerine aktarıldıktan sonra, hizmet üreten ve envanter çıkarıp kaynakları koruyan birimleri iki ayrı çatı altında toplanmalıdır.

5. RAKAMLARLA ARAZİ KULLANIM YANLIŞLARI VE EROZYON KAYIPLARI

Türkiye'de diğer sektörlerin örttüğü tarım arazilerinin toplamının 600 bin ha dolayında olduğu kestirilmektedir. Bu değer ülkenin genel ve tarımsal arazi varlıkları dikkate alındığında küçük görünmektedir. Oysa bir birim sulu tarım arazisi gelirini elde etmek için, yaklaşık 20 birim VII. sınıf arazi kullanımı gerektiği gerçeğinden yola çıkıldığında, eşdeğer kaybın 12 milyon ha orman veya otlak olduğu sonucuna varılır. Arazilerin kullanım süreleri gözönünde bulundurulduğunda ise, bu değer katlanarak büyür.

Benzer bir örneği tuğla ve kiremit hammaddelerinden vermek gerekirse, işletmenin bir metre kalınlığında 100 da tarım alanından kazıyacağı hammadde, 100 kalınlığındaki bir jeolojik rezervde 100 de bire düşer.

Öte yandan kültür bitkilerinin kök sisteminin kuru tarımda % 50, sulu tarımda % 80 e varan bölümü, 0-20 cm kalınlığındaki üst toprakta yayılır. Çünkü bu bölge, suyun, organik artıkların, gübrelerin, gün ışığının ve havanın toprakla buluştuğu, mikrobiyel etkinliğin ve sonuçta verimliliğin en yüksek olduğu alandır.

Görüldüğü üzere toprak ve arazi değerlerinin rakamlarla açıklanması yanıltıcı olabilmektedir, çünkü bu kaynaklarda nitelik daha büyük önem taşır.

6. DESTEKLEME POLİTİKALARININ TOPRAK KAYNAKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Hemen tüm ülkelerde örnekleri görüldüğü üzere, Türkiye'de tarım kesimi, çeşitli krediler, vergi kolaylıkları, ürünlere prim ve fiyat sübvansiyonları, girdi destekleri, ucuz kamu hizmetleri gibi yaygın desteklerden yararlanmaktadır.

Bu politikaların yararları ve sakıncaları ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, doğal kaynaklara getirdiği yük, bir iki örnekle açıklanmaya çalışılacaktır.

Ülkemizin iklim ve toprak özelliklerine uyumu ve halkın temel besini olma nedenleriyle, başta buğday olmak üzere, tahıllar 14 milyon ha alanda yetiştirilmektedir. Buğdaya devlet tarafından sağlanan en önemli destekler gübre sübvansiyonu ve destekleme alımlarıdır. Bu politika, iki temel noktada yanlıştır.

Birinci yanlışlık, uygulamanın toplumsal adalet kavramıyla çelişkisidir. Çünkü on dekarda üretim yapanla, yüz dekarda üretim yapana aynı oranlı destek sağlanmaktadır, yani zenginlere daha çok destek verilmektedir.

İkinci yanlışlık ise, otlakları, fundalıkları, ormanları, kısacası erozyona duyarlı eğimli alanları ele geçirerek yıkmaya çalışanların devlet eliyle ödüllendirilmesi olmaktadır. Otlak alanlarımızın erimesinde ve erozyonun ülkeyi çölleşme boyutlarıyla karşı karşıya bırakmasında yanlış mekanizasyon politikası ile birlikte bu yaklaşım baş rolü oynamaktadır.

Eğimli alanlarda, ilerde depolarda yığılmak ve bir fırsat bulunduğu yakılmak üzere ve sürekli çapa altında tütün yetiştirilip, destek politikalarına güvenmek, ya da ağaçları yok edip, aşırı eğimde çaylıklar kurarak, alanı Türkiye'nin en yüksek erozyon ve kayma tehlikesi taşıyan bölgesi haline getirmek, diğer yanlış uygulama örnekleridir.

Kırsal kesime gerçekçi destek politikaları; işletme kurma ve altyapı geliştirme kolaylıkları, çok yönlü tarım ve işletmeciliğe yönlendirme, depolama, pazarlama, eğitim vb. örgüt modellerinin yaygınlaştırılması, hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi sorunları gözetken, kişi veya aile başına destek yaklaşımları, kadastro, arazi toplulaştırma, sağlıklı yaşam ortamı, arazi geliştirme vb. altyapı hizmetleri gibi, temel öğelere yönlendirilmelidir. Bu tür seçenekler, bir yandan devletin kısıtlı olanaklarının daha dengeli dağıtımını sağlarken, öte yandan doğal kaynakları koruyacak ve herşeyi devletten bekleme alışkanlığının körelmesini sağlayabilecektir.

7. SONUÇ

Türkiye, sahip olduğu arazi varlığıyla şimdiki nüfusunun birkaç katı nüfusu besleyebilecek güçtedir. Henüz yeterince ele alınmamış Konya Ovaları Projeleri ile, GAP potansiyeli bu görüşün temel kanıtlarıdır.

Öte yandan tarımcının görevi, kamuoyunda yanlış olarak düşünüldüğü gibi tarım alanlarını genişletmek değil, birim alandan elde edilen verimi yükseltmek ve doğal kaynaklara sahip çıkmaktır. Bireysel ve bölgesel çıkarların ülke çıkarlarıyla çatıştığı alanlarda yapılan yanlışların sorumluluğu, aldırmaçlık ve politik kaygılarda aranmalıdır.

Toprak, tarımcının ana üretim aracı olmasının ötesinde, çevresel bütünlüğün temel taşıdır. Arazi varlığımızı koruyup geliştirirken, öncelikle bu niteliğinin gözetilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

DİE. 1993. İstatistik Göstergeler (1923 - 1991), Ankara.

DİE. 1995. Tarım İstatistikleri 1991, Ankara.

DPT. 1995. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara.

DPT. 1996. Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, Tarım ve Mera Arazileri Yönetimi Alt Grubu, Final Rapor. Ankara.

DSİ. 1995. Haritalı İstatistik Bülteni 1993. Ankara.

KHGM. 1987. Türkiye Genel Toprak Amenajman Planlaması, Toprak Koruma Ana Planı. Ankara.

KHGM. 1994. Araştırma Master Planı. Ankara.

ZMO. 1991. Toprak - İnsan - Çevre Sempozyumu. Ankara.

ZMO. 1995. IV. TZM Teknik Kongresi, Cilt I ve II. (çeşitli bildiriler). Ankara.

TOPRAK KULLANIMI VE YÖNETİMİNDE SORUNLAR

Mehmet TAN
Ziraat Yük. Müh.

Sayın Başkan, değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım,

Ülkemiz topraklarının kullanılması ve toprak yönetiminde; yapısal, yasal, kurumsal sorunlar ve çözümlerinin tartışılacağı panelimize hoşgeldiniz. Tümünüzü saygıyla selamlarım.

Panelimizin konusu olan; Topraklarımızın kullanılması ve toprak yönetimindeki yasal, yapısal, kurumsal sorunlar ve çözümleri hakkında, bugüne kadar birçok şey söylendi, yazıldı, tartışıldı ve hatta, bugüne kadar kurulmuş olan hükümetlerin bir çoğunun kalkınma planlarına alında. Ancak az sonra alıntılar halinde sunacağım bölümlerde de görüleceği gibi esasen sorunların büyük bir bölümü bilinmekte olup. konu; yasal çözüm ve uygulama aşamasında düğümlenmektedir.

Değerli Panelistler;

Konuyu fazla vaktinizi almadan, sizlerle birlikte kısaca özetleyerek, irdelemeye çalışalım. Yedinci beş yıllık kalkınma planının (1996 ile 2000) yılını kapsayan, kırsal altyapı bölümünde; "Toprakların tahsisi (erozyon, parçalanma kirlenme, çoraklaşmaya karşı) korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması gibi konularda; tüm kurumsal ve hukuksal aksaklıkları düzeltere ve boşlukları kapsayacak çerçeve nitelikte TOPRAK YASASI çıkarılacaktır. Denmektedir. Ama benim duymadığım sizin haberdar olduğunuz herhangi bir şey yapılmış mıdır? Önemli olan; bizim ülkemizde bu gibi şeyler, sadece teoride kalmaktadır. Devam edelim. Yine aynı planda; Tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanımının önlenmesine yönelik farklı kuruluşların, yetki alanları içinde kalan mevzuatın ele alınarak, kuruluşlar arası koordinasyonu ve uygulamada kolaylığı sağlayacak yaptırım gücü olan hale getirilmesi temin edilecektir, deniyor. Soruyorum size, bu bugün için yapılabilir mi? Ben bir uygulamacı olarak böylesi bir yaptırım gücünün tam olarak uygulandığını maalesef söyleyemiyorum. Devam ediyoruz.

Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu Genel Müdürlüklerince gerçekleştirilmekte olan; Arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülebilmesi için, bu hizmetlerin öngörülen; Toprak Yasası içinde yer alması sağlanarak yönetmelikler çerçevesinde yürütülebilmesi temin edilecektir.

Tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülebilmesi için, halen Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen sulama, toprak muhafaza, arazi toplulaştırma, tarla içi geliştirme, drenaj vb. hizmetleri gerçekleştirmek üzere yeni bir Genel Müdürlük "TOPRAKSU" oluşturulacaktır. Daha önce aynı hizmetleri gerçekleştiren bu Genel Müdürlük maalesef lağvedilmiştir. Bu hizmetler halen yeterli ve faydalı şekilde yapılamamaktadır. Bu konu kurumsal yönden büyük bir boşluk ve eksiklik olarak tesbit edilmiştir. Kanunun önemi; doğrudan doğruya verimi etkilemesi ve bu yönden Ülkemiz tarımını çok olumsuz olarak etkilemesidir.

Tarım ürünleri üretimi bakımından kendisine yeterli Ülke olarak öğünürken, şimdilerde tarım ürünü ithal eder olduk. Şimdi birde hukuki ve kurumsal düzenlemelerle ilgili projelere bakalım.

Projenin adı : Tarımsal politikalarla ilgili yapısal değişim projesi. Mer'aların iyileştirilmesi "Mer'a Kanunu" Bu yasa ile mer'a yaylak ve kışlakların tesbit, tahsis ve amacına uygun kullanımı sağlanacaktır, denmektedir. Ancak Cumhuriyetimizin kuruluşundan bugüne kadar üzülerek belirteyim Mer'a yasasını çıkartamamışız. Bugüne kadar olan ne? Mer'alarımız alabildiğine bilinçsiz, hertürlü istismara açık, hoyratça kullanılmıştır. Yağma Hasan'ın böreği gibi yağmalanmıştır. Ülkemi hayvancılığının hazır yemci hale getirilmesinde, bu yasanın çıkartılamamasının büyük vebalı vardır.

Şimdi gelelim, Tarım topraklarımızın yasalardaki konumuna :

Anayasa madde 44; "Devlet toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirleri alır. Son derece açık bir şekilde belirtilmiştir. Ancak bu konuda benim bildiğim kadarıyla; Uygulamada herhangi bir tedbir ve çalışma bugüne kadar yapılmamıştır.

Anayasa madde 45; "Devlet tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, Tarımsal Üretim Planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır, diyor. Ancak Tarım Bakanlığı yapmış bir zat, Ben üretim planlaması nedir, bilmiyorum diyebiliyor. Bizimle ilgili bu maddeler böyle azizliklerdede karşılaşabiliyor. Sadece iki anayasa maddesini bile tam anlamıyla kavrayamıyoruz ve gereğini uygulayamıyoruz.

Gelelim Yasa'lara;

Kanun : Yürürlük tarihi : 9.8.1983 "ÇEVRE KANUNU"

Madde 1 : Bu kanunun amacı, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; hukuki ve teknik esaslara göre düzenlenmiştir. Bu yasada bir doğal kaynak olan topraklarımızın korunmasını öngörmektedir. Ancak yine bu konuda kapsamlı ve detaylı bir teknik çalışmanın yapılmasını da vurgulamaktadır.

Şimdi biraz da Tarım topraklarının parçalanması ve Miras hukukuna değinelim. Toprakların parçalanmasının en önemli nedenleri; artan nüfusun yine tarımda kalması ve miras hukukundaki uygulamalardır. Sanayi ve ticaret kesimine aktarılmayan nüfus nedeniyle, tarım toprakları üzerindeki nüfus baskısı giderek artmaktadır. Bu arada tarım topraklarında eşit paylaşımı öngören miras kurallarının da etkisiyle işletmeler küçülmekte ve parçalanmaktadır. Bu durum toprak yönetiminde, ekonomik ve rantabl bir tarım yapılmasını güçleştirmektedir.

Yurttaşlar yaşamızda tarımsal işletmelerin miras yoluyla parçalanmaması için özel miras kuralları getirilmişse de uygulamada yeri yok denecek kadar azdır. Bu özel kurallar öteki mirasçıların haklarının korunarak tarımsal işletmenin bunu isteyen mirasçıya özgülenmesidir. Bu sistem isteğe bağlıdır. Yani, ancak buna istek-

li bir mirasçının olması durumunda işlemektedir. Mirasçılardan böyle bir istek gelmediğinden gerçek yaşamda uygulanması da yoktur. Aslında tarım kesiminde yaşıyanlar bu tür kuralların varlığından da habersizdirler.

Parçalılık ve dağınıklık nedeniyle tarımsal yapıda görülen bozukluklar verim üzerine olumsuz etki yaptığı gibi, verim artırıcı önlemlerin alınmasını zorlaştırmakta ve maliyetlerin yükselmesine de neden olmaktadır. Bunu önlemek için, işletme topraklarının ekonomik ölçüden daha küçük parçalara bölünmesine biran önce engel olmak ve bu yönde ciddi çalışmalara başlamak gerekmektedir.

Çiftçiyi Topraklandırma Yasası parçalanma konusunda yarı yolda durmuştur. 25 yıl süreyle işletmenin parçalanmasını yasaklayan yasa, bu sürenin dolmasıyla buna izin vermektedir.

Toprakların parçalanmasının alternatif çözümü ise bilindiği gibi arazi toplulaştırma projeleridir. Bu projelerde ancak belli yörelerde uygulanabilmektedir. Bu çalışmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Ayrıca bu konulardan farklı olarak, topraklarımızın kirlenmeye ve çoraklaşmaya karşı da korunması konularına gelelim. Toprak verimliliği ile ilgili olarak; aşırı gübre kullanımına dikkat edilmelidir. Tarımsal girdi kullanımlarında aşırılığa varılması (aşırı gübreleme, aşırı ilaçlama gibi vb.) toprağın kirlenmesini hızlandırmaktadır. Bu konularda azami dikkat ve hassasiyetin gösterilmesi lazımdır. Özellikle suni gübrenin kalitesinin rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda yanlış sulama suyu kullanılması toprakta çoraklaşmaya neden olmaktadır. Bu bakımdan sulama suyunun kalitesi önem kazanmaktadır. Düşük kalitede sulama suyu kullanımının önlenmesi gereklidir. Aksi takdirde araziye sulamaya açmış olmamız fayda yerine; (yanlış sulama suyu kullanılması nedeniyle) zarar getirecek ve toprağımızı tamamiyle çoraklaştıracaktır. Arazi kullanımında dikkat edilmesi gereken önemli konulardan birisi de imar planlarıdır. Beldelerin imar planları hazırlanırken özellikle tarım arazilerimizin (nitelikli : Birinci ve ikinci sınıf arazi) korunmasına azami dikkatin gösterilmesi gerekmektedir. Beldelerin gelişim alanlarının buna göre tesbit edilmesi şarttır. Ayrıca organize sanayi bölgelerinin yer seçiminde de aynı kurallara uyma zorunluluğu tarım arazilerimizin korunması bakımından önem arz etmektedir.

Burada gelelim Tarım dışı kullanım ve bununla ilgili Yönetmeliklere; Bu konuda en son çıkar "Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanımına dair Yönetmelik" ne diyor :

Madde 4 : Şehir İmar Planları, mevzii imar planları ve bunların eski imar planları ve yerleşme alanları ile özel kanunlar kapsamı dışında kalan alanlardaki her türlü arazinin tarım dışı maksatla faaliyetlere tahsisi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün iznine tabidir. Yönetmelik böyle diyor ama, gel gör ki; yıllardan beri bu konunun uzmanı olarak görev yaptığımız ve Toprak Etüd Servisi olarak düzenlediğimiz raporlar maalesef bi tavsiyeden öteye geçememektedir.

Şimdi gelelim işin püf noktasına; arazinin tabii yapısında değişiklik yapılması.

Madde 6 : Tarım dışı maksatla arazi kullanmak için yapılacak izin talepleri, arazinin tabii durumunu ve mevcut kullanma şeklini bozmadan yapılır. Arazinin tabii afetlerle tahrip olması dışında, kazı-dolgu veya benzeri fiillerle tahrip edildikten

sonra izin talebinde bulunulması halinde talep uygun görülmez. Toprak etüdlerine yapılacak itirazların incelenmesinde etüitten sonra yapılacak kazı-dolgu ve benzeri uygulamalarla arazinin tabii durumunun ve kullanma şeklinin bozulduğu tesbit edilirse itiraz geçersiz sayılır.

Ancak Yönetmelikte değişiklik yapılarak, bu durumlarda sözkonusu arazinin bozulmayan kısmı ve bitişik konumdaki arazilere göre toprak-etüd raporu düzenlenecektir, denmekte ve uygulamada bir açık kapı bırakarak birtakım olup bittilere meydan vermektedir.

Bu tür tavizlerin verilmesi uygulamada çok olumsuz örnekler doğurmaktadır. Bu olumsuz gelişmeler çoğaldıkça bakın neleri kaybediyoruz.

1 – BURSA OVASI : Ovanın çok büyük bir bölümü elden çıkmış durumdadır. 1980'li yıllarda iyi niyetli bir Vali'nin ova koruma sınırı çizmesi de durumu kurtaramamıştır. Bu konu iyi niyetle çözülebilecek bir konu değildir.

2 – ÇUKUROVA : Yurdumuzun pamuk ambarı olarak bilinen nadide ovamız aynı tehlikeyle karşı karşıyadır. Gelişigüzel, pervasızca ve ilkel bir yapılaşma söz konusudur.

3 – GEDİZ VE MENDERES OVALARI.

4 – DÜZCE OVASI.

Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Fabrika, tesis vb. gibi yapılaşmalar ana yol güzergahında, tüm hizmetlerin götürüldüğü yerler tercih nedeni olmaktadır. Bu tür yapılaşmalar özellikle tarım arazisi olan yerleri zorlamaktadır. Bu bakımdan bu yol güzergahları (otobanlar vb.) tarım arazilerinin kaybında büyük rol oynamaktadır. Bu konuda tarım arazilerimizin korunarak bu güzergah seçimlerinin yapılması gerekmektedir.

Bir de tarım arazilerimizin kullanımında ve korunmasında bilinçsizce yaklaşımlar sözkonusudur. Tarım ve tarım toprakları küçümşenerek, bu kafayla hiçbir yere varılamaz.

Büyük Önderimiz Atatürk'ümüzün deyişiyle, Milletimizin efendisi olan; Köylümüz bu konuda en doğru olanı yapmada çok güzel örnekler vermiştir. Sınıf olarak en düşük olan sekizinci sınıf arazilerde yerleşim yerini seçmiş, tarım arazilerini de koruyarak, mezrası şeklinde kullanmıştır.

Bu konunun bilimsel ve teknik çözümü ise; Ülkemizin Arazi Kullanım Haritasının çıkartılarak, tesbit edilmiş olan tarım arazilerinin yasal güvenceye kavuşturulmasıdır.

Bu Ülke toprakları hepimizin; köylüsüyle, sanayicisiye; ancak uğruna can verdiğimiz bu kaynağımız toprağımızı hor görmemeli ona gereken önemi vermeliyiz. En iyi ve ciddi bir şekilde korumalıyız. Tabii ki bunun içinde samimiyetle konuya yaklaşarak, gerekli yasal önlemleri almalı ve bunu da hayata geçirmeliyiz. Yoksa gelecek nesiller herhalde bizi pek hayırla anmayacaklar... Saygılar sunarım...

ARAZİ KULLANIMINDA KARŞILAŞILAN ÇİFTÇİ SORUNLARI

Ünal ÖRNEK

TZOB Teknik Hizmetler
Kurulu Başkanı

1. GİRİŞ

Tarım ülkemiz ekonomisinin temel taşlarından biridir. Tarımın genel ekonomideki payının ve kırsal nüfus oranının yıllara göre azalmasına rağmen hala etkinliği devam etmektedir. Bugün tarım en çok toprağı kullanan bir sektördür. Bu nedenle tarımsal üretimde toprağın önemi büyüktür. Toprağın yapısı ve kullanımı bitkisel üretimi etkileyen başlıca faktördür. Bu nedenle başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkelerde bitkisel üretimde devamlılığın sağlanması, gerek iç gerekse dış talebin ihtiyaç duyduğu miktar ve kalitede üretim için arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusunda yeni teknikler ortaya konulmaktadır. Bunun dışında çevre kirliliğı ve amaç dışı arazi kullanımına karşı yasal tedbirler getirilmektedir. Ülkelerin arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusundaki politikaları gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Ülkemizde bu yönde izlenen politikaların sorunların çözümü bakımından arzulanan düzeyde olduğunu söylememiz güçtür. Cumhuriyetimizin kuruluşundan bugüne kadar izlenen politikalarda bir istikrar olmadığı gibi yapılan uygulamalardan da beklenen başarının sağlandığını söylememiz güçtür. Üreticilerimizin gerek geçmişte gerekse bugün içinde bulundukları durumun ortaya koyularak değerlendirilmesi bakımından bir anket çalışması yapılmış ve ayrıca üreticilerle yüzyüze yapılan görüşmelerle konular ele alınarak beklentileri tespit edilmiştir. Bu çalışmamızda öncelikle ülkemizdeki mevcut arazi varlığı ve kullanım durumuna değinilerek, üreticilerimizin tespit edilen sorunları ve önerilerine değinilecektir.

Anket Yapılan İşletmelerin Özellikleri

Arazi Genişliği (Da)	İşletme Sayısı (Adet)	Dağılım (%)
10 Dekardan Küçük	70	14
10-20 Da Arası	180	36
20-40 Da Arası	150	30
40 Dekardan Büyük	100	20
Toplam	500	100

2. Türkiye’de Arazi Varlığı ve Kullanımı

Bugün ülkemizde arazi varlığının sanıldığı gibi 100milyondan fazla insanı besleyecek düzeyde olmadığı uzmanlarca belirtilmektedir. Bunun başlıca nedeni olarak son yıllarda kullanıma uygun tarım arazilerinin sonuna gelmesi, meralarımızın bilinçli olarak kullanılamaması, ormanlarımızın yeterince korunamaması ve sorunların tüm çıplaklığıyla gözönünde bulunmasına rağmen gerekli yasal tedbirle-

rin zamanında alınmaması gösterilmektedir. Nitekim Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar çıkarılan birçok kanuna rağmen sorunlar çözülememiştir. Dönem dönem yapılan toprak ve tarım reformları uygulamanın gerekli şekilde yapılamaması nedeniyle beklenen sonucu sağlayamamıştır.

Tüm bu gelişmelerin ardından bugünkü tablo ortadadır. Türkiye'nin tarımsal arazi varlığı yaklaşık 66.2 milyon hektardır. Bunun % 31.9 sını işlenen arazileri, % 18.7'ini çayır ve meralar % 29'unu orman, funda ve çalılıklar, geri kalan % 20.4'ünü de tarıma elverişli olduğu halde kullanılamayan ve tarıma elverişsiz araziler oluşturmaktadır.

Türkiye'de Tarımsal Arazi Varlığı

Arazi Kullanımı	Alan (Da)	Dağılım (%)
İşlenen Arazi	211.032.470	31.9
Çayır ve Mera	123.776.198	18.7
Orman ve Koru	192.376.486	29.0
Diğerleri	135.010.185	20.4
Toplam	662.195.339	100.0

Kaynak: D.İ.E. 1990

Büyük çoğunluğu küçük işletme karakterinde olan Türkiye tarım işletmelerinin arazileri çok parçalıdır. Eskişehir Merkez İlçe tarım işletmelerinde yürütülen bir araştırma işletmeler ortalamasında parça sayısının 11 olduğu tesbit edilmiştir.

Türkiye ortalaması olarak işletme başına düşen arazi miktarının 1950 yılında 77 da., 1990 sayımında ise 51.6 da. olduğu hesaplanmıştır. Aradan geçen uzun zamana rağmen ülkemizdeki yaygın işletme biçiminin giderek küçüldüğü ve cüce niteliğini koruduğu görülmektedir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde ise tarımda işletmeler sayıca azalırken, işletme genişlikleri artmaktadır.

Arazilerin Miras Durumu

Miras Bölüşümü	İşletme Sayısı (Adet)	Dağılım (%)
Bölünmedi	60	12
Bölündü	440	88
2 Mirasçı	53	12
3 - 6 Mirasçı Arasında	286	65
7 - Daha Fazla	127	29
Toplam	500 440	100 100

Ülkemizdeki mevcut arazileri sahip oldukları toprak işleme özellikleri bakımından sekiz sınıfa ayırabiliriz. Bu sınıfların ilk dört sınıfları toprak işlemeye uygun son dört sınıflar ise orman ve meralar gibi sürekli bitki örtüsü ile kaplıdır. Bu çerçevede ülkemizde arazi kullanım durumunu ele alacak olursak; tarım işletmelerimizin tarım yapılamaz özellikteki arazileri kullandıkları, tarıma elverişli alanların ise amaç dışı kullanıldığı görülmektedir.

1 - 4. sınıf arazilerde 1.5 milyon hektar orman ve fundalık yer alırken, orman ve mera olması gereken 6.1 milyon hektarlık alan uygun olmamasına rağmen tarımsal işlemeye açılmıştır. 1 - 4. sınıf araziler şehirleşme, endüstrileşme ve benzeri amaçlarla kullanılmaktadır. Bununla birlikte 4 - 8 sınıf araziler rasgele kullanıma açılmakta bu nedenle arazi yapısı bozulmakta erozyon ve orman yangınları artmaktadır.

Yaptığımız araştırmada üreticilerimizin babalarından kendilerine miras kalan arazilerin mirascılara dağılımı incelenmiş, üreticilerimizden sadece % 12'si arazilerinin bölünmediğini % 88'i ise arazilerinin bölündüğünü belirtmişlerdir. Arazileri bölünen üreticilerin ise; % 12'si arazilerinin 2 parçaya bölündüğünü, % 65'i 3 - 6 parçaya bölündüğünü ve % 29'u arazilerinin 7 ve daha fazla parçaya bölündüğünü belirtmişlerdir.

3. Arazi Kullanımında Çiftçi Sorunları

Çiftçilerimiz tarımsal üretimlerini pazarda bir önceki yıldaki gelişmeler ve sahip oldukları tarımsal bilgi düzeyine göre belirlemektedirler. Bunda hükümetin bir yıl önce mevcut ürünlerle ilgili aldığı kararlar ve yaptığı uygulamalar etkili olmaktadır. Bu karar ve uygulamalar; başta desteklemeye tabi ürünlerde açıklanan fiyatlar, yapılan destekler ithalatta ve ihracatta uygulamaya konan vergi ve fon kesintileri gibi uygulamalardır. Yaptığımız araştırmada üreticilerin % 33'ü üretimlerini kendi isteklerine göre, % 26'sı iklim şartlarına göre, % 15'i arazinin durumuna göre, % 14'ü fiyatlara göre ve % 12'si pazarın talebine göre üretimlerini belirlemektedirler.

Sözleşmeli tarım yapılan ürünler dışında üreticiler üretim desenlerine yukarıda belirtilen nedenleri dikkate alarak karar vermektedirler. Ancak bu konuda zaman zaman büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunların başında eğitim sorunu gelmekte olup, bu sorunu yanlış arazi kullanımı, amaç dışı arazi kullanımı, işletmelerin küçük ve dağınıklığı, çevre kirliliği sorunları izlemektedir.

Üretimi Belirleyen Unsurlar

Miras Bölüşümü	İşletme Sayısı (Adet)	Dağılım (%)
Pazarın Talebi	60	12
Fiyatlar	70	14
İklim	130	26
Toprak	75	15
Kendi İsteği	165	33
Toplam	500	100

3.1. Eğitim Sorunu

Eğitim sorunu yıllardan beri ülkemizin gündemini işgal etmektedir. Bu sorun diğer sektörlerle göre tarımda daha fazla kendini göstermektedir. Kırsal alanda yaşayan çiftçilerimiz genel eğitim bakımından içinde bulundukları sorun yanında tarımsal eğitim bakımından da sıkıntılar yaşamaktadır. Uygulanan tarımsal yayım projeleri ve alana yönelik hizmetlere rağmen üreticilerimiz büyük bir bilgi eksikliği içinde bulunmaktadır. Bu nedenle uygulanan birçok proje eğitim yetersizliği yüzünden beklenen sonucu verememektedir.

Arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusunda yaptığımız araştırmada üreticilerimizin % 81'i bu konuda herhangi bir eğitim görmediklerini ifade etmişlerdir. Eğitim gördüklerini belirten % 19 çiftçilerimiz ise batı ve orta anadolu bölgelerindendir. Eğitim görmeyen çiftçilerimiz arazi kullanımında geleneksel deneyimlerin kullanıldığını belirtmektedirler.

Arazi Kullanımı Konusunda Eğitim Durumu

Eğitim Programına Katılım	Kişi Sayısı	Dağılım (%)
Katılmayan	405	81
Katılan	95	19
– Tarım Md.	60	63
– Yayçep	35	37
Toplam	500	100 100

3.2. Amaç Dışı Arazi Kullanımı

Ülkemizdeki kalkınmaya paralel tarım toprakları gittikçe artan şekilde konut, sanayi ve kamu sektörü yatırımları gibi amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Bursa, Sakarya, Çukurova, Mersin, Antalya, İzmir, Trakya ve daha birçok yörede verimli tarım alanları yok olmuştur. Bunun yanında ekonomik sebepler öne sürülerek karayollarının verimli tarım alanlarından geçmesi ve buna bağlı yatırımların çevreye yapılması tarım alanlarına zarar vermektedir.

Geçmişte yapılan sanayi tesisleri bir yana çevre olgusunun dünyada hızlı gelişmesi adeta gözardı edilircesine Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Organize ve Küçük Sanayi Siteleri kurulmasına tahsis ettiği alanın % 62'sini 1 - 4 Sınıf araziler oluşturmaktadır. Bugün ülkemizde konu ile ilgili yasalardaki karışıklık uygulamada ve önlem almada sorunlar yaratmaktadır.

Üreticilerimiz özellikle yerleşim alanı haline getirilen ve sanayi siteleri nedeniyle tarım arazilerinin kullanıldığını, verimli tarım alanlarından otoyollar geçirildiğini ve bu alanlarda tarımsal üretimin güçlüğüle yapılabildiğini belirtmektedirler. Bu konudaki şikayetler genellikle batı bölgelerimizden gelmektedir.

Ancak bu konuda bazı bölgelerimiz dışında üreticimizin duyarlı olduğunu söylememiz güçtür. Üreticilerimizle yaptığımız anket çalışmamızda üreticilerimizin sadece % 18'i Şehirleşme ve Sanayi Alanı genişlemesini tehdit unsuru olarak görmektedirler. Bunun dışında yapılan görüşmelerde çiftçilerimiz tarımsal gelirlerinin günden güne düştüğünü belirterek, arazilerinin şehirleşme ve sanayi alanı olarak değer kazanması ile elde edecekleri parayı tarım dışındaki alanlara yatırarak geleceklerini güvence altına almak istemektedirler. Fakat tarım dışında mesleki deneyimi olmayan üreticilerimizin bunu başaramadıkları ve büyük bunalımlar yaşadıkları görülmektedir. buna en iyi örneklerden biri Ankara civarında konutlaşmaya ve sanayileşmeye açılan köylerdir.

3.3. Yanlış Arazi Kullanımı ve Toprak Sorunları

Üreticilerimizin karşılaştığı önemli arazi sorunlarından biride yanlış arazi kullanımıdır. Yanlış arazi kullanımı sonucu ortaya çıkan sorunlar başta erozyon, yaşlı-

lık, çoraklıktır. Üreticilerin eğitim yetersizliğinin de etkisi ile yanlış toprak işleme, uygun üretim desenin uygulanmaması, tekniğine uygun sulama yapılmaması ve toprak tahlili sonuçlarına göre gübreleme yapılmaması toprak yapısının bozulmasına verimin düşmesine neden olduğu gibi bu toprakların keybedilmesine neden olmaktadır.

Arazi Kullanımında Tarım Topraklarını Tehdit Eden Faktörler

Sorunlar	Üretici Sayısı (Adet)	Dağılım (%)
Erozyon	225	45
Şehirleşme	90	18
Çevre	85	17
Su Kirliliği	55	65
Katı Atıklar	21	25
Hava Kirliliği	9	10
Çoraklık	70	14
Taşlık	30	6
Toplam	500	85
		100 100

Yaptığımız araştırmada üreticilerin % 75'nin toprak tahlili yaptırmadığı, yaptıramama nedeni olarak da % 42'si yörelerinde laboratuvar olmadığını belirtirken, % 11'i nerede tahlil yaptıracağını bilmediğini, % 5'i toprak tahlil laboratuvarının işletmesinden uzak olduğunu, % 42'si de toprak tahliline ihtiyaç duymadıklarını ve ihmal ettiklerini belirtmişlerdir.

Toprak Tahlili Yaptırma Durumu

Tahlil Yaptırma	Sayı (Adet)	Dağılım (%)
Tahlil Yaptıran	105	21
Tahlil Yaptırdığı Yer		
Tarım Md.	55	53
Ziraat Od.	31	30
Koop	18	17
Tahlil Yaptırmayan	395	79
Yaptırmama Nedeni		
Laboratuvar Yok	225	57
Uzak	20	5
Bilmiyor	43	11
İhmalkarlık	107	27
Toplam	500	395
		100 100

Toprak tahlili yaptıran üreticilerin % 53'ü tahlillerini doğrudan tarım teşkilatına yaptırdıklarını, % 30'u yörelerindeki ziraat odası aracılığı ile yine tarım teşkilatına yaptırdıklarını, % 17'si ise yörelerindeki kooperatifler aracılığı ile topraklarını tahlil ettirdiklerini ifade etmektedirler.

Üreticilerimizin tekniğine uygun gübre kullanamaması toprağa ve ürünlere zarar verdiği gibi üretim maliyetlerinin de artmasına da yol açmaktadır.

Ayrıca çayır ve mera ile ormanların yok edilmesi veya verimliliğinin yitilmesi sonucu bu yörelerimizde başta erozyon olmak üzere bir çok toprak sorunu gibi sorunlarla karşılaşilmektedir. Bunun dışında yanlış arazi kullanımı sonucu olmasada taşlılık diğer bir sorundur.

3.4. İşletmelerin Küçüklüğü ve Dağınıklığı

Ülkemizde tarım işletmelerinin % 80'inden fazlası küçük işletmelerdir. Me-deni kanunun 597'ci maddesinde tarım işletmelerinin bölünmesini engelleyici hü-küm bulunmasına rağmen aynı kanunun 598'ci maddesinin mirascılara itiraz hakkı tanınması ve buna bağlı toprak dağıtımları sonucu ülkemizde işletmeler küçülmekte ve parçalanmaktadır. 1952 - 1980 yılları arasında tarım arazilerinin parsel sayısı 15.7 milyondan 22.9 milyona yükselmiştir. Aynı dönemde işletmeler % 17 oranında genişlerken parsel sayısı % 45.7'lik artış göstermiştir. Kısacası araziler daha da parçalanmıştır.

Tarım arazilerindeki bu aşırı parçalanma tarımsal yapıyı bozmakta, arazilerin dağınık yapıya sahip olmaları arazi kullanımını olumsuz yönde etkilemekte, üretimde verimliliğini düşürmekte, üretim maliyetlerini artırmakta ve mekanizasyonu en-gellemekte, araziler arası sınır ihtilaflarını artırmakta sonuçta sosyal ve hukuki so-runlara yol açmaktadır. Toprak muhafaza tedbirlerinin uygulanması güçleşmektedir. Sulama alanlarında su alımı zorlaşmakta ve sulama oranları azalmaktadır. Geçen zaman içinde dağılan bu işletmeleri yeniden bir araya getirmek için yeniden masraf-lar yapılmakta ve kaynaklar israf edilmektedir.

Yaptığımız araştırmada üreticilerimize karşılaştıkları yasal problemler sorul-muş ve üreticilerimizin % 87'si en büyük yasal problemin miras hukuku olduğunu ifade etmektedirler. % 13'ü ise yasal problem olarak kadastro uygulamaları ve ça-lışmalarını göstermektedirler.

Arazi Kullanımında Yasal Problem Durumu

Yasal Sorun	Sayı (Adet)	Dağılım (%)
Miras Hukuku	435	87
Kadaastro Çalışmaları	65	13

Ülkemizde kadastro çalışmaları Cumhuriyetin ilanından uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen henüz çözülememiştir. Halkımızın arazi ihtilafları nedeniyle yaşı-dığı acı olaylara rağmen bir türlü konu gereği şekilde ele alınmamaktadır. Orman ve köy ihtilafları üreticilere zarar verdiği gibi bu durum üreticinin arazisi konusunda ya-pacağı yatırımları etkilemektedir. Üreticilerin kredi alımında karşılarına çıkan başlı-ca sorun arazilerinin tapusudur. Özellikle orman içi ve orman civarındaki köylerde bu sorun daha da fazladır.

3.5. Çevre Kirliliği

Çevre kirliliği tarımsal üretiminde arazi kullanımını etkileyen diğer bir unsur-dur. Su kirliliği, hava kirliliği, katı ve sıvı atıklar toprağın kirlenmesine ve ürünün za-rar görmesine neden olmaktadır.

Şehir ve sanayi tesislerinin sıvı atıkları ile madenlerin yıkama ünitelerinin sıvı atıkları akarsulara atılmakta sulama suyu olarak kullanılan bu sular toprak kalitesini bozmaktadır. Sanayi tesislerinin gaz atıkları bitki sağlığını ve kalitesini olumsuz etkilemektedir. Şehirlerin ve sanayilerin çevredeki topraklara bırakılan katı ve sıvı atıkları toprağa zarar vermektedir.

Yaptığımız araştırmada üreticilerin % 17'si çevre sorunlarının üretimlerini olumsuz olarak etkilediğini belirtirken bu üreticilerin % 65'i çevre kirliliğinde en önemli sorunun su kirliliği olduğunu, % 25'i fabrika ve şehirlerin katı atıkları olduğunu, % 10'u hava kirliliği olduğunu ifade etmişlerdir.

4. Sonuç

Ülkemizdeki tarım işletmeleri küçük ve cüce işletmelerdir. Bu işletmelerin arazileri çok parçalı ve dağınıktır. Büyük olarak kabul ettiğimiz işletmelerde ise tarımsal verimlilik düşüktür. Üreticilerimiz yeterli tarımsal eğitim düzeyine ulaşamamışlardır. Üreticilerimiz hala geleneksel yöntemlerle tarımsal üretimlerini devam ettirmektedirler.

Ülkemizde üreticilerimizin bu yöndeki beklentilerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Mülk toprakların parçalanıp, cüce işletmelerin ortaya çıkmasını önleyici yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

İşletmelerimiz teknik ve ekonomik açıdan desteklenmele birlikte, bilgi yönünden de gelişmelerini sağlayacak çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Tarımsal yapı ile ilgili düzenlemeler yapılırken, Türkiye tarımında bölgeler arasındaki teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

Dengeli bir sanayileşme politikası ile tarımsal problemlerin daha fazla artırılmamasına özen gösterilmelidir.

İleri tarım tekniği uygulayan işletmecilik prensiplerine uygun olarak çalışan işletmeler korunarak bunların devamı sağlanmalıdır.

Arazi toplulaştırılması çalışmaları ile birlikte, gerçek ve tatminkar bir toprak ve tarım reformu yapılmalı, dağıtılacak toprakların miktarı bölgelerin ekolojik ve ekonomik şartları dikkate alınarak tesbit edilmeli, daha sonra toprak sahibi kılınan çiftçilere malı, teknik ve yayım hizmetleri götürülmelidir. Toprakların bizzat işletilmesine dikkat edilmeli, parçalanmasına engel olunmalıdır.

Devlete ait köy orta malı olan çayır ve mer'aların tasarruf ve işletilme şekilleri uygun bir şekilde düzenlenerek, hayvancılığın geleceği açısından mer'aların yok edilmesine engel olunmalıdır.

Çiftçiler için etkin ve yaygın sosyal güvenlik önlemleri alınıp, çiftçi çocuklarının mesleki öğretimlerine önem verilmelidir.

Türk tarımının gelişen dünya ve ekonomik şartlarına intibak ettirilebilmesi için, tarım işletmelerinin bölge şartlarına göre tesbit edilen, asgari büyüklükten daha aşağı parçalanması önlenmelidir.

Sulu tarım alanlarında suyun ve toprağın verimli şekilde kullanılması amacıyla, Devletin temin ettiği sulama imkanlarından faydalanmak isteyen üye çiftçiler, birlikler halinde teşkilatlanmalıdır. Toprak-Su Kooperatifleri bu konuda etkin bir organizasyon şekli olarak tatbik edilebilir.

Tarım kesimine girdi temini, kredi, sulama vb. aynı hizmetleri götüren müesseseler ülke kaynaklarının israfı ve zaman kaybını önlemek için bir birim altında toplanmalı, kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır.

Küçük tarım işletmelerinin yoğun olduğu ülkemizde, kooperatifçiliğin temin edeceği yararları realize edecek yapı ve güçte olan tarım kooperatiflerinin meydana getirilmesine önem verilmelidir.

Ülke bazında toprak etüdleri bitirilip, üretim planlaması yapılmalı, pazarlama araştırmaları ile ürünlerin daha iyi değerlendirilmesine gayret sarfedilmelidir.

Arazi kullanımı bitkisel üretimi etkileyen en önemli faktördür. Arazilerin tekniğine uygun olarak işlenmesi yanında yapısının ve toprak özelliklerinin korunması tarımsal üretiminde verimlilik ve buna bağlı olarak üretim artışı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yönde alınacak tedbirler tarımsal potansiyelin ülke ekonomisine katkısı yanında ülkemizin gelecekteki gıda güvenliği bakımından da zorunludur.

ARAZİ KULLANIMINDA VE TOPRAK YÖNETİMİNDE YASAL, YAPISAL VE KURUMSAL SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ

İsmet TAYŞI

Z. Y. Müh., Bölge Plancısı
Kamu Yönetimi Uzmanı

I – GİRİŞ

Bilindiği üzere, felsefi yönden hayatın başlangıcı ve sonu olarak varsayılan toprak, yapay yolla üretilemeyen kıt bir doğal kaynaktır. Yapılmış olan toprak etüdlere göre, arazi varlığımızın % 6.53'ü (4.973.162 Ha.) I. sınıf, % 8.80'i (6.705.943 Ha.) II. sınıf, % 9.89'u (7.532.049 Ha.) III. sınıf, % 9.41'i (7.163.439 Ha.) IV. sınıf, % 0.21'i (165.076 Ha.) V. sınıf, % 13.39'u (10.189.857 Ha.) VI. sınıf, % 47.60'ı (10.189.857 Ha.) VII. sınıf, % 4.16'sı da (3.163.654 Ha.) VIII. sınıf topraklardan oluşmaktadır. Genelde I - IV. sınıf topraklar tarım arazileri olarak nitelendirilmektedir.

Ülkemizde, I - IV. sınıf arasındaki tarım arazilerimizde kullanma ve koruma dengesinin sağlanması, bu tarım arazilerimizin tarım dışı amaçla kullanılmasının önlenmesi konusu, çözümlenmesi gereken en önemli ülkesel sorunlarımızın başında gelmekte ve yıllardan beri tartışılmaktadır. Ülkesel düzeyde, böylesine önemli olan ve güncelliğini koruyan bu konuyu, kısa bir zaman diliminde, tüm ayrıntılarıyla ele alıp incelemek kolay birşey değildir.

Bunun bilinci içinde hazırlanan "Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal, Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri" başlıklı bu bildiri, tarım arazilerinin kullanımı ve korunması genel boyutlarıyla ele alınarak incelenmektedir.

Bu bildiri dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tarım arazisi, tanım ve kavramına açıklık getirilmesi için idareyi düzenleyici hukuki metinlerdeki tarım arazisi tanımındaki farklılıklara değinilmiştir. 2. bölümde, toprağın doğal kaynak olduğu varsayımından hareketle konu alan düzenlemesi açısından ele alınmış ve konuya çevre sorunları ve bölge planlaması yaklaşımıyla eğilinmiş ve bu yaklaşımlar yönünden incelenmiştir. 3. bölümde ise, arazi koruma ve kullanımına ilişkin mevzuat tesbite çalışılmış, 4. bölümde konu yapısal ve kurumsal açıdan incelenerek, Tarım ve Köyşleri Bakanlığının kurumsal yapısı incelenmiş ve en sonunda da bazı önerilerde bulunulmuştur.

II – Arazi Tanım ve Kavramları

Yazılı hukuk kaynaklarımız arasındaki pozitif hukuk sistemimiz içinde yer alan idareyi düzenleyici hukuki metinler incelendiğinde, tarım arazisi ve diğer arazi kavramlarının, tanım ve kapsamlarının birbirinden farklı ve değişik yasal hükümler halinde yer aldığı gözlenmektedir. Bu farklı ve değişik yasal metinler aşağıdaki biçimde vurgulanabilir.

A – Tarım Arazisi Tanımları

1 – Mevcut Hukuki Metinlerdeki Tanımlar :

a - Tarım arazisi : Orman sınırları dışında kalan, zirai üretim yapılan, çayır, mera, yaylak ve kışlak olarak kullanılan, kullanılma şekillerinden birine tahsis edilen veya ekonomik olarak imar, ihya ve ıslah edilerek üretime açılabilir arazilerdir (3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu, Md. 2/b).

b - Tarım arazisi : Orman sınırları dışında kalan ve üzerinde kültür bitkileri yetiştirilen veya çayır, mera, yaylak ve kışlak olarak kullanılan 1, 2, 3, 4, 6 ve 7. sınıf arazilerdir. (Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye İle Kullanılmasına Dair Yönetmelik Md. 3/b).

2 – Hazırlanmış Kunun Tasarılarındaki Tarım Arazisi Tanımları :

a - Geçmişte, Tarım ve Orman Bakanlığınca, IV. BYP'nın 1008 ve 1981 Yılı Programı İcra Planının 102 Nolu tedbir maddelerinde öngörülen ilkeler dikkate alınarak, verimli ve üretken tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla, tahsisinde bazı sınırlamalar getirilmesini içeren kırsal alan düzenlemesiyle ilgili bir kanun tasarısı hazırlanmış ve bu tasarıyla "Tarım Arazilerinin Kullanımı Hakkında Kanun Tasarısı" adı verilmiştir. Buradaki tanıma göre, tarım arazisi, üzerinde ekim, dikim, bakım, yetiştirme yapılabilen veya orman hariç doğrudan doğruya tabiattan yararlanmak suretiyle elverişli hale getirilen arazidir (Md. 1).

b - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan ve 11.11.1996 tarihli resmi yazı ekinde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına gönderilen "Tarım Arazilerini Koruma Kanunu Tasarısı'na göre, tarım arazisi, eğimi % 20'den az, toprak derinliği ise 20 cm.den fazla olan ve yağışa bağlı olarak veya sulama yoluyla ekim - dikim yapılmaya uygun olan yabancı fıstıklı, zeytinlik, harnupluk ile çayır - meralardır.

B – Diğer Arazi Tanımları

1 – Toprak İşlemeli Tarıma Elverişli Arazi : 1, 2, 3 ve 4. sınıf arazilerdir. (Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik, Md. 3-b/1).

2 – Toprak İşlemeli Tarım Elverişsiz Araziler : 5., 6. ve 7. sınıf arazilerdir. (Aynı yönetmelik, Md. 3-b/2).

3 – Tarıma Elverişsiz Araziler : 8. sınıf arazilerdir (Anılan Yönetmelik, Md. 3/c).

4 – Sulu Tarım Arazisi : Bitki yetiştirme devresinde lüzumlu olan, fakat, yağışlarla karşılanamayan su ihtiyacının yerüstü ve yeraltı su kaynaklarından temin edilen sulama suyu ile karşılanması imkanı bulunan ve nitelikleri de sulamaya elverişli olan arazilerdir (Anılan Yönetmelik, Md. 3/d).

5 – Yağışa Bağlı Tarım Arazisi : Halen sulanmayan, ekonomik ve teknik ölçülerde de sulanma imkanı bulunmayan arazilerdir (Aynı yönetmelik, Md. 3/e).

6 – Sulanabilir Araziler : 1, 2, 3 ve 4. sınıf arazilerdir (DSİ Genel Müdürlüğü 1989 Haritalı İstatistik Bülteni, s. 29).

7 – Geçici Olarak Sulanamaz Araziler : Yalnız 5. sınıf arazilerdir (Aynı bülten, s. 30).

8 – Sulanamaz Araziler : Yalnız 6. sınıf arazilerdir (Anılan bülten, s. 30).

9 – Tarım Toprakları : Tarım ve Köyşleri Bakanlığınca 1, 2, 3 ve 4. sınıf olarak belirlenen topraklardır (3083 Sayılı Tarım Reformu Kanunu (Md. 2/g).

c - Çayır, Mera, Yaylak ve Kışlak Tanımları :

1 – Çayır : Taban suyu yüksek olan veya sulanabilen yerlerde, genellikle ot temini için biçmeye veya otlatmaya elverişli çayır yetiştirilen arazidir. (Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik, Md. 3/k).

2 – Mera : Bir veya birkaç köy ve beldeye, münferit veya müştereken hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya öteden beri bu amaçla kullanılan arazidir. (Aynı yönetmelik, Md. 3/h).

3 – Yaylak : Bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya öteden beri bu amaçla kullanılagelen arazidir. (Anılan Yönetmelik, Md. 3/i).

4 – Kışlak : Bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanlarını kış mevsiminde barındırmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya ötedenberi bu amaçla kullanılagelen arazidir (Aynı yönetmelik, Md. 3/j).

5 – Çayır : Taban suyunun yüksek bulunduğu veya sulanabilen yerlerde, biçmeye elverişli yem üreten ve genellikle kuru ot üretimi için kullanılan ve özel mülkiyette olmayan arazidir. (3083 Sayılı Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Md. 2/10).

6 – Mera : Bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazidir (Aynı Yönetmelik, Md. 2/11).

7 – Yaylak : Bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazidir. (Anılan Yönetmelik, Md. 2/12).

8 – Kışlak : Bir veya birkaç köy veya beldeye münferiden veya müştereken hayvanlarını kış mevsiminde barındırmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazidir (Aynı Yönetmelik, Md. 2/13).

Tarım arazileri tanım ve kavramlarıyla ilgili olarak yukarıda yapılan açıklamalardan sonra görülüyor ki, yazılı hukuk kaynakları arasında yer alan mevcut bir hukuki metinde, 1, 2, 3 ve 4. sınıf araziler için "Tarım Toprakları" tanımlanması yapılırken, başka bir hukuki metinde "Toprak İşlemeli Tarıma Elverişli Arazi" ve bir resmi bültende de "Sulanabilir Araziler" gibi farklı tanımlar yapılmıştır. Başka bir hukuki metinde de 1, 2, 3, 4, 6 ve 7. sınıf araziler, "Tarım Arazisi" olarak tanımlanmaktadır. Çayır, mera, yaylak ve kışlak tanımlarında da benzeri farklı ve değişik yasal tanımlamalar yapılmıştır. Hazırlanan kanun tasarılarında da buna benzer farklı ve değişik tanımlar yapılagelmektedir. Arazi kullanımında ve toprak yönetimindeki sorunların tartışıldığı bu panelde, özelde tarım arazileri, genelde de çeşitli arazilerin

tanımı konusunda gözlenen bu karmaşık, farklı ve değişik kuram, kr kargaşasının giderilmesi ve hukuki tanımlarda bir bütünlük, birlikte' sağlanması gerektiğine değindikten sonra, alan düzenlemesini iç' mı ve korunması konusuna geçebiliriz.

III – Alan Düzenlemesi ve Arazi Kullanımı

Konuya geniş bir perspektifle bakıldığında, fiziksel alan düzenlemesini içeren arazi koruma ve kullanma dengesini sağlamaya yönelik çalışmalar, birisi bölge planlaması, diğeri de son yılların moda deyişiyile çevre sorunları açısından olmak üzere iki ayrı yaklaşımla ele alınıp incelenebilir.

A – Çevre Sorunları Yaklaşımı

Çevre sorunları deyimi, tüm canlıların içinde yaşadığı doğal ve sosyal ortamda, halledilmesi, düşünülüp çözümlenmesi zorunlu türlü değer ve gereklilikleri kapsayan geniş bir anlatımı ifade etmektedir. Evrensel düzeyde çevre sorunları biri alan, diğeri de sektör sorunları olmak üzere iki ana kategoride toplanmaktadır.

1 – Alan Sorunları :

Bu fiziksel ya da başka bir deyişle, doğal çevreyi içeren ve bu çevre üzerindeki sektörel ve sosyo-ekonomik nitelikli yoğun baskıları kapsamaktadır. Bu da, kırsal ve kentsel alan sorunları diye ikiye ayrılır.

a - Kırsal Alan Sorunları :

Bu, kırsal nitelikli yerleşmelerin ve bu yerleşme merkezlerinde yaşayan kırsal nüfusun tüm sorunlarını içermektedir. Bunu, arazi koruma ve kullanmayı içeren fiziksel çevre, bürokratik merkezi yönetimin kırsal alandaki sorunlara yaklaşım biçimi ve kırsal yerleşmelerdeki toplulukların ve yönetimlerin sorunları olarak üç ayrı aşamada ele alıp incelemek mümkündür.

b - Kentsel Alan Sorunları :

Bu, kentsel nitelikli yerleşme merkezlerinin fiziksel çevre, bürokratik ve demokratik yönetim sistemi yaklaşımı açısından merkezi yönetimin kentsel alanlardaki ve kentsel merkezlerdeki sorunlara yaklaşma durumu ile kentsel yerleşmelerdeki yönetim birimlerinin sorunlarını içermektedir. Bu sorunlar içerisinde kentsel nitelikli denge, bölge ve ara yerleşim merkezlerinin oluşturulması önemli yer almaktadır.

2 – Sektör Sorunları :

Aslında, ister alan sorunları, isterse sektör sorunları içinde yer alsın, bütün çevre sorunları, sosyo-ekonomik, sosyo-ekolojik ve psiko-sosyal özellikleri taşıyan bir sorunlar paketi, ya da sorunlar demeti niteliğini taşımaktadır. Bilindiği üzere sektör sorunları, ekonomik faaliyet kolları açısından tarım, sanayi ve hizmet sektörü sorunları olmak üzere üç ana başlık altında toplanmaktadır.

a - Tarım Sektörü Sorunları :

Bilindiği üzere, tarım sektörü, bitkisel ve hayvansal üretim, ormancılık ve su ürünleri, balıkçılık ve avcılık gibi ekonomik faaliyet dallarını kapsamakta olup, ev-

rensel sosyo-ekonomik göstergelere göre de, ülkeler ya milli gelir ölçütü, ya da aktif (çalışan) nüfus ölçütü gibi ölçütlere dayanılarak tarım ülkesi mi, yoksa sanayi ülkesi mi diye değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Milli gelir ölçütüne göre ülkemiz, bir sanayi ülkesi imiş gibi bir görünüm içinde ise de, aslında aktif nüfus ölçütüne göre bir tarım ülkesi niteliği göstermektedir. Bu nedenle ülkemiz ekonomisinde ve kalkınmasında tarım sektörünün payı ve katkısı büyüktür. Ülke ekonomisinin temel direği ve diğer sektörlerin itici gücü ve lokomotifi durumundadır.

Tarım sektörünün sorunları içerisinde yukarıda değinilen kırsal alan sorunları ile tarımsal üretim planlaması, üretim, kredi, girdi temini, donatım, fiyat desteklemeleri, pazarlama vs. gibi faaliyetlerin tüm sorunlarının yanı sıra, makro düzeyde iç ve dış dönük tarım politika ve kararlarının oluşturulması da yer almaktadır.

b - Sanayi Sektörü Sorunları :

Dar kapsamlı bir tanımlama ile imalat sanayii, geniş anlamda ise, tarım dışında kalan ekonomik faaliyet şeklinde tanımlanabilen sanayi sektörü, ekonomik faaliyet kolları açısından istihraç (madencilik ve taş), imalat ve inşaat sanayileri ile bu sanayilerin yer ve teknoloji seçimi, lisans, patent, know-how ve finansman sorunlarını, emek yoğun, sermaye yoğun, teknoloji yoğun seçenekleri arasındaki politik tercihleri kapsamaktadır. Ülkemiz, milli gelir ölçütüne göre, her ne kadar bir sanayi ülkesi görünümünde ise de, genelde bu görünüm, lisans, patent ve know-hw anlaşmaları ile dışa bağımlı, montajcı bir sanayileşme hareketi niteliği taşımaktadır.

3 – Hizmet Sektörünün Sorunları :

Sektör sorunları içerisinde üçüncü sektör konumunda olan hizmet sektörü ise, ekonomik faaliyet kolları açısından elektrik, gaz, su üretimi ve sağlık hizmetleriyle ticaret, bankacılık, sigortacılık, taşınmaz mal satışları, taşıma, ulaşım, haberleşme faaliyetleri ve genel hizmetler ile iyi tanımlanmayan ve iyi belirlenmeyen iş kollarının ve bu iş kollarında çalışanların tüm sorunlarını içermektedir.

Yapılan bu açıklamalardan sonra denilebilir ki; geniş anlamda alan düzenlemesi, daha dar kapsamda arazi kullanışı ve toprak yönetimi konusu, kırsal ve kentsel alan sorunlarını içeren alan sorunları ile tarım ve sanayi sektörünü içeren sektör sorunlarını ve bürokratik merkezi yönetimin ve demokratik yerinden yönetim sistemi içerisinde yer alan yerel yönetimlerin, bu sorunlara yaklaşım biçimi, bakış açısı, duyarlılığı ve bilinç düzeyleri ile çok yakından ilgili ve üzerinde yıllardır konuşulan ve laf ebeliği yapılan bir konudur.

B – Bölge Planlaması Yaklaşımı :

Bilindiği üzere, evrensel ve ülkesel düzeyde kıt bir kaynak olan toprak olmaksızın tarımsal üretimde bulunulamaz ve toprağın yerine başka bir şey ikame edilemez. Bu nedenle tarım sektörünün en önemli sorunlarından birisi, tarım topraklarının tarım dışı amaçlarla kullanılmasının önlenmesini içeren ve ülkesel düzeydeki çevre sorunları için de önemli yeri olan fiziksel nitelikli kırsal ve kentsel alan düzenlemesi ve bölge planlaması konusudur.

Şu iyi bilinmelidir ki; bir ülkede Devletin bütün bölgelere aynı biçimdeki ve aynı türdeki planlama tekniği ve yöntemleriyle eğilmesi söz konusu olamaz. Geri kal-

miş bölgelerle gelişmiş bölgeler arasındaki dengesizliği gidermek, en aza indirmek için bazı planlama araçlarından, planlama türlerinden, planlama teknik ve yöntemlerinden yararlanılması gerekir. Bu planlama araç, teknik, yöntem ve türlerinden birisi de bölge planlamasıdır.

Bölge planlamasının temel amaçlarından birisi de, köy-kent arasındaki ilişkilerin birlikte gelişmesini ve bu yerleşmeler arasındaki bağlantıları dikkate almak suretiyle tarım sektörünü içeren ekonominin düzeyini ve kırsal alanda yaşayan nüfusun yaşam şartlarını yükseltmek için kentsel yerleşmelerin dışındaki arazilerde, arazi kullanma kabiliyeti sınıflarına uygun bir kullanım getirmektir. Bu nitelikleri ile bölge planlamasının, kır ve kent topraklarının en iyi şekilde kullanılmasını ve plan bölgesinde arazi koruma ve kullanma dengesinin sağlanmasını öngören ve ekonomik planlamayı tamamlayan bir yönü de vardır. 388 sayılı K.H.K. ile kurulmuş GAP İdaresinin görevlerini ve halen T.B.M.M. Gündeminde bulunan DAP, KOP ve KAP İdarelerinin kuruluşuna ilişkin kanun tasarılarını incelemiş birisi olarak diyebilirim ki; bunlar birer bölge planlama idaresi değil, birer bölge kalkınma idareleri niteliğindedirler. Gerek DPT’ce hazırlanan 7 adet kalkınma planları, gerekse diğer kuruluşlarca hazırlanan planlar sosyo-ekonomik içerikli planlar olup, mekan boyutundan yoksundurlar.

Oysa, bölge planları, hem arazi kullanıcı, hem de arazi koruyucu niteliğe sahip, arazi korumacı ve arazi kullanıcı sektörler arasında denge sağlamayı amaçlayan fiziksel boyutlu planlardır. Arazi korumacı ve kullanıcı sektörler özetle şöyle vurgulanabilir.

1 – Arazi Korumacı Sektörler :

- a - Orman sektörü
- b - Tarım sektörü
- c - Rekreasyon sektörü
- d - Tabiat sporları
- e - Askeri yasak bölgeler
- f - Gözlemlene sporu
- g - Doğal, arkeolojik, tarihi, kentsel, taşınmaz tabiat ve kültür varlıkları
- h - Bilimsel araştırmalar yapımı
- i - Milli parklar
- j - Endemik flora ve fauna zonları
- k - Tabiat parkları ve anıtları
- l - Yüzeysel ve yeraltı suları rezervuarları vs.

2 – Arazi Kullanıcı Sektörler :

- a - Yerleşme birimleri
- b - Sanayi sektörü
- c - Turizm sektörü
- d - İkinci konut alanları
- e - Kamu kamp yerleri
- f - Limanlar ve iskeleler
- g - Askeri üstler ve donanma atış alanları
- h - Ana ve tali yol arterleri
- i - Deniz araçları imal-yerleri (Tersaneler)

- Gemi söküm yerleri
- Taş ve maden ocakları
- Atık ve artık depoları
- Termik ve nükleer santraller
- Rafineriler ve petrol boru hattaları vs.

3 – Fiziksel Planlama Kademeleri;

Mevcut imar mevzuatına göre, alan ve arazi düzenlemesini ve arazi kullanımını içeren fiziksel planlama aşamaları ve kademeleri üçe ayrılmaktadır.

- a - Bölge planları
- b - Çevre düzeni planları
- c - İmar planları

Bunlardan imar planları, nazım imar planı ve uygulama imar planı olarak ikiye ayrılmaktadır. Söz konusu yasal planlama kademeleri şöyle özetlenebilir.

a - Bölge Planları : Sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanır. Gerekli gördüğü hallerde DPT yapar ve yaptırır (3194 K. K. Md. 8/A).

b - Çevre Düzeni Planı : Bölge planlarında belirlenen kararlara uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanım kararlarını belirleyen planlardır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yaptırmakla yetkilidir.

c - İmar Planları :

Fiziksel çevreyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmak, yatırımların yer seçimlerini ve gelişme eğilimlerini yönlendirmek ve toprağın kullanma dengesini en rasyonel şekilde belirlemek üzere hazırlanan planlardır. Uygulama kararları imar planları ile şekillenmektedir. Bu planları valilikler ve belediyeler yaptırmakla yetkilidir.

c – 1 – Nazım İmar Planları : Bölge veya çevre düzeni planları varsa, bu planların ilke kararlarına uygun olarak, halihazır haritalar üzerine çizilen, varsa kadastrro durumunu da gösteren, arazi parçalarının genel kullanım biçimlerini, bölge tiplerini belirleyen, bölgelerin gelecekteki nüfus ve yapı yoğunluklarını bildiren, gelişme alanlarının yön ve büyüklükleri ile ilkelerini açıklayan, ulaşım sistemlerini ve sorunlarının çözümünü gösteren, uygulama imar planlarına esas teşkil edecek bilgileri ve kararları içeren planlardır.

c – 2 – Uygulama İmar Planları : Nazım İmar Planı esaslarına göre hazırlanan, halihazır haritalar üzerine çizilen, varsa kadastral durumu göstererek bölgelelerin yapı adalarını, yapı adalarının yoğunluk ve düzenini, yolları, uygulama etaplarını, diğer ayrıntılı bilgileri içeren, TAKS (Taban Alanı Katsayısı) ve KAKS'ı (Kat Alanı Katsayısı) gösteren planlardır. Buna Tatbikat Planı da denir.

Bölge planlaması, öyle lafla peynir gemisini yürütmeye çalışarak ve ipe un sererek geçirilebilecek kolay bir iş değildir. 3194 Sayılı İmar Kanununun 8. maddesi, DPT'nin bölge planları hazırlamak üzere bölge planlama çalışmaları yapma ve yaptırma görevini bu örgüte yasal bir görev olarak vermiş olmasına karşın, 11 - 12 yıldan beri DPT bu işin içine girme eğilimini göstermemekte ve sürekli yan çizmek-

tedir. Oysa, iş lafa gelince, DPT'ce hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında ve yıllık İcra Planlarında, verimli tarım arazilerinin sağlıklı kentleşme, plansız sanayileşme, turistik kullanımlar, büyük ölçekli kamusal yatırımlar ve çekim merkezi haline gelen sulama şebekeleri ve karayolları gibi vs. nedenlerle yok olduğuna değinen ve tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanılmasının önlenmesini içeren basma kalıp ve bayat öneri ve tedbirlerin sürgit yer aldığı görülmektedir.

4 – Arazi Toplulaştırılması :

Bölge planlaması kapsamı içinde, alan ve arazi düzenlemesi ve arazi kullanımı ile ilgili bir konu da arazi toplulaştırmasıdır. Bilindiği üzere, Medeni Kanunumuzun miras hukuku ile ilgili hükümlerine göre arazi sahiplerinin ölümleri ile onların malik oldukları araziler, mirascılar arasında bölüne bölüne ekonomik kullanışa uygun olmayan çok küçük parçalar haline gelmektedir.

Veraset yoluyla bölünen ve parçalanan bu arazileri toplulaştırma konusu, 1926 yılında çıkartılan Medeni Kanunumuzun 678. maddesi ile ilk kez yasal bir baza oturtulmuş olmasına karşın, 1961 yılına kadar bu konu hiç gündeme gelmemiştir. Topraksu teşkilatınca, 1961 yılında yasada öngörülen tüzük çıkartılmaksızın ilk arazi toplulaştırma çalışmalarına başlanılmıştır. Bilahare, 11.7.1967 tarih ve 6/6706 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilk Arazi Toplulaştırma Tüzüğü çıkartılmış ve çalışmalar bu tüzüğe göre yapılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde, 1961 - 1994 yılları arasında geçen 33 yıllık sürede, ancak 156.925 Ha.lık alanda arazi toplulaştırması yapılabilmektedir. Bunun yasal, parasal, görgütsel, teknik eleman yetersizliği vs. gibi sosyo-ekonomik ve sosyo-politik bazı nedenleri vardır. Kamu yönetim sistemindeki sürgit yapılan yeniden yapılanmalar nedeniyle yasaların ve örgütlerin sık sık değiştirilmelerinden ve buna bağlı olarak kurumların yeni baştan organize edilmelerinden ötürü, ülkemizde arazi toplulaştırmasının istenilen düzeyde, istenilen kapsam ve hızda yapıldığı söylenemez. Kanunların sık sık değişmesi, kamu yönetim sistemimiz içindeki tarımsal kurumların sık sık reorganize edilmesi, doğal olarak arazi toplulaştırmasıyla ilgili kurumlarda da bazı yapısal duraksamalar, belirsizlikler, aksaklıklar ve gecikmeler olabileceğinin bir göstergesi olarak algılabılır.

Bunun en önemli yasal bir engeli de 743 sayılı kanunun 678. maddesinin arazi toplulaştırmasını zorunlu değil, isteğe bağlı kılmakta ve arazi toplulaştırması yapabilmek için de iki şartın birden gerçekleştirilmesini öngörmesidir. Birinci şart, arazi toplulaştırma isteğinde bulunan kişilerin toplulaştırmasını istedikleri arazinin mülkiyetinin yarısından fazlasına malik olmalarıdır. Bu şartın uygun olması halinde, ikinci şart da bu kişilerin sayıca maliklerin 2/3 sini teşkil etmeleridir. Bu iki şartın birden her zaman ve her yerde sağlanması imkansızdır.

Bugün, arazi toplulaştırma ile ilgili 4 kanun (743, 3083, 3202 ve 3155 sayılı kanunlar), 1 tüzük ve 1 yönetmelik olmak üzere 6 adet hukuki metin vardır. Anılan 4 kanuna birer madde halinde serpiştirilmiş olan arazi toplulaştırması ile ilgili hükümlerin, yeni hazırlanacak bir kanun tasarısına monte edilmesi ve anılan kanunların da ilgili hükümlerinin yürürlükten kaldırılarak hukuki metinlerdeki bu dağınıklığın giderilmesi gerekir.

Ülkemizde arazi toplulaştırması yapmakla görevli iki kuruluş vardır. Bunlar Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu Genel Müdürlükleridir. 3083 Sayılı Kanunun 6. maddesine göre, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, hem isteğe bağlı, hem de maliklerin muvafakatını aramaksızın zorunlu arazi toplulaştırması yapabilme yetkisine sahiptir.

Arazi koruma ve kullanma açısından, bugüne kadar hiç kimsenin üzerinde durmadığı bir konuda anız ve orman yangınlarıdır. Anız ve orman yangınlarının, toprağın mikroflorasına zarar verdikleri bilinmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığını ilgilendiren tüm mevzuat içerisinde, anız yangınlarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını öngören hiçbir hüküm yoktur. Ülkemizde, halen yürürlükte olan 13 bin civarındaki kanun içerisinde tarım arazilerinde anız yakmanın önlenmesi, anız yakmanın yasaklanması ve anız yakarlara uygulanacak olan cezai yatırımlarla ilgili 4 ayrı kanun vardır. Bunlar 765 sayılı Türk Ceza Yasası, 6831/4114 Sayılı Orman Kanunu, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunudur. Bu 4 ayrı yasada, anız yakma yasağına uymayanlara ve anız yakmak suretiyle orman yangınlarına neden olanlara uygulanacak cezai yaptırımlar arasında birbirinden farklı, ayrı ve değişik hükümler vardır.

Bu farklılığı gidermek için, Bakanlıkça, tarım alanlarında anız yakılmasının önlenmesiyle ilgili tedbirleri içeren bir hükmün, Bakanlığın T.B.M.M. gündeminde bulunan kuruluş ve görevleri ile ilgili kanun tasarısına eklenmesinde yarar vardır.

IV – Arazi Koruma ve Kullanımına İlişkin Mevzuat

Burada, yürürlükteki mevcut mevzuat taranarak arazi koruma ve kullanımına ilişkin mevzuat incelenmiştir. Bu incelemede, 38 kanun, 5 K.H.K., 4 tüzük, 14 Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan yönetmelik ve Bakan Onayı ile yürürlüğe giren 20 yönetmelik olmak üzere, toplam olarak alan düzenlemesi ve arazi koruma ve kullanımına ilişkin -Anayasa da dahil- 82 hukuki metinde bazı hükümlerin var olduğu saptanmıştır. Saptanan bu mevzuatın listesi ekte sunulmuştur. (Liste : 1).

V – Kamusal Alanda Kurumsal Yapı

Bilindiği üzere, en öz ve yalın bir deyişle, siyasal gücün ve toplumsal yaşamın en gelişmiş örgütlenme biçimi olarak tanımlanan devlet, vatandaşın yaşadığı yurt köşesine çağın ihtiyaç ve şartlarına uygun kamu hizmetlerinin götürülmesinde, temel ilkeleri yönünden birbirine taban tabana zıt iki ayrı yönetim sistemi uygulamaktadır. Bunlardan birisi, merkezi yönetimin taşradaki kolu ve uzantısı durumunda olan ve genellikle “Yetki Genişliği” ilkesini içeren bürokratik yerinden yönetim sistemi, diğeri de, “Yetki Devri” ilkesine göre, o yurt köşesinde yaşayan halkın ege-menliğine dayanan demokratik yerinden yönetim sistemidir.

Devlet yönetimini elinde bulunduran siyasal güçler, tarihin ilk çağlarından bu yana dizginleri sürgit ellerinde tutmayı içeren merkezi (bürokratik) yönetim sistemini uygulayagelmışlerdir. Devletlerin, halka hizmet iletmek için merkezde oluşturdukları yapı ve organları içeren örgütlere kamu yönetim sistemi denilmektedir. Kamu yönetim sistemimiz içinde merkezde oluşturulan kuruluşlardan birisi de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığıdır. Cumhuriyet ilanından bugüne değin geçen 74 yıllık modern-

leşme sürecinde Tarım Bakanlığı ilk kez 1924 yılında çıkarılan 63 sayılı kanunla kurulmuş, ama resmi örgütsel yapısını içeren 3203 sayılı kanun, ancak 1937 yılında yürürlüğe girebilmiştir. Bu kanunla Tarım Bakanlığının merkezi örgüt yapısı içinde, Ziraat, Veteriner ve Orman Genel Müdürlükleri ile Pamuk İşleri Müdürlüğü adı altında 4 birim oluşturulmuştur.

Başlangıçta, 4 ana ve katma bütçeli birimle kurulan Tarım Bakanlığının örgüt yapısında 1950'li yıllara gelindiğinde, 11 ana hizmet, bağlı ve ilgili kuruluşun yer aldığı görülmüştür. 1950 - 1962 yılları arasındaki dönemde bu sayının 13'e, 1962 - 1973 yılları arasındaki dönemde 17'ye, 1974-1981 yıllarını içeren dönemde ise 20'ye, 2384 sayılı kanunla Orman Bakanlığı kaldırıldıktan sonraki dönemde Tarım ve Orman Bakanlığının teşkilat yapısı içinde ana hizmet, bağlı ve ilgili kuruluş sayısının 21'e çıktığı, 8/4334 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile 1982 yılında 17'e indirildiği, 1983 yılında 183 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 22'ye yükseldiği, 1984 yılında çıkarılan 212 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 15'e indirildiği, 1985 de yürürlüğe konulan 3161 Sayılı Kanunla 15 olarak korunduğu ve 1991 yılında Orman Bakanlığı kurulduktan sonra çıkartılan 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de de yine 15 olarak belirlendiği görülmektedir. Et ve Balık Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu ve Yem Sanayii T.A.Ş. Genel Müdürlüklerinin (Özelleştirme İdaresi) Başkanlığına devredilmiş olması ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün de Başbakanlığa bağlanması nedeniyle, bugün, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ana hizmet, bağlı ve ilgili kuruluş sayısı 11'e indirgenmiş bulunmaktadır.

Toprak yönetimi ve arazi kullanımı konusuna kurumsal yapı açısından bakıldığında, Tarım Bakanlığının 1950 - 1964 yılları arasındaki dönemi içeren örgüt yapısı içerisinde bu konu ile ilgili Toprak ve İskan, Toprak İşleri, Zirai Kombinalar, Devlet Üretim Çiftlikleri, Topraksu Genel Müdürlükleri gibi birimlerin kurulduğu, zamanla bu kuruluşların bir kısmının lağvedilmesi, bir kısmının da başka Bakanlıklara bağlanması nedeniyle Tarım Bakanlığının edilgen, inaktif ve disfonksiyonel hale geldiği gözlenmektedir. Son olarak Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün de Bakanlıktan koparılıp alınması ile bu süreç daha da belirgin bir hal almıştır.

Konuya dışarıdan bakanlar, arazi kullanımında ve toprak yönetiminde Tarım ve Köyişleri Bakanlığının büyük söz sahibi olduğunu ve uygulamada denetim yetkisini haiz bulunduğunu sanır. Halbuki; gerçek durum hiç de böyle değildir. Bakanlık merkez örgütü bugün 441 Sayılı K.H.K. 10/a maddesi gereğince Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile birlikte, tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılması için gereken prensip ve esasları belirlemekten ve 3202 ve mülga 3161 sayılı kanunlara dayanılarak yürürlüğe konulan yönetmeliğin 12. maddesine göre Bakanlığın taşra örgütü de, herhangi bir arazi konusunda o araziden ekonomik ölçülerde ürün elde edilip edilmediği hususunda yazılı görüş bildirilmekten öte hiçbir etkinliğe sahip değildir.

Anılan Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye İle Kullanılmasına Dair Yönetmelikle ilgili olarak önemli bir hususa da değinmek gerekir. Anılan yönetmeliğin son maddesinde "Bu yönetmelik hükümlerini Tarım ve Köyişleri Bakanı yürütür." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm siyasal iktidara mensup Bakanların bu yönetmelikte keyfi olarak değişiklik yapılmasına imkan vermektedir. Böylesi bir olay, Toyotasa fabri-

kasının bugünkü 1. sınıf tarım arazisindeki kuruluş yerine izin verilmesinde yaşanmıştır. Devrin Bakanı, bu yönetmeliğin 8/3. maddesini değiştirterek, Toyatasa fabrikasının bugünkü 1. sınıf tarım arazisindeki kuruluş yerine izin verilmesini sağlamıştır. Yönetmelikte yapılan bu değişiklik, Ziraat Mühendisleri Odasının Danıştaya başvurusu üzerine, Danıştayın İdari Dava Daireleri Genel kurulu tarafından 9.6.1995 tarihinde iptal edilmiştir.

Buna karşın, başlangıçta, uzun süre 3 - 4 birimle kırsal kesime tarımsal hizmet ileten Tarım Bakanlığının, yönetim bilimindeki "Parkinson" ve "Küp" yasalarının doğal bir sonucu olarak gittikçe büyüyen hantal bir örgütsel yapıya kavuştuğu görülmüştür. Riggs'ın "Az Gelişmiş Ülkelerde Yönetimin Prizmatik Teorisi" uyarınca da, bu durum ülkesel yönden tarımsal kalkınmayı ve gelişmeyi olumsuz yönde engelleyici nitelikteki masraflı ve aşırı gelişmiş devlet bürokrasisi örneğinin tipik bir kesitini oluşturmaktadır. Genelde kamu yönetim bilimi açısından gittikçe büyüyen, gelişen ve hantallaşan devlet bürokrasisi, ülkesel kalkınmayı negatif yönde etkileyen, köstekleyen ve ayakbağı olan bir unsurdur. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının da bu yönden ele alınıp yeniden incelenmesi gerekir.

Tarihsel evrim sürecinde, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının örgütsel yapısı incelendiğinde, özellikle 1980'li yıllardan bugüne kadar Bakanlığın merkez örgüt yapısının tam 6 kez değiştirildiği görülmüştür. Sık sık yapılan bu değişiklik çağdaş yönetim biliminin öngördüğü organizasyon ve metod araştırma tekniklerinin ve örgüt planlamasının temel ilkelerinin birer ürünü değildir. Bakanlık yapısı yaz-boz tahtası haline getirilmiştir. Bu değişiklikler, genelde, Bakanlığın üst düzey yöneticilerinin, kapalı kapılar ardında 3-5 gün toplanıp "Ben yaptım, oldu" yöntemine dayanan düzenlemeleri içermektedir. Ayrıca söz konusu düzenlemelerde, yönetimde ve örgüt içindeki mevcut insan faktörünün yeterince dikkate alındığı da söylenemez. Oysa çağımızdaki modern sevk ve idare çarkı ve yönetim anlayışına göre; yönetim, "İnsan ve İnsanı Yönetme Mühendisliği"ni içermektedir. Buna göre yönetim ve örgüt yapısı içinde yer alan insanlar, motivasyondan yoksun, ruhsuz, domino taşları gibi düşünülemez. Bakanlığın, kamu yönetim sistemimiz içinde disfonksiyonel bir görüntü sergilemesinin nedenlerinden birisi de budur.

VI – Öneriler :

1 – Hukuki metinlerde tarım arazisi ve diğer araziler konusunda birbirinden farklı ve değişik kavram ve tanımlara yer verildiği görülmektedir. Hukukun genel kurulları, kanun yapma ve mevzuat hazırlama teknikleri dikkate alınarak, bu tanım ve kavram kargaşasına son vermek için hukuki tanımlarda bir bütünlük, birliktelik ve standart sağlanmalıdır.

2 – Arazi koruma ve kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik çalışmalarda, toprak yönetimindeki yasal, yapısal ve kurumsal sorunlara çevre sorunları ve bölge planlama yaklaşımları gözönünde tutularak yaklaşılmalıdır.

3 – Geniş anlamda alan düzenlemesi, daha dar kapsamda arazi koruma ve kullanımı ile toprak yönetimi konusu, kırsal ve kentsel alan sorunlarını içeren alan sorunları ile tarım ve sanayi sektörünü içeren sektör sorunlarını ve bürokratik merkezi yönetimin ve demokratik yerinden yönetim sistemi içerisinde yer alan yerel yönetimlerin, soruna bakış açıları ve bilinç düzeyleriyle ilgili konudur. Bu bilinç düze-

ynin yükseltilmesi ve duyarlılığın artırılması gerekir.

4 – Bölge planlamasının ana amaçlarından birisi de, plan bölgesinde kır ve kent topraklarının, arazi kullanma kabiliyeti sınıfları doğrultusunda en iyi şekilde kullanılmasını ve plan bölgesinde arazi koruma ve kullanma dengesinin sağlanmasını ve sosyo-ekonomik planlamayı tamamlanmasını öngördüğü için konuya bölge planlama teknik ve metodolojisi açısından bakılmalıdır.

5 – Bilindiği üzere, uzun çalışmalardan sonra, 4.10.1983 tarih ve 71 sayılı K.H.K. ile Ankara, Adana, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir ve Konya gibi bölge gelişme merkezi özelliğine sahip 8 ilde Bölge Valiliği kurulmuştu. Bilahare, bu sistemin, diğer bölge gelişme merkezi niteliğine sahip yerlerde de oluşturulması öngörülmüştü. Sonra Bölge Valiliği sistemi, 28.7.1984 tarihinde yayımlanan 3036 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Yaklaşık 3 yıl sonra da 14.7.1987 tarihinde 285 sayılı K.H.K. ile merkezi Diyarbakır olmak üzere Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kurulmuştur. Bu da, ülkemizde, il sayısının 80'e ulaştığı ve 2000'li yıllardan sonra bu sayının 100'ü geçeceği de düşünüldüğünde, DPT'nin "Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi" çalışmalarına göre 16 olarak saptanan bölgesel gelişme merkezi niteliğindeki yerleşme merkezlerinde, Bölge Valiliği oluşturulması ve bu bölge merkezlerindeki Bölge Valiliğinin uhdesinde Bölge Planlama İdareleri kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Böylece, bu idarelerin o plan bölgesinde, tarımsal üretim planlamasını da kapsayacak şekilde bölge, alt bölge; çevre düzeni ve hatta nazım imar planları yapma imkanı sağlanabilir.

6 – Bilindiği üzere, 6.11.1989 tarih ve 388 sayılı K.H.K. ile 15 yıl süreli ve merkezi Ankara'da olmak üzere, GAP Bölge Kalkınma İdaresi kurulmuştur. Şimdi bu K.H.K. nin yasalaşması da dahil olmak üzere T.B.M.M. Gündeminde, GAP, DAP (Doğu Anadolu Projesi), KAP (Kuzey Anadolu Projesi) ve KOP (Konya Ovası ve Orta Anadolu Projesi) Bölge Kalkınma İdareleri kurulmasına ait 4 ayrı kanun tasarısı bulunmaktadır. Bunların hepsinin merkezi Ankara olacak ve Başbakanlığa bağlı bulunaçaklardır. Bölge Kalkınma İdareleri, hiçbir zaman o bölge sınırları içindeki kır ve kent topraklarının arazi sınıfları doğrultusunda kullanılmasını ve kırsal alandaki arazilerde koruma ve kullanma dengesini sağlamayı amaçlamayan Bölge Planlama İdaresi anlamında birer birim değildir. Bu nedenle, GAP, DAP, KAP ve KOP Bölge Kalkınma İdarelerine ilişkin kanun tasarılarında bazı değişiklikler yapılarak, kurulacak bu birimler, birer Bölge Planlama İdaresi birimi haline dönüştürülmelidir.

7 – 3194 sayılı İmar Kanununun 8/a maddesi, DPT'ni fiziksel bölge planları hazırlamak üzere bölge planlama çalışmaları yapmakla görevli kılmıştır. 11-12 yıldan beri DPT kendisine verilen bu yasal görevini yerine getirmemiş ve fiziksel bölge planlaması yapmak, bir hayli zor bir iş olduğu için sürekli yan çizmiştir. DPT bu yasal görevini yerine getirmek üzere makro düzeyde de olsa, 3. BYP ile uygulamadan kaldırılan bölge planlama çalışmalarını süratle başlatmalıdır.

8 – Ülkemizde arazi toplulaştırması yapılmasıyla ilgili 4 kanun (743, 3083, 3202 ve 3155 sayılı Kanunlar) 1 tüzük ve 1 yönetmelik vardır. Yeni bir "Arazi Toplulaştırılması Kanun Tasarısı, hazırlanarak bu 6 ayrı hukuki metinde yer alan hususlar ile diğer hususlar tek bir kanun kapsamına alınmalıdır.

9 – Bilindiği üzere, anızların yakılması tarım topraklarına zarar verici bir olaydır. Ama, her nedense Tarım ve Köyişleri Bakanlığıyla ilgili hiçbir mevzuatta, anız yangınlarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını ve anız yakanlara ne gibi cezai yaptırımların uygulanmasını öngören hiçbir hüküm yoktur. bu durumu gözönünde bulundurarak, 5 yıldan beri T.B.M.M.'nin gündeminde bulunan 441 sayılı K.H.K. nin yasalaşmasıyla ilgili kanun tasarısına, anız yakılmasıyla ilgili tedbirleri alma ve anız yakanlara uygulanacak cezai yaptırımları belirleme görevlerinin Bakanlığın uhdesinde olduğunu içeren ilaveler yapılmalıdır.

10 – Medeni Kanunun 678. maddesine göre yapılan arazi toplulaştırma çalışmaları, bu maddenin öngördüğü şartların gerçekleşebilmesi, arazi sahiplerinin ikna edilmesi, muvafakatlarının alınması ve Bakanlar Kurulu Kararının alınması gibi bazı formaliteler yüzünden çok ağır seyretmektedir. 1961 yılından 1994 yılına kadar geçen 33 yıllık zaman içinde ancak, 156.925 hektarlık alanda arazi toplulaştırması yapılabilmiş olması da bunun bir göstergesidir. Bu ağır işleyişi hızlandırmak için, 3083 sayılı kanunun 6. maddesi uyarınca arazi sahiplerinin muvafakatı aranmaksızın arazi toplulaştırması yapılabildiğine göre, Tarım Reformu uygulama alanlarının arttırılarak, bu bölgelerde anılan hüküm doğrultusunda zorunlu toplulaştırma işlemleri yapılmalıdır.

11 – Tarım Bakanlığı ilk kez 1924 yılında kurulmuştur. Konuya arazi kullanımı ve toprak yönetimi açısından bakıldığında, Tarım Bakanlığı bünyesinde 1950-1964 yılları arasındaki dönemde Toprak-İskan, Toprak İşleri, Zirai Kombinalar, Devlet Üretme Çiftlikleri, Topraksu Genel Müdürlükleri gibi birimlerin kurulduğu, zamanla bunların bir kısmının lağvedildiği, bir kısmının da başka Bakanlıklara bağlandığı görülmüştür. Bunun son örneği de Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlığa bağlanması olayıdır. Eğer arazi kullanımı ve toprak yönetiminin tek bir elde toplanması isteniliyor ise; halen 441 sayılı K.H.K.nin yasalaşması için T.B.M.M. Gündeminde bulunan kanun tasarısı öncelikle çıkarılmalıdır. Zira, bu kanun tasarısında, bağlı kuruluşlar olarak Yol, İçmesuları, İskan; Topraksu ve Tarım Reformu Genel Müdürlükleri yer almaktadır.

12 – Tarihsel evrim sürecinde, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının örgütsel yapısı incelendiğinde, özellikle 1980'li yıllardan sonra merkezi örgüt yapısının tam 6 kez değiştirildiği görülmektedir. T.B.M.M. indeki kanun tasarısı da dikkate alındığında 7. kez değişecek demektir. Bu da, yaklaşık 2-3 yılda bir Bakanlığın merkezi örgüt yapısının değiştiğini göstermektedir. Sık sık yapılan bu değişiklikler, bazı birimlerin lağvedilmesi, bazı yeni birimlerin kurulması ve bazı birimlerin de birleştirilmesi biçiminde olmuştur. Bu değişikliklerden ötürü, Bakanlık örgütünde yapısal duraksamalar, belirsizlikler, aksaklık ve gecikmeler olabileceği kaçınılmazdır. Bu nedenledir ki; bundan sonra yapılacak reorganizasyon çalışmalarında, yönetim biliminin öngördüğü organizasyon ve metod araştırma teknikleri ve örgüt planlamasının temel ilkeleleri ve insan faktörü dikkate alınmalı ve Bakanlığın merkez örgütü daha stabil yapıya kavuşturulmalıdır.

13 – Daha önce, 1981 yılında Bakanlığımızca, "Tarım Arazilerinin Kullanımı Hakkında Kanun Tasarısı" adı altında bir kanun tasarısı hazırlandığına değinilmişti. Yeni gelişmeler ve koşullar dikkate alınarak, mevcut İmar Kanunu, Orman Kanunu, Çevre Kanunu gibi müstakil "Tarım Arazileri Kullanımı Kanunu" adı altında bir ka-

nun tasarısı öncelikle hazırlanarak yürürlüğe konulmalıdır. Arazi Koruma ve Kullanımına İlişkin Mevzuat başlığı altında sıralamaya çalıştığımız mevzuat içinde yer alan mevzuat taranarak, bu mevzuatlarda bölük pörçük ve dağınık biçimde serpiştirilmiş olan hükümler incelenip, irdelenip, değerlendirilerek yeni hazırlanacak bu kanun tasarısı kapsamına alınmalıdır. Yalnız, böyle bir kanunun uygulanması, Bakan Onayı ile yürürlüğe girecek bir yönetmeliğe değil, Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girecek bir yönetmeliğe veya tüzüğe bırakılmalıdır.

14 – 1978 yılında Bakanlığın PAK (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon) Genel Müdürlüğü bünyesinde TÜP (Tarımsal Üretim Planlaması) adıyla birim oluşturulmuştu. İşin ciddiyetini kavramayan, olaylara sürekli bürokratik miyoplukla bakma alışkanlığında olan, havanda su döğerek ipe un seren ve mangalda hiç kül bırakmayıcı türden bol bol laf ebeliği yapan bürokratik siyasal elitlerce bu birim yaklaşık 2 yıl sonra lağvedilmiştir. Oysa, bu birim kaldırılmamış olsa idi, aradan geçen 19 yıllık sürede ciddi çalışmalar yapılmış olur ve tarımsal üretim planlaması konusunda çok mesafe alınmış olurdu. Bu konudaki eksikliği gidermek için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde, Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu kuruluşları gibi vs. kuruluşlarca işbirliği yaparak ortak çalışma yapacak bir birim oluşturulmalıdır.

Liste 1 : Arazi Koruma ve Kullanımına İlişkin Mevzuat

A – Anayasa

Arazi koruma ve kullanma dengesinin sağlanması açısından mevcut Anayasamızda beş ayrı anayasal hükmün varlığı söz konusudur. Bunlar Anayasamızın 43, 44, 45, 166 ve 169. maddeleridir. Şöyle ki;

a) 43. maddesi ile kıyıların, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartlarının yasayla düzenleneceği,

b) 44. maddede, Devletin toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alacak yasal düzenlemeleri yapacağı,

c) 45. maddesi ile Devletin tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak amacıyla gerekli tedbirleri alacağı,

d) 166. maddede, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamanın Devletin görevi olduğu,

e) 169. maddesi ile bütün ormanların gözetiminin Devlete ait olduğu, Devlet ormanlarının mülkiyetinin devrolunamayacağı, ormanların zaman aşımı ile mülk edinilemeyeceği, kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamayacağı, ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme izin verilemeyeceği, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için Devletin yasal tedbirleri alacağı, orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı öngörülmüştür.

B – Kanunlar

1 – 4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun :

Bu kanunun, korunacak çiftçi malları ile ilgili 1. maddesinin I, II ve III bendleri ile koruma ve ihtiyar meclislerinin çiftçi mallarını koruma bakımından görev ve yetkileriyle ilgili 7. maddesinin V. bendi, taşınır ve taşınmaz çiftçi mallarının ve tarım arazisinin korunmasıyla ilgili hükümleri kapsamaktadır.

2 – 3039 Sayılı Çeltik Kanunu :

Bu kanunun, çeltik ekimi yapılan ve yapılacak yerlerin belirlenmesi için çeltik komisyonu kurulmasını öngören 1. maddesi ile çeltik ekimi için komisyondan izin alınmasını ve yağışlı ve kuru yıllara göre çeltik ekimine ayrılacak alanın çeltik ekmek isteyenlere göre tayin edilmesi ve ona göre su dağıtılmasını içeren 2. maddesi önemlidir.

3 – 2903 Sayılı Pamuk Islahı Kanunu :

Bu kanunun, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının gerekli gördüğü bölgelerde ekilecek açık kozalı pamuk çeşitlerini belirlemeye ve yasaklamaya yetkili kılan ve saf pamuk tohumu ekilecek bölgelerin sınırları dışında bu sınırlara 500 m. mesafede bulunan yerlerde açık kozalı pamuk çeşitinin ekilmesini yasaklayan 1. maddesi konumuz yönünden önem taşımaktadır.

4 – 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun :

Bu kanunun, Devlet ormanları içinde bulunan ve aşılacak olan tüm zeytinlik alanlar için Devlet ormanları dışında kalan Devlete ait boş arazideki yabancı zeytin alanlarının Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca tesbit ve ilan edileceğini içeren 1. maddesi ile zeytinlik alanda yağhane ve fabrika inşa etmenin, bu Bakanlığın iznine bağlı olduğunu içeren 20. maddesi, zeytinlik alanların korunmasıyla, ilgili yasal hükümler getirmiştir.

5 – 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu :

Bu kanunun uygulama bölgesinin ilanı ile ilgili 3. ve 4., sahibine bırakılacak araziyle ilgili 5., arazi toplulaştırmayla ilgili 6., arazi dağıtımıyla ilgili 8., yeni yerleşim yerlerinin kurulmasıyla ilgili 14., çayır, mera ve benzeri arazilerin tesbit ve tahsisıyla ilgili 15. ve tarım arazisinin tarım dışı amaçlarla kullanılmasını sınırlayıcı 19. maddesi önem taşımaktadır.

6 – 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu :

Bu kanunla, ülkemizdeki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesi ve saptanan bu alanların özelliklerinin bozulmadan korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir.

7 – 3202 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun :

Bu kanunun 2/b maddesi, kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve politikalara uygun bir şekilde, toprak ve su kaynaklarının verimli kullanılmasını, korunmasını ve geliştirilmesini; 2/g maddesi, tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasının sağlanması, denetlenmesi ve bu konu ile ilgili olarak, diğer kuruluşlarla işbirliği yapılmasını öngörmektedir. Bu cümleden olarak, bu kanunun, Etüt ve Proje Dairesi Başkanlığının görevleriyle ilgili 8. maddesi ile Arazi ve İskan Dairesi Başkanlığının görevleriyle ilgili 9. maddesi konumuz açısından önemli görülmektedir.

8 – 3155 Sayılı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun :

Bu kanunla, tarım reformu uygulama alanlarında toprağın verimli olarak işlenmesi, verimliliğinin korunması ve geliştirilmesi, toprağın erozyonla kaybedilmesinin ve tarım arazisinin parçalanmasının önlenmesi, az topraklı ve topraksız çiftçilerin topraklandırılması, desteklenmesi, eğitilmesi, tarımda istihdam imkanlarının geliştirilmesi, teknolojik gelişmeyi hızlandırma, ekonomik verimliliği ve değerlendirmeyi ön planda tutan bir yapının oluşturulması amaçlanmıştır. Konumuz açısından bu kanunun 2. maddesinin a, b, c, d, e ve f fıkraları ile 8. maddesinin a, b, c ve d fıkraları ve 9. maddesinin (c) fıkrası önem taşımaktadır.

9 – 2924 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkındırılmasının Desteklenmesi Hakkında Kanun :

Bu kanunla, nakline karar verilen orman içi köyler halkının yerleştirilmesi, orman sınırları dışına çıkartılan ve tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar görülen otlak, kışlak, yaylak, tarla, bağ, bahçe, meyvelik, fındıklık, fıstıklık (Antep fıstığı) gibi yerlerin değerlendirilmesi suretiyle orman köylülerinin kalkındırılması öngörülmüştür.

10 – 6831 Sayılı Orman Kanunu :

Bu kanun 1. maddesi ile doğal olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık topluluklarını yerleriyle birlikte orman sayılan alanların korunmasıyla ilgili 14., 15., 16., 17., 18. ve 19. maddeleri, otlak ve mera işleriyle ilgili 20., 21. ve 22. maddeleri, muhafaza ormanlarıyla ilgili 23. ve 24. maddeleri, milli parklarla ilgili 25. maddesi ve Devlet ormanlarından yapılacak istihsal ve satış işleri başlığı altında yer alan 26 - 44. ve 115. maddeleri ormanların, orman arazisinin korunması ve kullanımıyla ilgili hükümleri kapsamaktadır.

11 – 1164 Sayılı Arsa Ofisi Kanunu :

Arsaların aşırı fiyat artışlarını önlemek amacıyla tanzim alış ve satışı yapmak; konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ve kamu tesisleri için arazi ve arsa sağlamak üzere çıkarılan bu kanunun 2., 7., 8. ve 9. maddeleri arazi kullanımıyla ilgili hususları içermektedir.

12 – 775 Sayılı Gecekondu Kanunu :

İmar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, sahiplerinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapıları içeren gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondu

yapılmasının önlenmesi amacıyla gereken tedbirleri almak üzere çıkartılan bu kanunun, belediyelere arsa sağlanması başlıklı 3., arsaların hangi amaçla kullanılabilceği başlıklı 7., 8., 9., 10. ve 11. maddeleri, gecekonduların tesbiti, yeniden gecekonduların yapılmasının önlenmesi, plan ve programlar, gecekonduların ıslah ve tasfiyesi başlıklı bölümleri konumuz açısından önemlidir.

13 – 442 Sayılı Köy Kanunu :

Nüfusu 2000'in altında bulunan ve köy olarak tanımlanan kırsal yerleşim birimlerine, Devletçe hizmet iletilmesini ve buralarda oluşturulan yerel yönetim birimlerinin görev ve sorumluluklarını düzenleyen bu kanunun köy sınırlarının çizilmesiyle ilgili 4. maddesi, köylünün zorunlu işleriyle ilgili 13. maddesinin 10., 11., 16., 17., 18. ve 26. fıkraları, 14. maddesinin 4., 7., 8. ve 11. fıkraları konumuz yönünden önemlidir.

14 – 1580 Sayılı Belediye Kanunu :

Bu kanunun belediye sınırlarının tahdidi başlıklı 4., belde veya belde aksamının ayrılması veya başka parçaların belde ile birleştirilmesi başlıklı 7., mahalleler ihdası, ilgası, isimleriyle sınırlarının tayini başlıklı 8. ve belediyelerin görevleri başlıklı 15. maddesinin 21., 26., 31., 32., 37., 42., 46., 54. ve 68. fıkraları, 19. maddesinin 10/a ve 10/b fıkraları arazi koruma ve kullanımı yönünden önemlidir.

15 – 1311 Sayılı Türkiye Bağcılığının Modernleştirilmesi ve Bağcılığımızın Kalkındırılması Hakkında Kanun :

Bu kanunun 1. maddesi, yatık sisteme göre yapılan bağ tesislerinin yüksek sisteme alınmasını, yüksek sistemde bağ yetiştirilmesini, sergi yerlerinin betonlanmasını ve üzerlerinin tente ile örtülmesini öngörmektedir.

16 – 3194 Sayılı İmar Kanunu :

Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek tüm resmi ve özel yapıları kapsayan bu kanunun amacı, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların, plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun oluşumunu sağlamak olup, genel ilke olarak herhangi bir alanın, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına aykırı amaçlarla kullanılmamasının önlenilmesidir. Bu kanunun, planlama kademeleri başlıklı 6., halihazır harita ve imar planları başlıklı 7., planların hazırlanması ve yürürlüğe konulması başlıklı 8., imar programları, kamulaştırma ve kısıtlılık başlıklı 10., kamuya ait taşınmazlar başlıklı 11., ifraz ve tevhid başlıklı 15., tescil ve şüyunun izalesi başlıklı 16., kamulaştırmayla ilgili 17., arazi ve arsa düzenlemesiyle ilgili 18., parselasyon planlarının hazırlanması ve tesciliyle ilgili 19. ve mücavir alanla ilgili 45. maddeleri arazi koruma ve kullanmayı içeren hükümleri taşımaktadır.

17 – 3800 Sayılı Orman Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun:

Ormanların korunması ve geliştirilmesinin sağlanması, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin kalkındırılması ve bu bunun için gerekli tedbirlerin alınması, orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanması ve orman ürünleri sanayiinin geliştirilmesi amacıyla çıkarılan bu kanunun, Orman Bakanlığının görevlerini içeren 2., Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü görevlerini içeren 9., Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğünün görevlerini içeren 10. ve Milli Parklar Genel Mü-

dürlüğünün görevlerini içeren 11. maddeleri konumuz açısından önemlidir.

18 – 2510 Sayılı İskan Kanunu :

Göçmen ve mültecilerle, göçbelerin ve çingenelerin yurt içinde yerleştirilmeleri amacıyla çıkarılan bu kanunun, içerde, nakiller, kültür ve idare tedbirleri başlıklı 9. ve 10. maddeleriyle 17., 18., 19., 22., 23. ve 30. maddeleri konumuz yönünden önemli hükümleri içermektedir.

19 – 2872 Sayılı Çevre Kanunu :

Bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kirsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi amacıyla çıkarılan bu kanunun, ilkeler başlıklı 3., çevrenin korunması başlıklı 9. ve çevresel etki değerlendirilmesiyle ilgili 10. maddesi konumuzu içeren hükümleri taşımaktadır.

20 – 3092 Sayılı Çay Kanunu :

Çay tarımı, üretimi, işletilmesi ve satışı ile ilgili hükümleri içeren bu kanunun 2. maddesinde, çay dikim alanlarının Bakanlar Kurulunca saptanacağı ve saptanan alanlar dışında çay tarımı yapılamıyacağı hükme bağlanmıştır.

21 – 2844 Sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun :

Fındık üretiminin en uygun alanlarda yapılmasını ve üretimin talepteki gelişmelere göre yönlendirilmesini amaçlayan ve kanunun fındık üretimi yapılacak alanların nasıl saptanacağını belirleyen 2., mevcut fındık bahçelerinin beyan ve kontrolüyle ilgili 3. ve yasaklamalar ile ilgili 4. maddeleri arazi koruma ve kullanma kararlarını içeren hükümler getirmiştir.

22 – 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu :

Turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tedbirlerin alınmasını amaçlayan ve turizm hizmetinin gereği olarak turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinin saptanmasını, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvikini kapsayan bu kanunun, turizm bölge, alan ve merkezlerin tesbiti başlıklı 4., doğal turizm kaynaklarının korunması ve kullanılmasıyla ilgili 6., planlar başlıklı 7. ve taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımıyla ilgili 8. maddeleri konumuzu içeren hükümleri getirmiştir.

23 – 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu :

Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemeyi, yapılacak işlem ve çalışmaları düzenlemeyi amaçlayan ve korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarıyla ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsayan bu kanunun, tanımlar ve kısaltmalar başlıklı 3., haber verme zorunluluğu ile ilgili 4., devlet malı niteliği başlıklı 5., korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili 6., koruma alanıyla ilgili karar alma başlıklı 8. ve izinsiz müdahale ve kullanma yasağıyla ilgili 9. maddeleri konumuzla ilgili görülmektedir.

24 – 4114 Sayılı Kanun :

6831 Sayılı Orman Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesiyle ilgili bu kanunun 1., 2., 3. ve 4. maddeleri, ormanların korunması, anız ve orman yangınlarının önlenmesiyle ilgili olarak ölüm cezasına kadar varan hükümleri getirmiştir.

25 – 4086 Sayılı Kanun :

3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerinin değiştirilmesiyle ilgili bu kanunun 1., 2., 3., 4. ve 5. maddeleri zeytinciliğin ıslahı, yeni zeytin dikim alanlarının tesbiti, zeytin dikim ve yetiştirilmesinin teşviki ile veriminin artırılmasını içeren yeni yasal hükümler getirmiştir.

26 – 3621 Sayılı Kıyı Kanunu :

Deniz, doğal ve suni göl ve akarsu kıyılarıyla bu yerlerin etkisinden olan ve devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinin, doğal ve kültürlen özelliklerini gözeterek koruma ve toplumun yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını saptamak amacıyla çıkarılan bu kanunun, tanımlar başlıklı 4., kıyılar ile ilgili genel esasları içeren 5., kıyının korunması, yapı yasağı ve kıyıda yapılacak yapılar başlıklı 6., sahil şeridinde yapılabilecek yapılarla ilgili 8., kıyı kenar çizgisinin tesbiti başlıklı 9. ve kıyı ve sahil şeridindeki planlamayı içeren 10. maddeleri konumuzla ilgilidir.

27 – 4070 Sayılı Hazine Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun :

Hazineye ait tarım arazilerinin satış esaslarını belirleyen bu kanunun satılacak arazilerle ilgili 2., ihalelere katılacaklarla ilgili 3., kiracılara ve hissedarlara satışla ilgili 5. ve 6. maddeleriyle, tarımsal amaçla kullananlara arazi satışı başlıklı 7. ve tarım arazilerini kullananların öncelikli alım hakkıyla ilgili 8. maddeleri, arazi düzenlemesiyle ilgili görülmektedir.

28 – 6200 Sayılı DSİ Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun:

Bu kanunun 2. maddesindeki sulama tesisleri kurma, sulama alanlarında mevcut parsellerin tamamını veya aksamını gösterir harita ve planları yapma, gerektiğinde kadastrosunu yapma ve bataklıkları kurutma hükmü de önemlidir.

29 – 155 Sayılı Harita ve Planlara Ait İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun:

Harita ve planlara ait kamu hizmetine mahsus (Nirengi, nivelman, poligon, röper tesisleri gibi) işaretleri yerinden çıkaranlara, yerinden oynatanlara, taşınmaz haline getirenlere ve izin almadan yerini değiştirenlere cezai yaptırımlar getiren bu kanunun 1. maddesi, arazi düzenlemesi ve fiziksel planlama ile ilgilidir.

30 – 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun :

Bu kanun, belediye sınırları dışındaki Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan bataklık ve sulak yerlerin kurutulması ve bu kurutmadan sonra elde edilen arazinin kurutanlar adına tescilini öngörmüştür. Ama, 46 yıl önce çıkarılan bu kanunun günümüzde uygulanması olanaksızdır. Çünkü, çevre sorunlarının yoğunlaştığı günümüzde T.C. Devletince imzalanan uluslararası sözleşmeler ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, doğal kaynakların ve sulak alanların aynen korunmasını öngörmektedir.

31 – 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu :

Bu kanunun 1. maddesi; konut ihtiyacının karşılanması; 4. maddesi, Toplu Konut Kurulunun saptayacağı esaslar çerçevesinde toplu konut iskan alanlarının valiliklerce belirlenmesi, belirlenen iskan alanlarının kadastro çalışmalarının yapılması ve İmar planının hazırlanması ile ilgili esasların Toplu Konut İdaresince saptanması hükümlerini getirmiştir.

32 – 3030 Sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun :

Bu Kanunun 4/b maddesi, büyükşehir nazım imar planlarının yapılması, yaptırılması ve onaylanarak uygulanması, ilçe belediyelerinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları tatbikat imar planlarının onaylanması ve uygulamanın denetlenmesi; 4/c maddesi, büyük şehir dahilindeki meydan, bulvar, cadde ve anayolların yapılması; 4/i maddesi, mezarlık alanlarının tesbit ve tesis edilmesi; 4/j maddesi, çöplerin ve sanayi atıklarının toplanma yerlerinin belirlenmesi hükümlerini içermektedir.

33 – 2981 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler Hakkında Kanun :

Bu kanunun 2. maddesi, bu kanunun, belediye ve mücavir alan içindeki ve 6785 sayılı kanuna 1605 sayılı kanunla eklenen Ek : 7. ve 8. maddeler gereğince çıkarılan yönetmeliğin 1.03 maddesi kapsamına giren alanlardaki yapılar ile anılan yönetmeliğin 1.03 maddesi dışında kalan sanayi, depolama, turistik ve tarımsal yapıları kapsadığı; 4. maddesi, gecekonduların, korunacak, ıslah edilerek korunacak ve bu kanun hükümlerinden yararlanmayacak olanlar diye üçe ayrılacağı, korunacak ve ıslah edilerek korunacak yapılara bu kanun hükümlerine göre ruhsat ve izin verileceği; 5. maddesi, valilik, belediye ve ilgili kuruluşların, her tür ve ölçekteki imar planlarının ve uygulamalarının zamanında yaptırması gerektiğini; 10. maddesi, ıslah imar planı veya kadastro planları yapıldıktan sonra hak sahiplerine verilecek tapuya esas teşkil etmek üzere tapu tahsis belgesinin verileceği hükümlerini getirmiştir.

34 – 2644 Sayılı Tapu Kanunu :

Gerçek ve tüzel kişilerin sahip oldukları arazilerin tapuya tesciliyle ilgili hukuki esas ve usulleri içeren bir kanun olarak arazi düzenlemesi, fiziksel planlama ve imar uygulamaları yönünden önem taşır.

35 – 2859 Sayılı Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanun :

Teknik nedenlerle yetersiz kalan, uygulama niteliğini kaybeden, bir mevki ve ada biriminde, zemindeki sınırları gerçeğe uygun şekilde göstermediği saptanan, tapulama ve kadastro paftalarının yenilenmesini ve buna göre tapu sicilinde gerekli düzeltmelerin yapılmasını öngören bu kanun, arazi kullanımı, fiziksel planlama ve imar çalışmaları için çok önemlidir.

36 – 3402 Sayılı Kadastro Kanunu :

Ülkemizin kadastral topoğrafik haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını, arazi ve harita üzerinde belirterek hukuki durumlarını saptamak ve bu

şekilde Medeni Kanunumuzun miras hukuku ile ilgili olarak öngördüğü tapu sicilini kurmak amacıyla çıkarılan bu kanun da, arazi kullanımı, imar düzenlemesi ve fiziksel planlama açısından önem taşımaktadır.

37 – 3091 Sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun :

Bu kanun, gerçek veya tüzel kişilerin zilyesinde bulunan taşınmaz mallarla kamu idareleri, kamu kurum ve kuruluşları ve Devlete ait veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlere veya kamunun yararlanmasına ait taşınmaz mallara yapılan tecavüz ve müdahalelerin önlenmesi amacını taşımaktadır.

38 – 2565 Sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu:

Bu Kanun, askeri yasak bölge ilan edilen yerlerdeki arazi, kıyı ve tesislerin korunmasını öngörmektedir.

C – 441 Sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında K.H.K.:

Bu K.H.K.nin 2/b maddesi, toprak, su, bitki, hayvan varlığı ve benzeri doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi için plan, program ve proje yapılması; 2/i maddesi tarım dışında kullanılmasına tahsis edilecek arazinin saptanması, bunların kullanımına izin vermek için kuruluşlarla koordinasyon sağlanması, Devletin hüküm ve tasarrufu altında ve özel mülkiyetinde bulunan yabani fıstıklık, zeytinlik, harnupluk, fundalık, makilik, çayır ve meraların altyapı tesislerinin korunması, imar, ıslah ve ihya edilmesi; 2/t maddesi; tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasının sağlanması, denetlenmesi ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılması; 9/f maddesi, Devletin hüküm ve tasarrufu altında ve özel mülkiyetinde bulunan yabani fıstıklık, zeytinlik, sakızlık, harnupluk, fundalık, makilik, çayır ve meraların geliştirilmesi amacıyla altyapı tesislerini, imar, ıslah ve ihya etmek için gerekli projelerin ve programların hazırlanması; 10/a maddesi, tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılması için prensip ve esasların belirlenmesi ve bu konuda Bakanlık dışındaki birimlerle işbirliği yapılması; 10/d maddesi, tarım arazisinde ekili, dikili ve mera gibi doğal bitki alanlarının ve bunların ürünlerinin, taşınır ve taşınmaz çiftçi mallarının korunması hükümlerini içermektedir.

2 – 443 Sayılı Çevre Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında K.H.K. :

Bu K.H.K.nin 1. maddesi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması, geliştirilmesi ve her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi için esasların düzenlenmesi; 2/a maddesi, çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için prensip ve politikaların saptanması; 11/b ve 11/c maddeleri, kırsal ve kentsel alanlarda ilgili Bakanlığın koordinasyonu ile arazi kullanım kararlarına uygun olarak saptanan alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasların belirlenmesi; 11/d maddesi, çevre düzeni planlarını yapma ve yaptırılması ve bunların uygulanmasının sağlanması hükümlerini getirmiştir.

3 – 383 Sayılı Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair K.H.K. :

Bu K.H.K.nin 1. maddesi ile 2872 sayılı Çevre Kanununun 9. maddesine göre, Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen ve edilecek alanların sahip olduğu çevre değerlerini koruma, bu alanların koruma ve kullanma esaslarını belirleme, imar planlarını yapma, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etme ve resen onaylama yetkileri bu kuruma verilmiş ve 7/b maddesi ile de, Özel Çevre Koruma Bölgesindeki varsa çevre düzeni planı, nazım ve uygulama imar planları ile revizyonlarının tamamen veya kısmen, plan değişiklikleri de dahil olmak üzere ada ve parsel bazına kadar yaptırılması ve değiştirilmesi, yoksa, gerekli görülen her ölçekteki yeni plan ve projelerin bu kurumca yaptırılması öngörülmüştür.

4 – 388 Sayılı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında K.H.K. :

Bu kararnamenin 1. maddesi ile GAP Bölgesi kapsamına giren yörelerin kaldırılması ve yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi, maden, tarım, enerji, ulaştırma ve diğer hizmetlerin yaptırılması bu örgüte verilmiş; 2/f ve (g) maddeleri ile de, bu bölgedeki nazım ve uygulama imar planları ile revizyonlarının tamamını veya bir kısmını plan değişiklikleri de dahil olmak üzere ada ve parsel bazına kadar yapması, yol, su elektrik, kanalizasyon ile konut, sanayi ve ulaştırma hizmetlerini yürütmesi öngörülmüştür.

5 – 355 Sayılı Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında K.H.K. :

Bu K.H.K.nin 2/c maddesi ile turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etme ve sağlama, etüt, proje inşaatlarını yapma ve yaptırma; 9/a maddesi ile turizm sektöründe kullanılabilecek doğal kaynakların korunması ve değerlendirilmesiyle ilgili çalışmaları yürütme; 9/c maddesi ile 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile turizm bölge, alan ve merkezlerinin tesbiti, ilanı ve bu yerlerin planları konusunda bu Bakanlığa verilen görev ve yetkileri yürütme; 9/d maddesi ile de turizm sektörünün istifadesine sunulacak taşınmazların gerektiğinde kamulaştırma da dahil olmak üzere temini ile yatırımcılara tahsisi işlemlerini yapma yetkisi bu Bakanlığa verilmiştir.

C – Tüzükler

1 – 6.6.1317 Tarihli Taşocakları Nizamnamesi :

Bu nizamname (tüzük), arazide taş, çakıl, kum, kireç, alçı, mermer, çimento, kaolen, feldspat, granit, çanak, çömlek, tuğla, kiremit gibi vs. imalat için açılacak ocak yerlerini sınırlayan ve bu arazilerin kullanımı için İl Özel İdaresinden izin alınmasını gerektiren hükümleri amirdir.

2 – 24.9.1979 Tarih ve 7/1821 Sayılı Arazi Topplulaştırma Tüzüğü :

Bu tüzük, mülga 7457 sayılı kanuna göre çıkartılmış olup, arazi koruma, kulanma ve tarımsal sulama tekniğinin zorunlu kıldığı arazi toplulaştırmasının yapılabilmesi amacıyla arazi düzenlemesini öngörmektedir.

3 – 18.5.1994 Tarih ve 94/5623 Sayılı Tapu Sicil Tüzüğü :

Türk Medeni Kanununun öngördüğü tapu sicillerinin düzenli bir biçimde tutulması amacıyla yürürlüğe konulan bu tüzük, mülkiyet ve mülkiyet dışındaki aynı ve şahsi hakların tapu siciline tescil edilme koşullarını, tescil, değişiklik, terkin ve düzeltme işlerini kapsamaktadır.

4 – 20.11.1953 Tarih ve 4/1831 Sayılı Vakıf Zeytincilik, İncirlik, Fındıklar, Narenciye ve Meyvalıkların Satış Şekli Hakkında Tüzük :

Vakıfların elde kalmaları gerek görülmeyen zeytinlik, incirlik, fındıklık, narenciye ve meyvalık arazilerinin tesbit ve bedel takdiri suretiyle satılmalarını düzenleyen bu tüzüğe göre, söz konusu araziler, zeminin cinsine, verim derecesine, kurak ve yağışlılık durumuna göre üç grupta mütalaa edilmektedir.

D – Bakanlar Kurulu Kararıyla Yürürlüğe Konulan Yönetmelikler :

1 – 17.1.1983 Tarih ve 83/5949 Sayılı Askeri Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği

2 – 31.3.1983 Tarih ve 83/6285 Sayılı Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik

3 – 24.5.1983 Tarih ve 83/6733 Sayılı Turizm Bölgeleri, Turizm Alanları ve Turizm Merkezlerinin Belirlenmesi İçin Çalışma Gruplarının oluşturulması, Görev ve Yetkileri İle Çalışma Şekline İlişkin Yönetmelik

4 – 18.7.1984 Tarih ve 84/8323 Sayılı Orman Kanununun 35. Maddesindeki Yapı Sistemlerinin Tesbiti ve Uygulanmasına Dair Yönetmelik

5 – 11.6.1985 Tarih ve 85/9588 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği

6 – 27.6.1985 Tarih ve 85/9634 Sayılı Baraj İnşaatı İçin Yapılan Kamulaştırmalarda Kamulaştırma Alanına Mücavir Taşınmaz Malların Kamulaştırılması Hakkında Yönetmelik

7 – 5.12.1985 Tarih ve 85/10118 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkındırılmasının desteklenmesi Yönetmeliği

8 – 18.2.1987 Tarih ve 87/11516 Sayılı Tarım Reformu Fonu Yönetmeliği

9 – 12.2.1987 Tarih ve 87/11549 Sayılı Zirai Kazanç Ölçülerinin Tesbiti Hakkında Yönetmelik

10 – 18.4.1988 Tarih ve 88/12850 Sayılı Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın alınması, Satılması, İhracı ve İthalı Hakkında Yönetmelik

11 – 28.10.1991 Tarih ve 91/2367 Sayılı Bakanlıklararası Harita İşlerini Koordinasyon ve Planlama Kurulu Yönetmeliği

12 – 9.7.1989 Tarih ve 89/14313 Sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik

13 – 31.8.1994 Tarih ve 94/5856 Sayılı Harita ve Harita Bilgilerini Temin ve Kullanma Yönetmeliği

14 – 11.3.1983 Tarih ve 83/6122 Sayılı Arsa Sayılacak Parsellenmemiş Arazi Hakkında Karar

E – Yönetmelikler (Bakan Onayı ile Yürürlüğe Giren) :

1 – Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik (3.4.1996 - 22600 R.G.)

2 – Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit-Tescili ve Sit Alanı İlanı Sırasındaki Müktesap Hakların Korunması İle İlgili Yönetmelik (10.12.1987 - 19660 R.G.)

3 – Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (3.8.1990 - 20594 R.G.)

4 – Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik (8.2.1990 - 20427 R.G.)

5 – 7.2.1988 Tarih ve 19718 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Orman Arazilerinin Tahsisine Ait Yönetmelik (7.2.1988 - 19718 R.G.)

6 – Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün Görev ve Yetkileri ile Döner Sermayesinin Harcama Usulleri ve Arsa İşlerine Dair Yönetmelik

7 – Orman Sayılmayan Yerlerdeki Ağaç ve Ağaçcıklardan Sahiplerinin Faydalanma Şekil ve Esasları Hakkında Yönetmelik (18.3.1993 - 21528 R.G.)

8 – Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurulunun Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik (15.8.1990 - 20606 R.G.)

9 – 6831 Sayılı Orman Kanununun 2 nci Maddesinin (A) Fıkrasına Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik (8.10.1984 - 18539 R.G.)

10 – Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye İle Kullanılmasına Dair Yönetmelik (11.3.1989 - 20105 R.G.)

11 – Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliği (2.11.1985 - 18916 R.G.)

12 – Su Kirliliği Yönetmeliği (4.9.1988 - 19919 R.G.)

13 – Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği (20.8.1987 - 19654 R.G.)

14 – Otopark Yönetmeliği (2.11.1985 - 18916 R.G.)

15 – Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yönetmelik (15.5.1984 - 18302 R.G.)

16 – Toplu Konut Kanunu Uygulama Yönetmeliği (23.6.1984 - 18440 R.G.)

17 – 27.7.1966 Tarih ve 12428 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği (27.7.1966 - 12428 R.G.)

18 – İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik (2.11.1985 - 18916 R.G.)

19 – İmar Kanununun 18. Maddesi Uyarınca Yapılacak Arazi ve Arsa Düzenlemesi ile İlgili Esaslar Hakkında Yönetmelik (2.11.1985 - 18916 R.G.)

20 – 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tıp İmar Yönetmeliği (2.11.1985 - 18916 R.G.)

KAYNAKÇA

- 1 - TAYŞİ, İ., *Toprak-Su Kaynaklarının Developmanı Üzerine, Ziraat Dünyası Dergisi, Sayı : 260, Ankara, 1971, s. 16-23.*
- 2 - TAYŞİ, İ., *Tarımın Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi, 2. Türkiye İktisat Kongresi, Tarım Komisyonu Tebliğleri, DPT Müsteşarlığı Yayın No : 1783, İzmir, 2-7 Kasım 1981, s. 1-37.*
- 3 - TAYŞİ, İ., *Sanayileşme ile Fiziksel Arazi Kullanım Planlaması Arasındaki İlişkiler ve Bunları İçeren Yönetmelik İşlevler, Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, Doğal Çevrenin Sorunları ve Doğal Kaynakların Korunması Semineri, Dizisi : 4, İncekum/Alanya, 20-24 Nisan 1981, s. 11-125.*
- 4 - TAYŞİ, İ., *Ülkemizde Sanayileşme Sürecinde Fiziksel Arazi Kullanış Ekonomisini İçeren Yönetmelik İşlevler Nedir?, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 405-406, Ankara, Temmuz-Ağustos 1979, s. 225-238.*
- 5 - TAYŞİ, İ., *Sanayileşme ile Fiziksel Arazi Kullanışı Arasındaki İlişkiler, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 397, Ankara, Kasım 1979, s. 494-502.*
- 6 - TAYŞİ, İ., *Çevre Sorunlarını Kapsayan Yasal Düzenlemeler, İçişleri Bakanlığı, Türk İdare Dergisi, Sayı : 365, Ankara, Aralık 1984, s. 127-143.*
- 7 - TAYŞİ, İ., *Türkiye'de Alan Düzenlemesi ve Bunu İçeren Yasal Çalışmalar, Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanılmasının Önlenmesi Semineri, Seminer Dizisi : 8, Bursa, 15-20 Aralık 1982, s. 98-116.*
- 8 - TAYŞİ, İ., *Türkiye'de Fiziksel Planlamayı İçeren Kırsal Alan Düzenlemesi ve Buna İlişkin Mevzuat, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 449, Ankara, Mart 1983, s. 1141-1148.*
- 9 - TAYŞİ, İ., *Çevre Sorunları Üzerine, Ziraat Mühendisliği Dergisi, Sayı : 70, Ankara, Nisan 1972, s. 17-22.*
- 10 - TAYŞİ, İ., *Kırsal Alanda Fiziksel Planlamayı Gerektiren Nedenler ve Buna İlişkin Yasal Çalışmalar, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 457, Ankara, Kasım 1983, s. 1336-1342.*
- 11 - TAYŞİ, İ., *Türkiye'de Çevre Sorunlarına Yaklaşım Biçimi, İller Belediyeler Dergisi, Sayı : 471, Ankara, Ocak 1985, s. 7-18.*
- 12 - TAYŞİ, İ., *Turizm Planlaması ve Bölgesel Bir İnceleme, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 554, Ankara, Aralık 1991, s. 606-613.*
- 13 - TAYŞİ, İ., *Çevresel Değerler ve Örgütlenme, İdarecinin Sesi Dergisi, Sayı : 31, Ankara, Ocak 1992, s. 48-51.*
- 14 - TAYŞİ, İ., *Arazi Toplulaştırmasının Yasal Dayanakları ve Bunu İçeren Uygulamalar, Kooperatifçilik Dergisi, Sayı : 104, Ankara, Nisan-Mayıs-Haziran 1994, s. 62-74.*

- 15 - TAYŞİ, İ., T.B.M.M.'nin Tarım Sektörüne ve Kırsal Alana Yönelik Çevresel Sorunlara Yaklaşım Biçimi, Kooperatifçilik Dergisi, Sayı : 106, Ankara, Ekim-Kasım 1994, s. 76-96.
- 16 - TAYŞİ, İ., Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP) Kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığını İlgilendiren Çevre Sorunları ile İlgili Mevzuat, Karınca Kooperatif Postası, Sayı : 701, Ankara, Mayıs 1995, s. 45-52.
- 17 - TAYŞİ, İ., Belediyelerin Planlama ve İmar Fonksiyonları Nasıl Gasbediliyor? İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 603, Ankara, Ocak 1996, s. 19-31.
- 18 - TAYŞİ, İ., Toprak Alınmasında Derinlik Ne Olmalıdır?, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 475-476, Ankara, Mayıs-Haziran 1985, s. 238-252.
- 19 - TAYŞİ, İ., Anız ve Orman Yangınlarının Önlenmesi Amacıyla Alınacak Tedbirleri İçeren Yasal Dayanaklar, Karınca Kooperatif Postası, Dergisi, Sayı : 717, Ankara, Eylül 1996, s. 24-34.
- 20 - ÜNAL, E., İmar Planlama-Uygulama, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Yayın No : 35, Ankara, 1989.
- 21 - ZİNCİRCİOĞLU, Ö., Türkiye'de Tarım Teşkilatının Tarihçesi, Ankara, 1994.

ARAZİ KULLANIMINDA VE TOPRAK YÖNETİMİNDE YASAL, YAPISAL VE KURUMSAL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Turhan CERAN
*TKB Toprak Reformu
Genel Müdürlüğü*

GİRİŞ

Ekonomik kalkınmanın gerekleri arasında en önemlilerinden birisi de sahip olunan kaynakların tam ve etkin olarak kullanılmasıdır. Literatürde sermaye kısaca, üretilmiş üretim araçlarıdır şeklinde tanımlandığı halde toprak bu bakımdan farklılıklar göstermektedir. Günümüzde ulaşılan teknoloji düzeyinde bile toprağı üretmek olası değildir.

Diğer yandan Türkiye’de kullanılabilir tarım topraklarının sonuna gelindiğı, hatta sınırın aşıldığı birçok kaynakta belirtilmektedir. O halde bu kaynağın tam ve etkin kullanımını gerçekleştirme doğrultusunda yapılacak her türlü düzenleme özelde tarım saktörüne, genelde ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Ulusal ekonomi tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin bir bütünü olup, sektörlerden birisinde ortaya çıkan aksama veya gelişme diğerlerini de etkilemektedir. Sektörlerden birisinde görülen rasyonel olmayan uygulama ya da oluşumlar yalnız o sektörü değil, diğer sektörleri de olumsuz yönde etkilemekte, sonuçta ulusal ekonomi ve ulusu oluşturan bireyler zarar görmektedir.

Hal böyle olunca arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusu büyük önem arzetmektedir. Bu çalışmada konuya ilişkin olarak bazı irdelemelerde bulunulmuş ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

1. ARAZİ KULLANIMINDA YAPISAL SORUNLAR

1.1. Arazi Varlığı ve Kullanılışı

Türkiye’nin toplam yüzölçümü 77.797.127 hektar olup, bunun kullanım şekli Tablo 1’de verilmiştir.

TABLO : 1

1989 Yılı İtibariyle Türkiye’de Arazi Varlığı ve Kullanılışı

Cinsi ve Kullanım Şekli	Miktarı (Ha)	%
Tarım Arazisi	27.699.004	35.6
Çayır-Mer’a	21.745.690	28.0
Orman-Funda ve Çalı	23.468.463	30.2
Yerleşim Alanları	569.400	0.7
Diğer Araziler	3.212.175	4.1
Su Yüzeyleri	1.102.396	1.4
TOPLAM	77.797.127	100.0

Kaynak: SÖNMEZ, Necmi, (1992): “Çevre, Toprak ve İnsan”. **İnsan, Çevre, Toplum**. Yayına hazırlayan: Ruşen KELEŞ. İmge Kitabevi Yayınları: 46. Ankara. s. 41.

Tarım arazisinin % 81,7'si kuru tarım, % 10,8'i sulu tarım, % 3,8'i bağ-bahçe ve % 3,7'si özel ürünler yetiştirilen alanlardır. Çayır mer'a alanlarının % 2,9'u çayır, % 97,1'i mer'a olarak belirtilmektedir.

Mülga TOPRAKSU'nun yaptığı değerlendirmeye göre, Türkiye'de 7,2 milyon hektarı kısıtlı olmak üzere işlenebilir toplam tarım arazisi 26,5 milyon hektardır. İşlenebilir toprakların % 49'unda orta, % 8'inde ise şiddetli erozyon tehlikesi vardır. Bir başka anlatımla, 1989 yılında işlenen 27,7 milyon hektar arazinin 19,4 milyon hektarında değişik şiddetlerde erozyon görülmektedir. Erozyon ve kirlenme ile topraklarımız üretim gücünü yitirmektedir. Tarım alanlarının tarım dışı amaçlarla kullanılması da verimli alanların bir daha üretimi imkan vermeyecek şekilde elden çıkmasına neden olmaktadır.

Hayvansal üretimin yem kaynağı olan mer'alar aşırı otlatma, iyileştirici önlemlerin alınmaması, mülkiyeti Hazineye ait olmakla birlikte koruyunun bulunmaması ve orta malı olması gibi nedenlerle en çok tahrip edilen toprak kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.

1.2. Tarım İşletmelerinin Büyüklüğü

Türkiye'deki tarım işletmelerinin arazi genişliğine göre dağılımı Tablo 2'deki gibidir.

TABLO : 2
Tarım İşletmelerinin Arazi Genişliğine Göre Dağılımı
(1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçları)

Arazi Genişliği (Hektar)	İşletme Sayısı Adet	%	İşlenen Toplam Alan Hektar	%
0,0 - 0,0	101.610	2,5	—	—
0,1 - 1,9	1.385.129	34,5	1.322.065	5,63
2,0 - 4,9	1.274.609	31,33	3.866.896	16,49
5,0 - 9,9	713.149	17,53	4.675.069	19,94
10,0 - 19,9	383.323	9,42	4.921.663	20,99
20,0 - 49,9	173.774	4,27	4.648.732	19,82
50,0	36.838	0,90	4.016.662	17,13
TOPLAM	4.068.432	100,0	23.451.087	100,0

Kaynak: DİE, (1994): **1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler (Hanehalkı) Araştırma Sonuçları**. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.

Tabloda da görüldüğü gibi Türkiye'deki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu küçük ve cüce işletmelerdir.

1.3. İşletmelerde Parçalılık

Türkiye'deki tarım işletmeleri arazi parçalılığı yönünden incelendiğinde Tablo 3'deki sonuç ortaya çıkmaktadır.

TABLO : 3
Tarım İşletmelerinin Parçalılık Yönünden Dağılımı

Parça Sayısı	%
1 - 3	43.3
4 - 5	22.8
6 - 9	19.1
10+	14.8

Kaynak: DİE, (1994): **1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler (Hanehalkı) Araştırma Sonuçları**. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.

Arazi varlığı bakımından bu kadar küçük ve çok parçalı işletme yapısına sahip olan ülkemizde modern tarım tekniklerinin kullanımı ve verimliliği artırmak mümkün olamamaktadır. Bu yapının doğurduğu gelir ve yaşam standardı düşüklüğü göçe neden olmakta, kentler hızlı göç dalgası karşısında altından kalkamayacakları sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler.

2. YASAL VE KURUMSAL SORUNLAR

Türkiye’de arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusunu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen 25’den fazla yasa ve sayısı tam olarak ortaya konulamayan tüzük, yönetmelik, karar ve talimat bulunmaktadır. Bu düzenlemeler değişik zamanlarda ve değişik amaçlarla yapılmış olup, amaç ve uygulama bakımından aralarında tam bir benzerlik olmadığı gibi, çoğu zaman da çelişkiler ve uyumsuzluklar taşımaktadırlar.

Söz konusu yasal düzenlemeler yapıldığı zamana, o zamanki anlayış ve amaca bağlı olarak farklı kurum ve kuruluşları yetkili kılmıştır. Örneğin, Özel Çevre Koruma Kurulu ile ilgili 383 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, özel çevre koruma alanı ilan edilmiş yerlerde arazinin kullanılmasında Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığını; 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu da tarım reformu uygulama alanı ilan edilen yerlerde Tarım Reformu Genel Müdürlüğünü yetkili kılmıştır.

Göksu Deltası Bakanlar Kurulu Kararı ile farklı zamanlarda hem Özel Çevre Koruma Alanı, hem de Tarım Reformu Uygulama Alanı ilan edilmiştir. Göksu Delta-sında şu anda her iki kuruluş da yetkili olup ne yapacaklarını bilememektedirler.

Arazi kullanımı ve toprak yönetimi konusunda görevli, yetkili veya ilgili olan başlıca kurum ve kuruluşları şu şekilde belirtmek mümkündür.

- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü.
- Milli Emlak Genel Müdürlüğü.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü.
- Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü.

Karayolları Genel Müdürlüğü.
Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığı.
Turizm Bakanlığı.
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.
Yerel Yönetimler.

Arazi kullanımı ve yönetimi konusunda bu kadar yasal düzenleme ve bu yasal düzenlemelerin görevli ve yetkili kıldığı kurumun bulunması, düzenlemeler arasındaki çelişkiler ve uyumsuzluklar, birbirinden oldukça farklı uygulamaları ortaya çıkardığı gibi, çoğu zaman da kurum, kuruluş ve kuralları etkisiz hale getirmektedir.

Konu ile ilgili bu kadar fazla yasal düzenleme ve bu düzenlemelerin görev verdiği çok sayıda kurum ve kuruluşun bulunması, kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanamaması karmaşa yaratmakta, kamu kurum ve kuruluşlarının yetki çekişmesine ve sorumluluğu birbirine atma sonucuna yol açmaktadır.

Bu kargaşa ve karmaşa içerisinde devlet kuruluşları sadece yazışmakta, sorunlar çözümsüz olarak ortada kalmaktadır. Böyle bir kargaşa ortamı isteyerek veya istemeyerek bir takım kanunsuz işleri de beraberinde getirmektedir. Arazi mafyası, gecekondu mafyası gibi isimlerle anılan yasadışı örgütlerin ortaya çıkmasında ve palazlanmasında çok sayıda yasal düzenleme ve yetkili-etkisiz kuruluşların yarattığı olumsuzlukları gözden ırak tutmamak gereklidir.

Söz konusu yasal düzenlemeler yapılırken hazırlık çalışmaları düzenlemeyi isteyen makama bağlı birimlerde yapılmakta, çoğu zaman hazırlığı yapanların kişisel kaygıları ve önyargıları ön plana çıkıp, asıl amaç gözden kaçmaktadır.

Ülkemizde yönetime katılım mekanizmaları işletilemediği ya da yerleşmediği için bu düzenlemelerden etkilenecek olan sektör ve toplum kesimlerinin tercihleri, bilim ve teknolojinin gerekleri düzenlemelere yeterince yansımamakta, kuralların uygulanabilirliği tartışılır hale gelmektedir. Bazı hallerde ise dar bir çıkar grubunun baskısı etkili olmakta, toplum çıkarı veya kamu yararı aleyhine sonuç doğuracak düzenlemeler yapılmaktadır.

Düzenlemelerle ortaya konulan kuralların uygulanmaya başlanması ile, bu uygulamalardan zarar gördüğünü ya da yararlanmadığını ileri sürenlerin siyasi veya diğer güç odaklarını devreye sokması sonucunda ilke ve kurallar zorlanmakta, kaçamak yolları bulunarak düzenlemelerin amacına aykırı sonuçlara ulaşılabilir. tedir.

Örneğin, 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu başlangıçta yeter geliri ve yeter büyüklükte işletmeleri amaçlamışken, uygulamada kısmi topraklandırma denilen yola gidilmiş, Türkiye tarımını bugünkü küçük ve cüce işletmecilik sorunu ile karşı karşıya getirmiştir.

Öte yandan bir amacı gerçekleştirmek üzere yapılacak uygulamalarda birden çok örgütün görevlendirilmiş olması ya da uygulamanın gereği olan işlerin başka başka kurum ve kuruluşlara bırakılmış olması, sonuca gitmekte engel oluşturmaktadır, kurum ve kuruluşların tercihi farklı olması, aralarındaki üstünlük ve etki çekişmesi emek, zaman ve para kaybına yol açmaktadır.

Toprak yönetimi konusunda yetkili ve ilgili kurum ve kuruluşların eşgüdüm içerisinde olmaması, amaç ve düzenlemelerinin birbiri ile çelişmesi asıl amaca ulaşmayı engellemekte, temel tercihlerin aksine sonuçlar doğurmaktadır.

Örneğin 7. Beşyillik Kalkınma Planında tarımda çalışan nüfusun azaltılacağı, işletmelerin yeter büyüklüğe ulaştırılacağı amaçlandığı halde, 3083 sayılı Yasaya göre uygulama alanı ilan edilen yerlerde dağıtılacak arazi normu, Bakanlar Kurulunca düşük tutulduğu için plan hedeflerinin aksine yol alınmaktadır.

Arazi kullanımı ve toprak yönetiminde doğrudan görevli olan kurumlardan olan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne kısaca değinmekte yarar vardır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu günkü yapısı ile kaynaklarını daha çok toprak ve su gibi tarıma yönelik hizmetler yerine, siyasetçilerin kişisel isteklerine daha uygun düşen yol., içme suyu, köy odası gibi yatırımları yapmaktadır. Son yıllarda ise yaptığı hizmetlerden çok çalıştırdığı geçici işçilerle gündeme gelmektedir.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ise o ünlü televizyon dizisinde olduğu gibiyillardır emret bakanımı oynamaktadır. Oyun fazla uzadığı için artık ülkeye yararından çok, merasına, toprağına, parasal kaynaklarına ve tarımsal yapısına zarar vermektedir. Yerel siyasetçilerin gönlü olsun diye işlemeli tarıma uygun olmayan meraların meralık vasfını değiştirerek dağıtmakta veya kiraya vermektedir. Bu işlemleri yaparken de yine yerel siyasetçilerin etkisi ile normlar düşük tutulmakta, yeni marjinal işletmelerin doğmasına sebep olmaktadır.

3. YÖNETSEL SORUNLAR

Yönetim, belirlenen amaçları gerçekleştirmek için planlama, örgütleme, yöneltme ve denetim fonksiyonlarını kullanarak tüm kaynakların belirlenen amaçlara doğrultusunda eşgüdümlemesidir şeklinde tanımlanmaktadır.

Amaç, toprak kaynağının sürdürülebilir kalkınma anlayışı içerisinde tam ve etkin olarak kullanımını gerçekleştirmek ise, planlama, örgütleme, yöneltme ve denetimin de ona göre yapılması gerekmektedir.

Yukarıda da açıklamaya çalışıldığı gibi, Türkiye'de amacın açık ve net olarak ortaya konulduğunu, planlama ve örgütlemenin ona göre yapıldığını, gerektiği gibi denetlendiğini söylemek oldukça güçtür. Bu kadar fazla ve karmaşık düzenleme ve oldukça fazla yetkili kurum ve kuruluşun bulunması sağlıklı bir planlama ve örgütlemenin olmadığını göstermektedir. Bir başka anlatımla yönetimin yapı ve yöntem boyutu amaca uygun değildir.

Belki de bunlardan daha önemlisi ve vahimi, yönetimin insan boyutunun amaca hiç uygun olmamasıdır. Toprak yönetiminde görevli kurum ve kuruluşların önemli bir kesiminin karar alma, yürütme ve uygulama aşamalarında yer alan insanların bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli eğitim, bilgi birimi ve yeterliliğe sahip olmadığını görüyoruz.

Konu ile ilgili yasalar ve kurumlar ne kadar iyi olursa olsun (ki öyle olmadığını biliyoruz) ancak iyi uygulayıcılarla olumlu sonuç verebilir. En iyi yasalar bile ehli-yetsiz ve yetersiz uygulayıcılar elinde oldukça kötü sonuçlar vermektedir. Söz ko-

nusu örgütlerin özellikle yönetim kademelerine, konu ile ilgili hiç bir eğitimi olmayan insanların atandığını görüyoruz. Toprak yönetimi herkesin yapabileceği bir görev gibi algılanıyorsa, orada yönetim değil keyfilik vardır.

Toprak yönetimi ve arazi kullanımı konusu bir uzmanlık, kariyer ve yeterlilik işidir. Ne bir tarımsal eğitim, ne planlama, ne de yönetim alanında hiç bir eğitim görmemiş kişilerin, yalnızca siyasi desteği var diye bu görevlere getirilmesi en hafif deyişle aymazlıktır. Bu şekilde atanmış olanlar ehliyetsiz olduklarını bildikleri için, yasaların ve bilimin gereklerini bir tarafa bırakmakta, velinimetlerinin keyfi istekleri doğrultusunda karar verip uygulamalarda bulunabilmektedirler.

Toprak yönetiminde etkili olan yönetsel kuruluşlardan birisi de yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimlerde toprak yalnızca bir mekan olarak ele alınmakta ve rant elde etme aracı olarak algılanmaktadır. İmar planı veya mücavir alan sınırları içerisinde kalan alanlar toprak sınıfına bakılmaksızın arsaya dönüştürülmektedir. Yağ lekesi gibi büyüyen kentlerde oldukça verimli tarım alanları yapılaşarak elden çıkmaktadır.

Oysa UNDP'nin 1996 yılı içerisinde yayınlamış olduğu Urban Agriculture adlı yayında, parasal olarak ifade edildiğinde ABD tarımsal üretiminin 1/3'ünün kentsel veya metropolitan alanlardan elde edildiği, bu ülkenin tarımda kullanılan alanlarının 1/9'unun yine bu alanlar içerisinde kaldığı bildirilmektedir.

Yatırımcı kamu kurum ve kuruluşlarının çevre etki değerlendirmesi yapmadan yaptığı yatırımlar da verimli tarım alanlarının elden çıkmasına neden olabilmektedir. Örneğin, karayolları geçtiği güzergahı yerleşim ve sanayi için cazip hale getirmekte, verimli ovalardan geçen karayolu, bir süre sonra ovanın yerleşim ve sanayi alanına dönüşmesine neden olmaktadır. Gelişen bir ülke olan Türkiye'de elbette karayolları yapılacaktır. Burada yanlış olan, çevre etki değerlendirmesi yapılmadan güzergah belirlenmesi, karar vermede daha çok maliyet unsurunun dikkate alınmasıdır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde arazi kullanımı ve toprak yönetimi, ekonomik kalkınmanın ve bilimin gereklerine uygun değildir. Konu ile ilgili olarak çok sayıda yasal düzenleme, kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bununla birlikte sorunlar çözülememekte, gittikçe daha da içinden çıkılmaz hale gelmekte, bu arada değerli tarım toprakları amaç dışı kullanım ve çevre kirliliği sonucu hızla azalmaktadır. Bilimin ve aklın gereği olan önlemler bir an önce alınmaz, gerekli düzenlemeler yapılmazsa, Türkiye kendi insanını besleyemez, sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri sağlayamaz duruma düşecektir.

Son yıllarda artan tarım ürünleri dışalımını kendine yeterliliğimizin ortadan kalkmakta olduğunu göstermektedir.

Anayasa 45 ve 166 maddeleri ile bu konuda devlete görevler yüklemiştir. Yine bağılılılığı olmamakla birlikte Türkiye, 1992'de Rio'da Gündem 21'le, 1996'da Habitat II'de Ulusal Eylem Planı ile tarım arazilerini koruma, geliştirme ve amaç dışı kullanımını önleme taahhüdünde bulunmuştur.

Sürdürülebilir kalkınmayı ve insan yerleşimlerini gerçekleştirmek için akılcı politikalar belirleyip uygulamaya koymak zorundadır. Türkiye, bu politikaları yalnızca Anayasasında var veya taahhüt etmiştir diye değil, kendi geleceğinin gereği olduğu için uygulamak zorundadır.

Bu bağlamda olmak üzere;

1 - Arazi kullanımı konusunda anayasa ve uluslararası sözleşmelerde öngörülen amaçları gerçekleştirmek amacıyla bir çerçeve yasa çıkarılmalıdır. Bu çerçeve yasadan sonra gereksiz hale gelen yasalar yürürlükten kaldırılmalı, diğer yasaların bu çerçeve yasaya aykırı olan hükümleri bu yasa ile uyumlu hale getirilmelidir.

2 - Arazi konusunda çok başlılık, karmaşa ve yetki çekişmesi yaratan çok örgütlülük ortadan kaldırılmalı, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığı ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılmalı, bunların arazi ve su konusundaki tüm görevlerini yüklenecek güçlü bir örgüt kurulmalıdır.

3 - Arazi konusunda tüm teknik çalışmaları yürüten bu örgüt, arazi kullanım planlamasının altyapısını oluşturmaktadır.

4 - Arazi kullanım planlaması, konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları, diğer sektörlerin temsilcileri, konu ile ilgili meslek kuruluşları ve hükümet dışı örgütlerin de katılımı ile gerçekleştirilmelidir.

5 - Yapılan planın uygulama ve denetimi için arazi kullanım planlamasında görev almış kurum ve kuruluşların temsil edildiği bir **Arazi Kullanma Yüksek Kurulu** oluşturulmalı, bu kurulun izni olmadan plan değişikliği ve plan dışı arazi kullanımı olmamalıdır.

6 - Arazi kullanımı ile ilgili olarak kurulacak olan örgüt ve yüksek kurulun kadroları yaygın deyiimi ile arpalık gibi düşünülmemeli, buralarda görevlendirmelerde nesnel kurallar, yeterlilik ve kariyer geçerli tek ölçüt olmalıdır. Aslında bu gereklilik tüm kamu kurum ve kuruluşları için geçerlidir.

7 - Ülkemizin geleceğinin küçük çıkar gruplarına feda edilmemesi ve yürürlüğe konulan politikaların toplumca sahiplenilmesi için, uygulamanın her aşamasında açıklık ve demokratik katılım geçerli hale getirilmelidir.

ARAZİ KULLANIMINA İLİŞKİN YASAL VE KURUMSAL ÖNERİLER

Sedat H. KARADAYI

*Ziraat Y. Mühendisi
Kültürteknist ve İşletme Msc.*

Arazi kullanımı geniş manasıyla ele alınacaktır.

Toprağı etüd, analiz, sınıflandırılıp haritalanan arazinin: islah, drenaj, toplulaştırma, sulama, toprak muhafaza sorunlarının halli; tarım dışı kullanımlara (Mesken, sanayi, turizm vb.) tahsis, tarımda arazi kullanma kabiliyet sınıfına ve ekolojiye göre en uygun bitki çeşidine ayrılması; meraların tespit, tahdit ve tahsisi ile imar, islah, ihyası ve yönetimi gibi hususlar irdelenecektir. Arazi kullanımına ilişkin yasalar ve kuruluşlar ele alınacaktır.

1. Toprak Kaynaklarını Kullanım ve Korumada Sorunlar ve Öneriler

a) Arazi kullanımında sorunlar

Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 3161 sayılı Kanun'un 2. Md. (u) bendinde "Tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, denetlemek ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak" (Bu Kanunu değiştiren 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında K.H.K.'nin 2. Md. (g) bendinde aynı hüküm korundu),

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında 3202 sayılı Kanun'un 2. Md. (g) bendinde "Tarım Alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, denetlemek ve bu konu ile ilgil diğer kuruluşlarla iş birliği yapmak".

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında 3155 sayılı Kanun'un 2. Md. (f) bendinde "Tarım arazisinin esas olarak tarımda kullanılmasını, mecburi hallerde sınırlı kalmak kaydıyla tarım arazisinin tarım dışı amaçlara tahsisini sağlamak" hükümleri bulunmaktadır.

Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca, 3161 sayılı Kanun'un 2. Md. (u) bendi ile 3202 sayılı Kanun'un 2. Md. (g) bendine dayanılarak hazırlanan "Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur (R.G. 11.3.1989). Yönetmeliğe göre; sulu tarımda kullanılan I., II., III. ve IV. sınıf araziler ile I. ve II. sınıf yağışa bağlı tarım arazileri ve dikili durumda olup ekonomik ölçülerde ürün alınabilen araziler; sulama-drenaj-toprak muhafaza plan veya projeleri kapsamında yer alan araziler tarım dışı kullanımlara tahsis edilemez. Tarım dışında kullanılabilecek araziler sırasıyla, VIII. sınıf ile yağışa bağlı, dikili olmayan VII., VI., V., IV. ve III. sınıf arazilerdir.

Yönetmeliğin 8'inci maddesinde zaruri kamu ihtiyaçlarını karşılamak ve çiftçilerin kendi tarımsal yapıları için istisnalar yer almıştır.

Teşkilat Kanunlarında ceza hükümleri bulunmaması nedeniyle yönetmelikte aykırı kullanımlar için özel ceza hükümleri tertip edilemediğinden bu durumlarda ceza Kanunu Md. 526 uygulanmaktadır. Caydırıcı değildir.

Bakanlık yönetmelikleri, Bakanın takdiri ile yürürlüğe konulup değiştirilmektedir.

Tarım arazilerinin "Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları'na göre kullanılmasını ve ekolojik durumu da dikkate alınarak yağışa bağlı (kuru) veya sulanan arazinin en uygun bitki çeşidi üretimine tahsisini mecbur veya teşvik eden bir müeyyide veya uygulama yoktur.

b) Toprak muhafazada sorunlar

Tarım arazilerinde çiftçiyi toprak ve su muhafazası esaslarına yönelik çalışma, toprak işleme-tarım yapmaya mecbur veya teşvik eden müeyyide ve uygulama yoktur, çiftçi eğitimi zayıftır.

c) Arazi toplulaştırmada sorunlar

3083 sayılı "Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu" uygulaması dışında;

Mülga 7457 Sayılı " Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü (TOPRAKSU) Kanunu'na dayanan 24.9.1979 gün ve 7/18231 karar sayılı "Arazi Toplulaştırma Tüzüğü" ile yönetmeliği yürürlükte olup toplulaştırma bu mevzuat uyarınca yapılmaktadır. Medeni Kanunun 678. maddesine göre arazi toplulaştırması için, arazinin yarısından fazlasına sahip arazi maliklerinin üçte ikisinin muvafakatı olmadan toplulaştırma kararı alınamıyor. Toplulaştırılan arazide taksim ve ifraz tahdidi yok.

VII. Beş yıllık kalkınma planının alt yapı hizmetleri de yapısal değişim projesinde; toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması amacıyla,

"Toprağın tahsisi, korunması, sınıflandırılması ile tarımsal kullanım ve üretim için planlanması konularında varolan kurumsal ve hukuksal aksaklıkların giderilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda tarım arazilerinin korunması ve arazi toplulaştırma hizmetlerinin gerçekleştirilmesiyle ilgili aksaklıkları gidermeye yönelik değişikliklerin de yapılması sağlanarak Toprak yasası çıkarılacak" denilmektedir.

d) Toprak ve Tarım Reformu

GAP gibi Devletin kendi mülkiyetinde (Ceylanpınar Tarım İşletmesi vb.) veya şahıslardan kamulaştırılacak arazi potansiyeli bulunan proje alanlarında, 3083 sayılı Kanun uygulanarak arazi toplulaştırmalı-devolopmanlı-iskanlı toprak reformuyla altyapıyı geliştirerek; toprak-su kaynakları ve ekolojiye uygun, gerekli girdiler ve bilgilerle, pazarlamaya yönelik çeşitler üretebilmek için tarım reformu yapılmalıdır.

Tabii arazi toplulaştırması-sulama devolopmanı-modern ziraat diğer sulanan alanlarda da uygulanmalıdır.

e) Arazi kullanılır ve tarım yapılırken çevre kirlenmesine maruz kalmamak veya sebep olmamak için gerekli tedbirler alınmalıdır.

f) Kadastro çalışmaları

% 60'a varan kadastro çalışmaları tamamlanmalıdır.

g) 2924 sayılı "Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun" uygulaması hızlandırılarak; orman dışına çıkarılarak işleyenlere mal edilecek meyve-bağ-zeytin dikili veya işlenen arazide toprak-su muhafazası, mümkün olan yerlerde sulama faaliyetleri için hazır hale getirilmelidir.

h) Mer'alara ilişkin sorunlar

Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan Mer'a Tasarısı, geçen devrede T.B.M.M.'de kanunlaşmadığından kadük olmuştur.

Bu Tasarı; 15 inci maddeye eklenen "(c) Turizm Bakanlığı'nın talebi üzerine turizm yatırımları için gerekli olan" bendinin kaldırılması şeklinde uygundur.

Bakanlığın yeni tasarısının 21 inci maddesindeki "..... ile yayla turizmine uygun bölgelerde ahşap veya prefabrik yapılar" ibaresi uygun değildir.

3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kanunu'nun Madde 2 (p) bendi ile Madde 9 (d) bendinde; "..... mer'a, çayır, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsis etmek..." görevleri vardır.

441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı KHK'nin Madde 2 (i) bendi ile Madde 9 (f) bendinde; "çayır ve mer'aların alt yapı tesislerini imar, islah ve ihya etmek..." hükümleri vardır.

ilk "Mer'a Kanunu Tasarısı"nda görevler böyle bölüştürülmüştür.

Bakanlığın yeni tasarısında (Md. 6), tespit, tahdit ve tahsis görevi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınıp Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Bakanlığın tespit, tahdit ve tahsis görevi, kuruluşu ve kadrosu yoktur. Bu nedenle ilk tasarı uygundur.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında, "Mer'a, yaylak ve kışlakların tespit, tahsis ve amacına uygun kullanımı sağlanarak mer'aların iyileştirilmesi için Mer'a Kanunu çıkarılacağı" belirtilmektedir.

i) Sulanan arazilerde sorunlar

D.S.İ.'ce kurulup işletilen işletmelerinde (1991) :

– Sulama oranı genelde % 67 olup sulanabilecek alanın % 33'ünde sulu ziraat yapılmamaktadır.

– Sulanan parseller küçük, çiftçi eğitimi noksan ve developman yetersiz olduğundan sulama randımanı genelde, % 70 olabileceği halde, % 45 dir.

– Sulama ücretleri ve geri ödeme bedellerinin genelde % 67'si alınamamaktadır.

– Genelde 20 yıllık developman periyodu sonunda planlanan bitki paternine ulaşılammamaktadır. Çiftçinin sulu ziraat eğitimi noksandır. Çiftçi Eğitimi Servisi (Ç.E.S.) yeniden kurulmalıdır.

Çiftçi katılımı eksikliği : D.S.İ.'ce birliklere devredilen sulama tesisleri ile yeraltı suyundan faydalanan ve çiftçi tarafından işletilen Sulama Kooperatif İşletmeleri (1250 kadar) dışındaki sulama işletmeciliğinde çiftçinin katılımı hemen hemen yoktur.

– Sulama Birlikleri, 1580 sayılı Belediye Kanunu ile 442 sayılı Köy Kanununa dayanarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanan statüyle kurulduğundan yeterli değildir. Özel bir kanun çıkarılmalıdır (TOPSU Birlikleri Kanunu).

j) Yasal öneriler

Tarım arazisinin yağışa bağlı (kuru ziraat) veya sulu ziraatta rasyonel tahsisi ve kullanılabilmesi, verimliliğinin devamı için; Tarım Arazilerini Kullanma ve Koruma Kanunu, Arazi Toplaştırma Kanunu ile Toprak ve Su Kaynaklarını Geliştirme (TOPSU) Birlikleri Kanunu Tasarıları Köy Hizmetleri Gn. Md: Mer'a Kanunu Tasarısı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından en kısa zamanda tamamlanıp Başbakanlığa sevk edilmelidir. Hükümet ve T.B.M.M. kanunlaşmayı hızlandırmalıdır.

2. Kurum ve Kuruluş Sorunları ve Öneriler

Toprak kaynaklarını etüd-haritalama, toprak-su analizi, gübreleme, toprak ve su muhafaza, saniyede 500 litreye kadar küçük su kaynakları ile göletlerden, yeraltı sularından sulama suyu temini ile küçük sulama tesisleri kurma; çiftlik drenajı, arazi toplulaştırılması, sulama developmanı; TOPRAK ve SU Kooperatif, kredi ve teknik yardım projeleri; Toprak, gübre, sulu ziraat ve mekanizasyonu araştırma, çiftçi eğitimi genel ifadeyle "Toprak muhafaza ve zirai sulama" işlerini geliştirmek ve yürütmek üzere :

– 1952'de 3203 sayılı Tarım Bakanlığı Kanununa dayanılarak Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü'nde 14. şube kuruldu (Sulama ve Kurutma Şubesi).

– 1957'de "Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Reisliği" oldu. 27.02.1960'da yürürlüğe giren 7457 Kanunla "Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü" kuruldu (Remzi TOPRAKSU). 16.07.1964 de "Köyişleri ve Kooperatifleri Başkanlığı'na bağlandı.

Şube olarak başlayan kuruluş zamanla kadrosunu eğitti, geliştirdi, yurt çapında kuruluşunu tamamladı.

Konuları araştırdı, yayınladı; etüd-plan ve projeledi, uyguladı. Çiftçi eğitimi yaptı.

Köyişleri Bakanlığı TOPRAKSU Genel Müdürlüğü büyük hizmetler yaparken; 13 Aralık 1983 de Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığının Tarım ve Orman Bakanlığı ile birleştirilmesinde "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü" bünyesinde yer aldı.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde TOPRAKSU Birimleri :

– "Havza Islahı ve Göletler Dairesi" (Küçüksu İşleri Dairesi, Göletler Dairesi, Toprak Muhafaza Dairesi birleştirilerek),

– Sulama Dairesi Başkanlığı,

– Etüt-Proje Dairesi'nde "Toprak Etüt Şubesi" (Toprak Etüt ve Haritalama Dairesi ve Kartografya Müdürlüğü kaldırıldı),

– Araştırma-Planlama ve Koordinasyon Dairesinde “Araştırma Şubesi” (Araştırma Dairesi Kaldırıldı),

– İşletme Dairesi’nde “Zirai Krediler Şubesi” (Kredi ve Kooperatif Dairesi kaldırıldı.)

Bölgede, üç fonksiyonel şubede görevler dağıtılmış; illerde bir kısım görevler (toprak, kredi, toplulaştırma) Etüt-Proje şubesindedir, diğerleri Sulama ve Toprak İşleri Şubesindedir.

Toprak ve Gübre Araştırma Enstitüsü ile Sulu Ziraat ve benzeri araştırmalar yapan 10 Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Havza Islahı ve Göletler, Sulama Daire Başkanlıkları dışında; toprak ve sulama görevi bulunan üç dairenin başkanı ile üst kademe yöneticiler, müessese il ve bölge müdürlerinin dörtte üçü; Ziraat, Toprak-toprak muhafaza, sulama yapıları, sulama-drenaj, arazi toplulaştırması-developman, kredi-kooperatif, araştırma-çiftçi eğitimi konularında formasyonu olmayan kişilerdir. Ayrıca muhtarlar, mahalli yöneticiler ve temsilciler içme suyu, yol konusunda yoğun talepte bulunduklarından toprak, sulama-drenaj konuları ikinci plana atılmakta ve ihmal edilmektedir. Ülkemizin sosyal, kamu yönetim yapısı ile “Yol ve İçmesuyu İşleri” ile “Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama Hizmetleri” ve de “Arazi ve İskan İşleri”, K. H. Gn. Md. bünyesinde uyuşarak ahenkli bir çalışmaya imkan vermemiştir.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) yer alan “hukuki ve kurumsal düzenlemelerden” alt yapı hizmetlerinde yapısal değişim projesinde (kırsal altyapı) (sh. 253); Köy Hizmetleri Gn. Md. bünyesinde yürütülen hizmetlerden sadece tarımsal faaliyetleri geliştirmek üzere yeni bir genel müdürlük oluşturulması ve “Tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi ve Gn. Md’lüğünün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek etkinleştirilmesi ve mevcut yapısındaki aksaklıkların yeni oluşacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır” denilmektedir. Planın bu amir hükmüne karşın, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanıp 1996 yılı Haziranında görüş için ilgili kuruluşlara gönderilen “Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılmasına ve Bu İdarelerle İlgili Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”ndan altı ay sonra; bu defa “İl Özel İdaresi Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Özel İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanmış görüş alınmaktadır.

Kanun Tasarısının birinci maddesi ile “3360 sayılı İl Özel İdare Kanunu”nun 78. maddesi değiştirilmekte ve “A-Temel görevlerinin (36.) bendinde “Kanunlarla Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne verilen görevleri yapmak”, Tasarının Madde 1-(b) bendinde 9.5.1985 tarihli ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü teşkilat ve görevleri hakkında kanun yürürlükten kaldırılmıştır”. Tasarıda geçici Madde 2’de “Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü” için 1998 yılında bütçe yapılmaz.

Genel Müdürlüğün 31.12.1997 tarihine kadar tasfiye edilemeyen işleri aynı şartlarda il özel idarelerine devredilebilir. Doğrudan Genel Müdürlükçe veya bölge teşkilatınca taahhüde bağlanmış işler işin yapıldığı il özel idaresine devredilir. Devir esnasında yüklenicilerin tasfiye hakkı saklıdır.

Genel Müdürlüğün araç-gereç, taşınır ve taşınmaz mal ve tesisleri ile bunların ödenekleri il özel idarelerine personel ve kadroları il özel idareleri ve diğer kamu kurum ve kuruluşları Bakanlar kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde 31.12.1997 tarihine kadar devredilir.

Genel Müdürlüğün merkez teşkilatına ait bina ve taşınmaz mallar, Ankara özel idaresine devredilir.

Kadro durumu uygun olmaması nedeniyle il özel idarelerine ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına devredilemeyen personel, kadroları "Şahsa bağlı kadro" kabul edilerek ve boşaldıklarında iptal edilmiş sayılmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarında görevlendirilir. Bu kadrolar Devlet Personel Başkanlığı ile Maliye Bakanlığına bildirilir" hükümleri vardır.

KH Gn. Müd.'lüğü ve çalışmalarını inceledikten sonra, bu devrin isabetli olup olmadığı bağlamında bir görüşe varabiliriz.

Köye götürülen altyapı hizmetleri (1.1.1996): 32581 Köy ve 43007 bağlı olmak üzere 75588 yerleşim birimine 320000 km yol ile hizmet verilmektedir. 193000 km asfalt veya stabilize, 127000 km tasviyeli veya ham yoldur.

76588 yerleşim birimden 53303 birimin yeterli-sağlıklı içme suyu, 11290 birimin yetersiz içme suyu var. 14956 birimin ise yeterli-sağlıklı içme suyu yoktur.

Köy yolu ve içmesuyu işlerinin % 70-80'i yapılmıştır.

Tarım sektörü (Toprak ve su kaynaklarını geliştirme hizmetleri) :

26.5 milyon hektar toprak işlemeli tarıma elverişli araziden 21.5 milyon hektarı sorunludur. 1.5 milyon hektarda çoraklık, 2.8 milyon hektarında drenaj bozukluğu olup 318756 hektarında drenaj yapıldı. 174345 hektarda arazi toplulaştırması, 802623 hektarda tarlaıçi hizmeti yapılmıştır.

Sulanabilecek 8.5 milyon hektar arazinin 2.9 milyon hektarı küçük sulama tesisleriyle sulanacaktır. 1353808 hektara daha tesis yapılacaktır. Bu meyanda 5000 gölet yapılacaktır.

57.1 milyon hektarda su erozyonu, 0.5 milyon hektarda rüzgar erozyonu, 2.8 milyon hektarda taşlık sorunu olup toplam 31 milyon hektarda toprak muhafazası gerekmektedir 349091 hektarda çalışma yapılabilmektedir. Yılda 30000 hektarda çalışabilmektedir. Sorunu çözmek için 1000 yıl gerekir.

Görülüyor ki tarımsal altyapı hizmetlerinin çok azı (% 10-30) bitirilebilmiştir.

Büyük kuruluşla, geniş imkanlarla, dev programlar uygulamak gerekiyor.

Açıklanan bu büyük hizmetleri en iyi ve rasyonel olarak Köyişleri Bakanlığı yapabilir. Bakanlığın "Kırsal Bölge Kalkınma Gn. Md." ile 3 bağlı kuruluşu olmalıdır. "Yol, İçmesuyu ve Köy İmarı Gn. Md. (Y.S.İ.)", "Toprak Muhafaza ve Sulama Gn. Md. (TOPRAKSU)", "Tarım Reformu ve İskan Gn. Md. (T.R.İ.)".

Köyişleri Bakanlığı (veya Müsteşarlığı) ve Genel Müdürlükleri oluşturulurken: Birleştirilmiş bina, ekipman ve personel geldikleri kuruluşlara yeniden verileceğinden büyük harcama gerektirmeyecektir.

Köyşleri Bakanlığı kurulmayacaksa; Köy Hizmetleri Gn. Md. bünyesindeki TOPRAKSU Gn. Md.'den gelen birimler ayrılarak kurulacak TOPRAKSU Gn. Md. Tarım Bakanlığına bağlanmalıdır. Toprak ve İskan Gn. Md.'den gelen birim de "Tarım Reformu Gn. Md." ile birleştirilmelidir.

Çünkü TOPRAKSU hizmetleri : Araştırma, Toprak etüd-haritalama, toprak-su analizi, gübreleme, personel-çiftçi eğitimi, etüd-planlama-projeleme, tip projeler, mevzuat çalışmaları, iç ve dış finansman, toprak ve su kredileri-teknik yardım, makine-ekipman sağlamak, ilgili diğer merkez kuruluşlarıyla yoğun işbirliği yapmak; kırsal kalkınma projelerine (GAP, DAP, vb.) katkı, proje uygulama, gözetim, teknik kontrol-teftiş gibi kurmay hizmetleri gerektiren, genel müdürlük, bölge ve bunların desteği ile il müdürlüklerince yapılabilen, bir ilin özel idaresince mahallen yapılamayacak tarımsal alt yapı hizmetleridir. Bu nedenlerle bu hizmetlerin İl Özel İdarelerine devri uygun görülmemektedir.

OTURUM BAŞKANI – Sayın dinleyenler, Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yasal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri konulu panelimizin öğleden sonraki oturumunun soru ve cevaplar kısmını açıyorum müsaadenizle.

Değerli dinleyenler, sorular ve cevaplar kısmında eğer uygun görürseniz, evvela katkıda bulunmak isteyen arkadaşlarımızın özet olmak kaydıyla görüşlerini alalım, ondan sonra da çok değerli altı konuşmacı arkadaşımızın yaptığı konuşmalarda kafalara takılan herhangi bir soru varsa kendilerine yönelterek, cevaplandırılmasını ve konunun daha iyi açıklığa ve aydınlığa kavuşturulmasını sağlayalım.

Buyurunuz.

OSMAN ÖZBAY (Tarım ve Köyşleri Bakanlığı TÜGEM Görevlisi) – Ben Mera Kanunuyla ilgili katılımcı Sayın Sedat beyin bazı konulardaki görüşlerine cevap vermek istiyorum.

Şimdi bildiğiniz gibi mera konusu, sürdürülebilir yaşamın ve sürdürülebilir tarımın en önemli konularından bir tanesi; bu yadsınamayacak bir gerçektir. Bana göre, geçmiş yasama döneminde yapılan en hayırlı işlerden bir tanesi, bu hazırlanan Mera Kanunu Tasarısının kadük olmasıdır. Eğer geçmişte hazırlanan Mera Kanun Tasarısı kadük olmasaydı -bana ve bize göre- daha önceki mevzuatların bir kopyası, dağınık bir şekilde tezahür edecekti.

Bir tasarı hazırlanırken, belirli ilkeler gözetilerek hazırlanır. Ben bu konulara gireceğim; yalnız öncelikle konuşmacımız Sayın Sedat bey, “Yargıtayın görüşü alınarak, o görüşlere önem verilerek veya değerlendirilerek bu tasarı hazırlandı” dediler. Benim yaptığım incelemede Yargıtayın görüşü alınmış, fakat Yargıtay’ın bu görüşünde Mera Kanunu Tasarısına değinilmemiştir. Yargıtay 12. Daire Başkanlığı görüşünde “aynı yörelerde, aynı nitelikli arazilerde, aynı yasa tasarısı uygulanır” diyor, ama kadük olan tasarının kapsam maddesine bakıyoruz, gerek 3083 gerekse 6831 sayılı Yasayı oturtmuşlar. Yani merayı tanımlayacaksanız, bu tanımlamada tahsis, tanzim koyacaksınız, tespit tahsisi koyacaksınız, ama aynı merada, yine aynı şekilde üç ayrı kuruma görev vereceksiniz; bu, meraların bütünlüğü ilkesine aykırıdır. Meranın tanımı birdir.

Bu nedenle biz, kapsam maddesini değiştirdik ve “bu Kanun Tasarısı bütün meraları kapsar” şeklinde bir hüküm koyduk. Bakınız, bir tasarının en önemli ilkesi kapsam maddesidir. Geçmişte kadük olan tasarıda bir kapsam maddesi bile değişmesi gereken bir maddeydi; çünkü Yargıtay bunu emrediyordu. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin görüşü bu idi -ki, bunları şu anda yanımda getirdim- istedikleri takdirde kendilerine arz ederim.

Diğer bir olay şuydu : Demin Sayın hocam, “çözüm nedir?” dediniz. Türkiye’de maalesef hiçbir zaman, hiçbir yerde, hiçbir konuda katılımcılık ilkesi olmamıştır. Şimdi bakıyoruz, mera konusunda da, gerek İslam hukukunun, yani örfi hukukun geçerli olduğu dönemde, gerekse Tanzimat dönemindeki Osmanlı hukukunda, gerek Tanzimattan sonraki Osmanlı hukukunda, gerek Medeni hukukta, hiçbir zaman katılımcılık ilkesi getirilmemiştir.

Şimdi merayı kullanmak için veriyorsunuz. Peki, kullanan bu insanların, bu meraların yönetiminde, geliştirilmesinde, bakımında bir yükümlülük getiriyor musu-

nuz? Getirmiyorsunuz. Aslında meraların yok olmasındaki en büyük etken buydu. Kullanıcılara, katılma yükümlülüğü etrafında bir görev verilmemesiydi, hiçbir dönem bu katılımcılık yükümlülüğü verilmemiştir. Merayı bedava veriyorsunuz, kiraya veriyorsunuz, kullanıcıya yükümlülük getirmiyorsunuz ve o zaman da meranın sahibi olmuyor. İşte geçmiş tasarıda katılımcılık da yoktu, kullanıcıların yükümlülüğü yoktu. Yükümlülük olmayan bir tasarının da başarılı olması mümkün değildi.

Diğer bir konu, yerinden yönetimdir. Bakınız, geçmiş tasarıda şu vardı : Kayseri'nin Kuruyük Köyündeki 100 dekar meranın tahsisini Bakanlar Kurulu yapıyordu. Şimdi arkadaşlar, bunu yapmadık biz, yerinden yönetim ilkesini getirdik. Orada, merayı kullananla, tespit ve tahsisini yapanlar, o meranın yönetiminden sorumlu olması gerekirdi.

En sonunda şu oldu : Peki, bir tasarı hazırlıyorsunuz, bu konuda bir kanun çıkacak, bu kanun neyle yürütülecek? Bir kaynak var mı? O da yok. Şimdi bakıyoruz, genel bütçeyle belli bir oranda para verildi. Ben de şu anda Bakanlıkta bu projenin koordinatörüyüm, Çayır ve Mera Projesiyle ilgili koordinatörüyüm. Ayrılan pay 100-150 milyardır; bu parayla siz bir ilin veya bir köyün mera sorununu çözümleyemezsiniz. Öyleyse yeni kaynaklara ihtiyaç vardır, oysa geçmiş tasarıda bu da yoktu.

Şimdi bu dört ana ilkesi olmayan bir tasarının Türkiye'ye getireceği hiçbir şey yoktur. Biz, o tasarının yeniden hazırlanması için -burada ilgili arkadaşlarımız da vardır- bir hazırlığa giriştik, öncelikle kullananların görüşünü aldık. Bu işi kim uygulayacaksa onların görüşünü aldık. Sizin aldığınız görüşleri de değerlendirip şu an uygulanabilir ve kabul edilebilir bir tasarıyı gündeme getirdik ve şu anda 30 maddesi Tarım komisyonundan geçti, 2-3 maddesi kaldı; onlar da geçecek ve sonradan gündeme girecektir.

Aslında bu da yeterli değildi ve aslında bana göre TEMA Vakfının çok güzel görüşleri vardı. Mahir beyle bu konuda görüştük. Daha da ileri gitmek gerekirdi; ama mevcut şartlarda bu yapılabilirdi.

Bu nedenle, artık bir de inşaat yasağı konusunda da bir eleştiri getirdiler. Tasarının 20 inci maddesinde inşaat yasağı getiriyoruz. Ben bütün yerleri dolaşıyorum, yaylaya çıkan köylüler orada barlık yaparlar taştan, hiçbir görünümü yoktur. Bedavadan oraya taşları koyarlar, yazın onun altında kendileri birtakım eşyalarını saklarlar veya orada korunurlar. Biz, şunu getirdik bu konuda : Sen onu kullanıyorsun, -yaylayı hayvancılar kullanıyor- ama arazi Türkiye'nindir, Türk insanınındır. Sen, eğer orayı kullanıyorsan, bizim öngördüğümüz belli, disipline edilmiş şekilde, Bayındırlık Bakanlığının İmar Mevzuatına uygun ve çevreyi bozmayacak şekilde inşaat yaparsan ancak kullanabilirsin hükmünü getirdik. Yani biz, orada olayı daha disipline ediyorduk.

Şimdi düşünün Trabzon (da yazın iki ay yaylaya çıkarlar ki, insanlar hayvana olmasa bile yaylaya çıkar, orasını zaten fiilen kullanıyorlar. Peki, biz, neden orada diğer meraların geliştirilmesi için kaynak yaratmayalım. Bakın, bugün Fransa'da tarım turizmi vardır, merada yapılan tarım turizmi vardır Fransa'da. Biz, orada ihtiyaç fazlası olması halinde Turizm Bakanlığının talebi, valiliğin ve komisyonun uygun görüşü ile o şekilde değiştirebiliyoruz; yani o da disipline edilmiş bir şeklidir.

Bu nedenle ben Sayın Sedat beyin söylediği o üç konuda olayın bu şekilde olduğunu belirtmekte yarar görüyorum.

Bakınız Sayın Başkan, fazla zaman almak istemiyorum, Ama, geçmişte kadük olan tasarının tekrar değiştirilmesi için -aslı 14 sayfadır- 11 sayfalık değişiklik gerekiyor, bu da aslında yeterli değildir. TEMA Vakfının benim kesin olarak katıldığım bazı görüşleri vardır, ama değerlendirilmedi.

Son olarak şunu söylemek istiyorum : Biz burada oturuyoruz, arazi kullanımı- nı planlıyoruz. Peki, o araziyi kullanan insanların görüşleri, düşünceleri nedir; bunla- rı alıyor muyuz? Çorlu Karaahmet Köyünde Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz toprak reformu yapıyor, oradaki 2 bin dekarlık merayı dağıtacaklar; ama oradaki in- sanların, oraya giden ve toplantıya katılanların söyledikleri şudur : “Biz, meramızı is- tiyoruz, biz tarla istemiyoruz.”

İpsala’da 30 bin dekarlık merayı bağ yaptılar. Orada halk bağ dikmiyor ve “biz meramızı istiyoruz” diyorlar. Eğer uygulamadan önce halka sorulsaydı, halk bunun cevabını verecekti.

Onun için bana göre bizim hazırladığımız bu tasarının en önemli özelliği, ye- rinden yönetim, katılımcılık, merkeziyetçiliğin ortadan kaldırılması, parçalanmasıdır. Herkes konuşuyor merkeziyetçiliğe karşıyız diye, ama uygulama getirmiyor. Bu ha- zırladığımız tasarı merkeziyetçiliği parçalayan, halkın söz sahibi olduğu, yerinden yönetim ilkesinin getirildiği bir tasarıdır.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Biz de değerli meslektaşımıza teşekkür ediyoruz.

Buyurun Mahir bey.

MAHİR GÜRBÜZ – Sayın Başkan, değerli meslektaşlarım, bu tür toplantıların düzenlenmesinde çok sorumluluk üstlenmiş birisi olarak fazla zamanınızı almak istemiyorum; izin vererseniz söylemek istediğim birkaç şeyi aktarmak istiyorum.

Şimdi “toprağın kullanımında, yönetiminde yasal, yapısal ve kurumsal düzen- lemeler” denilince, insanın aklına şu geliyor : Niçin bu düzenleme? Galiba önce bu düzenlemelerin, şu an sergilemiş olduğu tablonun tanımını, bu düzenlemeden ortaya çıkan kimi sorunların sorgulanmasını yapmadan böylesi bir düzenlemeye hangi amaçlarla, hangi amaç öncelikleriyle gerek vardır sorusunun cevabını önüne boyuna tartışmak durumundayız. Bunun yeri belki bu salon ve bugünkü sempozyum olmaya- bilir; ama umarım “Toprak Yılı” biçiminde ilan edilen etkinlikler dizisinde önce bunu bir ortaya koymak gerekli, toprak kuşkusuz çok önemli, toprak olmadan üretemiyorsu- nuz, toprak olmadan beslenmiyorsunuz, toprak olmadan yaşayamıyorsunuz. Doğru, ama toprak sadece korunması gereken bir fizik varlık mı, yoksa toprak, insan boyutu olan, ekonomik, kültürel boyutu olan, çokça boyutu olan bir sistem bütünlüğü mü? Eğer böyleyse, toprak sorununa ilişkin örgütlenmeleri ve yasal düzenlemeleri de, bu geneli kavrayan bir anlayışla ele almak gerekmektedir. Bunun altının çizilmesini ve gelecekteki toplantılar için bir çıkış noktası olması dileğiyle belirtmek istiyorum.

Bir ikinci nokta, tabii korumacılık çok gerekli, belki bu konuda çok dogmatik de davranmamız gerekli, fanatik davranmamız gerekli, ama bir de gerçekçilik var. Şu an

korumak zorunda olduğunu söylediğimiz, verimli kullanmak durumunda olduğunu söylediğimiz tarım topraklarının talanı açık bir gerçek olarak görülüyor. Fakat bir kez rant mekanizması çalışınca, siz istediğiniz kadar koruyucu yasal düzenlemeleri getirin, bir biçimde insanlar açmanın yolunu buluyorlar ya da güçler buluyorlar.

Kısa bir anımı anlatmak istiyorum: 1989 yılında Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanma Yönetmeliğinde ilk değişiklik yapılıyor, gerekçesi, Cavit Çağlar'ın Bursa'daki yatırımı... Cavit Çağlar (A) partili, hükümet (B) partili hiç önemli değil.

İkinci değişiklik, 1991 yılı Ekim ayı, bu kez gerekçe otomotiv sanayi. O zaman Oda Yönetim Kurulu olarak kamu yararını koruma sorumluluğumuzun gereği olarak kendi çapımızda mücadele kararını aldık, dava açtık Danıştaya, gün oldu bir sayın bakan telefon ederek "Mahirciğim, gözlerinden öperim. Böyle bir dava açmışsınız, geri alsanız, iyi olur" türünden tepkilerle karşılaştık. Yetmedi, Genel Sekreterimizi Haziran 1992'de TOYOTA'nın temel atma töreni hakkında tedbir kararı alınması talebiyle Adapazarı'na gönderdik, dövülmekten zor kurtuldu geldi arkadaş. Bütün bunlara rağmen, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, yapılan değişikliğe rağmen, o değişikliğin, orada yapılması yerine başka yerde yapılması anlamında 9 tane ya da 13 tane seçenek yer gösterdiğini söyleyebilirim, vermedi. "Sakarya'da değil de, şurada yatırımı yap" denildi. "hayır, burada yapacağım" dayatması geldi ve tabii Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün böylesi bir kararı olmayınca da yatırıma başlamak mümkün değildi, ama ne oldu biliyor musunuz? Yüksek Planlama Kurulu kararıyla o yatırımın orada yapılması kararı alındı. Ne YPK'nın böyle bir görevi vardı, ne olay, YPK'nın katılacağı bir olaydı. Demek istediğim, Sayın Turhan Ceran sevgili arkadaşımızın söylediği gibi, Toprakları Koruma Yüksek Kurulu gibi kurulun, planlama konusunda karar vermesi bir adım olabilir, ama yetmez, benzetirler bu kurulları, değiştirirler. Kurullarla değişmeyecek kesinlikle yasal düzenlemelere gerek vardır.

BAŞKAN – Mahir Gürbüz arkadaşımıza teşekkür ediyorum.

Söz sırası Sayın Abdi Özkök beyde; buyurun.

ABDI ÖZKÖK – Saygıdeğer sevgili meslektaşlarım; içinizde şu şimdiki topluluğun içinde en yaşlı Ziraat Mühendisi olarak kendimi görüyorum. Heyecanlıyım, gönlüm isterdi ki, bu toplantıda şu salon ziraatçılara az gelsin, dolsun, taşsın. Benim heyecanımın bir kısmını onlar da elde tutsunlar ve burayı doldursunlar. Onun için önde otururken arkama baktım baktım boş koltukları gördükçe meslek hesabına üzildüm. Bunu geçelim sayın arkadaşlarım.

Hepinizi bir büyüğünüz olarak önce sevgi ve saygılarla selamlıyorum. Bu toplantıda dikkatimi çeken bir husus oldu. Konuşmacıların içinde sözünü edenler oldu - hep konuşuluyor- tarım reformu deniliyor. Bugün Odamız da "1997 yılını Toprak Yılı olarak kabul ediyoruz" diyor. Ana konumuz, sanıyorum toprak. Evet, toprak tarımla ilgili ama biz, gene kalkıyoruz, toprak toprak derken ana iş toprakken, tarım reformu diyoruz.

Şimdi kusura bakmayın bunun biraz size hikâyesini anlatacağım; niçin böyle toprak reformu, tarım reformu denilmiş. Vaktiyle ta Çiftçiyi Topraklandırma Kanunundan sonra yıllar geçti, geride kaldı, tekrar toprak reformu veyahut da toprakların mülkiyetinin düzenlenmesi veya topraklara sahip çıkılması meseleleri ortaya çıkınca,

Toprak Reformu Kanun Tasarısı hazırlanılmaya kalkışıldı. Komisyonlar kuruldu, bu komisyonların içinde hasbelkader ben de vardım.

Efendim, toprak reformundan korkuluyordu. Toprak reformu denilince, topraklar kolhozlaşacak, millet komünistleşecek; böyle bir şey yoktu. Mesele, topraklara, bu memlekette sahip çıkılması, toprakların sahiplendirilmesiydi. Asıl hazırlanan tasarı, Toprak Reformu Tasarısıydı. Toprak reformu lakırdısından korkanlar ortaya bir tarım reformu sözünü attılar. O zaman hiç unutmuyorum, hatırlıyorum -bunları bile-siniz diye hikâyesini yapıyorum; gençsiniz, bilemezsiniz, neden böyle diyebilirsiniz kendi kendinize- efendim, biz de onun savunmasını yapıyorduk mecburen. “Efendim, toprak reformu vardır. Toprakta mülkiyet değişiklikleri vardır; ama tarımda reform yoktur, tarım gelişir, tarımda gelişme vardır, ilerleme vardır; tarımda reform denilebilecek bir alabora yoktur; ama mülkiyet söz konusu olunca toprağın mülkiyetinde bir alabora vardır, o reformdur, onun için Toprak Reformu Tasarısına, tarım reformu dedirtmeyiz” diye mücadelesini yaptık. Ama öyle zaman geldi ki, bizler komünist olduk, onlar tarım reformu dedikleri için ne oldular artık bilemiyorum, bir şeyler oldular.

Tipki bu, o zamanın “plan” ile “pilav” arasındaki fark gibidir. “plan dedik, pilav” dediler gibi bu toprak reformu değil, tarım reformu dediler.

Yeni gençlik hep bunları konuşurken tarım reformundan bahsediyor. Tarım reformu olmaz arkadaşlar. Tarımda değişiklik ve gelişme olur; ama toprak reformu bu memleket için olur dünyada olduğu gibi; çünkü toprak reformunda, toprak mülkiyetinde düzenleme ve değişim, toprağa sahiplenme alaborası vardır, onun için buna reform diyoruz; bir.

Sayın arkadaşlarım, meslektaşlarım; bir de şu hususa değineceğim; bu da zamanın dikkatini çeken meselelerden : Hepiniz benden daha iyi biliyorsunuz, Ziraat Odalarından bir arkadaşımız da burada bir sunuda bulundular, konuştular, çiftçinin eğitimi, çiftçiye, köylüye toprağın sevdendirilmesi, toprağın çiftçiye saydırılması meselesi... Bu nasıl olur? Biz, sanki dinimizi saymıyoruz, sevmiyoruz gibi Türkiye çapında muhtelif kurumlar, muhtelif kuruluşlar, durmadan Kur'an kursları, durmadan molla mektepleri, imam-hatip okulları açıyorlar; buna engel olamıyoruz. Biz, neden bu memlekette, çiftçiyi asıl kendi mesleğinde eğitmiyoruz da, hâlâ bu çiftçiler babalarından kalma görgüleri varsa, onunla ancak tarım yapıyorlar. Mezun ettiğimiz 30 bin ziraat mühendisi sokaklarda geziyor; ona hiç başvuran yok, onunla hiç ilgilenen yok. (Alkışlar)

Arkadaşlarım, bundan başka, özelleştirme beni çok korkutuyor. Bugün bir özelleştirme davası var, yarın mamleketin o harp yıllarında karnını doyuran benim kurduğum çiftlikleri özelleştiriyorlar; nasıl özelleştirecekler? Zirai Donatım Kurumu özelleşiyor, tarımda bulunan işletmeler, şunlar, bunlar özelleştirilecek, bunu kim yürütecek? Hiçe gidecek hiçe arkadaşlar Demek istediğim bu özelleştirmede, bu özelciler, molla mektepleri gibi çiftçi okulları açacaklar da, bu memleketin çiftçisene acaba teknik tarımı öğretebilecekler mi? Onun için de çok tasadayım arkadaşlar. Gitmiyor, yürümüyor arkadaşlar.

Biraz fazla konuşum; ama bu kadarla keseceğim, sevgiler, saygılar sunarım.

OTURUM BAŞKANI – Değerli meslektaşımız, değerli büyüğümüz Sayın Abdi Özkök'e teşekkür ediyorum.

Buyurum Şakir bey.

ŞAKİR ÜSTÜNER (DSİ Genel Müdürlüğü Temsilcisi) – Önce Sayın Başkanla ilgili bir hatıramla söze başlamak istiyorum.

Sayın Osman Tekinel, bizim sınıf arkadaşımız, gurur duyduğumuz bir arkadaşımız. Tarım Bakanlığı Müsteşarı olduğu zaman kendilerini tebriğe gittik, hemen kendisine o arada söyledim “Yıllardır bu tarım alanlarının küçülmesi, tarım dışı gayelerle kullanılmasıyla ilgili mücadele veriyorsun. Ne yapacaksın? Hodri meydan” dedim. “Mutlak surette bunu halledeceğiz” dedi. Aradan bir müddet daha geçti, bir bayram tebriği için gitmiş olacağım herhalde. “Ne haber Osmancığım?” dedim. “Hazırladık, bir komisyona verelim, incelensin istedik; ama bütün çalışmalar gitti” dedi.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye topraklarının büyük bir kısmının erozyonla gittiğini biliyoruz. Bu konuda TEMA Vakfının çalışmalarını hayranlık ve gururla izliyoruz. Ancak, bunun yanında çok önemli bir konu sanıyorum gözden kaçıyor : Devlet Su İşlerinin 1995 yılı sonu itibarıyla sulamaya çatığı, yani barajını, ana kanalını yaptığı ve bizzat tarlanın başına kadar götürdüğü sahanın toplamı 1 milyon 897 bin hektar. Bu saha içerisinde, yani 1995 yılı itibarıyla bu sulamaya açılmış, altyapısı tamamen bitmiş ve büyük çapta verim artışına neden olmuş sulamalarımız içinde 138 bin hektar arazi yapılaşmayla, sanayileşmeyle elden çıkmış durumdadır. Biraz gözünüzün önünde canlandırabilmeniz için bu rakamı söylüyorum : Bu alan, bir Mersin narenciye bahçeleri sulamasının 10 katı, Eskişehir sulamasının 8 katıdır; yani benden önce bir arkadaşımın da söylediği gibi 1 dönüm birinci sınıf arazi, 40 dönüm üçüncü dördüncü sınıf araziye eşdeğer taşıyor.

Şimdi bu neden oluyor? Biz, burada topraklarımızı korumak için burada konuşmalar yapıyoruz, yazılar yazılıyor ve bizden sonra da bu konu çok konuşulacaktır. Ancak tarım sahalarını korumak için yönetmelik çıkarmıyoruz, tarım alanlarının, tarım dışı gayelerle kullanılmasıyla ilgili yönetmelik çıkartıyoruz. 11 Mayıs 1989, eski Oda Başkanımız çok güzel dile getirdi, bunun için Odamız büyük mücadele verdi, fakat bu mücadeleler görüyorum ki, büyük bir neticeye varamamış.

Bu konuyu bir de şunun için getirdim. Başka Sayın Başkanım olmak üzere ve diğer arkadaşlarımdan, bu sulama alanlarının talanını nasıl önleyebiliriz. Bunun için Sayın Reisicumhurumuzun söylediği gibi, ben buna katılıyorum, bu konuyu TEMA Vakfının içerisinde ele almamız kanısına vardım. Çünkü bu konuyu o kadar konuştuk ki, bugüne kadar bir arpa boyu yol gidemedik. O açıdan TEMA Vakfı Sayın Başkanından rica ediyoruz, bizleri de o vakfa kabul edin lütfen. Zaten belgeyi aldım, kendim gönüllü olarak gireceğim. Bu konuyu tartışmaya açalım; çünkü bu erozyon kadar, hatta erozyondan çok daha önemli. Çünkü bu var olma ve yok olma mücadelesi. Her türlü imkânları yapmışız, barajını yapmışız, tünellerini açmışız, ama toprak gitti; bir daha dönmek üzere gitti, süratle gidiyor.

Bugün Çukurova'da kanaletlerimiz evlerin arasında. Bugün Eskişehir'de kanaletlerimiz mahalle aralarından geçiyor. Çorum'da baraj yapmışız, sulama tesisleri yapmışız, açılışını yapmadan yine evlerin içerisinde kaldı; yani şu anda tesis, sade-

ce resmini çekmek için var, başka bir iş için yok. Arkadaşları bu konuda duyarlı olmaya çağırıyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, değerli arkadaşım Şakir Üstüner'e de teşekkür ediyorum.

Son sözü Sabahattin Keskin beye veriyorum; buyurun.

SABAHATTİN KESKİN – Teşekkür ederim Sayın Başkan, kusura bakmayın, biraz heyecanlı olabilirim; fakat ben, kendi görüşlerimi dile getirmek istedim.

Konumuz, “Her Yönüyle Toprak” fakat bu geniş bir konu. Sayın Mahir Başkanımızın da belirttiği gibi kısım kısım ele alınması gereken bir konu; fakat biz, burada özellikle arazi kullanımında ve toprak yönetiminde karşılaşılan sorunları dile getirmeye çalışıyoruz.

Burada iki ana başlıkta toplamak istiyorum : Yapısal sorunlar, yasal ve kuramsal sorunlar.

Yapısal sorunlara baktığımızda bir kere ülkemizde toprak ve su kaynaklarını doğru bir şekilde ortaya koyacak bir envanterimiz yoktur; buna kimse değinmedi. Türkiye'nin en önemli sorunu bence topraklarının bugünkü haliyle güncelleştirilip, yeniden bir etüt edilip Türkiye arazi kullanım haritasının bir ortaya çıkarılması gerekir.

Bakıyorsunuz, hazırlanan dünya haritasında yerimiz yok. Topraklarımız tanımlanmamış. İkincisi, yasal bir yetki kargaşası ve koordinasyonsuzluk söz konusu. Dolayısıyla tarım arazisini tanımlarken, ilk 4 sınıfı da tanımlarken farklı tanımlarla karşılaşıyorsunuz.

Bir örnek vermek gerekirse : İlk dört sınıf tarım arazisini sulama yönünden tanımladığımız zaman sulamaya uygun arazidir. Toprak işleme ve mekanizasyon yönünden de değerlendirdiğimiz zaman yine uygun arazi demektir. Yani ilk dört sınıfı tanımlayan, aynı cümle içinde yer alması gereken iki tane ayrı cümledir.

Üçüncüsü, anket çalışmasının sonucundan da gördüğümüz gibi kesinlikle uygulayıcı birimlere inilmemiştir. Çiftçinin yüzde 79'u, toprağını tahlil etmiyor; yüzde 80'inde eğitim yok; amaç dışı kullanıma duyarlı olan çiftçi yüzdesi 18'dir. Dolayısıyla bilfiil bu işin içinde olan insanlarımız, bir kere bu konudan yoksun. Bu altyapımızla biz nereye gidebiliriz :

Son bir sorum : “Toprak Su kurulmalı” diyoruz. Toprak su, tabii ki gerekli bir kuruluş, fakat eğer bugün Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, özel çevre kuruluşu, Köy Hizmetleri birimleri mevcutken bir de buna Toprak Su'yu eklersek, tam bir yetki kargaşası ve ayrıca yasa kargaşası ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bugün Toprak Su kurulduğu zaman ve çalışmalarının yaptığı zaman Türkiye'nin sorunları daha küçük ölçekteydi. Bugünkü sorunlara baktığımızda karşımızda bambaşka ve çok büyük kompleks sorunlar çıkıyor. Dolayısıyla Toprak Su kurulurken diğer kuruluşların yetkileri ne olmalı ve bu tek bir mekanizma altında, Toprak su altında toplanmalı mı? Toprak Su'nun yetkileri daha da kuvvetlendirilmeli mi? Bu konuda tek bir ses istiyoruz.

Toprak su kurulsun diyorsunuz, diğer taraftan bir öneri de arazi kullanımıyla ilgili bir yüksek kurul kurulsun; yani bu ikisini birbirine düşürecek bir öneri.

Teşekkür ederim, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI – Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

HAYRETTİN KARACA (TEMA Vakfı Başkanı) – Sabahtan beri TEMA Vakfı hakkında söylenenlerle hakikaten çok mutlu oluyorum. Yalnız bir kaç hususu açıklamak istiyorum.

TEMA Vakfı kim, TEMA Vakfı ne? TEMA Vakfı Hayrettin'e bir şey getirmiyor, kendinizden bekleyin, yani TEMA Vakfı hepimiziz biz. Sonra ben soruyorum, ben kimim yahu? İşte içinizden biriyim. Yani bana diyorlar ki, "ben TEMA Hareketine nasıl katılırım?" "Katıldın" diyorum. "Nasıl?" diyor. "Sormakla katıldın, işte oldu" diyorum.

Siyasî bakımdan ve dini inançlarımız bakımından çok ters düştüğüm arkadaşlarımız var; ama onlarla TEMA Vakfında biz öyle sevişiyoruz ki, sanki birbirimizi ayıracak hiçbir güç yok; çünkü toprak var, orada birleştik. Yani bunu anlatmak çok kolay; ama TEMA Vakfına bu kadar çok görev vermeyin, TEMA Vakfından bu kadar bir şey beklemeyin, kendinizden bekleyin. TEMA Vakfı o kadar güçlü değil bakın, ben size söyleyeyim.

4127 sayılı Kanun, açana yakana vereceğim, de açmayana, yakmayana vermeyecek, sen de avucunu yala, çünkü sen yasalara saygılısın, senin bu ülkede yerin bile yok. Ben seninle iş göremem diyor. Gittik Meclise 90 Milletvekili arıyoruz Anayasa Mahkemesine götürsünler diye. Böyle bir zemin ki, artık bir daha seçilme şansı yok milletvekillerinin; büyük bir bölümü listeye girememişler. Bunlar da 150-160'ı buluyor sayısı. Biz bunların 90'ını buluruz, ne olacak, bunların bir daha seçilme şansı yok dedik. 9 milletvekili ancak o başvuruya imza verdi Anayasa Mahkemesine götürmek üzere. Genel Müdürümüz geldi ağlamaklı, "Yahu bitmiş bu ülke, bitmiş" dedi. "Öyle kişilere rast geldim ki, ben o kanun tasarısına çıktım kürsüye karşı geldim diyeni buluyoruz. Vallahi öyle ama, o an karşı geldim, ama şimdi seçim bölgeme gidiyorum, ben buna imza veremem diyor. Diğerlerine gidiyoruz, senin seçilme şansın yok, bitmiş artık bu iş, gel, buna imza at diyorsunuz, belki gelecek dönem gelebilirim, onun için ihtiyatlı olmam gerekir diyor" diyor Genel Müdür.

Ey, uyanalım, uyanalım, bunlarla bu ülke bir yere gitmez; ama onlar da bizim içimizden çıkmış, o da benim yanı.

Benim, yani bu düşünceyle gitmez. ben istersem onlar onu yapıyor olmaz. Efendim, Devlet Su İşlerinden arkadaşım hatırlattı, size bir hikâye anlatayım : Yalova'da baktım, gençler çalışıyorlar nivolarla falan beraber. "Ne yapıyorsunuz gençler?" dedim. "Buradan ovayı sulamaya açıyoruz, kanalların geçeceği yerleri tespit ediyoruz" dediler. "Benim kapımın önünden geçirirseniz, ben nasıl girer çıkarım, aman bunu bir hesap edin" dedim. "Merak etmeyin, biz bunu yere daldırınız, öbür taraftan çıkarız; sen yine girer çıkarsın" dediler. Derken Yalova Belediye uğraşıyor-muş, birinci sınıf tarım alanını sulamaya açmak için yatırım yapıyor, bir şeyler harcı-yor, yanından da aynı saatte Yalova Belediye o ovayı iskâna açmak için savaş ver-i-

yormuş. Gidiyorlar, geliyorlar, milletvekili buluyorlar, bulamıyorlar; İmar ve İskân Bakanına gitti, o tasdik etmedi, bundan çıktı, gelmedi...” Ben sonra öğreniyorum bunları. Bir de baktım ki, “Sen belediyeye gitsene” dediler. “Niye gideceğim?” dedim. “Buranın yeni imar planı çıktı, senin yerini çocuk bahçesi yapmışlar, yol geçiyor! Filan dediler. “Bana ne, ben imara falan açamam, gitmem” dedim ve bakmadım bile. Ama bir yandan devlet orada sulama için tertibat almaya çalışıyor, bir yandan da devletin başka bir kurumu orayı, birinci sınıf tarım alanını bir daha olmayacak şekilde iskâna açıyor.

Geçenler Belediye Meclisinden bir delikanlı geldi, “Bir ümidimiz sen kaldın” dedi. “Neymiş?” dedim. “Bu ovada yüzde 20 yoğunlukla inşaat veriyorlar, şimdi yüzde 30’a çıkaracaklarmış” dedi. “Merak etme yüzde 50’ye de çıkarırlar” dedim; neden; şahsî menfaat meselesidir bu.

Efendim, rahmetli Kahveci kapıdan içeri girdi. Sana da söyleyeceğim merak etme dedim. 3-5 dakika geçti falan. Ben en sonunda “Bak, ben keçiden, yangından falan hiçbir şeyden korkmam; ben senden korkuyorum. Benim için en tehlikeli sensin. Sen varken bu ülkenin sorunları çözülmez. Bak, ben çok düşündüm, -sabahtan beri konuşuyoruz, şuraya bağlanıyor iş- bir grup vatandaşın geçinmek için, bir grup vatandaşın da seçilmek için bu Anadolu’nun anasını ağlatıyorlar. İşte sen de o seçilmek isteyenlerden birisin ya, benim gözüme gözükmek, kalk git buradan” dedim. Tabii çok değerli bir insandır, sonradan arkadaş olduk.

Evet, sorun kamuoyudur. Gelecek kasım ayında Allah izin verirse, 15-20 milyon vatandaşım, o yaprağı takıp gezdiğimiz gün, biz bu davayı çözeriz. Yoksa başka kişilere görev vermeyin; ne Hayrettin’e verin, ne TEMA Vakfına; görev sizindir. Onu takabildiğimiz gün, onu taktırabildiğimiz gün her şeyi de biz yaparız merak etmeyin; ama öyle TEMA Vakfına çok ümidiniz olmasın, Meclise gittik, ters geri geldik.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, Sayın Hayrettin Karaca’ya biz de teşekkür ediyoruz.

Konuşmacılara yöneltilen sorular var; onlara cevap için evvela Sayın Sedat Hilmi Karadayı’ya söz veriyorum; buyurunuz.

SEDAT HİLMİ KARADAYI – Efendim, tarım dışı arazi kullanma yönetmeliğinin hikayesi şu : Bakanlık yönetmeliklerini bakanlar emreder, bakanlar çıkarır. Bakanlar siyasî gaye de olsa, iyi istikamette olmasa da değiştirir. Bizim gibi teknokratlar ne yapar? Alırsın eline, “Anayasaya aykırı” dersin. “3165 veya şimdiki 4141 sayılı Kanuna aykırı” dersin “3202 sayılı Kanuna aykırı” dersin. “DPT’nin plan tedbirlerine aykırı” dersin, “Sizin partinizin, hükümet programımızda bulunan prensiplere aykırı” dersin. Buna rağmen “ben söz verdim, mecburum değiştirmeye” diye cevap alırsın.

Onun için diyorum ben kanun çıkarılsın. Çünkü ben 3 yıl oldu emekli olalı, eskiden beri bu fikri işliyorum. Kanun olmadıkça olmaz; çünkü kanun olursa, bunun yürütmesi tüzükle yapılır. Tüzük bütün bakanlıklardan geçtiği gibi danıştaydan geçer, hiçbir bakan tüzüğü keyfince değiştiremez, haklı bir sebeple değiştirebilir. Kanunlar da canlı varlıktır, zamana göre değişir. Onun için dar görüşle hareket etmemek lazım, çok uzun vadeli tedbirlerle düşünmek lazım.

Bu arazi kullanma işi muazzam paralarla ilgili bir konudur. Bir yer arsa olunca bakın köylüler cevabını vermiş, çünkü arsa oluyor, para alacak. O bakımdan şahısları itham etmekten ziyade, bu işi düşünmek lazım.

Sonra Toprak Su konusu var. Bakın birleşmeden önce 78 toprak işçisi var 1983 yılının 13 Aralıkta. Ondan sonra bu indi 19'a, aynı yerde 10 çalıştı diye yanlış bir tayinle 11'e indirildi. Baktılar ki bir hata yaptılar, onları sonradan geri aldılar; çünkü bölge merkezlerinde buldular toprakçı. Ayrıca biraz da eleman ayırıp 35-40 kişiye çıkardılar. Bana sorarsanız, en aşağı 50-100 kişi bu işle uğraşmalı.

Size Bursa'daki sanayileşmeden örnek vereyim: İlk sanayi bölgesi Yalak Çayırı denilen kötü arazide kurulmuştu, kısa zamanda doldu. Hükümet buna yetişemedi. Gemlik, İnegöl istikametinde yolun sağı solu fabrika doldu. O zaman böyle bir yönetmelik de yoktu. Yine Bakanlık, iyi niyetle bir şeyler yaptı, fakat uygulaması, onu yapanların elinde değildir. Bir yerde, bir istek olunca nokta hedefi oluyor ve herkes onunla uğraşıyor, âdeta hayır diyen adam kabahatli oluyor; hayır demesi gereken teknik eleman kabahatli oluyor. Halbuki bu gibi şeyler, daha evvel çalışıyor, sanayi bölgeleri, mesken bölgeleri, turizm bölgeleri ayrılır. Bunun için de çalışma yapmak lazım, birçok eleman lazım.

Mera Kanununa gelince... Arkadaşımın bu konuya çok hevesli olduğunu görüyorum, takdir ediyorum; ancak teknik kanunlarda, biz teknisyenlere, biz teknokratlar büyük hatalar yaparız, hep işin teknik tarafını görürüz. Onun için ısrarla buna çok büyük katılım oldu, 13 kişi çalıştı, 11 kişi çalıştı, 9 kişi çalıştı dedim. Önce Tarım Bakanlığındaki merayla ilgili bütün çalışmalar bulundu, o zaman Koruma Kontrolde görevli Doçent Uğur bey -şu anda Tokat'ta profesördür- katkıda bulundu. Yargıtay üyesi, sadece bir görüş bildirerek değil, birçok toplantıya katılarak katkıda bulundu. Teknik mütalaa ileri sürerken -Ömer bey de devamlı bulundu Ankara Ziraat Fakültesini temsilen- bunun mülkiyet bakımından, hukuk sistemi bakımından nereye oturacağını bilmek lazım. Onu ben de bilmem, siz de bilmezsiniz; ama acaba biz, bir defa APK bu çalışmayı yanlış yapmış, TÜGEM çalışma yapmaz, TÜGEM taslağını gönderir APK'ya, APK'de şekillenir. siz hep "ben yaptım, biz yaptık" diyorsunuz. Kaç kişi yaptınız, kim katıldı? Teknik mütalaa dışında mülkiyet meselesi girdi mi, hukukî meseleler girdi mi?

Ayrıca inşaatla da ilgili söylüyorsunuz. Zaten burada var; yani mezrada kullanılacak mandırası şusu busu konulmuş, ayrıca onun dışında şu Tarım Dışı Arazi Kullanma Yönetmeliğinde, bütün arazilerde olduğu gibi tarım arazilerinde de -bilhassa bunu ben ilave ettirdim değişikliklerde; faydalı bir değişiklik- "Entegre nitelikte olmayan -yani fabrika şeklinde olmayan- çiftçinin kendi ihtiyacını lüzumlu boyut, hacim ve vasıfta -kısıtlayıcı faktörler- mandıra kuracak, süt fabrikası kuramayacak. Kümes, ağıl, ahır, su ve yem deposu, gübre çukuru, silaj çukuru, silosu, arane, balık üretim yeri, mandıra, hububat deposu, un değirmeni, basit örtü mahiyetindeki seralar..." diyor ve bunlar tarım içi kullanış. Bunlara müsaade verilmeyecek diye birşey yok. Baktık ki burası aksıyor -arkadaşım da bilir- sonradan bir değişiklik teklif etti ve bunu tarım içi kullanış kabul ediyoruz. Bunu dahi arazinin kötü kısmı varsa oraya yapılsın diyoruz, bunlar istismar edilmeyecek şekilde kontrol edilecek ve meralarda, gerek eski tasarıda gerek yeni tasarıda olsun yer aldı.

Bunlar nereden çıktı diyeceksiniz. Biz Şenol beyle iştirak ettik Meclis çalışmalarına, orada katiyen turizme taviz vermemeye çalıştık. Çünkü Bakanlık kendisi şu teklifi getiriyor : “Yayla turizmine uygun bölgelerde ahşap veya prefabrik yapılar dışında ahır ve benzeri inşaatlar -dışında, yani yapılabilir- yapılamaz” diyor.

Şimdi olay şu : Eskiden orman da bakanlık bünyesindeyken, bir Ağaçlandırma Yönetmeliği çıktı, “yüzde şu kadar oranda muhafaza memuru, bekçi için ev” denildi, neler oldu neler? Ne kıyametler kopmadı, ne yerler gitmedi; derhal uygulaması durduruldu; bunlar tecrübeyle sabit.

Sonra şu var : Tabii ki el elden üstündür. Muhakkak çoklarınız biliyorsunuz, ama bir denge kurulmuş. Siz, kendi çapınızda birkaç kişi bir araya gelmişsiniz, sizin yaptığınızın hepsinden iyi olduğu iddiasındasınız; ben bunu kabul etmiyorum. Ben meracı değilim, ama en kıymetli meracılar, en kıymetli hukukçular, en kıymetli maliyeciler, mülkiyet meselesini bilenler, bizim Bakanlığımızın bütün üniteleri... O zaman adı TÜGEM'di gönderdik, hiçbir görüş gelmedi. Şimdi bakanlık dün bunu söyler, yarın bunu söylerse olur mu?

Ben, iddia ediyorum eski tasarı hepsinden iyidir ve o milletvekilinin koydurduğu, bilhassa İnegöl menşeli bir milletvekilinin koydurduğu, ben dünyayı gezdim, turizme herhalde veriliyor diyor, onu kaldırabilmek için eski Ziraat odası Başkanı Osman Özbek benden bir dilekçe istedi, yazdım, şimdi söylediğim şeyleri söyledim. “Anayasaya aykırı” dedim; çünkü o istisna maddeleri, devletin mecburen yapacağı yatırımlar için değil, Yol, havaalanı, okul, pastane, vesaire şeyler içindi. Bu tarım dışı arazi kullanma yönetmeliği bütün her şeye şamil olduğuna göre, hepsini kapsadığına göre, genel kaide şudur; ama merada bir değişiklik olursa, tahsis değişikliği yapılır; yani nereden çıkıyor? Oraya siz prefabrik bina deyin, görün bakın oraya ne binalar yapacaklar. Tamam, amerikan literatüründen görüyoruz, ne güzel binalar, çok yüksek bedelli -Türkiye'ye de intikal ediyor şimdi- bu istismara meydan vermemek lazımdır.

Yönetmeliğin sağlayacağı tarımsal amaçlı yapılar var, buna göre yapılabilir, buna göre sayılanların dışında dahi. Ayrıca hiçbir şekilde çok mecbur olan yol, okul, hastane gibi, bilmem ne gibi şeylerin dışında turizme katiyen tahsis yapmamak lazımdır. Yönetmelik bazı şeylere imkân veriyor; arazinin sınıfı var, verimliliği var, meyli var, taşlılığı var, sınıfı var; buna göre mütalaa etmek lazım. Sonra çok istismar olur.

Toprak Su'nun kurulmasına gelince, Toprak Su zaten kaybolmuş değil, uyushamayacağı bir ünite içinde verimi yüzde 50'ye indirdik, bazıları bunun daha aşağıya indiğini söylüyor. Şu anda marş marş deyince bir hafta içinde Toprak su yerine gider; havadan gelmiş ve havadan kurulacak değildir. Binası da var, elemanı da var, ekipmanı da var, her şeyi var, cüzi bir masrafla yeniden bakanlık dahi kurulur; niye kurulmasın? Ortaya konulmuş, şu çantada Türkiye'nin erozyon haritası var. Uşak İli Toprak Su Kaynakları Kullanım Planlaması var, 10-20-30 sene evvel yapılmış. Bu işler Türkiye'de nasıl başladı biliyor musunuz? 1948 yılında Çumra gibi araziler çıraklaşmış, Devlet su İşleri, “alın size arazi, alın size bina. Ben bunu bilmiyorum, ziraî tarımını inceleyin” diye başlatmış. 1960 yılında Genel Müdürlük olmuş ve kendini ispat etmiş bir kuruluştur. yani kurulması israf değildir, devlette ne israflar var. 17 standart bakanlık var, 18-19 tane devlet bakanlığı var; birisi bir genel müdürlüğe bakıyor, bi-

risi bir daire başkanlığına bakıyor. Zaten bulunduğu yerde kurulsun, ben söyledim, bakanlık yerine müsteşarlık olsun. Üniteler yok değil ki, üniteler genel kamu yönetimi prensiplerine göre koordinasyonu sağlamak üzere birleşirler.

Saygılar sunarım.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, çok teşekkür ederiz.

Değerli panelistler sizlerle ilgili konulara en fazla 30-40 saniyede cevap vermek üzere; buyurun lütfen İsmet Tayşi.

İSMET TAYŞI – Efendim, Sayın arkadaşım Şakir beyin bir sözünden hareketle şunu söylemek isterim. Geçmişte Sayın Başkanımız da Müsteşarken Tarım Arazilerinin Kullanımı Hakkında Kanun Tasarısının taslağı hazırlandı ve yanımda. Konuyu ilgili bakanlıklara gönderdik. Bütün bakanlıklardan görüşler geldi. Çoğu da karşı çıkıyordu. Neticede Başbakanlık, “Başbakanlığa gönderin, Bakanlar Kurulunda görüşülmek üzere gündeme alalım” dediler ve bir yazıyla Başbakanlığa gönderdik, hâlâ o tasarı gündemde 1981 yılından bu tarafa duruyor; bu bir açıklama.

İkinci bir açıklama, -benim bildirimde vardı, fakat burada hiç değinilmedi- tarımsal üretim planlaması Anayasanın 45 inci maddesinde vardır. Tarımsal üretim planlaması adı altında küçük bir birim 1978’de Tarım Bakanlığı PAK Genel Müdürlüğü içerisinde oluşturulmuştu. İki sene kadar çalıştık Namık Kemal Kılıç ile birlikte ve ondan sonra lağvedildi, hâlâ da kurulmuş değil. Eğer o birim kalsaydı, o konuda bir hayli mesafe alınırdı diye düşünüyorum.

Katkım bundan ibarettir, saygılarımı sunarım.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim.

Buyurun Mehmet Tan.

MEHMET TAN (Köy Hizmetleri) – Efendim, ben de çok kısa bir şekilde Sabahattin bey arkadaşımıza bir yanıt vermek istiyorum.

Yanılmıyorsa toprak ve su envanterlerinden bahsetti. Ben, tamamıyla kendisine katılıyorum. Toprak ve su envanterlerinin çok sağlıklı ve detaylı bir şekilde çıkarılması gerekiyor; ama ben kendim toprakçı olduğum için Toprak Etütte uzun süre görev yaptım. 100.000’lik bazda toprak envanterleri çıkartılmış durumda. Ondan sonra bilahara il bazında 25.000’lik üzerinden yine toprak haritaları, toprak kaynağı raporlarımız hazırlandı; ancak bunlar yine de yeterli değil; yani toprağımızı ne kadar çok tanıyabilirsek, ne kadar daha detaylı bir şekilde -özellikle 5.000’likler üzerinden- tespit edebilirsek, bu envanterleri çıkarabilirsek tabii ki çok yararlı olur ve onu ben konuşmamda bilemiyorum biraz hızlı geçtim, ama bu tür özellikle arazi kullanımıyla ilgili tarihlerde çözüm olarak şunu önermiştim ben : Türkiye’nin arazi kullanım haritasının çıkartılması, özellikle detaylı olarak, bütün arazi sınıflarıyla beraber ve buna yasal bir güvence getirilmesi. Yani birinci sınıf, ikinci sınıf, nitelsiz tarım arazilerimizi o şekilde koruyacağız ki, yasal olarak ve hiç kimse ona yan bakamayacak, o araziye hangi nedenle olursa olsun hiç kimse giremeyecek. İsterseniz, dünyanın en değerli madeni çıksın, mutlaka onu korumak lazım. Ancak bu şekilde, yani bu haritanın çıkartılıp da, sanayi kesimi ve diğer kesimler belirlendikten sonra böyle bir kullanım haritası çıkarılıp da yasal güvenceye kavuşturulduktan sonra ancak buna çözüm getirebiliriz.

Diğer konuda da, Sedat beyin söylediği gibi tabii bu işleri yapacak eleman lazım. Bunlar öyle kolay değil. Sedat bey demin bana sordu “Kaç tane Toprak Su var şu anda?” diye. Köy Hizmetlerinin Toprak Suyu lağvedildi maalesef. Şu anda bütün Türkiye’yi tarasanız, bu işi bilen 15-20 kişi ya çıkar ya çıkmaz; yani o kadar değerli elemanlarımız vardı ki, bunların hepsini şu anda maalesef harcamış olduk ve bu işi yapmak için de yeterli elemanın olması lazım ve bunu da Toprak Su Genel Müdürlüğünün, Toprak Dairesi vardı -demin söylediğim gibi Genel Müdürlükle beraber ortadan kalkmış oldu- şimdi biz bunu toparlamaya çalışıyoruz, nasıl yapacağız, bu işleri kim yapacak, nasıl yapılacak gibi bunların hepsi ihtisas konusudur ve bizim Toprak su Genel Müdürlüğünün hizmetiçi eğitimi vardı, sürekli hizmetiçi eğitim görüyordu her konuda; sadece toprak etüdü değil, diğer konularda da; ama bu Toprak Su Genel Müdürlüğü, gerçekten Türkiye’nin ihtiyacından doğmuş olan bir genel müdürlüktür.

Ben, lafı uzatmak istemiyorum ve şöyle bağlamak istiyorum : Sedat bey de değindi, yani Toprak Su Genel Müdürlük değil, aslında bir bakanlık düzeyinde yapılabilecek, hatta suyu da karıştırmamak lazım sadece Toprak Bakanlığının kurulmasında yanayım ben.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, teşekkür ediyoruz.

Buyurum Sayın Turhan Ceran.

TURHAN CERAN (Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü) – Sayın Başkan, ben önce Ziraat Mühendisleri Odası eski Başkanı değerli ağabeyimin takıldığı bir noktaya kısaca bir açıklık getireceğim. “Kurul bir şey olmaz, yasa” dediler. zaten benim de birinci belirttiğim yasaydı; bu kurul da o yasaya bağlı olacaktı.

Sabahattin beyin burada bir sorusu vardı : Toprak su kurulması savunuluyordu. Toprak Su kurulursa, diğerleri ne olacak, yetkileri ne olacak? Ben, Toprak Su diye bir deyim kullanmadım, “güçlü bir örgüt” dedim. Diğerlerine gelince, diğerlerinin zaten tümüyle kaldırılması gerektiğini düşünüyorum, tek örgüt olsun.

Kurul meselesine gelince, kurum bir devlet dairesi değildir. Yine arazi kullanımı planlaması ve toprak muhafazasıyla, toprak korumasıyla ilgili bürokratik işlemleri bu örgüt yürütecek; ama yapılan planlamada bir tadilat gerekiyorsa, değişiklik gerekiyorsa, toprak konusu ve toprağı koruma konusu, koltuğunu çok seven bürokratlara emanet edilmemelidir. Onu aşmak için öyle bir şey olmalı diyorum ben.

Biraz evvel ilk konuşan arkadaşım söyledi, Karaömerler’de şu kadar mera, İpsala’da bu kadar mera... İşte bunların hepsi neden kaynaklanıyor? Evet bilime de aykırı olabilir, yasaya da aykırı olabilir, “ben söz verdim ve seçileceğim” diyenlerden kaynaklanıyor. O nedenle mümkün oldukça bağımsız bir kurulun -bu kurulda da devlet memurlarından değil- sanayicisinden turizmcisine kadar, bunların örgütlerinin temsilcilerine kadar, ziraat odalarına kadar, Ziraat Mühendisleri Odasına kadar bir kurulun katılımıyla değişiklik kabul edilsin; çünkü bugün hangi karara varırsak varalım, varılırsa varılsın, değişen zaman içerisinde ekonomi değişecek, koşullar değişecek, Türkiye’nin şartları değişecek, Türkiye’nin ilişkileri değişecek, ister istemez bu arazi kullanım planlamasında değişiklik yapma zorunluluğu doğacak. Bu

bahsettiğim kurul, bürokratik bir kurul değil, sadece karar verme ve bu yasanın uygulanmasını denetleme mercii niteliğinde olacaktır.

OTURUM BAŞKANI – Son olarak Prof. İlhami Ünver’e söz veriyorum; buyurun.

Prof. Dr. İLHAMİ ÜNVER – Ben de izin verirseniz, sayın konuşmacıların değindikleri iki noktaya kısaca değinmek isterim : Bir tanesi, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğümüzün toprak etütleriyle ilgili teknik eleman sayısı, toprak etütleri yapmaya yeteneği olan ve uzmanlığı olanların bana verilen rakamı 42. Hiç hasta yok, hiç emeklilik bekleyen, hiç yeni mezun, hiç yıllık izin yok; hepsi artık bu arkadaşlarım, 1,7 milyon hektar arazi düşüyor, bu arazinin etüdünü yapacak bu arkadaşlarım, değerlendirecekler ve biz de bunu kullanacağız.

Şöyle ilginç bir örnek var, biraz önce Sayın Başkana ona gösterdim : Bakın, Bursa ilinin tarım toprakları kullanım durumları. Altındaki imza ne biliyor musunuz? Orhangazi Millî Ziraî Sahaları Koruma Derneği. Amatörce yapılmış, bir yasa taslağı hazırlanmış, ilgili kurumlardan biraz da sitemle görüş istenmiş, ilgilenilmemiş bile bu arkadaşlarımla. Bakın, Bursa’da her renk bir haritanın şeyini gösteriyor, “bizim gücümüz buna yetti” diyorlar. Şu haritaları yapmadığımız sürece Türkiye’de nerede ne var, hangi rakama güveneyim ben? 30 yıldır yapılmıyor, kiminle yapayım? 40 kişiyle mi? Sağ olun.

OTURUM BAŞKANI – Sayın hocamıza teşekkür ediyorum.

SONUÇ : Değerli dinleyenlerim, üç saati aşkın bir süredir Arazi Kullanımında ve Toprak Yönetiminde Yapısal ve Kurumsal Sorunlar ve Çözümleri” konusunu işliyoruz. Tabîi, 2,5-3 saatlik bir süre içerisinde sorunun ortaya konulması, neredeyiz konusunun belirlenmesi, neler yapılması, nasıl yapılması konusunun işlenmesi kısa süre için mümkün değil; ancak özetlemeye kalkarsak, yasalarımız, mevzuatımız çok. Ben 7-8 kanun saymıştım, çok değerli panelistler konuyla ilgili 83 mevzuat olduğunu söylediler.

Konuyla ilgili olarak 10’u aşkın örgüt var. Konuyla ilgili olarak yalnız Tarım ve Köyişleri Bakanlığımız son 10 yıl içerisinde 7 değişiklik geçirmiş ve işin üçüncü bacağı, insan insan boyutu var, işin politika boyutu var. Çok değerli panelistlerden birinin güzel belirttiği gibi en iyi yasa, yöneten insan iyi değil ise kötü sonuç verir, en kötü yasa bile yöneten insan iyi olduğu takdirde iyi sonuç verebilir.

Bu nedenle ben, oturumu şöyle kapatmak istiyorum : Değerli panelistlere, katkıda bulunan siz değerli dinleyenlere ve sabahtan beri sabırla bizi dinleyen değerli ve sevgili meslektaşlarıma gönülden teşekkür ediyorum. Bütün bu konuşulanlar özet halinde burada sunuldu. Detayları burada var ve gerçekten çözüm önerilerini ihtiva ediyor. Değerli Odamız, bugüne değin yaptığı başarılı çalışmalar yanında, bunu da bastırdığı zaman değerli panelistlerimizin çözüm önerilerini de hep beraber izleme imkânı bulacağız. O nedenle Mahir beye katılıyorum, konu çok geniş, detaylı olarak bunları belki daha alt gruplara bölerek ayrı ayrı incelemek en iyi sonucu verecek.

Efendim, saygılar sunuyorum ve oturumu burada kapatıyorum.

İKİNCİ OTURUM

PANEL

EROZYON VE ÇÖLLEŞMENİN SOSYOEKONOMİK BOYUTLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİNDE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN YERİ

BAŞKAN

Hayrettin KARACA
TEMA Vakfı Başkanı

PANELİSTLER

Doç. Dr. Orhan DOĞAN
Türkiye Toprak İlimi Derneği

Doç. Dr. Yücel ÇAĞLAR
Kırsal Çevre ve Ormancılık
Sorunları Araştırma Derneği

Sunay DEMİRCAN
Doğal Hayatı Koruma Derneği

Mustafa ÇELİKER
Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Doç. Dr. Ahmet SALTİK
TKV Kırsal Kalkınma Koordinatörü

Efendim, Ziraat Mühendisleri Odasının ve TÜBİTAK'ın beraberce düzenlediği bu Tarım Haftasında bu yılın, Toprak Yılı olarak ilan edilmesi inşallah hayırlara vesile olur ve topraklarımızın daha bereketli kılınması için elimize geçen böyle bir fırsatı kamuoyuna duyurmakta daha etkin çalışmalar olacağına inanıyorum.

Efendim, bu bölümde "Erozyon ve Çölleşmenin Sosyoekonomik Boyutları ve Çözüm Önerilerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri" konulu bu paneli açıyorum.

Osman bey, Oturum Başkanı olarak konuyu ilan ederken kendine bir 10 dakika ayırdı; acaba ben de ayırayım mı diye düşünüyorum; ama zamanın çok ilerlediğini de düşünerek çok kısa bir konuşmayla değerli panelist arkadaşlarıma söz vermek istiyorum.

Sivil toplum kuruluşlarının yeri nedir, Türkiye'nin çölleşmesinde, çoraklaşmasında ve yarattığı sosyoekonomik olaylarda yeri nedir? Sabahtan beri konuşulan ve artık ittifak haline geldiğine inandığım ve uygulamayla da netice alıp gördüğümüz bir olay var : Kamuoyu... Ondan başka hiçbir şifa yok bu işlere.

Sabahleyin de söylediğim gibi eğer bu toplantılarda bu mühendis arkadaşlarımızın değerli bilgilerini bir sepet içine koyun, bakın, ne kadar büyük bir emektir. Nasıl çalışmalar yapılmış yalnız bu düzeyde mi kalmış bakın, üniversitelilere bakın, o değerli hocalarıma, ülkenin bu sorununu dile getirmek için çırpınmışlar; yalnız, o düzey kalmamış, bakın, bu gün yeni üç dört tasarıdan bahsediliyor. Orman Bakanlığının çıkarmak istediği tasarılar gelince Türkiye'de ormanlarla alakalı 24 yasa çıkmış bugüne kadar, hiçbirisi ormanların lehine değildir. Hani yeni çıkacak da değil öyle bir haber aldık. Hani nerede o kamuoyu baskısı hâlâ devam ediyor bu oy gene oy oy oy o oy... Neler alıp neler götürüyor onun farkında değiliz. İşte Bütün mesele o oyu halletmek, evet kamuoyunun getirdiği bir ümit yaşıyoruz. Yani TEMA Vakfı, bugün bir ümit ama bir şey yapmadık hep kaçtık. Ama yaptığımız bir iş vardı : Toplumun hemen hemen büyük bir bölümüne erozyonu nedir ne değildir; erozyonla başımıza gelecek olan olay nedir, onu anlattık ve anlattığımıza da pişman olduk, çok pişman olduk. TEMA Vakfı şimdi işin içinden çıkamayacak bir yerde o kadar büyük bir katılım arzusu, o kadar bir destek, o kadar bir inanç güvence var ki, şaşırp kaldık. Demek ki, doğruyu söyleyince ve bir de arada bir çekinmeden söyleyince, hele Nihat Gökyiğit'ten habersiz konuşma imkânı bulduğumuzda o kadar, o kadar etkili oluyoruz ki, bir hatıramı anlatarak söz panelist arkadaşlarıma vermek istiyorum.

Büyük Millet Meclisine bir iki kişi gidiyoruz, böyle TEMA Vakfı olarak heyecanlıyız hepimiz. Sayın Nihat Gökyiğit gibi dialardan filan göstereceğiz. Saatleri dakikaları kendimize prova ediyoruz. İşte şu kadar saat dakika sana, şu kadar saat dakika bana falan diye çok heyecanlıyız. Ben bir ara dedim ki "hazır bu fırsat elime düşmüşken ben onu doğrusunu söyleyeceğim." Onlara çatıyorum bir süreden beri parlamenterlere "sizin yatacak yeriniz yok diyeceğim" diyorum. Nihat bey "sakın ha, sakın, sakın ha öyle bir şey söyleme çünkü biz bunlarla iş görüceğiz" diyor. Fakat "ben söyleyeceğim" diyorum. En nihayet oturduk, kalbura koyduk, eledik, üzerinde

bir şey kaldı; TEMA Vakfı kurucusu Nihat beyin süzgecinden geçirdik, “yatacak yeriniz kalmayacak” cümlesinde mutabık kaldık. Yoksa böyle bir şey söyleyecektim, orada mutabık kaldık.

Evet, işte TEMA Vakfı, biraz doğruları çekinmeden söyleyerek mi yoksa toplumun söylediği bir şeyler vardı, onları söyleyerek mi buraya geldik, bilmiyorum. Bugün bana soruyorlar “TEMA Vakfına üye olabilir miyim?” diye. “Oldun hatta şimdi” diyorum, “kimler üye, kaç üyeniz var?” diyorlar. Bir nüfus sayımı yapmadık ki, ben üyemizi söyleyeyim. Yeni nüfus sayımı yapılsın, ondan sonra üyemizi söyleyeceğim. Bugün doğandan, şu anda teneşire gitmeye hazırlanan herkese kadar her vatandaşım TEMA hareketi üyesidir. Bu kadar, bitti, hiç kimsenin malı değil, hepimizin. Hepimizin işte... Bir orada birleşebildiğimizden dolayı güçlü olduğumuza inanıyorum. Ve bu hatıralardan sonra paneli başlatıyorum, siz, arkadaşlarımızın konuşmasını takiben belki bir iki cümle de söylemek imkânı bana verilir. O şekilde toplantıyı açıyorum ve ilk sözü, Sayın Doç. Dr. Orhan Doğan’a veriyorum.

EROZYON VE ÇÖLLEŞMENİN SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNDE SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN YERİ

Doç. Dr. Orhan DOĞAN

*Türkiye Toprak İlimi Derneği
Başkan Yrd.*

Ünlü deniz bilimci Kaptan Jacques Cousteau bir yazısında “Ben doğduğumda, dünya nüfusu 1.3 milyardı ve bunun için 1000 yıl geçmişti. Şimdi 86 yaşındayım ve dünya nüfusu 5.8 milyar. Yiyecek açısından endişelenmiyorum ama, acaba insanlar içilebilir su bulabilecekler mi?” demektedir. Aslında sorun yalnızca içilebilir suyun bulunmasındaki endişeler yanında insanca yaşanabilir bir dünyanın da artık olmayacağıdır. Yılda 24 milyar ton verimli tarım toprağı erozyon ile kaybolan; karasal alanının % 30’unda çölleşme görülen; toplam 5 milyar 200 milyon hektarlık tarım alanının % 70’inde üretkenlik özelliklerini yitiren; yanlış tarımsal işlemler sonucu yılda 500 bin hektar arazisi çölleşen **YAŞLI DÜNYAMIZDA** 2050 yılında yaklaşık 10-12 milyar insan yaşayacaktır. Günümüzde 4 milyar insanın yıllık gelirin 1000 Amerikan Dolarının altında olduğu düşünülürse, yakın gelecekte arzulanan düzeyde beslenemeyenlerin yani kronik açlık çekenlerin sayısı hızla çoğalacak ve doğal kaynakları zengin ülkelere veya şehirlere doğru göçler giderek artacaktır. Yılda kişi başına 350 kg buğday tüketildiğine göre 2000 yılında 6 milyar insanı beslemek için 2.1 milyar ton buğday üretilmesi gerekecektir. Bazı kaynaklara göre ise 21. yüzyılın ikinci yarısından sonra 8 milyar insanın susuzluk çekeceği hesaplanmaktadır.

Ülkemizde de durum farklı değildir. Yılda 500 milyon ton toprak ve yaklaşık 9 milyon ton bitki besin maddesi erozyon ile yitirilmektedir. Kırsal alandan kentlere göç hızlanmakta, işsizlik, dolayısıyla açlık ve yoksulluk bir çığ gibi büyümekte ve Türkiye hızla çölleşmektedir. En acısı ise bunun farkında ve bilincinde olmamamızdır.

Devlet İstatistik Enstitüsü’nce yapılan tahminlere göre; ülke nüfusu 2000 yılına kadar % 6 artarak 67 milyona ulaşacaktır. Toplam 51 ilimize geri kalan 28 ilden göç çok önemli miktarda artacaktır. İki bin yılına kadar nüfusu % 44,4 artacak olan Adıyaman en fazla göç alan ilimiz olacaktır. En çok göç alacak ikinci ilimiz ise % 15.8 nüfus artışı ile Antalya olacaktır. En çok göç veren illerimiz ise sırasıyla Ardahan (%48.7) ile Tunceli (%25.2) görülmektedir. (Milliyet, 29.12.1996). Göçün yapısı incelendiğinde Güney Doğu Anadolu (GAP) projesinin uygulanmasındaki gelişmeye paralel olarak yöre illere yoğun bir göç olacağı ortadadır.

Bu göçlerin yaratacağı ise;

- Tarımsal üretimde azalma ve dış alıma bağımlılık
- Doğal kaynaklarda sürdürülebilirliğin yitirilmesi
- Kent dokusunda önemli ölçüde bozulmalar
- Çarpık kentleşme, kentlerde çığ gibi büyüyen işsizlik ve açlık sorunu ile bu sorunun getireceği sosyo-ekonomik çarpıklıklar.

- Büyük bir haslet olan bazı etik değerlerin yitirilmesi gibi istenmeyen konulardır.

Oysa Türk insanı “**sürdürülebilir insanca yaşam**” istemektedir. Bunun için de zaman yitirilmeden bölgesel ve ülkesel düzeyde insanca kalkınma stratejileri belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Bu nedenle Türk insanının ekonomik kalkınmasına ve gelecek nesillerin daha sağlıklı ve yaşanabilir bir Türkiye’de yaşamasına imkan veren kalkınma modellerinin uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu modellerin seçiminde doğal kaynaklarımızın korunması ve sürdürülmesi esas olmalıdır. Çünkü; “sürdürülebilir kalkınmanın amacı, bugünün ihtiyaçlarını ve beklentilerini, geleceğin ihtiyaç ve beklentilerinden ödün vermeksizin karşılamanın yollarını aramaktır”. Diğer bir ifadeyle yoksulluk ve az gelişmişlik sorunlarının çözülmesinde izlenecek yol, doğal kaynakların bilinçsiz tüketilmesi veya tahrip edilmesi olmamalı, tam tersine, ekosisteme uygun sürdürülebilir kalkınmayı güvence altına alacak **ekolojik kökenli ekonomik gelişmeler** olmalıdır.

Bu gelişmelerde, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesinde önemli görevler üstlenen gönüllü kuruluşlara çok ihtiyaç vardır. Çünkü gönüllü kuruluşlar özellikle kamuoyunun bilinçlendirilmesinde önemli bir rol oynayarak pek çok ülkede olduğu gibi tepki gösteren bir toplum yapısına kavuşmakta son derece etkilidirler. Amatör bir ruhla profesyonel eyleme yönelik çalışmalar yapması, yaptığı hizmetler ile devlete ışık tutması, toplumu yakından ilgilendiren kararların verilmesinde aktif görev alması, uluslararası ilişkilerde ülkelerini gereği gibi temsil etmesi, kalkınmanın gerçekleşmesinde etkin olması ve bu hizmetleri yaparken hızlı, kararlı, istekli ve korkusuz davranması gereken gönüllü kuruluşlar ülkemizde dernek ve/veya vakıf halinde hizmet vermektedirler.

Gönüllü kuruluşların katılımcı demokrasinin vazgeçilmez bir ögesi olduğu uluslararası ve ulusal platformlarda kabul edilmesine rağmen Türkiye’de arzulanan etkinliğe kavuştuğu söylenemez.

Nitekim Ankara’da 18-21 Eylül 1991 tarihlerinde toplanan I. Çevre Şurası’nda Çevre Politikaları Komisyonu’nun 15. önerisinde “Hükümet dışı gönüllü kuruluşlar, mali kaynaklar dahil olmak üzere her yönden desteklenmelidir. Bunların çevre ile ilgili kararların alınma süreçlerinden başlayarak, konu ile ilgili faaliyetlere aktif olarak katılmaları sağlanmalı, ulusal ve uluslararası düzeyde daha etkin olabilmeleri özendirilmelidir” ifadesi yer almaktadır.

Ayrıca, 28 Şubat-2 Mart 1994 tarihlerinde İstanbul’da toplanan II. Çevre Şurası’da; “Gönüllü kuruluşların çalışmalarını desteklemek, maddi katkılarda bulunmak, devlet ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini geliştirmek toplum ve çevre açısından büyük faydalar sağlayacaktır” kararı alınmıştır. Antalya’da 1996 yılı sonunda toplanan III. Çevre Şurası’nda da her halde gönüllü kuruluşların demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olduğu ve her yönüyle desteklenmesi gereği vurgulanmıştır. Yıl 1997, bugüne kadar somut bir gelişmenin olduğu, gönüllü kuruluşların herhangi bir şekilde desteklendiği söylenemez. Gönüllü kuruluşların ulusal ve uluslararası düzeyde daha etkin katılımlarının sağlanması için olumlu bir adım atılmamıştır. Kuvvetle muhtemeldir ki bundan sonra yapılacak şura toplantıları da diğerleri gibi görkemli açılışlarla başlayacak, coşkulu konuşmalarla devam edecek, komisyonlar toplanacak ve bir yığın uygulanamayan kararlar alınacaktır.

Oysa, Ülkemizin tükenmekte olan Toprak ve Su Kaynakları güzel sözler, görkemli toplantılar, eylemsiz ve ileriye yönelik olmayan çalışmalarla korunamaz ve kontrol altına alınamaz. Çünkü **sorun toprak ve su kaynaklarının korunması, idamesi ve geliştirilmesi için neler yapılacağı noktasını çoktan aşmıştır**. Erozyon ile mücadelede çölleşmenin önlenmesinde ve kırsal alandan kente olan ve önüne geçilemeyen göçün durdurulmasında gerekli teknik eleman ve bilgi yeterince mevcuttur. Noksan olan bu bilgilerin doğru ve etkin biçimde yönlendirilmesi ve siyasal partilerin konuya gerekli önemi vermeleridir. Zira sorun nelerin yapılması olayı değil, nasıl yapılması gereğidir. Ülke hızla çölleşirken, erozyonla mücadelenin, kesinlikle bir devlet politikası olması gerekirken, siyasi partilerin büyük bölümünün programında, toprak erozyonunun dolayısıyla çölleşmenin önlenmesi ve kırsal alandan kaçışın durdurulması konularına yeterli düzeyde rastlamak mümkün değildir. Bu nedenle siyasi partilerin programında yer almayan bu denli önemli sorunların toplumda yaratacağı sosyo-ekonomik bozukluklar doğal olarak giderek büyüyecektir.

Gelişen Ülkemizde çevre tahribatına, erozyona ve çölleşmeye savaş açan önemli gönüllü kuruluşlarımız arasında TEMA, Türkiye Toprak İlmî Derneği, Türkiye Çevre Vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Ormancılık ve Tabiatı Koruma Vakfı ve sayıları binleri bulan ve hemen hemen her ilde örgütlenmiş Çevre Gönüllüler Derneği saymak yeterli olacaktır. Doğayı korumaya ve çevreyi güzelleştirmeye yönelik büyük hizmetler veren gönüllü kuruluşların tüm işlevlerini burada açıklamak mümkün değildir. Ancak mensubu olduğum ve yönetiminde görev aldığım Türkiye Toprak İlme Derneği'nin merhum Prof. Dr. Kerim Ömer ÇAĞLAR'ın önderliğinde kurulduğu 1964 yılından 1996 yılı sonuna kadar yaptığı faaliyetleri özetlemekte fayda vardır.

Kuruluşundan bu yana Türk tarımının gelişmesine, tarıma gönül vermiş araştırma elemanlarının kaynaşmasına, toprak-su-gübre kaynaklarının korunmasına ve geliştirilmesine çaba harcayan Türkiye Toprak İlmi Derneği; Ülkemizin ekolojik farklılık gösteren yörelerinde iki yılda bir düzenlediği bilimsel toplantılarla ülke genelinde ve yöre özelinde üretici ve araştırmacıların karşılaştıkları sorunları bilimsel platformda tartışarak çözümlemeye çalışmaktadır. Yaklaşık 500 bilim adamı ve araştırmacı üyesi bulunan dernek, bugüne kadar toplam 14 bilimsel düzeyde ulusal ve uluslararası toplantı düzenleyerek ülke tarımının gelişmesine, tarımda modern teknolojilerin uygulanmasına, toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir biçimde gelişmesine büyük katkılarda bulunarak diğer kurum, kuruluşlarla işbirliğini sürdürmeye ve geliştirmeye devam etmektedir.

Günümüzde çok önemli ekolojik sorunlardan olan erozyon ve çölleşme konusunda gönüllü kuruluşlar neler yapmalıdır? Bunlar aşağıda belirtilen biçimde özetlenebilir;

- Kamu bilincinin uyanmasında faaliyet göstermeli;
- Hükümetleri harekete geçiren siyasal ve toplumsal baskıların ortaya çıkmasında öncülük etmeli;
- Kamu kuruluşlarının ulaşamadığı hedef gruplara ulaşarak; UNDP ile Dünya Bankası kaynaklarından yararlanmalı ve kırsal kalkınmaya, erozyonla mücadele ve kırsal alandan oluşan göçün önlenmesine yönelik program ve projelere destek sağlanmalı;

– Ulusal düzeyde; hükümetler, vakıflar ve sanayi ile işbirliğine girerek; planlama, denetleme ve değerlendirme konuları yanında proje uygulamalarında da etkin rol oynamalı;

– Uluslararası gönüllü kuruluşlar ile işbirliğine girmeli, hükümetler arası organizasyonlara daha etkin biçimde katılabilmeli;

– Mevcut yasaların ve uluslararası anlaşmaların sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde güçlendirilmesinde ve uygulanmasında etkin olmalı;

– Çevresel ve doğal kaynaklarla ilgili bilgilere ulaşma hakkına, çevreye dolaşısıyla doğal kaynaklara önemli etkisi olabilecek faaliyetlerde danışılma hakkına ve kararlara katılım hakkına sahip olmalı, hukuksal çarelere başvurabilmeli;

– Uluslararası kuruluşların [UNDP'nin Küresel Çevre Fon (GEF) Küçük Ölçekli Projeler Programı KÖPP] sunduğu finans imkanlarından yararlanarak, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesine yönelik öncelikli projeler hazırlamalı ve gerçekleştirmeli;

– Kamu kuruluşları ile çok yakın işbirliğine girmeli, ortak projeler üretmeli ve uygulamalarına katılmalıdırlar.

Burada bir parantez açmakta yarar vardır. Yukarıda gönüllü kuruluşların neler yapmaları gerektiğine değinildi. Acaba Türkiye'mizde gönüllü kuruluşlar ile kamu kuruluşları ve kamu ile ilişkileri nasıldır ? Ne gibi sorunları vardır? Bütün bu hususların ayrıntılı incelenmesinde yarar olmasına rağmen burada tartışmak imkansızdır. **Ancak, Türkiye'deki Çevre Gönüllü Kuruluşları ile İlgili Alan Araştırmasının Değerlendirilmesi** (Dinçer, M. 1995) isimli doktora tezinin bazı bulgularını burada özetleyerek, ülkemizde gönüllü kuruluşların durumu hakkında bilgi sunmakta yarar vardır.

Araştırmacı, 250 çevre gönüllü kuruluşuna gönderdiği ankete cevap veren 113 gönüllü kuruluşun anketini değerlendirmiştir. Bu verilere göre:

– Yurt dışı ile bağlantısı olanların sayısı yalnızca 21'dir.

– Çevre Bakanlığı, çalışmalarında gönüllü kuruluşları yeterince haberdar etmemektedir. (**Çevre Bakanlığı çalışmalarından sizi haberdar ediyor mu ?** sorusuna 20 evet; 50 hayır ve 40 bazen cevabı alınmıştır).

– Kuruluşların çalışmalarını yeterli bulanların sayısı, 20, yetersiz bulanlarınkı ise 90 dır.

– Dünyadaki en önemli üç çevre sorunu; **1. Doğal kaynakların yok olması; 2. Nüfus artışı ve 3. Nükleer kirlilik** olarak sıralanmaktadır.

– Türkiye'mizde de en önemli üç çevre sorunu sırasıyla; **Doğal kaynakların yok olması; Nüfus artışı ve kentleşme** olarak belirtilmektedir.

Bu bulguların çok sağlıklı olduğunu vurgulamakta yarar vardır. Dünyada'da, Ülkemiz de en önemli çevresel sorunların başında **doğal kaynakların yok olmasının** gelmesinin sayısız gerekçeleri vardır.

– Eğer insanımızı açlığa, susuzluğa, yoksulluğa ve göçe zorlayan, ekosistemi bozan erozyon ile yılda yaklaşık **500 milyon ton** verimli toprak yitiriliyorsa;

– Eğer taşınan topraklarla birlikte yılda **9 milyon ton** bitki bezin maddesi de kaybediliyor ve bunun değerinin en az **800 milyon Amerikan Doları**’na ulaştığı düşünülüyorsa;

– Eğer toplam arazimizin **% 73’ünde aşırı derecede erozyon** olduğu bilinmesine rağmen gerekli etkin ve ekonomik tedbirlerin alınması için hissedilir bir çaba harcanmıyorsa;

– Eğer erozyonun hızlanmaya başladığı 1950’li yıllardan bu bugüne kadar **57 milyon hektar erozyona maruz alanın ancak %6’sı kontrol altına alınabiliyorsa**;

– Eğer erozyon kaynağı olan mer’alarımızı, otlak ve yaylaklarımızı düzenleyen bir **mer’a kanunu, 1858 den bu yana, T.B.M.M.’den çıkarılamıyorsa**;

– Eğer sanayi ve kentleşme nedeniyle çok verimli tarım alanlarımızın elden çıkmasına dur denilemiyorsa;

– Eğer ekolojik şartlara göre optimum işletme büyüklüklerinin belirlenmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılamıyorsa;

– Eğer yerel, bölgesel ve ülkesel ölçekte arazi kullanım planlamalarının yapılmasına gidilemiyorsa;

– Eğer pazardan tüketiciye giden bir üretim planlaması uygulanamıyorsa;

– Eğer toprak ve su kaynaklarımızın, güncelleştirilmiş etüt ve envanterini yapabilecek çiftçileri eğitecek, tarla için geliştirme hizmetlerini yaygınlaştıracak, arazi toplulaştırmasını, havza amenajman ve sulama çalışmalarını yapabilecek güçlü bir kuruluşun tesisi hala düşünülüyorsa;

– Eğer kırsal alanlarda tarımsal sanayiye dönük teknolojik çalışmaya girilemiyor ve üretici birlikleri oluşturulamıyorsa;

– Kısacası hayati öneme haiz daha birçok soruna akılcı ve etkin çözümler getirilemiyorsa; Türkiye’imizde **doğal kaynaklar hızla tükenecek, çölleşme yaygınlaşacak ve kırsal kesim insanı şehirlere göçe devam edecektir.**

O halde gönüllü kuruluşlar, güçlenerek, birlikler oluşturarak ve teşkilatlanarak bu sorunların gündemde kalmasına ve çözümlenmesine yardımcı olmalıdır. Bunun için gönüllü kuruluşlar, kamu oyu oluşturmali, sorunların hükümetlerin değil, devletin bir politikası olmasını sağlamalıdır. Vakıf ve dernek şeklinde önemli hizmetler yapan gönüllü kuruluşların ortak ilkelerde birlikte çalışmaları; doğal kaynaklarımızın sorunlarını çözmede, erozyonu ve dolayısı ile çölleşme ve göçü önlemede çok başarılı olacaktır. Bunun somut örneği 1962 yılında **Konya Karapınar rüzgar erozyonu önleme çalışmalarında** yaşanmıştır. “Mazinin zümrüt **Karapınarı**” kerbela’dan farksız çöl haline gelmiş, yöre halkının ve yöneticilerin oluşturduğu **erozyonla mücadele derneği** nin girişimleri ve mülga **TOPRAKSU Genel Müdürlüğü**nün büyük çabaları ile yine eskisi gibi **Zümrüt KARAPINAR** halini almış, Yöre halkının erozyona duyarlılığı, halk-kamu yöneticilerinin işbirliği, zamanın parlamentosunu da harekete geçirerek, o zaman 13 bin nüfusun ve 2600 evin başka yere nakli önlenmiş, çöle dönüşen arazi yeniden kazanılmıştır.

Bu çalışma görüldüğü gibi, devlet ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasının toplum ve çevre açısından sağlayacağı faydayı ortaya koyan çarpıcı bir örnektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- DOĞAN, O. (1995) *Türkiye’de Toprak Kaynakları, Sorunlar ve Çözümler. Standart Dergisi*
- Çevre Özel sayısı. Yıl 34, Mayıs, 1995. sayfa 73-79 ANKARA.
- LEAN, G. (1996) *Gerçekçi Yaklaşım. TEMA Yayınları 9. İSTANBUL*
- Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu (1989) *Ortak Geleceğimiz. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı yayını. Çev.Belkıs ÇORAKÇI. Önder Matbaa ANKARA*
- DİNÇER, M. (1996) *Çevre Gönüllü Kuruluşları. Türkiye Çevre Vakfı Yayını, No:110 Önder Matbaa ANKARA.*
- Anonim, (1995). *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı. Türkiye Çevre Vakfı Yayını. 0011.62 Önder Matbaa ANKARA*
- Anonim, (1994). *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı. Türkiye Çevre Vakfı Yayını. 0011.51 Önder Matbaa ANKARA.*
- Milliyet (29/12/1996) 2000’e Göçerek Gireceğiz. *Ekonomik Bölümü. Milliyet Gazetesi. İSTANBUL.*

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ve TOPRAK EROZYONU ve ÇÖLLEŞMENİN ÖNLENMESİNDE İŞLEVLERİ

*"Türk derneği olmaz."
(Türk Atasözü)*

Doç. Dr. Yücel ÇAĞLAR
*Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları
Araştırma Derneği*

GİRİŞ

Toprak erozyonu ve çölleşme, artık, deyiş yerindeyse *"elle tutulup gözle görülebilen"* toplumsal, ekonomik ve kültürel sonuçlarına karşı çoğunlukla *"ekolojik sorunlar"* olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, özel olarak amaçlanmamış da olsa bu süreçlere yol açan toplumsal, ekonomik, kültürel ve dolayısıyla da siyasal dinamiklerin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır. Öte yandan yine böylesi bir yaklaşım, söz konusu süreçlerin önlenmesine yönelik çabaların doğru, gerçekçi, uygulanabilir stratejilere dayandırılabilmesini rastlantısal kılmaktadır. Toprak erozyonu sorununun Türkiye'de de henüz çözümlenememiş olması bu yöntemsel eksiklik (ya da yanlışlıktan) kaynaklanmaktadır. Sözgelimi, günümüzde toprak erozyonu ve çölleşme sorununun arazilerin;

- i) yanlış kullanılması,
- ii) yanlış işlenmesi,
- iii) bitki örtüsüzleştirilmesi,

iv) tarımsal girdilerin, özellikle de gübre, ilaç ve suyun yanlış kullanılmasının bir sonucu olarak gündeme geldiği ve önlenmesine yönelik teknikler (sözgelimi doğru toprak işleme tekniklerinin tarımsal girdilerin nasıl doğru kullanılabileceği vb) neler olduğu çoğunlukla bilinmektedir. Ancak arazilerin neden dirençle yanlış kullanıldığını, işlendiği, bitki örtüsüzleştirildiği, tarımsal girdilerin doğru kullanılmadığı; söz konusu önleyici tekniklerden neden gerektiğince yararlanılmadığı sorularına, üzerinde, çoğunlukla uzlaşmaya varılabilmemiş yanıtlar verilememektedir. Dahası, böyle bir çabaya gerektiğince girilmemektedir. Dolayısıyla da tartışmalar, çoğunlukla bilinenlerin yenilenmesi, sorunun yol açtığı (ya da açabileceği) yıkımlardan yakınılması düzeyini aşamamakta; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının olanaklarının artırılması ya da yeni kurum ve kuruluşların örgütlenmesi türünden teknik çözüm önerileriyle yetinilmektedir. Bu, bir kısır döngüdür ve artık, kesinlikle içinden çıkılmalıdır. Başka bir söyleyişle, söz konusu sorunun çözümlenmesinde temel, öncelikle yanıtlanması gereken soru, bu kısır döngüden nasıl çıkılabileceğidir.

Öte yandan, ülkemizde sayıları ve etkinlikleri giderek artan *"sivil toplum kuruluşları"* ve bu bağlamda da gönüllü örgütlenmelerin söz konusu sürecin durdurul-

ması, giderek, verimsizleşmiş tarım ve orman arazileri ile mer'aların yeniden verimli duruma getirilmesinde görebilecekleri işlevlere açıklık kazandırılması da yerine getirilmesi gereken bir başka zorunluluktur. Günümüzde moda bir söyleme dönüşen “sivil toplum kuruluşları” olgusunun da giderek özüne yabancılaşması belirtileri göz-önünde bulundurulduğunda bu zorunluluğun önemi kolay kavranabilecektir.

1. “Sivil Toplum” ve Sivil Toplum Kuruluşları

1980’li yıllarda Türkiye’nin gündemine gelen “yeni” kavramlardan birisi de “sivil toplum”, “sivil toplum kuruluşları” ve bu bağlamda da İngilizce kısaltmasıyla “NGO” olarak anılan “gönüllü kuruluşlar” ya da “hükümet dışı kuruluşlar” yahut da “devlet dışı kuruluşlar”dır. Öyle ki, toplumbilim, siyasetbilim ve yönetimbilim yönlelerinden birbirinden farklı olgu ve oluşumlara denk düşen bu kavramlara, çoğu zaman aralarındaki önemli farkların ayırdına varılmadan sıkça başvurulur olmuştur. Bu gelişmenin temel dinamikleri sorgulanmadığında söz konusu kavramların doğru olarak algılanabilmesi olanaksızdır.

“Sivil toplum” kavramının tarihsel olarak 19. Yüzyılın ikinci yarısına değin uzanan bir geçmişi vardır. Sözgelimi Hegel “sivil toplum”u *...aile ile devlet arasındaki aşamayı oluşturan alan*” olarak tanımlarken Marks; “...üretimin yapıldığı ve sınıfsal mücadelenin ortaya çıktığı ve sürdüğü alan” (CAHA 1994), Gramsci ise “...ideolojik hegemonya ve siyasal şekillendirmelerin gerçekleştirdiği alan” olarak (SARIBAY1992) açıklamaktadır. Sarıbay’a göre ise; “sivil toplumu modern toplumda devlete karşı anlam sistemi, tanımlama, değer, program geliştirebilecek yeterlilikte ekonomik, ideolojik ve örgütsel kapasiteye sahip olan sosyal grupların varlığı ile özdeş görmek mümkündür. Sosyal gruplar gerekirse resmi otoritenin politikalarını yeniden oluşturacak, değiştirecek ya da sınırlayacak gücü temsil etmektedir” (SARIBAY 1992). Belge’ye göre de “sivil toplum, toplumun devlet müdahalesine uğramayan ve kendi dinamiğini üretip bu dinamikle kendi özerkliğini koruyan alanları” olarak tanımlanabilir (BELGE 1989). Bu tanımlar ve açıklamalar temel alındığında sivil toplum olgusunun Batı’da yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir: Önce dinsel alanda ortaya çıkan “sivil toplum” hareketleri burjuvazinin aristokrasiye, işçi sınıfının da burjuvaziye karşı koyuşlarıyla yaygınlaşıp kurumsallaşarak günümüze ulaşmıştır. Günümüzde ise başta çevre sorunları olmak üzere çeşitli toplumsal, ekonomik, kültürel ve kimi alanlarda da siyasal olumsuzlukların aşılmasına yönelik olarak “NGO” ya da “sivil toplum kuruluşları” adlarıyla anılan örgütlenmeler aracılığıyla çeşitli biçimlerde sürdürülen hareketlere dönüşmüştür. 1992’de Rio’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Çevre Konferansı’nda benimsenen Gündem 21’de yer verilen şu ilke bu gelişmenin boyutlarını açıklıkla sergilemektedir.

“Sürekli ve dengeli kalkınma sürecine hükümet dışı örgütlerin aktif katılımı sağlanmalı; bu örgütlerin politika yapma ve karar verme sürecinden uygulamaya kadar her seviyede dahil edilebilmeleri için uygulanan resmi mekanizmaları gözden geçirmek üzere BM ve hükümetlerin katılımıyla yeni bir süreç başlatılmalı; hükümet dışı örgütlerin rollerini güçlendirmek üzere 1995 yılına kadar bu örgütler ve hükümetler arasında gerekli diyalog kurulmuş olmalı ve Gündem 21’in uygulanması faaliyetlerine ve Gündem 21’in revize edilmesine yönelik resmi mekanizmalara ve prosedürlere hükümet dışı örgütlerin aktif katılımı sağlanmalıdır.” (ÇEVRE BAKANLIĞI 1993).

1976 Yılında toplanan HABİTAT I'de alınan kararların gerektiğinde yaşama geçirilmemesinin hükümetlerin etkili olamamasıyla açıklanması ve "katılım" ile "merkeziyetçi yetkilerin en küçük birimlere kadar devredilmesi" yaklaşımının gündeme gelmesi; 1996 yılında İstanbul'da toplanan HABİTAT II'den sonra sonuç bildirgesi olarak benimsenen "İnsan Yerleşimleri Üzerine İstanbul Bildirgesi"nde aşağıdaki görüşe de yer verilmiş olması söz konusu gelişme yönünden anlamlıdır.

"Habitat gündeminin uygulanabilmesi için yerel yetkilileri en yakın ve asli ortamımız olarak kabul ederek ve her ülkenin yasal düzeni çerçevesinde demokratik yerel yetkililer vasıtasıyla merkeziyetçilikten uzaklaşmayı güçlendirmeliyiz. Bu çerçevede her düzeydeki hükümetlerin asli gereksinmesi olan saydamlığı, hesap vermeyi ve halkın ihtiyaçlarını karşılamayı sağlamalıyız. Parlamentolar, özel sektör, işçi sendikaları, hükümet dışı ve diğer sivil toplum örgütleri ile işbirliğimizi tam özerkliklerine saygı göstererek artırmalıyız."

Anlaşılabileceği gibi "sivil toplum", temelde, bir siyasal olgudur ve dolayısıyla da "sivil toplum kuruluşları", bu olgunun somut öğelerinden birisi olarak değerlendirilmelidir. Bu durumda, öncelikle "siyaset" kavramının ve sonra da her siyasal olguda olduğu gibi "sivil toplum kuruluşları"nın hangi durumlarda hangi sınıf ve katmanların yararına olabileceği ve/veya kullanılabileceğinin sorgulanması gerekmektedir.

Bilindiği gibi "siyaset", genel olarak; *devlet işlerine katılma ve devlet etkinliklerinin biçim, amaç ve içeriğini belirleme işi* biçiminde tanımlanmaktadır (OZANKAYA 1975). Ancak, toplumsal bir olgu olan "siyaset", doğallıkla tarihsel, sınıfsal ve olgusal olarak farklı biçimlerde algılanmış, tanımlanmış bir kavramdır. "Sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşları" tartışmaları bağlamında ele alındığında ise "siyaset", "bireylerin ulusal ve/veya uluslararası düzeylerle ilgi duydukları bir ya da bir kaç alandaki gelişmeyi, gerektiğinde devlete ve/veya uluslararası kuruluşlara ve anlaşmalara karşın ya da devletin, uluslararası kuruluşların ve anlaşmaların dönüştürülmesi ya da değiştirilmesini de hedefleyerek, tek başlarına ve/veya herhangi bir biçimde örgütlenerek yönlendirme ya da biçimlendirme çabası" olarak tanımlanabilir. Böylesi bir tanım, açıktır ki, "siyaset"i, yalnızca "siyaset particilik" olarak algılanmamaktadır. Siyasal particiliğe indirgenmiş bir "siyaset" anlayışı, gerçekte, gerek genel tanımı gerekse "sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşları" tartışmaları yönünden "siyaset" kavramının özüne yabancılaşmış bir yaklaşımın ürünü sayılabilir. Ne var ki, bu yabancılaşma son derece yaygındır ve alabildiğine de kurumsallaşmıştır. Öyle ki bu yabancılaşma, çoğu toplumda, siyasal partiler ile bu partileri herhangi bir biçimde destekleyen bireyler ve/veya topluluk ya da sınıflar arasındaki ilişkinin, sözelimi bir spor kulübü ile yandaşları arasındaki ilişki düzeyine indirgenmesine yol açmıştır. Bu nedenle, hangi alanda etkinlikte bulunuyorsa bulunsun, amacı ve biçimi ne olursa olsun "sivil toplum kuruluşları"nın, bu yabancılaşmanın ortadan kaldırılmasını da sağlayabilecek "siyaset" oluşumları değerlendirilmesi gerekmektedir. Son yıllarda bu oluşumları çeşitli biçim ve düzeylerde destekleyen Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar ile hükümetlerin "sivil toplum kuruluşları"na toplumun yönetiminde görece olarak daha etkili bir işlev verilmesi çabası da bu bağlamda değerlendirilebilir. Sözelimi, Dünya Bankası'nın 1989 yılı çalışma raporunda dile getirilen ve daha sonra Banka'nın gözettiği ilkelerden biri sayılan "iyi yönetme" söyleminde temel dayanaklardan birisi de "kamu işlerine katılan güçlü bir sivil toplumun geliştirilmesi"dir ve Peker'in belirttiğine göre

"kurumsal yapının geliştirilmesi etkinlikleri çerçevesinde anlam kazanan sivil toplumun oluşturulması, Banka'nın yaklaşımı açısından 'toplam kapasite tesisi' ya da 'kültürel ve toplumsal güçlendirme' olarak anlaşılır" (PEKER 1996). Bu eğilim çeşitli ülkelerde yansımaları bulmuştur doğallıkla. Sözgelimi Almanya'da iktisadi işbirliğinden sorumlu Bakanlığın "sivil toplum kuruluşları"na aktardığı kaynak 1970'de 118.6 milyon DM iken bu miktar 1985'de 470 milyon DM ve 1991'de de 668.2 milyon DM olmuştur (BRAND 1994).

Görüldüğü gibi gelişmeler, "siyaset" kavramına yeni bir içerik kazandırılması doğrultusundadır ve "sivil toplum kuruluşları" da bu sürecin temel öğelerinden biri olarak görülmektedir.*

2. Türkiye'de Sivil Toplum Hareketi ve Sivil Toplum Kuruluşları

"Sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşu" kavramları, Batı'daki anlamıyla, 1980'li yıllarda Türkiye'nin de tartışma gündemine girmiştir. Ancak ulaşılan aşamada Türkiye, "sivil toplum" hareketleri yönünden son derece olumsuz koşulların egemen olduğu bir ülkedir. Bu olumsuz koşullar üç temel kümede toplanarak incelenebilir:

i) **Siyasal iktidarlar "sivil toplum" hareketlerini "suç" sayma eğilimini sürdürmektedir:** Gerçekte, bu eğilimin, olgusal olarak, 12. Yüzyıla değin indirilebilecek bir tarihsel geçmiş vardır. Bu bağlamda Şeyh-ül-İşrak Suhreverdi'nin "İnananlar Topluluğu", 16 ve 17. Yüzyıllarda Çelebi Şeyh İsmail Maşuki, Hamza Bali, ve Sütçü Beşirağa; daha sonra esnaf örgütlenmeleri, ahi birlikleri, mason locası, Bektaşilik, Beşiktaş Cemiyet-i İlimiye, dahası Yeniçeri Ocakları deneyimleri sayılabilir (HATEMİ 'Tarihsiz'). Bu deneyimlerin çoğunluğunda önderlerin idam edilmesi ve 1857 tarihli "Ceza kanunname-i Hümayun"da derneklerin "yasak amaçla bir araya gelen kişi topluluğu" olarak tanımlanması bu dönemde "sivil" girişimlere nasıl yaklaşıldığını açıklıkla ortaya koymakta ve 1980'li yıllarda yeniden düzenlenen Dernekler Yasası'na egemen olan yaklaşımın tarihsel kökenlerine açıklık getirmektedir. İlk Cemiyetler Yasası'nın çıkarılmasının ve dernek kurma hakkı ve özgürlüğünün Kanun-i Esasi'ye konulmasının ancak 1909'da gerçekleşmesi de bu alandaki gelişmenin "hızı" konusunda fikir vermektedir. Öte yandan, 1961 Anayasası'nda "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir". Bu hak, ancak kamu düzenini veya genel ahlakı korumak için kanunla sınırlanabilir" biçiminde yer verilen dernekleşme; kamu hizmeti görenlere de tanınan sendikal örgütlenme haklarının on yıl içinde büyük ölçüde kısıtlanmış; daha sonra 1982 Anayasası ve bu Anayasa doğrultusunda yapılan yasal düzenlemelerle dernekleşme,

* Peker, Dünya Bankası'nın böylesi bir yaklaşımı yeğlemesinin nedenlerini şöyle açıklıyor: "Banka'nın faraziyesine göre yasa egemenliği çerçevesinde etkinlik gösteren, şeffaflık, bilgilenme ve medya özgürlüğünü sağlayan bir hükümetin verimlilik ve etkinliği, müteşebbislerin karar alma süreçlerine dahil edilmelerini sağlayacaktır. ... Banka'nın sivil toplum projesinin ikinci ayağıysa kamu hizmetlerini tüketenlerin etkin bir söz hakkına sahip olmalıdır; böylelikle ... kamu sektörünün verimliliği güvence altına alınabilecektir. Tüketicilerin etkili bir söz hakkına sahip olması hedefi, yerel düzeyde 'katılım' mekanizmalarının geliştirilmesinin yanı sıra özellikle yerel düzeyde kalkınmaya ilişkin karar alma sürecinin ademi merkezileştirilmesini gerektirir. ... Banka'nın sivil toplum projesinin üçüncü ayağını sosyal harcamaların yoksul grupları 'daha iyi hedefleyerek' yapılması bağlamında, yoksulların yerel cemaatler geliştirerek ve yerel kitle örgütleri desteklenerek güçlendirilmesi oluşturur."

sendikal ve mesleki örgütlenme haklarına yönelik kısıtlamanın kapsamı daha da genişletilmiştir. Şimdilerde yürürlükte bulunan, sözgelimi "Dernekler", 2821 sayılı "Sendikalar", 2822 sayılı "Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt", 6964 sayılı "Türkiye Ziraat Odaları Birliği", 6023 sayılı "Türk Tabipler Birliği", 6235 sayılı "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği" 1163 sayılı "Kooperatifler" yasaları ve bu yasalarda çeşitli zamanlarda yapılan değişiklikler, dernekleri "*yasal amaçla bir araya gelen kişi topluluğu*" sayan 1857 tarihli "Ceza Kanunname-i Hümayun"dan kalma bir bakış açısının ürünleri olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, yalnızca Dernekler Yasası'nın 5. maddesinde onuç başlıkta toplanan kısıtlamaların arasında"*....her türlü siyasal faaliyette bulunmak ve sendikalarla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya vakıflarla bu amaçla ortak hareket etme*" yasağına yer verilmiş olması, Türkiye'de, dernek türü "*sivil toplum*" örgütlenmelerinin içinde bulunduğu olumsuz koşulların boyutlarını açıklıkla ortaya koymaya yetmektedir. Yine bu yasanın 4 ve 39. maddelerindeki "*dernek kurma*" ve 16. maddesi de "*derneklere üye olma*" hakları ile ilgili yaptırımlar, Türkiye'de, "*sivil toplum*" örgütlenmelerinin etkenliğini kısıtlayıcı olumsuzluklar arasında sayılabilir.

ii) Türkiye'de örgütlü hareket etme geleneği yaygın değildir; örgüt kültürü olgunlaşmamıştır: "*Türk derneği olmaz !*" biçimindeki atasözünü haklı çıkaran bu olumsuzluğun aşılmasına yönelik kimi olumlu gelişmelere karşın bu gerçek, yaşamın hemen hemen tüm alanlarında gözlemlenebilmektedir. Sözgelimi, yukarıda "*sivil toplum*" hareketlerinin gelişebilmesini kısıtladığı belirtilen yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması ve/veya değiştirilmesine yönelik "*örgütlü*" çabalar gerektiğince, etkili değildir. Öyle ki yapı kooperatifleri ya da site ve apartman yönetimleri gibi kişinin öz çıkarlarıyla doğrudan ilgili alanlarda bile "*görevden kaçabilmek*" neredeyse övünç kaynağı sayılabilmektedir. Sendikaların hemen hemen yalnızca ücret artışları sağlamak amacıyla etkinlikte bulunması; sendikalı işçilerin siyasal iktidarların ekonomik ve demokratik haklarını kısıtlamalarına destek olabilen yöneticilerini değiştirme savaşımına girmemesi; üyelerin üyesi oldukları meslek örgütlerinin yönetimini ve dolayısıyla da çalışmalarını, kısıtlı sayıdaki özverili kişilere "*yıkabilmesi*"; meslek örgütü yöneticilerinin üyelerinin bilgi ve deneyim birikimlerini artırmak ve bu birikimi, başta yine üyeleri olmak üzere toplumun yararına sunabilmenin gerektiğince etkili yöntemlerini geliştirmek yerine son derece genel bir söylemle "*siyaset*" yapmakla yetinmeleri; seçmenlerin oy verdikleri siyasal partinin programını ve seçim bildirgelerini çoğunlukla okumaması, seçeceği mahalle muhtarını bile tınımaması; yurttaşların, seçimi kazanmış belediye başkanlarını denetleme çabasına girmemesi vb tutumlar, Türkiye'de örgütlenme bilincinin düzeyini açıklıkla ortaya koymaktadır.

Öte yandan Türkiye'de giderek yaygınlaştırılan küçükkentsoylu özelemler bireyleri bercilliğini pekiştirmekte ve dolayısıyla da örgütle, birlikte hareket etmelerini yerleşik bir geleneğe dönüşmesini güçleştirmektedir.

iii) "Sivil toplum kuruluşları"nın hak, yetki ve sorumluluk olarak katılabildikleri yaşama alanları son derece sınırlıdır: Kuruluş yasaları "*sivil toplum kuruluşları*"nı hemen yalnızca üyelerinin ekonomik ve demokratik haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik etkinliklerde bulunmalarına olanak vermektedir. Ancak, "*sivil toplum kuruluşları*", bu hakların tanımlanması ile ilgili karar süreçlerine bile, çoğunlukla, yetki ve sorumluluk olarak katılamamaktadır. "*Sivil toplum kuruluşları*"nın uğraşı alanları ile ilgili konulardaki gelişmelerin biçimlendirilmesi ve/veya yönlendirilmesine katkıda bulunabilmeleri ise tümüyle rastlantısaldır. Öyle ki "*çevrenin korunması*" gibi "global" etkinlik-

ler alanında bile “*sivil toplum kuruluşları*”nın bilgi ve deneyim birikimlerinden, yalnızca “*gerektiğinde*” yararlanılabilecektir. Gerçekten de, örneğin, “*Çevre Şur’ası Yönetmeliği*”nin 1. maddesine göre Çevre Bakanlığı, şur’ayla “...*gönüllü kuruluşların, meslek kuruluşları ile ilim ve ihtisas sahiplerinin fikir, bilgi ve tecrübelerinden faydalanmayı sağlamak*” amacındadır. Çevre Bakanlığı, “*sivil toplum kuruluşları*”nın Şur’anın “*davetli üyeler*”i arasında, “*kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, vakıf, dernek ve diğer kamu ve özel kurum ve kuruluşlardan en çok yirmibeş (25) üye*” ile katılmalarını uygun görmektedir. “*Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği*” ise “*ÇED Ön Araştırma Kontrol Listesi ve Değerlendirme Tablosu’nun İncelenmesi*”nde, “*İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu*”nda, ÇED’e konu etkinliğin izlenmesi ve denetlenmesinde, ÇED hazırlayabilecek kuruluşların çalışanlarının eğitilmesinde ancak “*gerekli görüldüğü*” ya da “*Bankacılıkça ihtiyaç duyulması*” durumlarında ve yalnızca meslek kuruluşlarına görev verilmesini sağlamaktadır. Ek olarak, Çevre Bakanlığı’nın kuruluşu ve görevleri ile ilgili 443 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 27. maddesinde tanımlanan “*Mahalli Çevre Kurulu’nda, Türkiye Odalar Birliği ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği dışında hiçbir “sivil toplum kuruluşu”na yer vermemektedir. Buna karşılık 3083 sayılı “Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Yasası” ile “Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik”, ne Türkiye Ziraat Odaları Birliği’ne ne de TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası’na herhangi bir yetki ve sorumluluk vermemektedir. 4122 sayılı “Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Yasası” ise 4. maddesinde “Kendilerine ait arazilerde veya tahsis yapılan, izin verilen, irtifak hakkı tesis edilen sahalarda bu kanun kapsamında ağaçlandırma ve erozyon kontrolü seferberliğine katılacak kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişiler ve yapacakları işler” sayılırken “Odalar, Meslek Kuruluşları, Birlikler, Sendikalar, Vakıflar, Dernekler, Spor Kulüpleri, Gönüllü Kuruluşlar ve Benzeri Teşekküller’e “Mülkiyeti kendilerine ait veya tahsis edilen sahalarda ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları” yapma görevini vermektedir. “Orman Arazilerinin Tahsisi Hakkında Yönetmelik” ise TMMOB Orman Mühendisleri Odası’na yalnızca tahsise konu devlet ormanı için hazırlanacak ağaç röleve planları, yerleşim planı ve fizibilite raporlarını “onaylama” sorumluluğunu bırakmaktadır.*

Kısacası; Türkiye’de, “*sivil toplum kuruluşları*”nın, alanlarının herhangi bir boyutuna ilişkin karar süreçlerine hak, yetki ve sorumluluk olarak katılabilmelerine olanak verebilecek koşullar, henüz gerektiğince oluşmamıştır. Oysa siyasal partilerin sivil toplum kuruluşlarına yaklaşımı, en azından programlarında ve seçim bildirgelerinde “sıcak” sayılabilecek niteliktedir. Örneğin, ANAP’ın 1995’de yapılan genel seçimler öncesinde yayımladığı “*Seçim Taahhütnamesi*” adlı belgesine göre; “*Devlet vatandaşla hükmeden yapısından çıkarılıp vatandaşın yönettiği devlet haline getirilecektir. Bu amaçla sivil toplum örgütlenmesine sağlık kazandırılacaktır.*” (ANAP 1995). DYP de seçim bildirgesinde “*sivil toplum kuruluşu*” yandaşı görünmeye özen göstermektedir. Yine son seçimler öncesinde yayımlanan seçim bildirgesine göre DYP; “*Yurttaşlarımızın örgütlenme hak ve özgürlüklerinden eksiksiz yararlanmalarını demokrasinin gereği ve güvencesi saymakta.... Bu nedenle Anayasada gerçekleştirilen değişikliklere paralel olarak dernek kurma hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkı ile ilgili yasaları da yeniden ele alma....*” sözünü vermektedir (DYP 1995). DYP’ nin “*sivil toplum kuruluşu*” yandaşlığı (!) çevre alanında daha da somutlaşmaktadır: “*Çevre politikalarına ilişkin karar alma, izleme ve denetleme süreçlerinde yerel inisiyatiflerin belirleyiciliğini sağlayacağız. Çevre konusundaki toplumsal duyarlılığı aktif ve bilinçli uygulamaya,*

sağlayacağız. Çevre konusundaki toplumsal duyarlılığı aktif ve bilinçli uygulamaya, katılıma sevk edecek tedbirleri alacağız.” (DYP 1995). Seçim bildirgesinde “sivil toplum kuruluşları”na yer veren siyasal partilerden birisi de CHP’dir. Seçim bildirgesinde “Siyasete katılımının ve örgütlü sivil toplum yapılanmasının önündeki engelleri kaldıracığını” belirten ve çevrenin korunması kaygısına görece olarak en ağırlıklı biçimde yer veren CHP “sivil toplum kuruluşları”na somut yaklaşımlarda da bulunmaktadır: “Sanayi politikalarını çevresel etki değerlendirilmesi eşliğinde uygulamaya koymaya özen göstereceğiz. Sivil toplum örgütlerinin de temsil edileceği Yüksek ÇED Kurulu’nu özerk yapıda oluşturacağız. Erozyonu önlemek için ulusal plan, sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde kararlılıkla uygulamaya koyacağız” (CHP 1995). MHP de “sivil toplumcu” bir söylemi benimsemektedir. Seçim bilgesine göre MHP; “Sivil toplum kuruluşları güçlendirilecektir. Millet’in devlet ile ilişkisinde önemli yer tutan, kişilerin grupların haklarını korumayı öngören; çevre, sağlık, bilim ve geleceğimizle ilgili önemli konuları üstlenen bu kuruluşlara etkinlik kazandırılacaktır. Sosyal yardımlaşma, dayanışma, suistimallere karşı mücadelede bu kuruluşların önemli rol oynamaları için gerekli ortam sağlanacaktır” görüşündedir. (MHP 1995). İP ve DSP ise, kavram olarak “sivil toplum kuruluşları”ndan söz etmemekle birlikte yurttaşların siyasete demokratik katılımını sağlamaya yönelik çeşitli düzenler öne sürülmektedir. Bu durumda, öncelikli sorun, “sivil toplum kuruluşları” söyleminin, deyiş yerindeyse kağıt üzerinde kalmasının nasıl önlenebileceği, başka bir söyleyişle de bir “demokrasi süsü” olmaktan nasıl kurtarılabilirdir.

1. Türkiye’de Toprak Erozyonu ve Çölleşmenin Temelleri

Bilindiği gibi Anadolu sekiz bin yıldır çeşitli uygarlıklara ve dolayısıyla da toplumsal oluşumlara ortam olmuştur. Bu oluşumların temel boyutlarını oluşturan yerleşme ve yaşama biçimleri ile ekolojik koşullar arasındaki etkileşim Anadolu’nun, başta tarım arazileri ile mer’alar ve ormanlar olmak üzere doğal kaynaklarını da çeşitli biçim ve düzeylerde etkilemiştir: Toprak erozyonu ve çölleşme bu sürecin, bir anlamda kaçınılmaz sonuçları olarak değerlendirilebilir. Bu sonuçlara yol açan temel dinamikler şöylece sıralanabilir:

i) Yeryüzü biçimleri ve toprak özellikleri erozyon ve çölleşme süreçleri için uygun ortamlar yaratmaktadır: Atalay’a göre “ülkemizin üçte ikisini % 15’ten fazla eğimli araziler oluşturmaktadır. Bunun yanında doğal dengenin bozulduğu eğimli alanlarda aşınmaya son derece müsait olan ve yer yer oyuntularla parçalanmış volkanik tüf ve piroklastik maddeler; kumlu milli Neojen ve kumlu, killi, milli ve kireçli tabakaların ardalanmalı olarak sıralandığı Mesozoyik ve Eosen fişleri; pekişmesi zayıf çeşitli depolar ile bünyesine su aldığı kolayca eriyen tuzlu-jipsli ve alkali araziler ile toprak örtüsünün tamamen süpürülmesiyle kayalıklar halinde beliren silis nisbeti fazla olan metamorfik ve volkanik kütieler ile aşırı bazik alanlar vs. bulunmaktadır.” (ATALAY 1989). Bu yapısal özelliklerinin yanı sıra iklim koşulları toprakların aşınması ve taşınmasını kolaylaştırmaktadır.

ii) Toplumsal çatışmalar uygun olmayan arazilerin yerleşime ve tarıma açılmasına yol açmıştır: Başta dinsel kökenliler olmak üzere ekonomik ve siyasal çatışmalar, göçler, yerleştirmeler ulaşımı görece olarak güç yerlerin, ormanların ve mer’aların yerleşime ve dolayısıyla da tarıma ve hayvancılığa açılmasına neden olmuştur. Yüksek eğimli bu yerlerdeki orman ve mer’a arazileri, hemen hemen hiçbir toprak koruma önlemi alınmadan tarım arazilerine dönüştürülmüştür.

iii) Mülkiyet biçimi arazilerin “sürdürülebilir” anlayışla kullanılmasını güçleştirmiştir. Mülkiyeti imparatorlarda/padişahlarda kalmak üzere kullanma/kullandırma hakları beylere/derebeylerine/tımar sahiplerine bırakılan arazilerin gerektiğinde geri alınabilir bir düzen içinde köylülerce işlenmesi tarımsal etkinliklerin verimileştirilmesine yönelik önlemlerin alınmasının yanı sıra toprak koruma kaygısının duyulmasını engellemiştir.

iv) Özellikle Türklerin Anadolu’ya akınıyla birlikte yaygınlaşan göçebe hayvancılık geleneği bitki örtüsünün, ormanların ve mer’aların zarar görmesine neden olmuştur. Tunçdilek’in de belirttiği gibi “Türkiye’de bio-klimatik faktörlerin herbir yükselti kademesi üzerindeki bitkilerin yeşerme ve kuruma devrelerinin ayrı olması çeşitli yükselti zonlarını kapsayan doğanın farklı karakteri bu ortam koşulları üzerinde tam nomadizme (konargöçerliğe-YÇ) dayanan bir hayvancılığın gelişmesine yol açmıştır.” (TUNÇDİLEK 1978). Bu gelenek, yerleşik toplumluklarda da köy yakınlarındaki mer’a ve ormanlarda sürdürülmüştür.

v) Toprağı “Ana” olarak algılayan bir kültür oluşamamıştır. Özellikle Türklerin göçünden sonra toprak, Anadolu’da, ne Aşık Veysel’in algıladığı biçimde “sadık yar” ne de Nazım Hikmet’in tanımladığı biçimde;

*“En yumuşak, en sert,
en tutumlu, en cömert,
en seven,
en büyük, en güzel kadın.”*

olarak algılanmamıştır. Şimdilerde de, çoğunlukla toprak-arazi özdeşliği kurulmakta; araziler, yalnızca, başta tarım dışı kullanımlar olmak üzere çeşitli kullanımın biçimleri yönünden değişim değeri olan bir “doğal kaynak” olarak değerlendirilmekte; mülkiyetini einde bulunduran kişi ve/veya kurum ve kuruluşların istedikleri gibi kullanmalarına hiçbir kısıtlama getirilmemektedir.

vi) Köylülüğün “tasfiyesine” yolaçabilecek dinamikler engellenmeye çalışılmış; bu amaçla Hazine arazileri ile mer’aların ve ormanların yanlış, rastgele kullanılması engellenmemiş; dahası, siyasal kaygılarla özendirilmiştir. Topraksızlaşma, nüfus artışı, verimlilik azalması vb. nedenlerle ortaya çıkan “köyden kente göç” olgusunun yolaçabileceği toplumsal kargaşaları “köylünün köyünde tutulması” yoluyla önlenmesine yönelik yaklaşımın en kolay, en maliyetsiz ve kısa dönemde de en sakıncasız yolu olarak mer’aların ve orman arazilerinin tarıma ve hayvancılığa açılmasına, sınırsızca kullanılmasına, deyiş yerindeyse göz yumulmuş; bu doğrultuda anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmıştır.

vii) Toprak koruma ve arazi iyileştirme çalışmaları gerektiğince yaygınlaştırılmamış ve etkenleştirilememiştir. Yakın zamanlarda 1961 ve 1982 Anayasalarında devlete kimi yükümlülükler getirilmiş olmasına karşın yalnızca kimi devlet kuruluşlarının açılıp kapanmasıyla yetinilmiş ancak, arazi sahipleri ile birlikte meslek örgütleri ve gönüllü kuruluşları da kapsayan etkili örgütlenmeler gerçekleştirilmemiş, bu amaçla kullanılmak üzere gerektiğince kaynak ayrılmamıştır.

viii) Tarımsal üretimde verimliliği artırmaya yönelik devlet desteği (eğitim, kredi, sübvansiyon vb.) toprakların korunmasını da kapsamamıştır. Çoğu zaman siyasal beklentilerle işletilen devlet desteği uygulamaları sırasında, verimliliğin sürdürülebilir biçimde artırılmasının ve/veya korunmasının sağlanması hedeflenmemiş; yalnızca, ne pahasına olursa olsun “verim”in artırılması amaçlanmıştır.

Türkiye gibi, ekolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel yönlerden hem dikey hem de yatay olarak son derece büyük değişkenlikler gösteren bir ülkede bu dinamiklerin farklı yörelerdeki ve dönemlerdeki etkinliği de farklı düzey ve biçimlerde olmuştur ve olmaktadır. Bu nedenle, sorunun köklü çözümü için yersel ve dönemsel olarak dinamik, bütüncül yaklaşımların yapılması gerekmektedir.

3. Sonuç ve Çözüm Önerileri

Toprak erozyonu ve çölleşme süreci, Türkiye’de de ekolojik koşulların yanı sıra ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal oluşumların sonuçlarından birisidir ve dinamik bir süreçtir. Bu gerçeğe karşın **i)** bu oluşumların dinamik ve bütüncül bir çözümlemesi yapılmamakta; **ii)** sürecin durdurulmasına yönelik çalışmalar ağırlıklı teknik düzeyde yürütülmekte; **iii)** yurttaşların çalışmalara işlevsel katılımı son derece sınırlı düzeylerde kalmakta; **iv)** çiftçilerin desteklenmesine yönelik uygulamalar sırasında toprak ve su kaynaklarının korunmasına yönelik koşullar getirilmemekte ve dolayısıyla da kalıcı sonuçlar alınamamaktadır.

Öte yandan; **i)** “*buyurgan devlet*” söylemi, yurttaşlar arasındaki etkisini sürdürmekte, “*demokratik devlet*”, yalnızca sınırlı sayıda yurttaşın özlemi olmaktan öteye geçememekte; **ii)** “*örgütlülük*”, bireyin özçıkartlarıyla kısa dönemde de doğrudan ilgili alanlarda bile temel gereksinme olarak algılanmamakta; **iii)** “*siyaset*” yapmak, “*particilik*” dahası “*lidercilik*” düzeyine aşamamakta; böyle iken yurttaşlar, yandaşı oldukları siyasal partileri programlarını bilmeden destekleyebilmekte; **iv)** “*sivil toplum kuruluşları*” moda bir söylem olmaktan öteye geçememekte; yaşamın hemen hemen hiçbir alanında hak, yetki ve sorumluluk alamamakta; alabildikleri kısıtlı alanlarda da gereğini yapabilecek bir söylem, yöntem geliştirip gerektiğinde üretken olamamaktadır.

Böylesi koşullarda toprak erozyonu ve çölleşme sürecinin durdurulabilmesi için, iki boyutlu bir çalışmanın eşanlı olarak yürütülmesi gerekmektedir:

i) Kültür ve Tutum Değişikliği:

Toprak erozyonu ve çölleşme, toprak ve su kaynaklarının kullanımıyla doğrudan ilgili kesimlerin toprağı algılama biçimlerinin yanlış, bilgi ve bilinç düzeyinin eksik olmasının bir sonucudur. Bu yanlışlık ve eksiklikler, toprak ve su kaynaklarının yönetimine ilişkin kararların da eksik ve yanlış olmasına yol açmakta; doğru kararların da kalıcı sonuçlar vermesini engellemektedir. “*Sivil toplum kuruluşları*”, öncelikle, bu yanlışlık ve eksikliklerin giderilmesine yönelik etkinliklerde bulunmalıdır. Ancak, “*sivil toplum kuruluşları*” bu doğrultudaki çalışmalarını, ilgili kararların alınma süreçlerine gerekli hak, yetki ve sorumluluklarla katılmaları ve işlevlerini etkili biçimde yapabilmeleri için bunları gerektiğinde donatılmaları sağlanmalıdır.

ii) Yatırım Çalışmaları:

Türkiye’de toprak erozyonu ve çölleşme düzeyi, herhangi bir “*sivil toplum kuruluşu*”nun ve/veya yerel örgütün tek başına durdurabileceğı boyutları aşmıştır. Kaldı ki, bu doğrultudaki çalışmalar, çoğu yörede büyük ölçekli yatırımları gerektirecek niteliktedir. Devletin ilgili kurum ve kuruluşları yeterli araç-gereç, personel, bilgi ve deneyim birikimine sahiptir. Bu bağlamda sorun, gerekli yatırımların yapılmasını sağlayabilecek büyüklükte kaynağın bu çalışmalara ne denli aktarabileceğidir. Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullarda siyasal iktidarların sahip oldukları kaynakları kendiliklerinden bu çalışmalara tahsis etmeleri gerçekçi bir beklenti değildir. Yaygın ve egemen söylem

Türkiye’de “devletin küçültülmesi”dir. Oysa, sözgelimi devlet harcamaları, Türkiye’de, gerçekten de “büyük” değildir. Örneğin Türkiye, OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, devlet harcamalarının ulusal gelire oranı yönünden % 23.8’lik payla 11. sırada yer almaktadır. Bu oran Yunanistan’da % 66.3, Hollanda’da % 51.6, İtalya’da % 49, Fransa ve İsveç’te % 42.4, Portekiz’de % 40.8, Avusturya’da % 39.6; İngiltere’de % 36.3, İspanya’da % 34.2 ve Almanya’da da % 29.3’tür (YELDAN 1996). Bu bağlamda tartışılması gereken sorun devletin hangi alanlarda küçültüleceğidir ki, bu da, temel de siyasal bir sorundur. Devletin toprak erozyonunun ve çölleşmenin önlenmesi çalışmalarına ayırabileceği kaynağın büyüklüğü de ancak bu doğrultuda yapılacak siyasal savaşımın etkenliğine koşut olarak değişebilecektir. Başka bir söyleyişle, ancak toprak erozyonu ve çölleşmenin önlenmesi sorununun da siyasete içselleştirilmesiyle oluşacak etkili bir kamuoyu baskısı, bu büyüklüğün yeterli düzeyde olmasını sağlayabilecektir. “Sivil toplum kuruluşları”, böyle bir kamuoyunun oluşturulması işlevini üstlenebilir.

Bu iki boyuttaki çalışmaların tek tip örgütsel yapıya ve donanımına sahip “sivil toplum kuruluşları” tarafından gerektiğince etkili biçimde yürütülemeyeceği açıktır. Bu nedenle, toprak erozyonu önleme ve arazi iyileştirme çalışmalarına işlevsel olarak katılacak “sivil toplum kuruluşları” için görecekları işlevler, etkinlikte bulunacakları yöreler ve öncelikle yönelecekleri toplumsal kesimler özelinde en uygun örgütlenme biçimi ile donanımların nitelik ve niceliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu, devlet ve üniversitelerin yanı sıra “sivil toplum kuruluşları” tarafından da yerine getirilebilecek bir gerekliliktir. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yer verilen “...erozyonla mücadele hızlandırılacak ve kapsamı yaygınlaştırılacaktır. Bu konuda devletin alacağı tedbirlerin yanı sıra gönüllü kuruluşların aktif çalışmalarına destek verilecektir” (DPT 1995). hedefinin gerçekleştirilebilmesinin öncelikli koşulu da bu gereğin eksiksiz olarak ve zamanında yerine getirilmesidir. Bu gerek yerine getirilmediğinde “sivil toplum” hareketinde gözlemlenmekte olan olumlu gelişmelerin bir süre sonra son derece sınırlı düzeyde kalıcı etkiler yaparak gündemden çıkması kaçınılmaz olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- ANAP** (1995); *Anavatan Partisi 24 Aralık 1995 Seçim Taahhütnamesi, "Bu İş Biz Çözeriz"*, Ankara.
- ATALAY, İbrahim** (1989); "Türkiye'de Kırsal Yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerindeki Etkileri", *Coğrafya Araştırmaları*, Cilt 1, Şubat, Sayı 1; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu; Ankara.
- BELGE, Murat** (1989); *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- BRAND, Ulrich** (1994); "Hükümetdışı Örgütler "Global Sivil Toplumun Temsilcileri" mi?", (Çeviren Tanıl Bora), *Birikim*, Sayı 65, İstanbul.
- CAHA, Ömer** (1994); "Feminizm ve Sivil Toplum", *Birikim*, Sayı 59, İstanbul.
- CHP** (1995), *1995 Seçim Bildirgesi, Türkiye'yi Çağdaş Dünyaya Biz Taşıyacağız;*
- Çevre Bakanlığı** (1993); Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), Ankara.
- DPT** (1995); *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*, Ankara.
- DYP** (1995); *Hedef 2000'ler; Tek Çözüm Çiller*; Ankara.
- HATEMİ, Hüseyin** (Tarihsiz); "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Derneklerin Gelişimi", *Tanzimatta Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayını, Cilt 1, İstanbul.
- MHP** (1995); *Seçim Beyannamesi, 24 Aralık 1995*, Ankara.
- OZANKAYA, Özer** (1975); *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- PEKER, Ayşe-Tatar** (1996); "Dünya Bankası: "Büyüme Söylemi"den İyi Yönetme Söylemine", *Toplum ve Bilim*, 69, Bahar; İstanbul.
- SARIBAY, Ali Yaşar** (1992); "Türk Siyasal Kültürünün Yeni bir Sembolü: Sivil Toplum", *Birikim*, 38/39, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, Necdet** (1978); *Türkiye'nin Kırsal Potansiyeli ve Sorunları*, İÜ Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.
- YELDAN, Erinc** (1996); "Kamu Açığı Bilinçli Yaratıldı", *Cumhuriyet Ekonomi*, Sayı 9, 23 Aralık 1996.

SU KAYNAKLARININ YÖNETİMİ VE KORUNMASINDA HÜKÜMET DIŞI ÇEVRE KORUMA KURULUŞLARININ ROLÜ

Sunay DEMİRCAN

*Doğal Hayatı Koruma Derneği
Kızılırmak Deltası Proje Koordinatörü*

GİRİŞ

Hava, su ve toprak. Yaşamın bu üç temel ögesi o denli iç içedir ki, canlı sistemi için vazgeçilmezliklerini korudukları gibi, birbirleri arasındaki kan bağı da içtikleri su ayrı gitmeyen ikiz kardeşlerin ötesindedir.

Bunların içinde su hava ile birlikte yaşam için en önemli kaynak olarak kabul edilir. Havaya göre suyun çok daha somut bir varlık olması, belki de en önemlisi yönetilme seçeneklerinin olanaklarının bulunması su ve su kaynaklarının yönetilmesi-korunması gibi düşünceleri son zamanlarda gündemimize yerleştirmiştir.

Oysa su kaynaklarının yönetimi ve korunması gibi neredeyse bir ülkenin ulusal dış ilişkiler politikasının belirlenmesinden de güç ve o denli de karmaşık bir konunun çözümüne uzaklığımız, daha başlangıçta, tanımlarda ve ifadelerde ortak bir dil oluşturma becerisinden yoksun oluşumuzda ortaya çıkmaktadır. Su kaynakların tanımı, işlevleri, önemleri ve kullanım biçimleri konusunda neredeyse tüm ilgi grupları farklı yaklaşım içindedirler. Dolayısıyla çözüm önerilerini tartışmadan önce ortak bir anlayışın geliştirilmesi gerekliliği vardır. Bu tebliğimde bu ortak anlayışın ne olabileceği ve bu konuda gönüllü çevre koruma kuruluşlarına ne gibi roller düştüğünü anlatmaya çalışacağım.

Sulakalanlar

Su kaynakları denildiğinde aklımıza hemen sulakalanlar gelmektedir. Deniz sularının da bir bölümünü kapsayan ve yeraltı sularının başlıca besleyicisi konumundaki sulakalanlar tarih boyunca insan yaşamında her zaman önemli rol oynamışlardır. Uygarlıkların sulakalanlar çevresinde yeşermesi, insanların, hatta canlıların var olmalarından itibaren suya olan gereksinimlerinin değişmediğini göstermektedir. Nil havzası ve Fırat-Dicle nehirleri arasında uzanan Mezopotamya'da akarsular insanların buralarda yerleşmesi için en önemli nedendi. Yine bölgelerde yaşayan toplulukların zenginleşmesi ve zamanının en uygar toplumları olmaları suyu kullanmaları sayesinde. İnsanlar sulakalanlardan faydalandıkları kadar da korkmuşlar, çekinmişler ve tapınmışlardır. Mezopotamya'daki kavimlerin en büyük düşmanları sel olsa gerekti. Tropikal ormanlarda vahşi hayvanlardan korkulurken, kimi bölgelerde de sivrisinek aniden binlerce kişinin ölümüne neden olmuştu. Eski Amisos sikkelerinden birinin bir yüzünde pençeleri ile kaptığı Yunus ile uçan Deniz Kartalı figürü işlenmiştir ki bu da insanların sulakalan canlılarından ne denli korktuklarını ve etkilendiklerini göstermektedir.

Sulakalan nedir?

“Sulakalanları” terimi bir dizi ortak özelliğe sahip geniş bir yelpazedeki, karasal ve denizsel yaşam ortamlarını bir araya getirir. Sulakalanlar için pek çok tanım olmakla birlikte bunlar içinde en geniş kapsamlısı ve ortak kullanıma sahip olanı Ramsar Sözleşmesi tanımıdır; “Doğal veya yapay; sürekli ya da mevsimsel; tatlı acı ya da tuzlu, durgun ya da akan su kütleleri, bataklıklar, turbalıklar ve gelgitin çekilmiş anında derinliği altı metreyi aşmayan deniz sularıdır”. Bu genel kabul gören tanımın yanı sıra çeşitli ülkelerde sulakalanların 50'nin üzerinde tanımı vardır. Bunların pek çoğu ulusların kendi yasaları ve coğrafik konumları ile ortaya çıkmıştır. Örneğin gelgit bölgesinde deniz sularının çekildiği andaki derinlik Hollanda da 25 metre olarak kabul edilmiştir. Fransa'da ise toprağın su ile doygunluğu ve toprak üstü bitki örtüsünün “su olmasa dahi” sucul bitkileri barındırması ve yılın en az bir döneminde alanda sucul bitkilerin bulunması koşul olarak kabul edilmiştir. Sadace ABD'de eyaletler arası ve kuruluşlar arası değişen pek çok sulakalanlar tanımı vardır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi uluslararası ortak bir dil oluşturmak amacı ile Ramsar tanımı tüm taraf ülkelerce kabul görmüştür. (Günümüze dek 83 ülke, yaklaşık 670 sulakalanla RAMSAR sözleşmesine katılmıştır. Bu sulakalanların toplamı ise 43.541.914 ha'nın üzerindedir).

Sulakalanlar göçmen kuşların uluslararası rotaları üzerinde kuşların dinlenmeleri ve beslenmeleri için yaşamsal önem taşıyan ekosistemlerdir. Pek çok sulakalan içerdikleri biyolojik çeşitlilik, özgün ve ender olmaları gibi özelliklerinden dolayı uluslararası öneme sahiptir. Bu nedenle çevremizdeki bir kaç sulakalanın kaybı sadece bölgesel veya ulusal bir takım ekolojik değerlerin kaybı olarak algılanmamalıdır. Sulakalanlar gibi uluslararası doğal değerleri barındıran (göçmen kuşlar) ve işlevlere sahip olan ekosistemlerde kayıplar, mutlaka uluslararası boyutlarda değerlendirilmelidir.

1980'li yıllara kadar sulakalanlar yararsız olarak kabul edilmişler ve tarım, sanayi veya yerleşim alanları açmak amacıyla kurutularak ya da doldurularak büyük oranda yok edilmişlerdir. Ancak 1980'lerden sonra yapılan araştırmalar sonucunda yağmur ormanlarından sonra, sulakalanların birim alanda en fazla organik madde üreten ekosistemler olduğu ortaya çıkmış ve artan çevre bilincinin de etkisiyle sulakalanların korunmaları yönünde girişimler başlatılmıştır. Türkiye'de sulakalanların korunması yönünde çalışmalar ancak 1990'lı yılların başında başlamıştır. Ülkemiz Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu dışında Avrupa'da ve Ortadoğu'da en geniş sulakalanlara sahip ülkedir. (TÇV-Türkiye'nin Sulak Alanları). Ancak pek çok nedenden dolayı, Türkiye'de son 30 yılda 200.000 hektar dolayında sulakalan kurutularak yok edilmiştir. (Çevre Bakanlığı-Türkiye'nin Kuş Cennetleri). Amik, Kestel, Gavur, Emen, Suğla, Simav, Efteni gölleri bu arada kurutulan sulakalanlardan bazılarıdır.

Sulakalanların önemleri ve işlevleri

Taşkın-erozyon kontrolünden, besin maddesi alıkoyma-sediment tutulması-na, yeraltı suyunun beslenmesinden, su döngüsünün oluşumuna kadar sulakalanların çoğu gözle görülmeyen, fakat son derece önemli olan işlevleri vardır. Bu işlevlerin yanı sıra sulakalanlar doğrudan, dolaylı, alternatif ve potansiyel önemlere de sahiptirler. Balıkçılık, hayvancılık, tarım, kullanma suyu sağlaması, ulaşım, yerleşim

alanı oluşturma, sosyo-kültürel önem bunlara örnek olarak sayılabilir. Sulakalanlar sahip oldukları bu özellikleri nedeniyle gerek çevresinde yaşayan ve kaynaklarını kullanan insanlara ve içinde bulunduğu ekosisteme destek verirken, diğer taraftan da ekolojik ve ekonomik önemleri nedeniyle, bölgesel ve uluslararası öneme de sahiptirler.

Sulakalanlara farklı yaklaşımlar

Sulakalanlar bu gün halen pek çok grup tarafından “ işe yaramayan, bataklık, sivrisinek kaynağı alanlar” olarak görülmektedir. Bu nedenle de sulakalanların kurutulması ve yok edilmesi yönünde gerekli tüm girişimlerde bulunmaktadır. Bu geleneksel anlayış ne yazık ki başta Ziraat Fakültelerimiz olmak üzere pek çok bilimsel kuruluştaki terkedilmemiş, aksine her yeni öğretim proqramında yeniden gündeme alınmaktadır. Bu görüşün bir sonucu olarak da; Budur gölü yanında havaalanı yapılmaya başlanmış, Yeşilirmak, Sakarya, Çukurova deltaları kurutulmuş tarıma açılmış, akarsular devasa barajlarla dizginlenmiş, Manyas ve Beyşehir gölleri sulama suyu için rezervuar olarak kullanılmışlar, nehirler “nasıl olsa bu sular denize akıyor” mantığı çerçevesinde satılmaya başlanmıştır. Bu gibi pek çok planlama “su kaynaklarının yönetimi” adı altında ya da bu atıl (!) alanların değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır.

Yanlış tarım politikaları sonucunda pek çok önemli sulakalan kurutulmuş ve tarım alanı haline getirilmişlerdir. Bu gibi planlamalarda ekonomik analizler hep ortamdanda elde edilecek verim ile ölçmüştür. Oysa doğal alanlarda yapılan ekonomik analizlerde bir çevre faktörü artık hesaba katılmaktadır. Yani amik gölünün kurutulmasıyla elde edilen tarımsal gelir artışından, o bölgede yaşayan Yılanboyun adındaki kuş türünü ortadan kaldırılmasıyla, o kuşu ya da kuşun ekosistemini yeniden oluşturmanız için gereken maliyet karşılaştırılmalıdır. Doğal, tarihsel ve kültürel miraslarda ekonomik analizlerin yapılması bu nedenle son derece güçtür. Nasıl Kapadokya'daki kültürel mirasımızın değerini biçemezsek, aynı gerekçelerle Sultansazlığı'nın değeri de biçilmeye çalışılmamalıdır, tıpkı Topkapı Sarayı, Nemrut ve Efes harebelerinde de yapamayacağımız gibi. Toprak ve su kaynaklarımız sürekli “birim alandan en yüksek ürünü alma” çabası peşinde koşan insanlarca hor kullanılmakta ve tüketilmektedir. Bu kaynakların tüketilmeden, akılcı kullanımları yönünde çabaların ise daha epeyce uzağında olduğumuz bilinmektedir.

Bir diğer anlayış da; su kaynaklarının turizm, yerleşim amaçlı kullanılmasıdır. Bu anlayış ile sulakalanların “değerlendirilmesi” düşünülmektedir. Akarsu, göl, deniz kıyıları sadece bu amaçlarla son 20 yıl içinde inanılmaz ölçülerde tahrip edilmişlerdir. Yine rekreasyon amaçlı, koruma adına yapılan yanlış planlamalar sulakalanlarda hiç de beklenmeyen sorunlara yol açmıştır.

Diğer bir grup ise sulakalanların değerlerinin farkında olup korunmaları yönünde uğraş veren kişi ya da kuruluşlardır.

SULAKALANLARIN KORUNMASINDA HÜKÜMET DIŞI ÇEVRE KORUMA KURULUŞLARININ ROLÜ

Burada “hükümet dışı” teriminin biraz açılması gerekliliği vardır. İngilizce'deki Non Governmental Organisations (NGO)'nun tam karşılığıdır, hükümet dışı kuruluşlar bizde nedense çoğu kez “gönüllü örgütler” olarak algılanmış olan, dernek, vakıf gibi adlar altında örgütlenmiş akla gelmektedir bu tanımla. Bunun yanı sıra ülke-

mizde pek çok “gönüllü kuruluş” ya da benzeri amaçlarla kurulmuş olan birliklerin aslında resmi otorite ile bağılılığı göze çarpmaktadır. Üniversitelerin kurdukları araştırma vakıfları, her kentte Valiliklere bağılı olarak kurulan Çevre Vakıfları bunlara örnek verilebilir.

O halde bu kuruluşların birer “halk hareketi” olmaları ve resmi otorite ile doğrudan bağlarının olmaması gibi “gönüllülük ya da hükümet dışı” niteliklerini ortaya çıkartacak iki temel kriterin varlığından söz edilebilir. Ancak örgütlenme, karşı gelme veya birlikte hareket etme gibi erdemlere uzak toplumlarda bu hareketler tıpkı demokrasi, insan hakları, tasarruf, bilimsel istek gibi hep yukarılardan sunulmuştur. Dolayısıyla ülkemizde çevre koruma ve/veya diğer konularda varlık gösteren kuruluşların birer halk hareketi olduklarını söylemek pek kolay değildir. Yeni yeni yapılan-örgütlenen birkaç etkin kuruluşa bakıldığında ise kurucular ve üyelerin daha çok kentli insan oldukları, o örgütün koruma için çaba gösterdiği doğal kaynakları kullanan bireylerin üye olmak, koruma çalışmalarına katılmak, desteklemek gibi düşüncelerden henüz uzak oldukları görünmektedir.

Su kaynaklarının büyük bölümü yerel kullanıcılar tarafından bilinçli veya bilinçsizce ya da hatalı politikalar, planmalar ve yönetimler sonucunda tahrip edilmektedir. Sulakalanların balıkçılık, hayvancılık, tarım, su temini gibi pek çok ekonomik önemi kısa vadede tüketilene dek kullanılmak istenmektedir. Kaynakların akılcı kullanımlarına yönelik planlamalar ise kısa vadeli ekonomik kaygılar her zaman ön plana çıktığı için yapılamamaktadır.

Tüm bu yazılanlardan kötümser bir yaklaşım sezinlense de, aslında Türkiye’de diğer pek çok konuda olduğu gibi doğa korumada da çok olumlu kıpırdanmalar vardır. Su kaynaklarından ormanlara, biyoçeşitlilikten, yasal düzenlemelere kadar pek çok değişik konuda çalışan, uzmanlaşmakta olan gönüllü kuruluşlar olduğu gibi, kentlerimizde de daha çok yerel ve kimi zamanlar bölgesel sorunlarla ilgilenen son derece ciddi ve tutarlı gönüllü-hükümet dışı örgütlerin varlığı sevindiricidir. Sorun belki şu an için bu hareketlere kaynak kullanıcıların katılımlarının zayıflığı ve desteklerinin yetersizliğidir.

Çözüm; su kaynakları gibi tüm doğal kaynakları doğrudan kullanan kitlenin, kaynakların hızla tükenmekte olduğunu, korunmazsa bir gün gelirini yitireceğini anlamasıyla ve koruma çalışmalarına destek verip bu amaçla örgütlenmesinde gizlidir işin çözümü.

EROZYON ve ÇÖLLEŞMENİN SOSYO EKONOMİK BOYUTLARI ÇÖZÜM ÖNERİLERİNDE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN YERİ

Mustafa ÇELİKEL

*Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Havza Islahı ve Göletler Daire Başkanlığı*

İnsanlığın beslenme, giyim, barınmak ve diğer hayati ihtiyaçları topraktan yetişen bitkilerden elde edilir. Bu nedenle hayatın devamı ancak toprak varlığı ile sürdürülebilir.

Ülkemiz büyük bölümüyle yarı kurak yarı nemli bir iklim kuşağında olup, Dik-Sarp eğimler ve yükseltiler yaygındır. Doğal örtü çoğu yerde açılmış yahut zayıflatılıp bozulmuştur. Bunun sonucu ülkemiz arazilerinin,

%63.17 sinde Şiddetli ve çok şiddetli

%20.04 unda ORTA Şiddette aşınım sorunu ile karşı karşıyadır. Bunun sonucunda'da hepimizin bildiği gibi her yıl yaklaşık 500-600 milyon ton verimli üst toprak denizlerimize akmaktadır. Bu miktarın tüm Avrupa kıtasında 320 Milyon ton/ yıl olduğu düşünürsek durumun vehametini daha iyi anlayabiliriz.

İstatistiklere göre Dünyada beslenme yetersizliğinden 13 Milyon ölüm, 320 bir kör çocuk ve hayvan ölümlerinin yaygınlaşması, 20. yüzyılda insanlığın her yıl artarak ödemek zorunda olduğu acı bir faturadır. Yine Dünyada 100 Milyon kişinin açlık sınırında olduğu. Bir Milyar insanın değişik derecelerde dengeli beslenmeden yoksun olduğu ve yeryüzünde yaklaşık her 4 kişiden 1 kişinin bu acı tabloyu yaşadığı düşünülürse durumun ne boyutlara ulaştığı daha da iyi anlaşılacaktır.

Ülkemize baktığımızda son yıllara kadar hepimizin ÖĞÜNDÜĞÜ "Türkiye Dünyada, tarımsal açıdan kendine yeterli 7 ülkeden birisidir. Sözü bazı tropikal meyvalar gibi ülkemizde yetişmeyen ürünleri bir kenara bırakın, son yıllarda tahıl ithal eder duruma düşmemiz nedeniyle geçersiz hale gelmektedir. Bunda belli yanlış tarım politikalarının büyük etkisi vardır ama her yıl %2-2,5 oranında artan nüfus, tüketim piramidinin tabanını günden güne genişletmekte ve yetersiz beslenme sorunuyla karşı karşıya olan ailelerin sayısını her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Buna karşılık genişleyen Belediye sınırları, yollar, fabrikalar yanlış arazi kullanımları ve EROZYON gibi etmenler sonucu azalmakta olan tarım arazilerimiz, piramidin tavanını her geçen gün biraz daha daraltmaktadır. Sonuçta bugün Dünyada tarım arazileri sınıra dayanmış 19 ülkeden biri ne yazık ki artık ülkemizdir. Halbuki TÜRKİYE sadece kendi yiyeceğini temin için deyil, ekonomisi ve çalışan nüfusun %54'nün geçimini tarımdan temin eden bir ülke olarak, Tarım ürünleri ihracaatından, çiftçisine gelir temin etmek zorundadır. İstatistiklere baktığımızda, Tarımsal ithalatın artmasına karşılık, ihracatımızda (Dış Satış) üretimin düşmesi nedeniyle olan azalmayı kolayca görebiliriz. Nitekim 1980 yılında 1674.33 Milyon Dolar olan Tarımsal ihracatımız 1992 yılında 1025.00 Milyon Dolar'a düşmüştür. (Ulusal Ekonomide Tarımın yeri ve önemi T.M.M.O.B. Z.M.O., 1995) Erozyon ve ülkemiz ger-

çeklerine kısaca değindikten sonra, EROZYON'un Sosyo Ekonomik boyutlarına bir göz atacak olursak, EROZYON ve Çölleşme sonucu bitki besin maddesi kayıplarının, (Özellikle N,P,K N=18.4 Milyon Dolar, P=16 Milyon Dolar, K=271 Milyon Dolar) ve buna bağlı BİTKİSEL ve HAYVANSAL üretim değer düşüşünün yılda 4.2 Milyar Dolar (420 Trilyon) civarında olduğu hesaplanmaktadır. Bunun sonucunda'da Tarım sektörünün ulusal hasılaya katkı oranı ve yukarıda'da belirttiğimiz gibi dışsattımdaki (İhracaattaki) payı yıldan yıla azalmaktadır. Bu durum Genel ekonomik gelişmenin doğal bir sonucu gibi gözüksede, TARIM'da gübre, sulama, tarım makineleri gibi girdilerdeki artışın ortalama verim artışının üzerinde olması; Toprağın fakirleşmesi ve üzerindeki insanları beslemeyecek duruma gelmesi, özellikle Aile işgücü değerlendirmesinin en güzel örneklerinin sergilendiği tarım kesiminde işsizliğe ve bunun sonucunda'da şehirlere göçe neden olmaktadır. Nitekim 1970 yılında çalışan nüfusun %67.68'ini teşkil eden, faal tarımsal nüfus oranı, 1980 yılında %59.96'ya, 1990 yılında %53.66'ya düşmüştür. (Türkiye İstatistik Yıllığı 1995). Şehirlere göç özellikle, Adana, Mersin, Bursa, Adapazarı, İzmir, İzmit gibi verimli tarım arazilleri üzerinde kurulmuş şehirlerin, Belediye sınırlarının genişlemesine ve erozyon tehdidi atında olmayan, aşınmanın etkisinin çok az olduğu bu sahaların, İNSAN EROZYON'uyla elden çıkmasına neden olmakta ve günümüzde bu fasit daire tüm acımasızlığıyla hızını her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Yani 3.4.6. sınıfta yer alan tarım arazileri, Erozyon ve Çölleşmenin etkisiyle verimsizleşip üzerindeki insanları şehirlere göçe zorlamakta ve bu göç sonucunda 1. sınıf tarım arazileri insan Erozyonuyla elden çıkmaktadır.

Yine Havza Islahı çalışmalarının yetersizliğinden dolayı birçok barajımızın ve Göletimizin ekonomik ömrü uluslararası ortalamaların yarısı (1/2'si) civarındadır. Baraj ve Göletlerimizin ekonomiye katkı süresinin yarıya düşmesi sonucu, yıllık getirilerinin de yarıya düşeceği açık bir gerçektir. Baraj ve Göletlerimizin getirileri olarak içme ve kullanma suyu temini ile elektrik ve tarımsal üretimdeki yararlarını alırsak, erozyonun bu yararları yarıya düşürmesi yanında, erozyonla gelen sedimentin, içme ve kullanma sularındaki zararlarının önlenmesi amacıyla yapılacak arıtma tesisleri ve bu tesislere erozyon nedeniyle gelen ek yük ile kirlenmenin su ürünleri ve tabiattaki çevresel etki kayıpları da dikkate alındığında, ülkemizin bu konudaki kaynak kayıplarının 7.1 Milyar Dolar (710 Trilyon) düzeyinde olduğu hesaplanmaktadır. (i. Ünver Ulusal Çevre Eylem Planı)

Burada gözardı edilmemesi gereken bir diğer hususta, genellikle 1. sınıf tarım alanlarında oluşturulan, baraj göl alanlarının, erozyon sonucu gelen sedimentle dolmasının ortaya çıkardığı hazin durumdur. Hidrolik, Jeolojik, Topoğrafik yapı gibi birçok unsurun uygun olması halinde, büyük masraflarla yapılan, içme ve sulama suyu ile enerji üretimi teminiyle, ülke ekonomisine büyük katkılarda bulunan Baraj ve Gölet alanlarının, buralarda bir daha (yeniden) bu yapıların yapılmasına imkan vermiyecek şekilde elden çıkmasıdır. Bu arada Baraj yapımı için tarım yaptıkları araziler istimlakla ellerinden alınan çiftçilerin işsiz kalarak şehirlere göçe mecbur kalmaları da sosyal açıdan işin diğer bir boyutunu oluşturmaktadır.

Ülke topraklarının yok olmasına, insanları açlığa mahkûm ederek yaşadığı çevreden kopartıp şehirlere göç etmesine ve ülke ekonomisinde büyük kayıplara neden olan erozyonun önlenmesi için çok büyük yatırımlara ihtiyaç vardır. Fakat

erozyon sorununun yalnızca fiziksel yatırımlarla önlenmesi mümkün değildir. Çünkü erozyonla mücadelede 4 Ana prensip vardır.

- 1) Arazinin yeteneğine uygun kullanımı
- 2) Kültürel Önlemler
- 3) Zorunluysa Fiziksel Önlemler
- 4) Ekonomi

İşte özellikle 1 ve 2. maddenin uygulanmasında ve başarılı olunmasında çiftçilerin EROZYON BİLİNCİNE haiz olmaları zorunludur ki, bunu sağlayabilecek en büyük güç, eğitim ve bu bilinci oluşturacak SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ'dir. Yoksa, meralar ve ormanlar bilinçsizce tahrip edilirse, ancak Av, Orman, yada rekreasyon alanı olarak kullanılabilecek VI-VII-VIII Sınıf dik eğimli ve sıg topraklar işlemeli tarıma açılırsa, eğime aykırı (kontur) sürüm şeritsel ekim, ekim ve otlatma nöbeti, göbreleme, doğal örtüye bırakma gibi basit koruma önlemleri çiftçilerce alınmazsa, erozyonun Devlet tarafından alınan fiziksel önlemlerle durdurulması mümkün değildir. Son yıllarda TEMA gibi bazı sivil toplum örgütlerimizin, Radyo, Televizyon, Spor Sahaları, Konserler gibi etkinliklerde seslerini duyurarak, çok büyük bir kitleye EROZYON BİLİNCİNİ aşılamaaları, bu afetin önlenmesi açısından son derece yararlı olmaktadır. Artık insanlar şu anda fark edemeseler bile, bu sinsi afetin tedbir alınmazsa çocuklarını yada torunlarını aç bırakacağını öğrenmeye başlamışlardır. Sivil Toplum örgütlerinin sorunun çözümünde diğer bir etkisi de kamuoyu baskısı oluşturmaktadır. Bu baskı sayesinde Devlet'de konuya daha duyarlı olmak zorundadır.

Yine bu Kamuoyu baskısı ile 1. sınıf tarım arazilerinin, ormanların, fabrika yada turistik tesis yapılması amacıyla tahrip olması engellenebilir. İşte burada yine en büyük görev Sivil toplum Örgütlerine, bu konuda bir misyoner gibi çalışacak, Erozyonla Savaşa Gönül vermiş kişilere düşecektir. Erozyon problemi ve buna ilişkin Sosyo ekonomik problemlerin çözümü kırsal alanların kalkınmasıyla doğrudan ilgilidir. Erozyon, Sel, Taşkın problemi ve ağaçlardırma sorunlarının çözülmesinde, kırsal alandaki iş gücünden yararlanılarak buralardaki işsizliğin bir ölçüde giderilmeside temin edilebilir. Bu bakımdan Fiziki, Ekolojik, sosyal öğeler ile organik bir bütün olan yandere havzaları için, bu alandaki tüm sektörlerle ait yatırımları içeren ERTEGRE HAVZA AMENAJMAN PROJELERİ'nin uygulanmaya konulması zorunludur. Sivil Toplum Örgütleri, Erozyon ve Taşkın kontrolüne ilişkin olarak, Özel ve Tüzel kişilere ait tapulu arazilerde belli bir yatırım yapılabilmesi, öncelik sırasına göre hazırlanacak ENTEGRE HAVZA AMENAJMAN projelerinin etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla, kuruluşlar arası bir işbirliğini sağlayacak HAVZA ISLAHI yada HAVZA AMENAJMAN yasasının biran önce çıkartılmasını sağlamak amacıyla kamuoyu baskısı oluşturmak zorundadır. Bu tip projelerle Ormanlar ve meralar tesis edilecek, Toprak ve Su kaynakları değerlendirilecek, alt yapı tesisleri yapılacak ve çiftçiler iş imkanlarına kavuşturulacak, bulundukları ortamda yaşama ve topraklarına sahip çıkmaları sağlanacaktır.

DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIM SÜREÇLERİNDE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN KONUMU VE ROLLERİ

Doç.Dr. Ahmet SALTİK

TKV Kırsal Kalkınma Programları

Koordinatörü

Giriş

Bu panelde tartışacağımız konu “Erozyon ve çölleşmenin sosyo-ekonomik boyutları ve çözüm önerilerinde sivil toplum örgütlerinin yeri”dir. Bilindiği gibi erozyon ve çölleşme, hem yaşanmış bir sürecin sonucu, hem de doğal ve insan kaynaklarının gelecekteki gelişimini temelden etkileyen bir nedendir. Sorun, doğrudan doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımıyla ve buna bağlı olarak da kırsal kalkınmayla ilgilidir. “Sürdürülebilir kalkınma” 1987 Brundtland Raporu ve 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi’nden bu yana çevre politikalarıyla bağlantılı tartışmalarda çok sık kullanılmaktadır. Ancak, söz konusu kavramın pratik yaşamda nasıl gerçekleştirileceği henüz tam anlamıyla açıklığa kavuşmuş değildir. Buna karşın, bugün en azından, belirli mekanlarda doğal kaynakları kullanan halk, devlet ve sivil toplum örgütleri (NGO’lar) arasında kurulacak yakın işbirliğinin, bu alandaki stratejinin temel ögesi olarak kabul edildiği söylenebilir. Böyle bir işbirliği sürecinde, “sivil toplum örgütleri” (STK) ya da “gönüllü kuruluşlar”ın, doğrudan katılım, alternatif modeller geliştirme, kitleleri bilinçlendirme, kamu politikalarını geniş halk kitleleri lehine etkileme gibi alanlarda etkin roller üstlenebilecekleri anlaşılmıştır.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı zaman, mekan, ekonomik, sosyo-kültürel, politik ve teknik olmak üzere oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir sorundur. Erozyon ve çölleşme sorunu, bu tebliğde, *teorik açıdan* ve belirli bir *kavramsal çerçeve* içerisinde sosyo-kültürel boyutuyla ele alınmaya çalışılacaktır.

Doğal Kaynak Kullanımında Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların üretimsel, kültürel ve fiziksel işlevlerinin insanlar tarafından algılanma ve kullanılma tarzıyla doğrudan ilgilidir. Bu yüzden sürdürülebilirlik, belirli bir ülke, bölge ve yörenin somut toplumsal ve ekonomik etkilerine açıktır. Örneğin, kırsal alanda halkın ekonomik ve toplumsal anlamda yoksulluğu, başta toprak ve bitki örtüsü olmak üzere doğal kaynakların üretimle ilgili işlevlerinin aşırı kullanımını ön plana çıkarmakta, bu döngüde kültürel ve fiziksel işlevlere atfedilen önem ikincil planda kalmaktadır. Dolayısıyla “sürdürülebilirlik”, pratik yaşamda salt kendi başına mutlak bir anlam taşımamakta; ekolojik olmaktan ziyade *sosyo-politik* bir değerlendirme bağlamında tanımlanmaktadır. Pratikte “sürdürülebilirlik” bazı belirsizlikler içermekte ve sonuçta “sürdürülebilirliğin derecelerinden” söz etmenin daha doğru olacağı anlaşılmaktadır.

Doğal kaynaklar ne zaman ve hangi koşullarda sürdürülebilir bir biçimde kullanılabilir? Belirli bir ekosistemdeki kullanım biçimleri, doğal kaynaklara ilişkin *içsel*

ve *dışsal* bakış açılarıncı makul bulunuyorsa, kaynak kullanımının sürdürülebilir olduğu söylenebilir. Buradaki “makul” sözcüğü, kaynak kullanımının üretimsel, fiziksel ve kültürel işlevleri ilgili nüfusun (doğrudan yararlananların) uzun dönemdeki gereksinimlerini karşılayacak tarzda taraflar (siyasal otorite-halk-bilim ve gönüllü kuruluşların) arasında varılan anlaşma anlamına gelmektedir. Bu da ancak, eşit koşullarda geniş katımlı tartışmalarla sağlanabilir. Doğal kaynakların kullanım biçimleriyle ilgili bu süreçlerde taraflarca üzerinde özellikle durulması gereken konular şunlardır:

1. Doğal kaynakların temel işlevlerinin ortaklaşa tanımlanması,
2. Bütün tarafların konuyla ilgili görüş ve önerilerinin belirlenmesi,
3. Çözüm seçenekleri ve olası sonuçlarının ortaklaşa irdelenmesi.

Erozyon ve çölleşme, böyle bir kavramsal çerçevede doğal kaynakların sürdürülebilir bir biçimde kullanılmadığının somut göstergeleri olarak görülmesi gerekir. Bu durumda sürdürülebilirlik, herşeyden önce, katılımcılık ilkesinin pratik yaşamda ne ölçüde uygulanacağı sorusuyla doğrudan ilgilidir. Bu da her şeyden önce *siyasal* bir sorundur.

Siyasal İlke Olarak Katılım

Erozyon ve çölleşmenin önlenmesinde ön koşul bu sorundan etkilenen tüm tarafların, sürdürülebilirliğin ne anlama geldiğinin belirlendiğı ve çözüm önerilerinin geliştirildiğı süreçlere mutlaka katılmalarının gerektiğidir. Katılımın, bu bağlamda bir *siyasal ilke* niteliğı taşıdığı unutulmamalı; bu süreçte sorunların tanımı ve çözümünde özel/ya da grupsal çıkarlar, toplumsal güç, istek ve iradenin etkin bir rol oynadığı, bunun *bilimsel-akademik* ölçütlerle haklılaştırılmasının her zaman mümkün olmadığı bilinmelidir.

Örneğın, sorunun salt ekolojik bakış açısı ve kaygılarıyla irdelenmesi de mümkündür. Bu durumda, katılımın herhangi bir rol oynamadığı hallerde sürdürülebilir kaynak kullanımı biçimlerinde bazı olumlu değişmeler (örneğin günümüzde “yayla yasağı”nın yaşandığı bölgelerimizde gözleendiğı gibi) sağlanabilir. Ancak, sorunun insani boyutunu ihmal eden bu yaklaşım eksiktir ve doğal kaynakların insani bakış açısıyla değerlendirildiğı gerçeğini gözardı etmektir. Sorunu salt yasalar, hukuki kurallar ve yasaklarla çözmek, belki ekolojik açıdan olumlu sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir, fakat bu yaklaşımla sosyolojik açıdan; göç, istihdam ve toplumsal çözölme gibi istenmeyen olumsuz sonuçların doğması engellenemez.

Siyasal bir ilke olarak katılım, doğal kaynaklarla ilgili farklı ilgi alanı ve sosyal statüdeki kişi, grup ve örgütlerin amaç, bilgi ve deneyimlerinin tanınmasına ve ortaya sürölün farklı seçeneklerin ortaklaşa değerlendirilmesine dayanır. Aktif demokratik katılım, hem doğal kaynakları doğrudan kullanan yöresel halkın (*iç katılım*) hem de kaynakların korunması ve geliştirilmesi konusunda görevli/ilgili araştırmacı, resmi kamu görevlileri, sivil toplum ve/veya “gönüllü kalkınma örgütleri”nin (*dış katılım*) ortaklaşa davranmasıyla mümkündür.

Yöre halkının Katılımı : “İç Katılım”

Çeşitli ölkelerde doğal kaynaklarla ilgili saha uygulamaları, “iç katılım”ın mutlaka “dış katılım”la tamamlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. İç ve dış katılım,

“kaynaklara ilişkin mümkün olan en geniş bakış açısının oluşturulabilmesi bakımından gerekli koşuldur.”

İç katılım önemlidir, çünkü, kaynakları yerel düzeyde kullanan topluluklar kendi ekosistemleri söz konusu olduğundan gerçek birer uzmandır. Kalkınma deneyimleri, yerel nüfusun katılımı olmaksızın alınan karar ve yapılan uygulamaların beklenmeyen ve istenmeyen sonuçlar yaratmanın ötesinde uzun dönemde sürdürülebilir bir nitelik kazanamayacağını göstermiştir. Ülkemizdeki “havza rehabilitasyon”, “mer’a ıslahı”, “ağaçlandırma”, “baraj göl aynası altında kalan köylerin yeniden iskanı” gibi projelerin değerlendirme sonuçları da bu yargıyı desteklemektedir.

Dış teknolojik müdahaleler ancak ilgili yörelerdeki kaynak kullanıcıları (örneğin, orman köylüleri, tarım ve hayvancılıkla geçinen çiftçiler vs.) bu müdahaleleri kendi geçim stratejileriyle uyumlu gördüklerinde ve aynı müdahaleler yörenin toplumsal, tarımsal ve ekonomik dokusuna içselleştirildiğinde kalıcılık kazanabilmektedir. Bu yüzden farklı seçeneklerin ve yeniliğe dönük potansiyellerin, kaynakları bizzat kullanan insanlarla birlikte oluşturulması ve geliştirilmesi gerekli olmaktadır.

Uzman Kişi ve Kuruluşların Katımları : “Dış Katılım”

Doğal kaynakları doğrudan kullanan halk, genellikle bilgi, bilinç ve yaşam düzeyine bağlı olarak gerek mekan gerekse zaman açısından daha sınırlı bir görüş ve planlama stratejisi uygulamakta ve çoğu kez güncel geçim sorunlarını çözmek kaygısıyla, uzun vadeli bir vizyondan uzak davranmaktadır. Buna karşılık bilim (özellikle ekolojistler), araştırma ve kalkınma alanındaki uzmanlar, doğal kaynak sorunlarını, etkileri yerel, bölgesel ve ülkesel düzeyi aşan daha geniş bir çerçevede ve uzun dönemdeki olası değişimler açısından ele almaktadırlar.

İç ve dış katılımcıların, kaynak kullanım biçimleriyle ilgili öne sürülen görüş ve önerileri arasında çoğu zaman uyumsuzluklar görülmektedir. Buna rağmen, bu iki grup arasında işbirliği; bakış açılarını zenginleştirme, yerel bilginin evrensel bilgi ile bağdaştırılması ve makul bir noktanın ortaklaşa bulunmasında sorunun doğası gereği kaçınılmazdır.

“Bilim”e ve kuralcılığa dayalı dış müdahameye öncelik tanıyan ve genellikle “gelişmekte olan ülke” bürokrat ve teknokratları tarafından fazlaca benimsenen görüşler, özünde, Batı kaynaklı ve pozitivist nitelik taşıyan bir görüşlerdir. Doğal kaynaklarla ilgili sorunların çok daha ciddi boyutlarda yaşandığı “Güney Ülkeleri”nde bu durum iç ve dış katılımcılar arasındaki iletişimde önemli bir sosyal psikolojik engeldir. Bu engelin aşılmasında “sivil toplum örgütleri”ne; toplumsal piramidin tabanında yer alan ihmal edilmiş hedef gruplarla çalışan “hükümet dışı gönüllü kuruluşlar”a önemli görevler düşmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınmada STK’ların Rolü

Genel sınıflamada dış bakış açısının temsilcileri konumunda yer alan STK niteliğindeki kalkınma kuruluşlarına (örneğin, ülkemizden *Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)*, *TEMA Vakfı*, *Çevre Sorunları Vakfı*, *Doğal Hayatı Koruma Derneği*, *Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği* vb. kuruluşları) katılımcı süreçlerde önemli görevler düşmektedir. Kalkınma ve çevre kuruluşlarının saha deneyimleri, gerek *know-how* sağlamada gerekse iklim değişimi, biyolojik çeşitliliğin önemi,

erozyon ve çölleşme gibi hem global hem somut/spesifik konulara yaklaşımda bu kuruluşlara özel bir statü kazandırmaktadır. Genel olarak STK'lar, açıkça tanımlanmış bir amaç etrafında gönüllülük esasına dayanan, temel amacı üyelerine maddi çıkar sağlamak olmayan, esnek bir örgütsel yapılanmaya sahip, karar alma ve uygulama süreçlerinde katılımcı davranan, araştırmacı, çağdaş yasal kuruluşlardır. Bu nitelikleriyle STK'lar, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda yöresel halk ile siyasal-bürokratik ve bilim kurumları arasında bir köprü işlevi görebilir. Ayrıca, göreceli bir tarafsızlığa sahip STK'ların dış bakış açıları yöresel bakış açılarını tamamlayabilir; sorunun farklı tarafları arasındaki ilişkilerden çıkan sonuçların değerlendirilmesinde başvuru ölçütleri zenginleştirebilir.

Geniş katılımlı tartışmaların desteklenmesi, güçlendirilmesi ve giderek kurumlaştırılması, önceden de vurgulandığı gibi, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanım stratejileri açısından belirleyici önem taşımaktadır.

Bu geniş kapsamlı tartışmalarda, sadece doğal kaynakların değişik işlevlerinin tanımıyla ve halkın bu konudaki istek, düşünce ve gereksinimlerini saptamakla yetinmemek, değişik potansiyel kullanım biçimleri ve sorun çözmeye yönelik somut projeler geliştirmek gerekmektedir. Bu süreçlerde, STK'ların özel görevleri, kuşkusuz ekolojik ve siyasal koşullara bağlı olarak, bölge ve yörelere göre farklılık gösterebilir. Ancak, dünyadaki uygulamalar STK'ların, toplumda açık tartışmaları özendirme ve yaygınlaştırma anlamında destekleyici rollerinin, ortak bir özellik olarak demokratik çözüm yollarının bulunmasında çok önemli bir katkı sağladığı doğrudur.

STK'lar ayrıca, değişik ilgi ve çıkar grupları arasında uygun biçimlerde aracılık ve savunma görevlerini yerine getirebilirler. Bunun paralelinde sürdürülebilir kalkınma konuları etrafında toplum ve bölgesel düzeyde duyarlılık yaratma ve siyasal karar organlarını etkileme ve nihayet demokratik baskı grupları oluşturma alanında aktif roller oynayabilir.

Özellikle belirli bir kurumlaşma düzeyine ulaşmış, güçlü bir saha örgütlenmesine sahip, proje uygulamada alan deneyimi ve birikimi olan STK'lar, resmi kamu kuruluşları-yerel topluluk ve diğer gönüllü kuruluşlarla ortaklaşa projeler geliştirebilir ve bu projelerin uygulamalarında işbirliği yapabilirler. Ancak STK'ların bu alandaki görevleri, hükümet kuruluşlarının ve yöresel toplulukların temel işlevlerini tamamen üstlenme yerine, bu kuruluşları harekete geçirme ve sorumlulukları belirli bir dönem sonunda sahibine devrederek geri çekilme ile sınırlı olmalıdır.

Kırsal kalkınma alanında deneyimli STK'ların, doğal ve insani kaynakların geliştirilmesine önem veren bağımsız uygulamaları, herşeyden önce araştırma, deneme ve model geliştirmeyi hedeflemek durumundadır. (Örneğin, TKV'nin, Erzurum-Uzundere ve Sinop-Durağan'da Birleşmiş Milletler Teşkilatı FAO ve T.C. Orman Bakanlığı ile ortaklaşa yürütmekte olduğu "*Sosyal Ormanlık Projeleri*" bu konuda Türkiye'deki ilk örnek olma özelliğine sahiptir.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, ancak kadınlar ilgili projelerin tasarımına ve uygulanmasına katıldıkları takdirde gerçekleştirilebilir. Erozyon ve çölleşme sürecinin en fazla yaşandığı Türkiye kırsal yörelerinde, doğal kaynakları; su-

yu ve yakacak olarak ormanı, odunsu bitkileri en çok kullanan, genellikle, erkekleri mevsimlik iş için köy dışına göç etmiş kadınlardır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınlar doğal kaynakların kullanılmasında, kullanılan kaynaklara özen gösterilmesinde ve kaynakların yönetiminde yaşamsal önemde rol oynamaktadırlar. Buna karşın, kadınların yetenek ve bilgileri küçümsemektedir. Kadınları doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi süreçlerine aktif olarak katmada gönüllü kuruluşlar, TKV örneğinde görüldüğü gibi, önemli roller üstlenebilirler. Bu alanda hane'yi, gerekli durumlarda köy'ü temel birim alan ve sadece kadınlara yönelik projeler geliştirip uygulayabilirler.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, başta toprak olmak üzere *kaynaklara* erişimin uzun dönemde sağlanmasını ve güvence altına alınmasını gerektirir. Ayrıca, doğal kaynakları kullanan ve bu kaynaklara özen gösteren insanlar emeklerinin karşılığını alma beklentisi içinde geleceğe umutla bakabilmelidir. Kaynaklara erişim güvenci yanında bu kaynakları kullananların güçlendirilmesini hedef alan kredi, tarımsal yayım hizmetleri, uygun girdilerin kolayca temini, fiyat ve vergi politikaları, doğal çevreyi koruyucu çalışmaların girdilerine sübvansiyon, vbg. konularda özendirici önlemler almak, doğal kaynakların sürdürülebilirliği için bir ulusal politika olmalıdır.

STK'lar Arasında İşbirliği

Kalkınma ve doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi alanında faaliyet gösteren hükümet dışı STK'ların Türkiye'deki oluşumları henüz çok yenidir. 1969 yılında kurulan TKV'nin dışındaki STK'ların saha örgütlenmesi ve aralarındaki koordinasyon genellikle zayıf olup henüz kurumlaşma sürecini yaşamaktadırlar. Ülkemizde hamen mevcut ve yeni kurulacak olan bu tip örgütlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi önümüzdeki gündemin başlıca konusudur. Bu konuda yapılması gereken işlerle ilk alka gelen öneriler şunlardır:

1. Yeni örgütlerin kurulması teşvik edilmeli, mevcut olanlar arasında politika ve proje üretme amacı etrafında işbirliği ve eşgüdüm sağlanmalıdır.

2. Dernek ve vakıf türündeki her STK kendi örgütsel kapasitesini geliştirmeli, kurumlaşma ve kalıcılığa azami özeni göstermelidir.

3. Her kuruluş hedef kitle ve gruplarını açıkça tanımlamalı, kurumsal ideoloji ve politikalarını net bir biçimde kamuoyunda tartışmaya açmalıdır.

4. Katılım ve demokratikleşmeyi konu alan ortak programlar ile kırsal alanda yaşayan halkın katılımını esas alan projeler geliştirilmeli, uygulanmalı, faaliyetler ortaklaşa değerlendirilmeli ve sonuç kamuoyuna duyurulmalıdır.

5. Devlet ve kamu olanaklarından mali ve moral destek almak amacıyla her türlü girişimde bulunulmalı, bu girişimlerin, kamu önünde tartışılması suretiyle toplumsal meşruiyet zemini güçlendirilmelidir.

6. Çoğunlukla dış kaynaklı (Dünya Bankası, UNDP, FAO vb. Birleşmiş Milletler Kuruluşları) olup kamu bürokratik kuruluşlarınca yürütülen doğal kaynaklarla ilgili program ve projelerde STK'ların da görev almaları için gerekli ortak girişimlerde bulunulmalıdır.

Sonsöz

Erozyon ve çölleşmeye karşı mücadeleden, toprağı işleyen ve mer'a alanlarını kullanan yöresel halkın aktif katılımı sağlanmadan olumlu sonuç almak mümkün değildir. Geçmişteki uygulamalar katılımcılığın bürokratik/merkeziyetçi bir yaklaşımla sağlanamayacağını kanıtlamıştır. Erozyon ve çölleşme ile ilgili plan, program ve projelerin tasarımı, uygulanmasına, etkilerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine yöresel halkın katılımında STK'lar etkin roller üstlenebilir ve önemli katkılar sağlayabilir. Çünkü bu tip kuruluşlarda gönüllülük esasına dayalı profesyonellik, örgütsel amaç, bürokratik olmayan esnek ve şeffaf yapı, karar ve uygulamalarda katılımcı-demokratik davranış temel belirleyici niteliklerdir.

STK'lar, resmi kamu kurumları ile halk arasında bir köprü konumundadır. Temel rolleri ise toplum ve topluluklarda katılımcı-demokratik süreçleri hızlandırmak, araştırma, deneme ve küçük ölçekli proje uygulamaları yoluyla modeller geliştirmek, bu modelleri savunmak ve uygulanmasını yaygınlaştırmaktır.

Erozyon ve çölleşme salt ekolojik açıdan irdelenip çözülecek bir sorun değildir. Bu yüzden sorunun "insani boyut"unu da içeren bütüncül bir yaklaşımla ele alınması zorunludur. Hükümete doğrudan bağlı olmayan sivil toplum örgütlerine bu alanda önemli görevler düşmektedir.

OTURUM BAŞKANI – Değerli panelist arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Sayın Saltık söze başlarken “Burada Başkanım da var, Sayın Necmi Sönmez hocamız var” dedi. O bizim duayenimiz, o hepimizin Başkanı. Necmi beyin kaç yaşında olduğunu soruyorum; o yaşta, o sihatte, o düşünce, o aktivite içinde olmak hepimize nasip olsun diyorum ve sizi bir kere daha kutluyorum.

Şimdi efendim, tabii ki gönüllü kuruluşlar, aralarında bir işbirliği, bir iletişim olması koşuluyla hepsinin önüne aldığı hizmet değişik, kimisi bir kuşla uğraşır bir sulak alanla; mesala, bugün Doğal Hayatı Koruma Derneği gibi-bir boşluğu kolduruyor. Her vakit söylüyorum doğaya hizmetin terazisi yok, kimi bir karıncayı korur, kimisi doğal bir ağaçlandırma yapar, kimisi fakirliği önleyecek bir olay yaratır. Efendim, bir Türkiye Kalkınma Vakfı doğaya olan baskıyı azaltır; bunlar hizmet değil mi? Bunları getirin, bir teraziye koyun hangisi daha önde, hangisi daha arkada? yok böyle bir şey yok, doğaya hizmet terazisi yok; çünkü, bunlar kendi hedefleri düzeyinde hizmet yapıyorlar. Almış oldukları kendilerine göre bir iş tarifleri var o iş tariflerinin üzerinde hizmet yapıyorlar. Bunları “bunun dışında bir hizmet yapmıyorsun yapamıyorsun, az yaptın ve çok yaptın” diye yargılamak diye bir şey yoktur; çünkü, bu bir gönüllü hizmettir.

Yeni bir yasa, uluslararası anlaşmanın getirdiği bir sorumluluk var. Şimdi insaoğlu bir süreden beri bir şeyin farkında: Kendi yaşamı, ancak kendi dışındaki canlıların yaşamı ile sürdürülebilecek, buna inanıyor. Bir genin kaybolmasından son derece telaşlıyız. İşte tropikal ormanlardan günde bu kadar, yılda bu kadar tür eksiliyormuş. Efendim eskiden yılanın kafasına basıyorduk, şimdi Karadeniz’den bizim yılanlarımızı götürüyorlar diye bas bas bağıriyoruz. Bizim yılanlarımız götürülmesin diyoruz. Demek o yılan da bir işe yarıyormuş.

Evet doğal denge dediğimiz bu olay, doğadaki bütün canlıların eksilmeden varolması ile sürdürülebilecek, doğal popülasyonlarda bir türün doğa popülasyonu içinde kendisini dengede tutan diğer canlılar vardır. O canlılar dolayısıyla o eko sistem kendi içinde yaşamını sürdürür; ama, o türü, kendi doğal yaşamı ortamından çıkardığın vakit de, kendini dengede tutacak bir canlı olmadığına göre, bazen bakarsın, olağanüstü bir hızla yayılmaya başlar, korak ağacı gibi, alantüs, altisima gibi tutamazsın; nereye gidecek, o tayin ediyor artık; ama, gel bakalım alantüs, altisimanın doğal yaşadığı alana gel bakalım; bir metre acaba dışarı çıkabiliyor mu oradan? Çıkamıyor. Niye: Oradan atlayıp gidemiyor; çünkü, onu orada dengede tutan bir başka canlılar var, o doğal denge var. İşte son günlerde biyolojik çeşitlilik ve orman kaynaklarımız diye Prof. Dr. Kâni Işık’ın bir eseri elime geçti, geçer geçmez bir hamlede okudum. Çok sade bir dil ile herkesin anlayacağı şekilde yazılmış. Kendi soyadı gibi ışıyor, bana ışık tuttu, hepimize tutacağına inanıyorum.

Artık Türk toplumu olarak dünyaya bir sözümüz var. Böyle bir anlaşmanın tarafı olduk, artık bundan sonra kaynaklarımızın korunması için de olağanüstü bir hizmet vermek, bütün gönüllü kuruluşlarımızın bütün hepimizin, hepimizin görevi ve uzun bir zamandan beri savunduğum bir fikri burada buldum. Onu okuyarak toplanıyı kapamak istiyorum.

Yargılanıyordum, bu bilim adamı değil çocuk bir şeyler söylüyor, her gün bir şeyler söylüyor **işte** ezoryon büyük tehlikededir falan filan deyip duruyordu. Ben

söylemiyorum bunu, 1980'li yıllarda, bakın Orman Bakanlığı bir broşür neşretmiş “erozyon broşürü” diye orada yazıyorlar, oradan okudum. Yazmış işte, erozyonu anlatmış, nedir, ne değildir, çarelerini anlatmış, yapılan hizmetleri orada bir liste halinde saymış. En sonunda bir sonuç belgesi var. “Eğer, orman alanları, eğer tarım alanları, eğer meralarımızı falan kullanmazsak işte gelecekte yaşanmaz bir yurt bırakacağız, demektir” diyordu birinci satırda. Şöyle “Türkiye’de erozyon problemi milletçe var olmak yada yok olmak davasıdır.” Devlet yazmış bunu, işte ben söyleyin-ce ormancılar bana kızıyorlar. “Kendiniz yazmışsınız” diyorum.

Şimdi geçenlerde Orman Bakanı ile televizyon programına çıktık yelpazesi çok geniş bu programda herkese bir şey vaat ediyor; yani, “ben yine seçileceğim haberinizi olsun” gibi, ama, bakın, şimdi ormana ağaç dikemezsin diye tutturdum. Ormandan ağaç kesersen, ormandan ağaç kesersen, onun kendini yenileme koşullarına uyarsın, kesersen ama ormana ağaç dikemezsin; çünkü, ormanı kirletirsin, ormanı öldürürsün diyordum.

Bakın şimdi bunu sayın Kani Işık yazmış. Onu buldum okumak istiyorum: “Bir yörenin ağaçlandırılmasında güvenilir orijin denemeleri sonuçları elde edilinceye kadar-Orijin, Amerika’dan gelen bir orijin değil. Bolu’daki kuzey yakası ile güney yakasındaki aynı türün birbirinden değişik orijini olduğunu artık biliyoruz. Yani Bolu’nun güneyinden alıp kuzeyine getirdiğin zaman, bu bir yabancı orijin oluyor-Sonuçları elde edilinceye kadar yalnızca lokal ırklardan elde edilen tohumlar kullanılmalıdır. Aksi halde Türkiye ormanları, bu hızla giden ağaçlandırma faaliyetleri karşısında, kısa süre sonra lokal ırkları ortadan kaldırılmış, onun yerine biyolojik uyum değerlerinin olduğu bilinmeyen ağaçlarla dolu genetik bir çöle ve biyolojik bir kaosa dönüşebilir.” İşte bugün Türk toplumunun yüreğine sinmiş bir alev var, bir ateş var. Ağaç dikerek mutlu oluyoruz; ama, gelin, bunu doğru yere dikelim; bu anlaşma bize bu görevi veriyor. Artık gidip ormana ağaç dikemeyiz; dikeriz de bir denemeler bittikten sonra.

Bir şey daha yazmış burada, Türkiye’de orman dışı alanların ağaçlandırılmasında yurakıda açıkladığımız anlamda genetik kirlenme söz konusu değildir; çünkü, orada gen havuzu kirlenecek bir tür, çoğu kez mevcut değildir. “Gidin, arzuları varsa orayı ağaçlayalım.”

Eğer değerli panelist arkadaşların verdiği çeşitli bilgiler düzeyinde bilgilendik onlara huzurunuzda bir kez daha teşekkür ediyorum. Türkiye Ziraat Mühendisleri Odasına ve TÜBİTAK’a da teşekkür ediyorum; bu fırsatı sizlere ve bizlere verdiği için teşekkürler.

TARTIŞMA

Mahir GÜRBÜZ (Ziraat Y. Mühendisi) – Sayın Başkan, değerli dinleyenler: Sayın Yücel Çağlar’ın ve Sayın Ahmet Saltık’ın konuşmalarından esinlenerek cevabını hep arardım; ama, bulamadığım bir soruyu gündeme getirmek istiyorum.

Şimdi toprak tabii ki fizik değil, toprak sadece fiziksel bir olgu değilse, toplumsal bağlantıları varsa, ekonomik bağlantıları varsa, toprağın sorunları sadece kendinden kaynaklanıyorsa, tarihî temelleri varsa, toplumsal temelleri varsa, güncel ekonomik gerekçeleri varsa, toprakta bir insanla bağlantılı bir olgu tabii ki siyasetle

iç içe olur. Tabii ki toprağın, erozyonun siyasetten ayrı tutulması mükkün değil; ama, bu siyaseti nasıl ete kemiğe büründüreceğiz? Bu sorunun cevabını da sanırım aramak bulmak zorundayız. Sivil toplum örgütleri kendi platformlarında ciddi çabalar içinde bulunabilirler, bunların içinde Ziraat Mühendisleri Odası gibi, TEMA Vakfı gibi kendi ölçeğinde ciddi sonuçlar almış olanlar da vardır. Ama yeter mi?...

Sabahleyin sanıyorum Ziraat Odaları Birliği temsilcisi arkadaş, yaptıkları ankette amaç, tarım toprağının bir sorun olduğunu, yüz çiftçiden ancak onsekizinin farkında olduğunu simgeledi evrende, bu. Peki, o zaman sadece karar vericilerin, sadece planlayıcıların, sadece NGO türü örgütlenmelerin, getirdikleri ile sonuca ulaşabilir miyiz?. Toprağı kullanan kitlenin, topraktan yararlanan büyük toplumun katılımını sağlamak için ne yapmalıyız?, durumundayız. Sanıyorum bu konuda da en azından "Toprak Yılı" düzenleyicisi arkadaşlarımızın önümüzdeki süreçte sadece bunu gündem alan, belki modeller geliştirmeye çalışan, çabalayan bir uğraşa ihtiyac var. Bunu arz etmek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI – Ben de teşekkür ediyorum.

Yalnız, sayın Saltık'ın bir görüşüne canı gönülden katılıyorum. Eğer olayın yerine gitmezsek, olayın yerinde tedavi aramazsak başarı şansımız çok az. Bu kapalı odalar içinde ne kadar konuşsak, ne kadar iyi hedefler alsak, bunun hiç bir kıymeti yoktur.

Ben de bir örnek vermek istiyorum. Avrupa Parlamentosu çevre komisyonu üyeleri ile Belçika'da, Brüksel'de görüşüyoruz. Söylediklerime inanmıyorlar "gelin, görün" dedim. Geldiler gördüler. "Kaç kişi gelerseniz gelin", dedim. İnanmadıkları şey şuydu: Ben toplumsal katılımı anlatmak istiyordum, yoksa fiziki başarıyı, onu zaten gelip görecekler; o sorun değil, mera ıslah oldu mu-olmadı mı o belli, bu kadar bir maddi katkı girdi mi-girmedi mi; o zaten belli oluyor, onu gizleyemezsin, o görülüyor; ama, ben toplumsal katılımı anlatmak istiyordum. Bu gönüllü Türkiye'de öyle bir gönüllü hizmet var ki, herkesin katılabileceği, bir yere gelebileceğimiz yalnız TEMA olarak değil, ben diğerlerini de örnek göstererek söyledim bunu. Neyse geldiler gördüler birinci köye indiğimizde orada zaten çok başladı. Neydi onları çok eden? Neydi onların inanmadıkları olay?. Otobüsten indiğimizde Kaymakam orada, işte orada hizmet etmiş olan değerli bilim adamları var hocalarımız var kimisi meracı, kimisi işte toprakçı falan hepsi orada, ormancısı var, tarımcısı var; ama, bunlar diyor ki, bu işte Kaymakam, bu Vali vekili, kaymakam önünde etrafında böyle birileri sarmış bir gülüşme var, efendim beraberlik var. Bir hocamızın etrafında toplanmışlar herkesin gözü pırıl, pırıl, hocaların eli öpülüyor böyle gençler, ihtiyarlar ülkede bir kaç göç vardı ya hani, ihtiyar kadını, genci, kızı gelip herkes birbirine sarılıp duruyor; bir bayram yeri gibi, bir bayram yeri gibi... Şimdi diyoruz ki, bu işte meracıydı onları tarift ettik. Kılığına kıyafetine baktılar hocaya da benzemiyorlar sivil giyindikleri için, böyle efendim, spor kıyafetle gelmişler ama, sonunda bana inandılar ve bir gönüllü hizmetin olabileceği onları şaşırttı. Bir maddi bir menfaatları olmadı bunların, hatta **buraya** yol parasını verip geliyorlardı. Şaşırp kaldılar, ve tabii onları çok etkiledi, **ben** sayın Saltık'a çok hararetle katılıyorum, yerinde o olayı yaşamak lazım, o köylüyle, o vatandaşıyla beraber olmak lazım. O kadar zeki ki, o kadar çalışkan ki, inanılmayacak kadar güvence verdi bize, biz bu davayı çözeriz. Ben buradan sizi böyle **sabahtan** beri yapılan karanlık görüşlerle, hislerle gitmenizi arzu et-

medim, onun için üç dakika daha vaktinizi aldım. İnaniyoruz artık bu işe toplumsal bir katılımın olabildiği bir ülkenin işte Türkiye olduğunu görüyoruz burada, ve sonunda ne dediler son akşam? Basın toplantısı bitti, onbeş yirmi tane kamera girmiş böyle şaşırdılar kaldılar. Türkiye’de basın toplantısı böyle olur işte böyle olur. Başkan Aysım ayağa kalktı öyle vurdu tabağa, bardağa ne söyleyecek bakalım diyoruz. Yemeğin sonuna doğru, efendim, biz TEMA’nın TEMA hareketini hareketi demeye başladı. “Ülke ve dünyaya yapacağı hizmete inanmaya başladık ve bu hareketin dışında kalmaktan kendimizi alıkoyamadık. Üye formlarımızı doldurup aidatlarımızı ekledik onu başkana sunuyoruz bizi lütfen üyeliğe kabul edin” dediler. Eh aldık, kabul ettik dedik ve sonunda “şimdi Avrupa Parlamentosunda üyeleriniz vardır, dostlarınız arkadaşlarınız vardır, bize de güvenin dediler”. Kim dedirtti bunu? O toprak dedirtti; çünkü, veriyordu yapılan çalışmaya göre baktık, o toprak veriyormuş meğerse. Kim dedirtti bunu? O aziz vatandaşım dedirtti onu, o kendine yapılan hizmetin, ne kadar kısa bir sürede onun kendi katılımı ile ne kadar büyük bir maddî olanak ve mutluluk o gözleri gördüler ve onu şaşırdılar, o gülen gözleri gördüler; onları şaşırtan o oldu. Evet bu hatıram ile sizi buradan yolcu etmek istiyorum ama iki arkadaşımız söz istiyor.

NURTEN DENİZ (Ziraat Yüksek Mühendisi) – Türkiye siyasetinde bir Osman Bölükbaşı vardı. Tırt Osman derlerdi TRT’ye çok çıkardı, çok alkış alırdı. o kadar alkış alırdı ki, ben çocuktum o zamanlar, o kadar siyaset adamı içerisinde en çok alkışlanan insandı. Herkes birbirini çiğnerdi onu görmek için çoluk çocuk, yetmiş yaşında yedi yaşanda, fakat seçimlerde hiç kazanamadı. Hiç bir zaman tam olarak Türkiye yönetimine gelemedi.

İkinci cümlem: Çok yakında en çarpıcı örneği Bosna Hersek’te yaşadık, onbinlerce kadına ve çocuğa saldırıldı, öldürüldü, sakat bırakıldı, bunların başında uluslararası, Birleşmiş Milletler Avrupa bilmem neleri hep höbetçi gibi güya, güya nöbetçi gibi oradaydılar. Gözcü müydüler, yoksa el altından, bu savaşı yıllarca teşvik mi ettiler; o gövendiğimiz Birleşmiş Milletler vs. Ne yaptılar tam olarak? Tarih biliyorsunuz, Tarih hep yaşanmış olaylar üzerine yazılır. Sabah da söz alamadım. sizin o işe ilk girişinizi anımsıyorum. Sanki birkaç yıl önce Bolu’daki bir çevre günündeydi ve sizinle hiç çalışmadım ben, projelerinizi yürütmedim. Bir projeyi de kabul ettiremedim; her neyse, onlar ayrı hikaye. Türkiye’de her şeyin tartışılması lazım. Toprak-Su yirmibeş sene erozyon müdadelesini en ücra, kırsal alana götürmüştür, erozyona uğramasın diye yaptığı zaman oraya tarla içi hizmet götürmüştür. Yüzlerce isimsiz çoğunluk, ben ziraat mühendislerine, orman mühendislerine, ölenlere, yaşayanlara, isimsiz çoğunluk diyorum. Eğer Türkiye’de isimsiz çoğunluklar bir gün mikrofona alıp, sesini duyurabilirse isimsiz çoğunluklar gerçekten sizin ümide kapıldığınız gibi ben de ümide kapılmak istiyorum, gerçekten o insanlarımız, o isimsiz çoğunluk, buna katılırsa, yüzde 1’in altına inen birinci sınıf sulanan arazilerin yok olması Türkiye’nin erozyon değerlerinden daha küçük değil. Sayın Karaca, bu çok önemli koruların, bu kadar kısa zamanda irdelenmesi mümkün değil; ama, benim temennim şu: **Bütün** ülkede ABD’de ve örnek verilen Avrupa ülkelerinde yaşayan çeyrek asırdır **biz** kurduk onların yetmişbeş, yüz yıllık kuruluşlar Toprak-Su Genel Müdürlüğü gibi **toprak** ve su muhafazası gibi esas alınan kuruluşlar, kamu kuruluşları yaşarken, **Türkiye**’dekini 1980’de kapatan zihniyetin değişmesi lazım.

Ben Yücel arkadaşına katılıyorum, her düşünce, o sessiz çoğunlukla paylaşıldığı zaman, o sessiz çoğunluk katıldığı zaman, katılımcıdır demokrasinin tarifi aslında en başında da söylendiği gibi katılımcıdır. Demokratik sivil örgütler, sivil örgütler, demokratik meslek örgütleri hepsi bunlar ister gönüllü deyin ister şöyle, ister böyle tarif edin ama soruğa bunlar katılınca demokratiktir.

Ben isterdim 25 senede bir Adem Karaelmas'ın, bir Muzaffer Alab'ın sözü edilsin. Onlar Cumartesi Pazar demediler çalıştılar. Ben 5 yıl izin kullanmadım, belki 10 yıl izin kullanmayan Toprak-Su'cu ziraat mühendisi arkadaşlarım var. Türkiye'nin en ücra köşelerinde çalıştılar erozyon diye, seki terasları yapmak için, oraları ağaçlandırmak için; ama bir tekinin ismi anılmıyor. Hani Muzaffer Alab, hani Adem Karaelmas, hani Nakiler, hani ondan sonra gelen yüzlerce insan. Bu ülkenin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine kadar hâlâ eserleri duran, hâlâ sulama kanallı kullanılan insanlar. Teşkilat 1980'den sonra katıldığı için milyarlar, trilyonlar hesabında kaybolan nimet ve servetlerden söz etmeler nerede? Evet, bu konuda ümitli olacağız.

ŞAFAK OKTAY (Ziraat Yüksek Mühendisi) – Sayın dinleyiciler, sayın Hayrettin Karaca, tabii ki, erozyon deyince aklımıza gelen TEMA bu konuda gerçekten çok büyük bir kamuoyu oluşturmuştur. Ben de tatbikatın içinden gelen bir ziraat mühendisiyim, Sakarya Çevre İl Müdürlüğü yaptım, Tarım İl Müdürlüklerinde yıllarca ülkemizin doğusunda batısında çiftçilerle başbaşa çalışan bir insanım. En sonunda, işte on yıldır Sakarya'da sizin gibi ben de ağaç kampanyaları düzenliyorum, erozyon konusunda. Gerçekten böyle toprakların aktığını çiftçiyle beraber görünce üzülen bir insanım; ama, bir taraftan da Çevre Bakanlığında bazı çevre mevzuat oluşumları var. Sabahtah beri konuyu izliyorum, umutsuzluğa kapılmamamız gerekir diyorum.

Çevre Bakanlığında bu hava ve su kirlilikleri konusunda bayağı bir umutsuzluğa kapılmıştım bir zamanlar; ama, şimdi çevre il müdürlüklerinin olduğu şehirlerde hava kirliliği durdu; ama, nasıl durdu? Bazen uyarılarla, bazen eğitim çalışmalarıyla, bazen de cezaî işlemlerle; yani, bu konuda gerek meraların kullanılmasında, yanlış kullanmalarda halkımızı eğitebiliriz. Tarım Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı ortaklaşa çalışabilirler, NGO'lar dediğimiz gönüllü kuruluşlarla el ele vererek çalışabiliriz, bu konuda işbirliği yapabiliriz diyoruz. Yetişmiş insanımız vardır; iş birliği yapalım.

Birde gönüllü kuruluşlar daire başkanlıkları kurduralım. Sayın Hayrettin Karaca, saygı değer insanımız olarak bunları kurdurabiliriz, el ele vererek. Tarım Bakanlığında, Orman Bakanlığında, Çevre Bakanlığında, Millî Eğitim Bakanlığında gönüllüler ağaçlandırma daire başkanlıkları kurduralım. Daha çok insanla, devletle, gönüllü kuruluşlarla el ele vererek bu erozyon belasından kurtulabiliriz diyorum.

İSMET TAYŞI – Birinci, Sayın Sunay beyin değindiği zihniyet meselesi,

Geçmişte **biz**, bir çalışma yaptık Böge Planlama Dairesi olarak, ondokuz il kapsayan Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğuyu da kapsıyor ve bu kitap halinde de basıldı. Doğu Anadolu bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme düzeni diye bu kitap o devrin Bakanına gitti. İmar Bakanına. Bakan elde kitabı karıştırıyor. Tabii kitap olduğu için içindekiler bölümü var, içindekiler alt başlık bölümü var, sağlık, eği-

tim, dil, din, gibi orada aynen öyle bir cümle vardı. “1965 genel nüfus sayımı verilerine göre bu 19 yılı kapsayan belgede Kürtçe konuşanların oranı yüzde 35 ise de, kırsal alanlara gidildikçe bu oranın yüzde 80'lere çıktığı gözlenmektedir”. Vay efendim bunu nasıl derler, o kitaptan o sayfa yırtıldı, o cümle çıkartıldı, o sayfanın yerine ilave sayfa konuldu ve o kitap, öyle yayınlandı: zihniyet meselesine örnek; bir.

İkincisi, Saltık bey yöneticilik tiplerini işaret etmek istedi. Efendim ikinci beş yıllık plan dönemlerinde Türkiye’de bölge planlama çalışmaları yapıldı. 1973’e geldik, devrin DPT Müstaşarı merhum sayın Memduh Aytürk. Efendim “biz, Adana’da Ramazanoğulları devletini mi kuracağız?” dedi. Onun için bölge planlama çalışmalarını plandah kaldırdık, çalışmalar kaldırıldı. İşte bu da bir zihniyet göstergesi.

Diğer bir konu, daha yakın tarihte, 1983 yılında bölge valiliği kuruldu 71 sayılı kanun hükmünde kararname ile merkezî idarelerin birtakım yetkileri taşraya devrediliyordu. Kuruldu, sekiz yılda kuruldu; ama, bir sene sonra o bölge valiliği sistemi kaldırıldı. Niye: merkezdeki merkezî zihniyete sahip bürokratik, siyasal elit tipindeki merkezî düşüncenin ürünü olan kişilerin “yetkilerimiz elden gidiyor” handikabına kapılmasından dolayı bölge valiliği de kapatıldı. Bunu bir örnek olarak arz etmek isterim.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, paneli burada kapatıyorum. –

ÜÇÜNCÜ OTURUM

PANEL

HER YÖNÜYLE MERALARIMIZ - SORUNLAR - ÇÖZÜMLER

BAŞKAN

Prof. Dr. Ömer BAKIR
Emekli Öğretim Üyesi

PANELİSTLER

Prof. Dr. Fahrettin TOSUN
Emekli Öğretim Üyesi

Haşim KARAŞAHİN
Orman Ağaçları ve Tohumları Islah
Araştırma Müdürlüğü

Dr. Tuğrul BALIKÇIOĞLU
TKB TÜGEM
Genel Müdür Yardımcısı

Sabri ÇUHADAR - Mithat BAL
TZOB

Dr. Ali TAN
TMMOB ZMO

Demokratik Sol Partinin Sayın Genel Başkanı, Odamızın ve Birliğin sayın başkanları, sayın meslektaşlarım hepinizi şahsım ve panelist arkadaşlarım adına saygılar ile sevgiler ile selamlarım.

Sempozyumun bu Üçüncü Oturumunun konusu "Her Yönüyle Meralarımız - Sorunlar ve Çözümler"dir. Türk tarımının önemli bir sorunu olan çayır ve mera sorunu bugün burada konu uzmanı arkadaşlarım tarafından çeşitli yönleri ile ele alınacak sorunlar ortaya konulup, çözümler belirlenecektir, belirtilecektir. Ben de, konuşmacı arkadaşlarıma söz vermeden önce, ilk sözü kendim alarak bu konuda kısa bir giriş konuşması yapmak istiyorum.

Mera deyince birçoklarımızın aklına hemen hayvan otlatılacak bir alan ve hayvanlara ot sağlayan, kaba yem sağlayan alanlar akla gelir. Tabii ki, bu meraların bize sağladığı ekonomik bir yarardır. Bildiğiniz gibi yurdumuzda hayvancılık geniş bir ölçüde meralara dayanır. Bu bakımdan son derece önemli bir ekonomik sektördür. Bu çok iyi bilindiği için, ben, bu konu üzerinde fazla durmayacağım. Meraların, bu hayvanlarımıza yem sağlama fonksiyonlarından başka daha birçok fonksiyonları vardır. Bunların başında da toprak koruma, toprak muhafaza konusu gelir. Gerçekten çayırılar ve meralar toprakların korunması bakımından ormandan sonra ikinci sırada yer alır. Kuvvetli ve sık bir bitki örtüsü olan meralarda erozyon tehlikesi hemen hemen, tamamıyla önlenmiş olur; çünkü, düşen yağışlar bu sık bitki örtüsü içerisinde kolayca toprağa sızar, yüzey akışına geçmez ve dolayısıyla erozyon tehlikesi yaratacak sellerde meydana gelmezler. Bu bakımdan; yani, bitki örtüsünün toprak korumadaki etkinliği bakımından meralarımızı incelediğimiz zaman, maalesef son derece ümit kırıcı bir tablo ile karşı karşıya geliyoruz. Meralarımızın birçoğu aşırı ve düzensiz otlatma nedeni ile bitki örtüsünü tamamen veya büyük ölçüde kaybetmiş bir durumdadır. Bitkiler zayıflamış, seyrekleşmiş ve üzerinde bulundukları toprağı dahi koruyamaz bir hale gelmişlerdir. Bu oluşum son elli yıl içerisinde ortaya çıkmıştır. Daha önce Türkiye'de, yurdumuzda hem hayvan nüfusu az, hem de geniş meralar bulunduğu için, böyle aşırı otlatma söz konusu olmadığından, meralardan kaynaklanan erozyon son derece az idi.

Bitki örtüsü zayıflamış meralar, yağın yağmur sularını tutamadığı için kısa zamanda bitki örtüsü ile beraber toprağını da kaybetmiş, birçok yerlerde ana kaya tabakası ortaya çıkmış veya bazı yerlerde tamamen çıplaklaşmıştır. İşte bitki örtüsünü kaybeden, kısmen veya tamamen kaybeden bu alanlar, yağmur sularını tutamaz bir hale gelmiş ve her birisi birer erozyon odağı haline gelmişlerdir. İleri derece tahrip edilen bu alanların üretim dışı kalması yanında, bu odaklardan kaynaklanan su ve rüzgar erozyonu da daha aşağılarda bulunan tarla topraklarımızı, bağ ve bahçe topraklarımızı tehdit ve tahrip etmeye başlamıştır. Yurdumuzda sözü edilen erozyonun büyük bir kısmının odak noktası meralarda bulunmaktadır. Genellikle meyilli alanlarda yer alan meralarımız, maalesef çoğu zaman birer erozyon odağı haline gelmektedir. Böyle olunca yurdumuzdaki erozyonu durdurmak veya minimum düzeye indirebilmek için yapılacak ilk şey, meraların bitki örtüsünü kuvvetlen-

dirmek, bu bitki örtüsünü sıklaştırarak normal fonksiyonunu, erozyonu koruma fonksiyonunu sağlayabilecek bir hale getirmektir. Bu tehlikeyi zamanında gören Tarım Bakanlığımız, 1950'li yıllarda yurt çapında bir yem bitkileri, çayır ve mera programı uygulamaya başlamıştır. Yonca, korunga ve fiğ gibi köylülerimizin zaten alışkın olduğu birçok yem bitkilerinin ekim alanları oldukça artırılmış ve yurdun hemen her ilinde geniş alanlar üzerinde mera alanı ıslahı çalışmalarına başlanmıştır. Yem bitkileri faaliyetini bir tarafa bırakırsak, mera ıslahı çalışmaları ya mevcut meranın bitki örtüsünü doğal yollardan kuvvetlendirme ve geliştirme, ya da buralarda yapay meralar kurma şeklinde ele alınmıştır. Kısa bir süre dinlendirme, birazcık gübre, yabancı ot savaşı ve otlatmaya birazcık dikkat etmek sureti ile yapılan bu mera ıslahı çalışmaları ile meraların ot verimlerinin bir kaç arttırılabildiği hem görülmüş, hem de köylülere de gösterilmiştir.

Bunun dışında yapay meralar o kadar başarılı olmuştur ki, Örneğin; Ankara Teknik Ziraat Müdürlüğü tarafından kurulan yapay meralar, işin gerçek uzmanları olan Amerikalıların bile takdirlerini kazandırmıştır. İşte bir taraftan mera ıslahı, bir taraftan yapay meraların kurulması şeklinde başlayan bu atılım, maalesef kısa bir süre sonra ters dönmeye başlamıştır. Islah edilen meralar veya kurulan yapay meralar köylülere teslim edildikten sonra bir iki yıl içerisinde eskisinden daha kötü bir hale gelmiştir. Birçok şikâyetler başlamış, ıslah ettiğiniz mera yine eski haline döndü veyahut kurduğunuz yapay mera tamamen boş kaldı, bitkilerin hepsi öldü gibi şikâyetler hem köylülerimizden, hem de meslektaşlarımızdan gelmeye başladı. Bunun üzerine biz “acaba nerede yanlış yaptık?” diye, durup geriye baktığımızda meraları gayet güzel bir şekilde ıslah edebildiğimizi, gayet verimli yapay meralar kurabildiğimizi; fakat, maalesef bu güzel eserleri otlatamadığımızı gördük. Karşılaştığımız bütün sıkıntı merayı ıslah etmek veya yapay mera kurmak değil, bunları otlatmaktan kaynaklanıyordu; çünkü, köylümüzün otlatma kültürü yoktu. Uzun asırlar geniş alanlar üzerinde üç-beş hayvanını otlatan köylüler, bu günün modern mera amenajmanlarından habersizdir ve biz bu kuralları kendilerine öğretmekte güçlük çekiyoruz. Modern mera amenajmanının teknik kurallarını uygulayacak, uygulatacak ve denetecek her hangi bir kuruluş dahi yoktur Tarım Bakanlığı bu bakımdan yetersiz kalıyordu; çünkü, bu işin ucu mevzuata dayanıyordu.

Osmanlı, 1858 yılında o günkü ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak olan Arazi Kanunnamesini yapmış ve ihtiyaçlarını gidermiştir. Bu gün hâlâ bu 1858 tarihli arazi kanunnamesi içtihatlar yolu ile uygulanmaktadır Türkiye’imizde.

İşte bu ihtiyacı ilk hisseden kişi, hepimizin hocası olan rahmetli Prof. Dr. Ömer Tarman’dır. Benim yeni asistan olduğum yıllarda hocamız o zamanın yüksek hukukçuları ile bir araya gelerek, bir mera kanunu tasarısı hazırladı. 1956 yılında bu iş başladı, yıllarca konuşuldu; çünkü, o gün daha mera konuları yeni yeni ele alınıyordu. Nihayet çok güzel bir tasarı ortaya çıktı. Büyük Millet Meclisine sunuldu; fakat, ne yazık ki, 27 Mayıs 1960’ta bu tasarı kadük oldu. Bu tasarının hazırlanmasında Büyük Millet Meclisine sunulmasında, büyük destekleri olan bir ara Tarım Bakanlığı ve daha sonra da Maliye Bakanlığı yapmış olan rahmetli Nedim Ökmen’i de burada anmak isterim. Tarası kadük olduktan sonra uzun bir sessizlik dönemi başladı, daha sonra gelip, geçen bütün Tarım Bakanları, bu tasarıyı canlandırmak istediler, komisyonlar kurdular, yeniden görüştüler, hepsi iyi niyet ile bunu ele aldı; fakat,

maalesef bu tasarı bir kaç kez daha kadük olduktan sonra son defa yine ele alındı. Bu arada TEMA Vakfımız da, bu tasarı ile yakından ilgilendi, gerekli kulis çalışmalarını yaptı, ve dün Sayın Bakanımızın burada ifade ettiği gibi; tasarı, Büyük Millet Meclisi Komisyonlarında da görüşüldü. Bu görüşmelerin tamamlanmak üzere olduğunu söyledi, ve Sayın Bakan, birbuçuk ay bir ay gibi kısa bir süre içerisinde bu tasarinın yasalaşacağı müjdesini de verdi. Bu müjde bizleri son derece memnun etti. Mera yasası tasarıları 1956 yılında başladığına göre demek ki kırkbir yıllık bir emeğin mahsulü. Bakanlıkta bu kırkbir yıl içerisinde büyük bilgi birikimi oldu. Birçok meslektaşlarımız ve hukukçuların katılımı ile en son şeklini aldı. İnşallah kırkbirinci yılda kırkbir kere maşallah diyerek bu yasa geçer ve bunun şerefi de bu günkü Tarım Bakanımıza ait olur. Teşekkürler ediyorum efendim.

Efendim, şimdi programda ki sırasına göre konuşmacı arkadaşlarıma söz vereceğim. Konuşmacı arkadaşlarım en çok onbeş dakika içerisinde görüşlerini özetleyip, sunacaklardır. Birkısım arkadaşlarımın slayt göstereceklerini anlıyorum; eğer, slaytlar, konuşmaları içerisinde gösterecekler ise, yani konuşmalarını o slaytlara dayandıracaklarsa, tabîî konuşma içerisinde gösterebilirler; ama, değilse tüm konuşmalar tamamlandıktan sonra da slayt gösterileri yapabilirler. Tabîî tercihi kendilerine bırakıyorum.

İlk konuşmacımız Sayın Prof. Dr. Fahrettin Tosun: buyurunuz efendim.

TÜRKİYE TARIMINDA ÇAYIR VE MER'ALARIN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI

Prof. Dr. Fahrettin TOSUN

Emekli Öğretim Üyesi

Türkiye tarımında 1950'li yıllar, çayır ve mer'alar bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü; 1950'li yıllarda Marshall yardımı nedeniyle Türk tarımı hızlı bir mekanizasyona girmiştir. Bu mekanizasyon tarımın diğer dallarında çok olumlu gelişmeler sağlamıştır. Ancak, hayvanlarımızın önemli kaba yem kaynağı olan mer'alarda, yanlış uygulama nedeniyle, bu mekanizasyonun maalesef çok büyük sakıncaları ortaya çıkmıştır.

1950'li yıllardan önce, ülke topraklarımızın % 60'ından fazlasını çayır ve mer'alar oluştuyordu. O yıllarda mer'aların bitki örtüsü ile bunlar üzerinde otlayan hayvan sayısı arasında oldukça iyi bir denge bulunduğu için, mer'aların doğal bitki örtüleri kendi kendilerini yenileyebiliyorlar ve aynı zamanda hayvanlar için yeterli kaba yem üretebiliyorlardı.

1950'li yıllardan sonra, çiftçilerimiz hızlı ve kuvvetli çeki gücü olan traktöre sahip olunca, hayvanların otladığı mer'aları sürerek tarla haline getirmeğe başlamışlardır. Nitekim, 1950 yılında 46.5 milyon hektar olan çayır ve mer'a alanı, 1980 yılında 24 milyon hektara düşmüştür. Buna karşılık aynı yıllarda, tarla arazisi 14.5 milyon hektardan 24.5 milyon hektara yükselmiştir. Yani sürülen mer'aların yaklaşık 10 milyon hektarı tarla haline getirilmiştir.

Burada şu hususu belirtmekte yarar vardır. Aslında tarla arasizi karakterinde olupda, yeterli çeki gücü olmadığı için yıllardır mer'a olarak kullanılan alanların sürülerek tarla haline getirilmesinde hiç bir sakınca yoktur. Ama yapılan uygulama maalesef böyle olmamıştır. Gerçek mer'a alanları da sürülerek tarla haline getirilmeğe çalışılmıştır. Bunun çok önemli sakıncaları ortaya çıkmıştır. Çünkü; gerçek mer'alar sürülerek, bu alanlarda tahıl-nadas sistemi içerisinde tahıl yetiştirilmeğe başlanmıştır. Ancak, bunlar gerçek mer'a alanları olduğu için, toprağa yıllarca birikmiş olan besin maddeleri bir koç yıl içerisinde tükenmektedir. Böylece tarlaya atılan tohum da hi alınmadığından bu alanlar olduğu gibi terk edilerek yeni mer'a açmalarına yönelinmiştir. Sürülmek suretiyle bitki örtüleri tamamen öldürülmüş ve toprağı kabartılmış olan bu gibi yerlerde şiddetli bir toprak erozyonu başlamıştır.

Mer'aların sürülmesinin ikinci önemli sakıncası da, geriye kalan mer'aların kapasiteleri üzerinde, ağır bir şekilde otlatılmalarıdır. Ülkemizde bir taraftan mer'a alanları azalırken, diğer taraftan da bunlar üzerinde otlayan hayvan sayısında önemli derecede artışlar olmuştur. Nitekim, 1940'lı yıllarda bir BBH ünitesine 2 hektardan fazla mer'a alanı düşerken, 1980'li yıllarda bu miktar, 0,75 hektara kadar düşmüştür. Bugünkü durumda mer'alarımız en az üç katı daha fazla hayvanla otlatılmaktadırlar.

Uzun yıllar kapasitelerinin üzerinde otlatılan mer'aların bitki örtüleri zayıflamakta, seyrekleşmekte ve hatta tamamen ortadan kalkarak mer'ayı tamamen çıp-

lak bir duruma getirmektedirler. Bitki örtülerini kaybederek çıplaklaşan bu mer'alar da şiddetli toprak erozyonu olmaktadır.

Bugünkü durumda DİE'nün verilerinden yararlanarak yapılan hesaplamalara göre, ülkemizde 24 milyon hektar mer'a arazisi bulunmaktadır. Aslında, Türkiye'de hayvanların otlayabileceği mer'a alanı bu miktardan çok daha azdır. Nitekim, uluslararası bir kuruluş olan FAO Teşkilatının istatistiklerine göre Türkiye'de 8.7 milyon hektar çayır ve mer'a alanı vardır. Ülkemizde ağır otlatma devam ettiğine göre, bugün kullanılabilir mer'a alanı bu rakamdan da daha azdır. TEMA Vakfı Başkanına göre Türkiye'de kullanılabilir mer'a alanı sadece 3 milyon hektardır. Biz bunu biraz daha iyimser davranarak 5-6 milyon hektar diyebiliriz.

Görüldüğü gibi, 1950 yılında 46.5 milyon hektar olan kullanılabilir mer'a arazisi bugün 5-6 milyon hektara kadar düşmüş bulunmaktadır. Aradaki fark 40 milyon hektar kadardır. Bunun 10 milyon hektarı tarla haline gelmiş, 10 milyon hektarı da orman arazisine geçmiştir. Geriye kalan yaklaşık 20 milyon hektarı ise sürüldükten sonra terkedilmek suretiyle ve ağır otlatmanın sonucu olarak bitki örtülerini kaybetmiş ve çıplaklaşmış arazilerdir. Çıplaklaşmış bu gbi arazilerde hem toprak erozyonunu önlemek, hem de hayvanların ihtiyacı olan kaba yemi sağlamak üzere bu alanların üzerine eğilmek zorundayız.

Elden çıkmak üzere olan bu mer'aların iyileştirilmesi amacı ile ilk çalışmalar Hocamız Merhum Prof.Dr. Ömer Tarman tarafından başlatılmıştır. 1950 yılından sonra mer'aların sürülmesiyle ortaya çıkan büyük sorunun sadece Çayır-Mer'a ve Yem Bitkileri Kürsüsünde yapılan çalışmalarla çözülemeyeceğini gören Hocamız Tarman, Tarım Bakanlığı ile işbirliğine girmiştir. Tarım Bakanlığı, Atatürk Orman Çiftliğinin Dolapdere mevkiinden arazi tahsis etmiş Çayır-Mer'a Kürsüsünü alet, ekipman ve elemanca takviye etmiştir. Bu arada o zamanlar Tarım Bakanlığında kurulan Çayır-Mer'a ve Yem Bitkileri Müdürlüğünü yürüten Prof.Dr. Vecdat Erkun'un üstün hizmetlerini zikretmek bir kadirşinaslık olacaktır.

Ziraat Fakültesi, Çayır-Mer'a ve Yem Bitkileri Kürsüsüne tahsis edilen arazi de ilk olarak, ülkemizin çişitli bölgelerinden toplanan ve dünyanın diğer ülkelerinden temin edilen çayır-mer'a yem bitkileri tohumları Atatürk Orman Çiftliğinin kıraç alanında ekilerek adaptasyon denemesine alınmıştır. Bunu diğer ıslah çalışmaları takip etmiştir. Bu çalışmalar diğer Ziraat Fakültelerinde ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ilgili kuruluşlarınca da ele alınarak bütün türkiye'ye yaygın hale getirilmiştir. Böylece, ülkemizde yem bitkileri yetiştiriciliğinde ve yıpranmış olan mer'aların iyileştirilmesinde uygulanacak işlemler potansiyelimiz ortaya çıkmıştır. Bütün bu çalışmalar, zaman zaman düzenlenen Çayır-Mer'a ve Hayvancılık Kongrelerinde tabliğ olarak sunulmuştur.

Böylece yıpranmış olan mer'aların iyileştirilmesi yönünde uygulanacak teknik yöntemler ortaya konmuş bulunmaktadır.

Her ne kadar miktarları çok az ise de bitki örtüleri nisbeten yeterli olan mer'aların iyileştirilmesinde yapılacak ilk iş bunların kapasiteleri dahilinde uygun bir otlatma sistemiyle otlatılmalarıdır. Böylece bu mer'aların bitki örtüleri, zaman içinde geliştirilmiş olacaktır. Eğer bitki örtüsünün gelişmesi hızlandırılmak isteniyorsa, bölgenin ekolojik şartlarına uyum göstermiş bitki tohumlarını mer'aya serpmek suretiyle

le üstten tohumlama yapılabilir. Ayrıca bu gibi mer'alarda gübreleme ve yabancı ot kontrolü yapılarak mer'anın ot verimi artırılabilir ve otun kalitesi yükseltilebilir.

Bitki örtüsü nisbeten iyi olan bir mer'ada, Samsun Ziraat Fakültesinde yaptığımız bir göbreleme denemesinde mer'anın ot verimi, kontrole göre 2.5 - 3 katı daha fazla olmuştur.

Bitki örtüleri çok zayıf olan veya tamamen çıplaklaşmış bulunan alanlarda ise yapılacak iş yapay mer'a tesis etmektir. Bunun uygulama tekniği de yapılan bir çok çalışmalarla ortaya konmuştur.

Erzurum'da, Atatürk Üniversitesinde koyun otlatma suretiyle yaptığımız bir çalışmada yapay mer'aların ot veriminde ve canlı ağırlık artışında kontrol parsellere göre 2-2.5 katı daha fazla verim elde edilmiştir.

Mer'aların ıslah edilmesinde ve ıslah edilen mer'aların iyi bir şekilde muhafazasında bunların kapasiteleri dahilinde otlatılmaları şarttır. Bu nedenle, mer'a kapasitesinin üzerinde olan hayvanların kaba yem ihtiyaçlarının başka bir kaynaktan sağlanması gerekmektedir. Bu kaynak da tarla tarımı içerisinde yem bitkileri ekimini artırmakla sağlanabilecektir.

YURDUMUZDA MER'A SORUNLARI

Haşim KARAŞAHİN

Orman Yük. Müh.

İnsanların beslenmesi, doğanın korunması ve ulusların ekonomisi bakımından temel kaynakların başında gelen çayır-mer'alar, çok genel bir ifade ile "çoğunluğu otlatılmaya veya biçilmeye elverişli otsu bitkilerden oluşan bir örtü ile kaplı yer-yüzü parçası" şeklinde tarif edilmektedir. Tarifinden de anlaşılacağı gibi, bir yandan hayvansal üretimin kaynağını teşkil ederken, bir yandan da doğanın korunmasında ve geliştirilmesinde çok etkili bir rol oynamaktadır.

YURDUMUZ MER'A VARLIĞI ve OTLATMA DURUMU

Yurdumuzda 1950 yılından önce 44.5 milyon hektar çayır-mer'a alanı mevcutken, 1950 yılından sonra tarımda traktörün yer alması sonucu günümüzde, 21,7 milyon hektar çayır-mer'a alanı kalmıştır. Yurdumuz hayvan varlığında büyük bir artış kaydedilmemesine rağmen; 1994 yılı istatistiklerine göre 61 milyon adet muhtelif hayvan mevcut olup, bu sayı 22,5 milyon adet Büyük Baş Hayvan Birimine tekabül etmektedir. 1.79 hektar çayır-mer'a alanı düşerken bugün için bu miktar 0.96 hektara düşmüştür.

Esasen normalde 1 Büyük Baş Hayvanın yılda 160 günlük otlatma müddeti için 2 hektar mer'aya ihtiyacı vardır. Görüldüğü gibi memleketimizde halen iki misli şiddetinde bir otlatma mevcuttur.

Çayır ve mer'alarda yeteri kadar ot bulunmayınca aç kalan hayvanlar için mecburen orman ve nadastaki tarım arazilerinden bu yönde faydalanma yoluna gidilmektedir. Halbuki, ormanın kendini yenileyebilmesi için ömrünün sonuna ulaşmış ağaç toplulukları altında ve yeni tesis sahalarında kesinlikle hayvan otlatması yasaktır. Bu kanunlardaki yasaklanmıştır. Bu yasağa uyulmadığı takdirde, ki realitede her zaman böyle olmaktadır, ormanlarımız da da dejenerasyon hızla artmaktadır.

Diğer yönden de çayır-mer'alarımızda hayvan beslenmesi için yararlı ot kompozisyonlarının sayısı gün geçtikçe azalmakta, yerleri ya hayvanlar tarafından yenmeyen bitki gruplarınca işgal edilmekte veya su ve rüzgara karşı koruyucu örtüsünü yitiren toprak, erozyona uğrayarak başka taraflara taşınmakta, karşımıza gün geçtikçe verimsizleşen ve adeta kanayan tablolar çıkmaktadır.

MER'ALARIN HUKUKİ DURUMU :

Çayır-mer'aların tanzim, tahsis, ıslahı ve korunması konusuna; 1858 tarihli Arazi Kanunnamesiyle, 1926 Sayılı Medeni Kanunun 641.nci maddesiyle 442 sayılı Köy Kanununun 2.nci maddesiyle 1580 sayılı Belediye Kanununda, 166 sayılı Tapulama Kanununda, 1757 sayılı mülga sayılı Orman Kanununun 20, 21 ve 22.nci maddelerinde değinilmiştir.

Ayrıca 1982 Anayasamızın 45. maddesinde "Devlet, tarım arazileri ile Çayır

ve Mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkta uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.”

denilmektedir. Bu madenin birinci fıkrasında Çayır ve Mer'aların korunması anayasa güvencesine alınıyormuş izlenimi veriyorsa da, çok açık bir ifade kullanılmamıştır.

Fakat günümüzde yürürlükte olan sadece 6831 sayılı Orman Kanununun 20,21 ve 22 maddeleriyle orman içi mer'aların ıslahı, tevsii, otlamanın düzenlenmesi, planlarının hazırlanması için Orman Genel Müdürlüğü, 3800 Sayılı Orman Bakanlığı Kuruluş Kanunu ile de Ağaçlandırma ve mer'alarının dışındaki asıl büyük kısmı teşkil eden mer'aların düzenlenmesi ve idaresi ile ilgili bir mer'a kanunu mevcut değildir. Böyle bir kanunun hazırlığı çok uzun yıllardan beri devam etmesine rağmen, halen sonuçlanmamıştır.

ORMAN BAKANLIĞININ SORUMLU OLDUĞU MER'A

1968 yılında yapılan envanter çalışmasına göre;

278 915 Hektar Orman içi mer'a

711 976 Hektar Orman üstü mer'a

551 447 Hektar Orman kenarı mer'a olmak üzere

1.554.338 Hektar

Mer'a sahası Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü'nün müdahalesi altında bulunmaktadır.

Teknik Ormancılık hizmetlerinden ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Eneji Ormanı Tesisi ve Yenilemesi, doğal ve yapay gençleştirme çalışmaları gibi faaliyetlerin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak bu sahalarda hayvan otlatma baskılarını azaltmak, genel erozyon kontrolü çalışmalarında havza bütünlüğü için ve erozyonu meydana getiren yüzeysel akışı membaından itibaren durdurmak, orman içi mer'aların verim gücünü artırmak, mer'a amenajmanı uygulayarak toprak ve bitki arasındaki dengeyi kurarak mer'aları erozyon kaynağı olmaktan kurtarmak maksadıyla orman için mer'a ıslahı çalışmalarına büyük bir önem verilmektedir. Ancak yurdumuz mer'a varlığının 20 milyon hektar gibi çok büyük bir bölümünün sorumluluğunu taşıyan Devlet kuruluşu belli değildir. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu ıslah çalışmalarıyla, bugün hemen hemen tamamının doğal yapısı bozulmuş olan mer'a varlığının iyileştirilmesi mümkün değildir.

ORMAN BAKANLIĞI'NCA YAPILAN MER'A ISLAHI ÇALIŞMALARI :

1996 yılı sonuna kadar yurdumuzda Orman Bakanlığı tarafından ıslahı bitirilen orman içi mer'aların miktarı plan dönemleri itibarıyla hedefler, verilen programlar ve gerçekleştirmeler karşılaştırılmalı olarak Tablo I'de verilmiştir.

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğundaki

orman içi mer'a sahalarının yaklaşık 1 milyon hektarı, etkili ıslah çalışmalarıyla iyileştirilebileceği dikkate alınır ve 40 yıldan bu yana yapılanın ortalamasıyla 580 yıl gibi bir süre çalışılması gerekmektedir. Yurdumuz sorunlarının bu kadar uzun süre beklemeye tahammülü yoktur. diğer taraftan genel çayır-mer'a alanının 20.2 milyon hektarlık asıl büyük bölümünde yapılan herhangi bir çalışma yoktur. Asıl zor olan bu kısımdaki çalışmaların planlanmasıdır.

MER'ALARIN TAHRİP OLMA SEBEPLERİ :

Islah için yapılması gereken çalışmalara geçmeden önce mer'anın tahribatını hızlandıran sebepleri belirlemek gerekir.

		MER'A ISLAHI	
DÖNEMLER		Plan Dönemi Hedefi (Ha.)	Gerçekleşme (Ha.)
Plan öncesi (1955-1962)		961	961
I. Beş Yıllık Dönem (1963-1967)		5000	7000
II. Beş Yıllık Dönem (1968-1972)		9370	5682
III. Beş Yıllık Dönem Ara Dönem 1978		7000	3332
IV. Beş Yıllık Dönem (1979-1983)		25800	13858
Ara Dönem (1984)		3000	1838
V. Beş Yıllık Plan Dönemi	1985	5000	3395
	1986	3000	2189
	1987	3000	2460
	1988	4000	3640
	1989	5000	3530
Dönem Toplamı		20000	15215
VI. Beş Yıllık Plan Dönemi	1990	(Hedef) 8000	
		(Program) 5000	1772
	1991	(Hedef) 8000	
		(Program) 3888	982
	1992	(Hedef) 8000	
		Program verilmedi	
	1993	(Hedef) 8000	
		(Program) 1807	880
	1994	(Hedef) 8000	
		1 (Program) 2589	2408
Dönem Toplamı		(Hedef) 40000	
		(Program) 13284	5642
1994 Yılı Sonu Toplamı		(Hedef) 124151	
		(Program) 96346	67444
	1995	(Program) 3654	3455
	1996	(Program) 4964	3229
	1996 Yılı Sonu İti.	(Program) 106053	74573
	1997 Yılı Program	2400	

Yurdumuzda mer'aların tahribatının birinci derecede sebebi, erken otlatma, ikinci derecede ise aşırı otlatmadır.

Bilindiği gibi mer'ada mevcut bitkiler, köklerindeki bir önceki yıldan depo ettikleri yedek besin ile karların kalkmasından itibaren büyümeye ve gelişmeye başlarlar. Bu büyüme bitkinin çiçeklenip yeniden tohum tutmasına kadar devam eder. Bu periyot içinde bitkinin besin değerinde de orantılı olarak bir fazlalaşma olmaktadır. İşte otlatma zamanı bitkinin büyümesi ile besin değerinin maksimuma ulaştığı zaman olmalıdır. Bu zaman pratik olarak baklagillerde çiçeklenme zamanı, buğdaygillerde otların başak tutma zamanı olarak belirlenebilir. Bu zamandan önce yapılan otlatma erken, sonra yapılan otlatma da geç otlatmadır. Erken otlatmanın zararı, bitki kökteki yedek besini harcayarak büyümesini tamamlamadan büyüme organı yani yaprakları hayvanlar tarafından yenirse zayıflıyarak, yavaş yavaş yok olmaya başlıyor ve yerlerini hayvanlar tarafından sevilmeyen ve örtüsünü tamamen yitirerek erozyona açık hale geliyor.

Diğer yönden karların kalkmasıyla beraber onu takiben mer'alara hayvan sokan göçebeler, bitki örtüsünün tahribi ile birlikte, henüz kurumamış olan toprakta, çamur halinde bir sıkışma ve kompaktlaşma meydana getirerek bitkilerin gelişmesine uygun olmayan bir zemin meydana getiriyorlar.

Bitkinin otlatmadan sonra yeniden gelişebilmesi için büyüme organlarının bir kısmının bırakılması gerekmektedir. Bunun miktarı da pratikte mer'a bitkilerinin normal boyunun 2/3'ü otlatılmalı 1/3'ü yedek besin deposu olarak bırakılması yeterli olmakta diye tayin edilmektedir. Eğer bundan fazla otlatma yapılıyorsa bitki gene kendini yenileyemiyerek dejenerasyon başlamaktadır.

MER'A ISLAHI ÇALIŞMALARI :

Orman içi Mer'a sahalarının rehabilitasyon çalışması için bugüne kadar yapılabilen çalışmaları şöyle sıralamak mümkündür.

Öncelikle bu çalışmalar iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan birincisi **"ALTYAPI ISLAHI"** ikincisi ise **"VEJETASYON ISLAHI"**dır.

Alt yapı ıslahı için;

- Mer'a sahasında gerek yüzeysel erozyonu gerekse oyuntu erozyonunu önleyici tedbirler alınması,
- Mer'aya gidiş ve geliş yollarının ıslah edilmesi,
- Mer'ada mevcut taşların temizlenmesi ve erozyon önleyici tedbirlerde kullanılması ile zararlı bitki örtülerin temizlenmesi
- Mer'anın içme ve sulama suyunun temini,
- Mer'anın ihatası ve otlatma parsellerinin bölünmesi
- Mer'ada tuzluk, kaşınma kazığı, gölgelik ve hayvan banyoluğu gibi eksiklerinin tamamlanması.
- Hayvan barınakları ve ikamet yerlerinin tesisi gibi çalışmalar yapılır.

Vejetasyon ıslahı için :

- Mer'anın durumu kendi kendisini yenileyebilecek durumda ise, otlatma kapasitesine göre münavebeli otlatma metodlarından biri uygulanarak ıslah edilmesi sağlanmaktadır.

– Mer’aların kendi kendini yenileyemeyecek kadar durumu bozulmuş ise, yeniden toprak işlemesi yapılarak, mer’ada klimaks türlerine uygun bir karışım ile yeniden ekim yapılması sağlanmaktadır.

MER’ALARIN ISLAHI İÇİN BİRAN ÖNCE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Yukarıda izah etmeye çalıştığım, yurdumuzun en önemli problemlerinden biri olan aynı zamanda erozyonu önlemede de büyük bir fonksiyona sahip olduğu bilinen, mer’aların rehabilitasyonuna dört elle sarılmak, yapılmakta olanları hızlandırmak için;

1 – Öncelikle Mer’a Kanunu’nun çıkartılarak, mer’anın sahibinin mer’adan faydalanacakların, mer’aların ıslahını ve amenajmanını düzenliyeceklerin belirlenmesiyle, bu işle görevlendirileceklerin organize edilmesi şarttır.

2 – Mer’a orman ve tarım alanlarının sınırlarının kesin hatlarla ayrılarak gerçek varlığın ortaya konulması,

3 – Mer’aların düzensiz ve aşırı faydalanmanın önlenmesi için bir takım tedbirlerin alınması,

4 – Mer’a amenajmanı prensiplerine uygun planlamalar yapılarak kapasite fazlalarının, gerek hayvan kalitesi ve kantitesi açısından ve gerekse saha açısından giderilmesi,

5 – Hayvan yemi açığının kapatılması için, arazi sınıflandırması da dikkate alınarak Agro-Silva-Pastorol sistemin, yurt sathında ve özellikle hayvancılığımızın ağırlık kazandığı bölgelerde, yaygınlaştırılması için gerekli tedbirlerin alınması,

6 – Herşeyden önemli, bu faaliyetlerin etkin hale getirilebilmesi için Finansman kaynağını kendi kendine yeter hale getirebilecek bir sistem oturtulması mutlaka gereklidir. Halkın katılımı sağlanmalıdır.

Herşeyin vatan için ve biz insanlar için yapıldığı, ilerisi için şimdiden hareket edilmesinin geciktirimemesi gerektiği, unutulmamalıdır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- Gençkan M.S. 1985 *Çayır-Mer'a Kültürü Amenajmanı ve Islahı*
E.U.Z.Fak.Yayınları No : 483
- AŞK. M.K. *Yaylak ve Mer'a Islahı Or.Yük.Müh. 1462 Sok.*
No : 66 Alsancak / İZMİR
- Atalay İ. 1985 *OGM. Erozyon Kontrolü Mer'a Islahı Seminer*
notları E.U.Z.Fak.Coğ.Bölümü
- Bakır Ö. 1985 *Çayır-Mer'a Islahı ve Hayvan Münasebetleri*
A.U.Z.Fak.Agronomi Derneği ve Zooteknik
Derneği müşterek çalışmaları No : 1
- Karaşahin H. 1988 *Türkiye'de orman işletmeciliğinin Gelişimi*
Sempozyumu "Türkiye'de Erozyon Kontrolü ve
Mer'a Islahı Faaliyetlerindeki Gelişim" 1988
- Akyürek İ 1987 *Türkiye Genel Toprak Amenajmanı Planlaması*
T.O.K. Bak.Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Havza Islahı ve Göletler Daire Başkanlığı
- 1994 *Türkiye İstatistik Yıllığı Başkanlık Devlet İstatistik*
Enstitüsü
- 1968 *Orman Genel Müdürlüğü Mer'a Envanteri T.C.*
Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Sıra
No. 501 Seri No. 5

TÜRKİYE TARIMINDA MER'ALARIN ÖNEMLİ ve SORUNLARI

Dr. T. Tuğrul BALIKÇIOĞLU

TÜGEM Genel Müdür Yard.

1 – GİRİŞ

Ülkemiz, 77.8 Milyon hektar arazi varlığı ve 65 milyonluk nüfusu ile Dünya da önemli bir konumda bulunmakta olup, tarımsal üretimin kaynağı olan toprak varlığını hem verimli kullanmak ve hemde iyi korumak suretiyle gelecek nesillere aktarmak zorundadır. İşte topraklarımızın verimli kullanılması ve korunması dikkate alındığında Mer'alarımızın önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu önem; tarımda dengelerin kurulması, hayvancılığımızın istenilen seviyeye yükseltilmesi, nüfusun sağlıklı beslenmesi, sağlıklı yaşam ve topyekün çevrenin korunması hususlarını da kapsayan çok geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir.

Bu panelin kısıtlı süresi içerisinde mer'a ların önemi ile ilgili hususları;

1 – Sürdürülebilir Tarım ve Erozyon Kontrolü Açısından ve

2 – Hayvancılık Sektörü Açısından olmak üzere iki ana başlık altında incelemek istiyorum.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIM VE EROZYON KONTROLÜ AÇISINDAN MER'ALARIN ÖNEMLİ

Türkiye tarım alanı olarak zengin bir ülkedir. Toplam kara alanının % 35 i tarım alanlarından meydana gelmektedir. Bu alanların korunması ve tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması, bu varlığın aşırı erozyon baskısından kurtarılmasıyla mümkündür.

Engebeli topoğrafya sebebiyle tüm tarım alanlarının maruz kaldığı erozyon riskleri, tarım alanlarının yukarısında kalan mer'a alanlarından kaynaklanmaktadır. Mer'a alanlarının zamansız ve aşırı otlatılması, bakımlarının yapılamaması bu alanları su ve rüzgar erozyonuna karşı savunmasız bırakmaktadır. Mer'a larla başlayan bu aşınma, tarım topraklarında devam etmekte, sürdürülebilir tarım açısından ümitsiz bir tablo ortaya koymaktadır.

Oluşumları binlerce yıl içinde gerçekleşen bu doğal varlığımızın korunması; öncelikle, bitki örtüsü ile kaplanmasına ve mer'a alanlarının uygun otlatma planları ile yönetilmelerine bağlıdır.

Topraklarımızın maruz kaldığı erozyon baskısı Çizelge-1 de görülmektedir. Tüm Avrupa topraklarının % 5.2 sini teşkil eden 25 milyon hektar arazi erozyon baskısı altında iken, ülkemiz topraklarının % 73 ü olan 57 milyon hektar arazi erozyona maruz bulunmaktadır. Tarım yapılan topraklarımızın ise yaklaşık % 57 si (15.8 milyon-ha) erozyon tehlikesi altındadır.

Çizelge 1.**Su Erozyonu Dağılımı****(Milyon - Ha)**

Erozyon Sınıfı	Arazi Sınıfı		Toplam
	2 - 3 - 4	5 - 6 - 7	
Orta	13.78	1.81	15.59
Şiddetli	2.08	26.26	28.34
Çok Şiddetli	0.02	13.22	13.22
Toplam	15.88	41.99	57.15

– Toprak-Su Gn. Md. 1978 Türkiye Arazi Varlığı

Topraklarımızın yaklaşık % 6.64 ün de erozyon tehlikesi olmamasına karşın (Çizelge. 2), %7.22 sinde orta derecede erozyon tehlikesi mevcuttur. Erozyon ülkemiz açısından en ciddi kaynak yok edici bir olaydır. Her yıl yalnızca akarsularımızla 500 milyon ton toprak aşınarak yer değiştirmekte baraj, deniz ve göllere taşınmaktadır. Ülkemizin toprakları erozyona karşı çok hassas ve duyarlı toprak olma özelliğine de sahiptir. Örneğin bir kilometre karelik alandan Amerikada 490 ton, Asyada 640 ton, Avrupada 84 ton toprak taşınırken bu miktar ülkemizde 800 ton civarındadır. Bu aşınım ile yalnız toprak kaynakları yok olmamakta, bunun yanında toprağa ilave edilen bitki besin maddeleri de toprakla birlikte taşınmak suretiyle yok olmaktadır.

Çizelge 2.**Aşınım Dereceleri Dağılımı**

Aşınım Derecesi	Erozyon Durumu	Alan (Milyon - Hektar)	%	
0	Yok	5.2	6.6	13.8
1	Hafif	5.6	7.2	
2	Orta	15.6	20.0	73.4
3	Şiddetli	28.3	36.4	
4	Çok Şiddetli	13.2	17.0	
Ç.K.	Çıplak Kayalık	2.9	3.8	
	Rüzgar Aşınımı	0.5	0.7	

– KHGM. 1987 Türkiye Genel Toprak Amenajman Planlaması

Ülkemizde erozyonu oluşturan çeşitli faktörler mevcuttur. Bunlardan en önemlileri; 1- Arazi Yapısı ve Topoğrafya 2- Uygulama Teknikleri ve Eğitim durumunu saymak mümkündür.

2.1. Arazi Yapısı ve Topoğrafya

Ülkemizde erozyonu oluşturan faktörlerin başında arazi yapısı gelmektedir. Ülkemiz hem yükselti hemde eğim özellikleri bakımından oldukça ekstrem özellikler taşımaktadır. Ortalama yükseltisi 1250 m olan arazilerimizin, % 64 den fazlası % 12 nin üzerinde eğimli arazilerden oluşmaktadır. Bu yapı erozyonu etkileyen en önemli faktörü teşkil etmektedir. Aynı zamanda yağışların düzensiz olması ve rüzgarın

aşındırıcı gücü erozyona karşı hassas bir yapı oluşturmaktadır. Elbette bu olumsuz etkilere maruz kalmasının en büyük nedeni toprak yüzeyini kaplayan bitki örtüsünün ortadan kaldırılması, mer'a alanları ile orman alanlarının bilinçsizce yok edilmesidir.

2.2. Uygulama Teknikleri ve Eğitim

Tüm dünyada çevre bilinci ve doğal kaynakların korunarak kullanılması ilkesi yaygınlaşırken ülkemizde bu duyarlık henüz oluşmaya başlamıştır. Ancak son yıllarda bu konudaki olumlu gelişmeleri memnuniyetle izlemekteyiz. Bu gelişmelerde özellikle sivil toplum gelişmeleri memnuniyetle izlemekteyiz. Bu gelişmelerde özellikle sivil toplum örgütlerinin çok büyük katkıları olmuştur.

Bunun yanında tarımla uğraşan kırsal kesimin eğitimsizliği de erozyonu artıran diğer bir önemli faktördür. Kırsal kesimde yaşayan insanlarımızın işlediği toprağı konuma ve erozyonu önleme teknikleri konusunda yeterli bilgi ve beceri düzeyinde olmadığı bilinmektedir.

Toprak kaynaklarının korunması ve devamlılığı için öncelikle arazilerin yetenek ve sınıflarına uygun olarak kullanılması gerekir. Tarım yapılmaya müsait alanlarda toprak koruyucu tedbirlerin alınmaması ve işlemeli tarıma uygun olmayan V-VI-VII. sınıf arazilerin bilinçsizce tarıma açılması bu alanları şiddetli ve çok şiddetli erozyon tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır.

Doğal olarak bu tip alanların daima toprak koruyucu vejetasyonla yani mer'a, orman, fundalıklarla kaplı olması gerekir. Fakat ne yazıkki mer'a larımızın yoğun otlatma baskısı altında olması, alanlarının sürekli olarak daralması, yetersiz mevzuatlar nedeni ile uygun amenajman ve ıslan tekniklerinin uygulanamaması mer'a alanlarında sürdürülebilir verimliliği büyük oranda olumsuz yönde etkilemiş ve toprakların önemli oranda erozyona duyarlı hale gelmesine neden olmuştur. Bununla birlikte tarım topraklarının amacı dışında kullanılması, münavebe uygulamalarının yetersizliği de bu olayı hızlandırmıştır.

Bu sorunun temelinde eğitilmemiş toplum, objektif ölçülere dayanmayan üretim planlamasının olduğu açıkça görülmektedir. Sorunun çözümü genel üretim planlaması ile sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir kaynak ilkesinden geçmektedir.

Tarım topraklarının ve mer'a alanlarının kullanımı ve bitkisel üretim deseninin biçimi sürdürülebilir tarım bakımından büyük öneme sahiptir. Uygun bitki deseni, yem bitkilerinin ekim nöbetine sokulması ile mer'a alanlarının korunarak ve ıslah edilerek uygun otlatma amenajmanı uygulanması gerekmektedir. Bu surette hem hayvancılık için önemli olan kaba yem ihtiyacı karşılanacak ve hem de topraklarımız ve tüm çevrenin korunması sağlanacaktır.

3. HAYVANCILIK AÇISINDAN MER'ALARIN ÖNEMİ

Ülkemiz hayvan varlığı bakımından dünyada ilk sıralarda yer almasına ve doğal şartları itibarıyla de hayvancılığa son derece uygun olmasına rağmen, üretim ve verimde istenilen seviyeye maalesef gelinebilmiştir.

Ülkemizde % 50 kadar kültür ırkı ve melezlerinden oluşmak üzere 11.8 milyon Büyük baş, 33.8 milyon Koyun, 9.1 milyon Keçi varlığı bulunmaktadır. 56.1 milyon baş hayvan varlığımızdan gereğince faydalanabilmek için, bir taraftan hayvan

populasyonumuzda yüksek verimli ırkların oranını artırırken, diğer taraftan hastalıklarla mücadele, bakım ve beslenme gibi hususlarda önemli gelişmeler sağlanmalıdır. Fakat her şeyden önce kaliteli kaba yem açığımızın giderilmesi için bitkileri ekilişlerinin artırılması çalışmaları yanında, öncelikle mer'a ların bakımı, korunması ve verimli yönetimi ile ilgili tedbirlerin alınması gerekmektedir.

3.1. Mer'alar ve Kaba Yem Üretimi

Bugün kesif yem üretimimiz 1985 yılında 3 milyon ton iken, 1995 yılında toplam üretim 4.5 milyon ton'a yükselmiştir. 1985 yılında 3.3 milyon ton olan kesif yem üretim kapasitesi 1995 yılında tek vardiye çalışma ile 8.6 milyon ton'a çıkmıştır ve bu alanda bir açık söz konusu değildir.

Kaliteli kaba yem üretiminde ise önemli oranda açık bulunmaktadır. Üretilmekte olan kaba yemin 10 milyon tonu çayır ve mer'a alanlarından, 5 milyon tonu yel bitkisi ekilişlerinden ve 15 milyon tonu ise çeşitli kaynaklardan elde edilmektedir. (Çizelge.3). Üretilen toplam kaba yem miktarı 30 milyon ton hesaplanmaktadır. İşte bu kaba yem açığının kapatılması için;

- Yem bitkileri ekilişlerinin artırılması,
- Silaj yapımının yaygınlaştırılması yanında,
- Mer'a larımızın ıslah edilerek ve iyi yönetilerek verimlerinin artırılması zorunlu görülmektedir.

Çizelge 3.

Kaba Yem Üretimi

Kaba Yem Üretim Kaynakları	Üretim Miktarı (Ton)	İhtiyacı Karşılama Oranı (%)
Çayır-Mer'a Alanları	10.000.000	20
Yem Bitkisi Ekilişleri	5.000.000	10
Samani, Anız ve Bitki artıkları	15.000.000	30
TOPLAM	30.000.000	60

Bu gün sahil olduğumuz mer'a alanlarının iyi yönetilmesi ve ıslan edilmesi durumunda verimlerinin en az bir kat artırılarak 10-15 milyon ton ilave kaba yem sağlanabilecek ve yem bitkisi üretimlerinin istenilen düzeye getirilmesi ile de söz konusu kaba yem açığı giderilebilecektir. Ülkemizde mevcut yem bitkisi ekilişleri Çizelge.4 de görülmektedir.

Çizelge 4.

Toplam Yem Bitkileri Ekilişleri

(Hektar)

Yıllar	Yonca+Fiğ +Korunga+ Burçak	Mısır	Yem Pancarı	Sorgum-Sudanotu	Genel Toplam
1970	280.000	600.000	1.100	0	881.100
1980	347.000	583.000	1.700	0	931.700
1990	563.000	515.000	1.550	1.800	1.081.350
1995	582.150	515.000	2.300	2.680	1.102.130

4. MER'ALARIN VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI AMACIYLA BAKANLIĞIMIZCA YAPILAN PROJELİ ÇALIŞMALAR

Çayır-Mer'a alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ile kaba yem açığının ortadan kaldırılarak mer'alar üzerindeki aşırı baskının ortadan kaldırılması amacıyla Bakanlığımızca, kalkınma planlarında öngörülen hedefler doğrultusunda ve bütçe imkanları ölçüsünde, önemli çalışmalar yapılmakta, iç ve dış kaynaklı çeşitli projeler uygulanmaktadır. Bu projelerle bir taraftan yem bitkileri üretimlerinin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına çalışılırken diğer taraftan mer'alarla ilgili araştırma ve ıslah çalışmaları sürdürülmektedir. Banalığımızca bugüne kadar aşağıda sıralanan projeler uygulamaya konulmuştur. Bu projelerin bir kısmı tamamlanmış olup, ayrıca Bakanlığımızca konu ile ilgili bir takım proje çalışmaları da sürdürülmektedir.

Uygulanan Projeler :

a) İç Kaynaklı Projeler :

- Bitkisel Üretimi Geliştirme Projesi.
- Çayır-Mer'a Yem Bitkileri ve Hayvancılığı Geliştirme Projesi.
- Nadas Alanlarının Daraltılması Projesi.
- İkinci Ürün Projesi.

b) Dış Kaynaklı Projeler :

- Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi.
- Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi.
- Doğu Anadolu Çayır-Mer'a Üretimini Geliştirme Pilot Projesi.
- Muş - Bingöl Kalkınma Projesi.
- Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi.
- Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi.

5. MER'A KANUNU TASARISI ÇALIŞMALARI

Mer'a alanlarımız ot verimlerinin yıllar itibarıyla ne şekilde değiştiği çizelge 5 de görülmektedir. Bu tablo karşısında ilk hedefimiz; 12.3 milyon hektara düşen mer'a alanlarımızın daha fazla azalmasını önlemektir. İkinci olarak; işlemeli tarıma uygun olmadığı halde üzerinde taram yapılan, dolayısıyla erozyonun da kaynağı durumunda ve mülkiyeti itibarıyla Devlete ait olan arazilerin tekrar mer'a olarak kazanılmasıdır. Bu suretle 1.5 milyon hektar arazinin mer'a olarak kazanılabileceği düşünülmektedir. Üçüncü olarak; mevcut mer'a varlığımızın amenajman tekniğine uygun kullanımını temin ederek verimlerinin artırılmasının sağlanmasıdır. Böylece hem hayvan varlığımızın kaba yem ihtiyacının karşılanması ve hemde erozyon ve benzeri toprak kayıplarının önlenmesi suretiyle temel iki hedefimize ulaşma noktasında önemli merhaleler katedeceğimize inanıyoruz.

Çizelge 5. Yıllar İtibarıyla Mer'alarda Meydana Gelen Değişmeler

Yıllar	Mer'a Alanı (Ha)	Kuru Ot Üretimi (000. Ton)
1940	44.217.000	26.500
1950	37.906.000	23.000
1960	28.658.000	17.400
1970	21.748.000	16.370
1991	12.377.600	10.500

Bakanlığımızın **Mer'a Kanunu** ile ilgili olarak yaptığı çalışmaları özetlemeden önce, şu anda mer'alarımızla ilgili mevzuatın bir listesini dikkatlerinize sunmak istiyorum.

- 1) Arazi Kanunu (1858 Tarihli)
- 2) 743 Sayılı Türk Medeni Kanunu (4 Ekim 1926)
- 3) 442 Sayılı Köy Kanunu (18 Mart 1340)
- 4) 1580 Sayılı Belediye Kanunu (3 Nisan 1930)
- 5) 3194 Sayılı İmar Kanunu (13 Mayıs 1985)
- 6) 6831 Sayılı Orman Kanunu (8 Eylül 1956)
- 7) 3202 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (9 Mayıs 1985)
- 8) 441 Sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hikmünde Kararname (7 Ağustos 1991)
- 9) 3083 Sayılı Sulama alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu (22 Kasım 1984)

Ayrıca bu kanunların yanında, burada sayamıyacağımız daha bir çok kanunlarında mer'a ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

Bu kadar çok kanun ve kararname ile çok sayıda kuruluşa görev verilmektedir. Bu gün geldiğimiz nokta dikkate alındığında mer'alarımız ile ilgili düzenleme, islah ve koruma gibi hizmetlerin bu kadar dağınık mevzuat ve çok çeşitli kuruluşun iştirakiyle çözümü mümkün görülmemektedir.

Bu itibarla;

a) Müstakil bir Mer'a Kanunu'nun bütünlük ilkeleri içerisinde hazırlanması ve yasal düzenlemelerin yapılması,

b) Çok farklı kuruluşların görev ve yetkisine bırakılan hususların, mümkün olduğunca toparlanması ve koordinasyonunun tek bir kuruluşca (Bakanlığımızca) yapılması,

c) Kullanıcılara mer'aların bakım, kullanım ve islahı hususlarında yetki ve sorumluluk verilmesi, ilkelerinden hareket edilerek, Bakanlığımızca Mer'a Kanun Tasarısı hazırlık çalışmaları yürütülmüştür.

Bu konuda yapılan çalışmaların tarihi 1960 lı yıllara kadar uzanmakla birlikte, Bakanlığımızca hazırlanan Mer'a Kanun Tasarısı, 1991 yılında Başbakanlığa sunulmuş ve söz konusu tasarı 23.2.1992 tarihinde T.B.M.M. Başkanlığına sevk edilmesine rağmen dönemi içerisinde, yasalaşamadan kadük olmuştur.

Bakanlığımız, hiç vakit kaybetmeden kadük olan tasarı üzerinde tüm ilgili kişi ve kuruluşların katılımını sağlayarak geniş kapsamlı bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışma şu anda bir çok merhaleden geçerek T.B.M.M.'sine ulaşmış ve Tarım Komisyonundan geçmek üzeredir. Tasarı, Komisyonlarda görüşülmesini müteakiben T.B.M.M. Genel Kuruluna intikal edecektir. Bu kanunun yasalaşması için tüm toplumun desteğinin gerekli olduğunu vurgulamak istiyorum.

5.1. Mer'a Kanunu'nun Amacı ve Faydaları

Anayasamızın 45 inci maddesi "Devlet; tarım arazileri, çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek için gereken tedbirleri alır" hükmünü getirmektedir.

Mer'a Kanunu ile bu temel yaklaşım baz alınarak belirlenen dört amaç şöyle özetlenebilir.

1) Daha önce çeşitli kanunlarla tahsis edilmiş veya kadimden beri bu amaçla kullanılmakta olan mer'a, yaylak ve kışlakların tesbiti, tahdidi ile köy veya belediyelerin tüzel kişiliklerine tahsislerinin yapılması,

2) Belirlenecek kurallara uygun şekilde kullanımının sağlanması,

3) Bakım ve ıslahlarının yapılması, bu hizmetlerde devamlılığın sağlanması ve sonuç olarak verimliliklerinin artırılması,

4) Kullanımlarının sürekli olarak denetlenmesi, korunması ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesi.

Bu kanunun yasalaşması durumunda, sağlayacağı faydaları çok kısa başlıklarla dikkatinize sunmak istiyorum. Bu kanun ile;

– Mer'alarla ilgili yasal boşluk ortadan kalkmış olacak ve halen mevcut yasalardaki dağınıklığa son verilecektir.

– Mevcut yasalarla çeşitli kurumlara verilen görev ve yetkilerin aynı kurumda toplanması sağlanacaktır.

– Mer'aların Tesbit, Tahdit ve Tahsisini ve ayrıca haritalarının çıkarılarak tapu siciline kaydı gibi yasada öngörülen işlemleri yapmak üzere illerde birer Komisyon ve bu komisyona bağlı Teknik Ekipler oluşturulacaktır.

– İhtiyaç fazlası mer'a alanları ile ıslahı gerektiren mer'aların özel ve tüzel kişilere kiralama imkanı getirilecektir.

– Mer'aların kapasitelerinin üzerinde otlatılması önleneyecektir.

– Mer'aların teknik esaslara uygun olarak otlatılmasını sağlamak ve yönetmek amacıyla ilgili köy ve belediyelerde "Mer'a Yönetim Birlikleri" oluşturulacaktır.

– Mer'alardan yararlananların yapılacak olan bakım ve ıslah giderlerine katılması yükümlülüğü getirilmektedir.

– Konu üzerinde gerekli araştırma çalışmasını yapmak ve amenajman planlarını hazırlamak amacıyla mer'a araştırma birimlerinin kurulması öngörülmüş bulunmaktadır.

– Doğal kaynakların Korunması ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesinde, sivil toplum örgütlerinin büyük önemi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle tasarıda bu işbirliğini temin edecek hüyükler yer almaktadır.

– Mer'a ile ilgili faaliyetler süreklilik arz etmektedir. Bu alanların bakım ve ıslahının yapılması ve ayrıca yasada öngörülen diğer çalışmaların yürütülmesi düzenli kaynaklarla mümkün olacaktır. Bu amaçla bir fon kurulacaktır.

Çok geniş katılımı, siyasal, bilimsel ve teknik platformlarda en büyük mutabakatla yapılan ve artık T.B.M.M. Genel kuruluna gelme aşamasında olan Mer'a Kanunu'nun ülkemize yararlı olmasını diliyor, saygılar sunuyorum.

MER'A VE YAYLA ALANLARININ MEVCUT DURUMU, ISLAHI VE YENİDEN YAPILANMASI

Sabri ÇUHADAR – Mithat BAL
T.Z.O.B.

Ülkemiz, hayvan varlığı bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Sayısal olarak dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır. Yurdumuzun coğrafi durumu, iklim şartları ve doğal yapısı hayvancılığa çok elverişli bir ortam yaratmıştır. Ancak bütün bu olumlu koşullara rağmen hayvanlarımızın ırk ve özelliği ve özellikle de yeterli beslenmemesi sonucu hayvansal ürünler üretimimiz ileri ülkeler düzeyinin çok altında kalmaktadır.

Yurdumuzda hayvancılık geniş ölçüde mer'alara dayalı olarak yapılmaktadır. Yem bitkileri ekim alanları arzu edilir bir tempoyla istenilen seviyeye çıkarılamamıştır. Yetiştiricilerimiz geleneksel alışılmışlardan kurtulup, modern işletmeciliğin gerektirdiği bilgi ve beceri düzeyine henüz ulaşmamıştır. Daha açık ve gerçekçi bir ifade ile modern hayvancılık; daha çok emeğin, daha çok maddi harcamayı ve teknolojinin gereklerini tam olarak yerine getirmeyi gerektirmektedir. Ancak bu sayede üretimi katlayarak artırmak mümkün olabilecektir. Bu bağlamda mer'alar bedava yem kaynağı olarak görülmektedir. Hayvan yetiştiricileri mer'alardan mümkün olduğunca çok yararlanmak gayesiyle hayvanlarını mer'aya erken salmakta ve kar örtüsü mer'aları kaplayıncaya kadar otlatmaya devam etmektedirler. Mer'aların bitki örtüsü hemüz tam gelişmesi sağlanmadan hayvanların mer'aları gelişigüzel salınmaları bir yandan otlama ile diğer yandan çığneme ile bitki örtüsünün kökleri ile birlikte tahrip olmasına ve dolayısıyla mer'alarımızın kıraç topraklar haline gelmesine sebep olmaktadır. Yurdumuzda halen 240-270 günlük bir otlatma periyodu vardır ki bu çok uzun ve düşündürücü bir süredir.

Bir yandan bilinçsiz ve aşırı otlatma nedeniyle mer'alarımızda meydana gelen tahribat diğer yandan 1950 yıllarından itibaren uygulanan yanlış politikalar sonucu mer'alarımızın işlemeli tarıma açılarak sahalarının daraltılması ülkemizde esasen mevcut olan kaba yem açığının giderek artmasına neden olmuştur. Mer'a ve yaylalarımızın bu şekilde bilinçsiz kullanımı ve miktar olarak azaltılmasının ana nedeni bu konudaki mevzuat boşluğu ve yetiştiricilerimizin eğitim yetersizliğidir. Halen ülkemizde mer'a ve yaylalarla ilgili bir yasa yoktur. Sorunlar; çeşitli yasalar kapsamındaki (Arazi Kanunnamesi, Medeni Kanun, Köy Kanunu, Belediyeler Kanunu, Kadastro ve Tapu Tahsisi, Ağaçlar Hakkında Kanun, Tapulama Kanunu, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, İskan Kanunu, Türk Ceza Kanunu, orman Kanunu, Gayri Menkule Tecavüzün Def'i Hakkında Kanun) doğrudan ilgili olmayan bazı maddeleri ile ilişkilendirilerek çözümlenmeye çalışılır. Bu yasalara göre açılan davalar ve mevcut anlaşmazlıklar bazen bir insanın ömrünün yetmeyeceği kadar uzar ve dolayısıyla adalet ve hak arama ilkesi zedelenmiş olur.

Planlı kalkınma döneminin başladığı 1963 yılından günümüze gelinceye kadar 5 Yıllık Plan ve Yıllık Programlarda mer'a ve yaylalarımızın önemi, bakımı, ko-

runması, ıslahı, alanlarının genişletilmesi ve otlatma teknikleriyle ilgili çok yararlı hedefler tesbit edilmiştir. Ne yazık ki, siyasi iktidarların duyarsızlığı, mer'aların bir disiplin altına alınma isteğinin bazı menfaat gruplarını rahatsız etmesi, yetiştiricilerimizin bilinçsizliği ve koruma va kollamadaki yetersizlikler sebebiyle bu hedeflerin hiçbirisi de gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, DPT yetkilileri de bu iyi niyetli temennilerin tekrarından vazgeçerek VII. 5. Yıllık Kalkınma Planına "Mer'aların gerçek ve tapulu sahibi olan Devlet bu alanların geliştirilmesi ve kontrolü için hiçbir tedbir almamış ve almamaktadır." ifadesini koyarak mer'aların kullanımındaki sahipsizlik ve başıboşluğu bir anlamda tescil etmiş olmaktadır.

1950 yıllarına gelinceye kadar 21 milyon nüfus, çok geniş otlatma alanları 40 milyon başla ifade edilen hayvan mevcudu, tarımın ve özellikle hayvancılığın önemli bir ekonomik uğraş alanı olması ve halkımızın bir sürü yasal boşluk olmasına rağmen dönemin kolluk kuvvetlerinin şifahi talimatlarına engin bir sadakat duygusuna riayet etmeleri ve berzeri nedenlerle mer'a ve yaylalarımızla o dönemde ciddi sorunlar yaşanmamıştır. Ne zaman ki siyasi nedenlere bağlı olarak akıllamaz bir umursamazlıkla mer'a alanlarının dağıtımı başlamış o yıllardan itibaren hayvancılığımız büyük bir darbe yemiştir. Daha da önemlisi tarım sektörü içinde hep tali bir alt sektör olarak düşünülerek tabiri caiz ise hiçbir ciddi destek görmeden kendi kaderine terk edilmiştir.

Mer'a ve yayla alanları ülke hayvanlarımızın kaba yem ihtiyacının karşılanmasında önemli kaynak olma özelliğini halen nuhafaza etmektedir. Ancak, mer'a ve yayla alanları hayvanlarımızın kaba yem ihtiyacının karşılanması yanında tarımımıza yaptığı destek ve doğal çevremizin korunması bakımından da önemli görevler üstlenmektedirler. Her yıl Kıbrıs adası büyüklüğünde 500 milyon ton (Tema Vakfı) tarıma fevkalade elverişli toprağın nehirlerle ve denizlere akmasının en önemli nedeni mer'alarımızın sorumsuzca kullanılması sonucu bitki örtüsünün tamamen tahrip edilmesi olarak kabul edilmelidir. Bize göre erozyona bağlı olarak her yıl bu kadar toprak kaybının ülkemizin geleceği için büyük bir tehlike kaynağı olarak düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Mer'a ve yayla alanlarının yeterli bitki örtüsüyle kaplı olmaları halinde bir diğer yararı ise tarımımız için çok önemli doğal su havzalarının oluşmasına yaptıkları katkıdır. Yeterli bitki örtüsüyle kaplı olan mer'a ve yaylalar yağın yağmurların kendi yaşamlarına yetecek miktarın fazlasını adeta bir süzgeç gibi akıtarak uygun yerlerde geniş su havzalarının oluşmasına imkan tanımaktadırlar. Bütün bu olumlu yararların yanında bir diğer önemli katkısı ise her geçen gün beton yığınına dönüşen ve yeşili yok eden yerleşim birimleri ile aşırı orman tahribatı ile birlikte bireylerin yeşile ve açık havaya karşı özlemlerini gidererek doğal ortamlar olarakta büyük bir önem taşımaktadırlar. Ülkemizde çayır ve mer'alardan halen elde edilen kaba ot miktarı 18 milyon ton olarak ifade edilmektedir. Yıllık 49.3 milyon ton olarak hesap edilen kaba yem ihtiyacımızın ancak 18.0 milyon tonunu üretebildiğimize göre yıllık 31.3 milyon ton kaba yem açığı ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla mevcut hayvan varlığımız için zaten yetersiz olan mer'aların korunması, ıslahı ve önceleri işlemeli tarıma açılmış olup, halen hiçbir şekilde istifade edilemeyen alanların mer'a kapsamına alınarak sahaların genişletilmesi gibi önlemlerin öncelikle alınması gerekmektedir. Halen yurdumuz mer'alarının ıslah ve bakım sınırlı ölçüde de olsa Devlet olanaklarıyla sağlanmakta bu ise sorunu kökten çözecek yeterlilikte olmamaktadır. Hayvan yetiştiricilerinin bu işe hiçbir katkısı yok-

tur. Aksine fazla yararlanma istekleri sebebiyle zararları dahi dokunmaktadır. Mevzuat başlıklarından yararlanılarak mer'alar ticari sürü sahiplerine kiraya verilmekte bunlarda kısa sürede azami yararı sağlamak gayesiyle mer'a alanlarını adeta kazı-tırcasına yani toprak oluncaya kadar otlatmaktadırlar. Ve bu da ülkemiz için büyük tehlike arz eden erozyonun en önemli sebebi olmaktadır.

Halen yasal başlıklar sebebiyle büyük bir tahribata uğrayan çayır ve mer'a alanlarının ıslah edilmesi için Devlete fazla mali külfet yüklemeyen gerçekleştirecek önlemler vardır. Ülkemizdeki bir çok Ziraat Fakültesinin ilgili bölümlerinde yapılan araştırmalar ve bunların sahaya intikal eden sonuçları dikkate alındığında farklı bölge mer'alarında tekniğine uygun çalışmalarla bu alanların kısa zamanda yüksek verimli mer'a alanlarına dönüşebileceği kanıtlanmıştır. Örneğin; Tokat Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof.Dr.Sn.Üğür BÜYÜKBURÇ'un Orta ve Doğu Anadolu çayır ve mer'a alanlarında yaptığı araştırma ve çalışmalarında, uygun ve yeterli göbre kullanımı, dinlendirme ve iyi bir korunma ile bu alanların belli bir zaman periyodunda potansiyel verimlerin % 100 lere varan artışlar gösterdiği ortaya konmuştur.

Konuyu özetlersek;

Mer'aları disipline eden bir yasa yoktur.

Aşırı ve düzensiz otlatma bahse konudur.

Mer'alardan kısa vadede çok hayvanla azami yararlanma zihniyeti hakimdir.

Mer'adan yararlananlarca hiçbir bakım yapılmamaktadır.

İlgili kuruluşlar tarafından zaman zaman yapılan eğitici çalışmalar yetersiz olduğundan mer'aların rasyonel kullanımı öğretilmemektedir.

Bu düzensizlik içinde hayvan yetiştiricileri mer'aların her türlü bakım ve ıslahını Devletten bekleyen bir anlayışla konuya tamamen ilgisiz kalmışlardır.

Çayır ve mer'aları tahrip edenlere ciddi, nakdi ve cezai müeyyideler yasal dayanaklar olmaması sebebiyle uygulanmamaktadır.

Göçerler ve gezici hayvancılık yapanlar gerek aşırı otlatma gerekse çok hayvanı gezdirmek suretiyle mer'alara büyük zararlar vermektedirler.

Mer'a ve yaylalardan uzun yıllar azami verim elde edebilmek için; o mer'ada otlatmaya başlatma tarihinin tespiti, otlatma süresinin belirlenmesi, hayvan cinsi ve miktarının tayini ve otlatma mevsiminin sonucunun tespitiyle bunlara mutlaka uyulmasını sağlamak zorunludur. Neyazık ki bunların hiçbirisi ülkemizde uygulanmamaktadır. Hayvancılıkta verimin artırılması toplum ve kişiler arasında doğan yararlanma haklarının düzenlenmesi, anlaşmazlıkların giderilmesi, mer'aların ıslahı, korunması gibi hukuki, teknik, ekonomik ve sosyal faydalar getirecek bir Mer'a Kanunu tasarısının Tarım ve Köyşleri Bakanlığınca hazırlanarak Meclise sunulduğu ve halen Tarım Komisyonunda görüşülmekte olduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz.

Ümit ediyor ve umuyoruz ki Tasarı kısa zamanda yasalasın. Ve gene umut ediyoruz ki sözkonusu kanun çayır ve mer'alarımızın en önemli sorunu olan yeni-

den yapılanmanın önemli ögeleri olan; mer'a ve çayır alanlarının mutlaka korunması, teknoloji ve araştırmalara mutlaka ağırlık verilmesi ve bu alanları kullanacak çiftçi ve hayvan sayılarının sağlıklı belirlenmesi ilkelerini titizlikle uygulatacak maddeleri bünyesine almış olur. Sözkonusu tasarının bu haliyle yasalaşması halinde yukarıda sözü edilen mer'alarımızın yeniden yapılanmasına ilişkin ilkelerin tasarının 6'ncı, 9'ncü, 12'nci maddelerinde yeraldığını tespit etmiş bulunuyoruz. Burada bir önemli konuyu dikkatinize sunmak istiyorum. O da şudur; yasamanın çıkarmış olduğu kanunların amacına uygun sonuçların yaratılması herşeyden önce yürütmeyi yasa da belirtilen ilkeleri titizlikle uygulayacak iradeyi göstermesine bağlı olmaktadır.

Temennimiz odur ki, tasarının yasalaşmasından sonra yürütmeyi üstlenecek olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı kanunun Bakanlıklarına verdiği yetki ve sorumlulukları etkin bir biçimde uygulayacak merkez ve taşra birimlerini oluşturmak için süratle tamamlamış olur. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının merkez örgütünde en az Daire Başkanlığı, illerde ise Şube Müdürlüğü seviyesinde birimler oluşturulmasının kanunla belirtilen hizmetlerin yürütülmesinde önemli kolaylıklar sağlayacağı şüphesizdir.

Ülke hayvancılığına büyük yararlar sağlayacağına ve önemli bir eksikliği gidereceğine inandığımız Mer'a Kanunu Tasarısının biran önce yasalaşması dileğiyle bu kanuna emeği geçenlere şükranlarımızı sunuyoruz.

TÜRKİYE'DE YEM BİTKİLERİ ÜRETİMİNİ ARTIRMA OLANAKLARI

Dr. Ali TAN
TMMOB ZMO

1. GİRİŞ

Ülkemiz meralarının kalıcı ve sağlıklı olarak ıslahının önkoşulu yem bitkisi üretimini artırmaktır. Meralarımızın bunca verim düşüklüğüne karşın yem bitkileri üretim alanları ne yazık ki toplam ekilen alanların %3'ne dahi ulaşamamıştır. Planlı dönemden bu yana mera alanları ve verimleri giderek azalmasına ve uzmanların sürekli olarak konuyu gündeme getirmelerine rağmen sorunlar giderek büyümektedir.

Ülke yüz ölçümünün 1/4'den fazlasını kaplayan meralarımızın bu karamsar durumu sonucunda katlanmak zorunda kaldığımız durum nedir?

– Bitki örtüsünün azalması, hatta yok olması nedeniyle erozyon içimizi kemiren amansız bir hastalık halini almıştır. Bugün sorunu tamamen çözssek bile; yitirilen toprağın oluşması için yüzlerce hatta binlerce yıl geçmesi gerekmektedir.

– Erozyon sorununa paralel olarak yağışlarla sürüklenen kopraklar övüne övüne bitiremediğimiz ve bize milyarlarca dolara mal olan barajlarımıza dolarak ekonomik ömürlerini kısaltmakta, ileriye dönük planlarımızı bozmaktadır.

– Otlaklarımızın bu hazin durumu sonunda hayvanı ve insanı dengeli besleyemeyen bir tablo ortaya çıkmaktadır. Oysa ciddi olarak gayret göstersek bu alanlarda kontrollü olarak otlatma yaparak, gübre vererek ve bilimsel mera ıslah yöntemleri uygulayarak birkaç yıl içinde en az 10 milyon ton daha fazla kuru ot elde edebiliriz. Bu artımın parasal değeri yaklaşık 1.5 milyar dolardır. Korunan toprağın dolmayan barajların değerini ortaya koyduğumuz zaman verdiğimiz katlarını alabileceğimizi kesinlikle bilmemiz gerekmektedir.

– Hep söyleyip duruyoruz. Ormanlarımız yurdun akciğerleridir diye doğrudur, iyi bir mera da kuşkusuz aynı işlevi görmektedir. Üstelik iyi bir mera, yabani hayvanlarımızın beslenme ve barınmaları için son derece uygun bir ortam, arıcılık sektörü için iyi bir gelir kaynağıdır.

Her şeyin parayla ölçüldüğü, bir çakıl taşı için kıyametlerin koptuğu ülkemizde günde 1.5 milyon ton toprak barajlara veya denizlere taşınmakta, açıkcası yurdumuz altımızdan kayıp gitmekte, buna karşılık alınan önlemler ve yapılan icraat son derece yetersiz kalmaktadır. Bu panelde baştada söylendiği gibi, ülkemizin en ciddi sorunlarından birisi olan meralarımızı ıslah edebilmemiz için yem bitkileri üretimini artırabileceğimiz alanlar konu edilecektir.

2. YEM BİTKİLERİNİ ARTIRABİLECEĞİMİZ ALANLAR

2.1. Nadas Alanlar

1980'li yılların başlarında uygulamaya konulan NAD projesiyle nadasa ayrılan 8 milyon hektarı aşkın tarım alanı yaklaşık 5 milyon hektara gerilemiş bulunmaktadır. Ne var ki nadas alanlardan kazanılan 3 milyon hektarı aşkın bu alanda daha çok yemeklik tane baklagiller ve az da olsa tane üretimi amaçlı fiğ üretimi yapılmaktadır. Oysa nadas - tahıl ekim nöbeti uygulamasında nadas yıllarında tane üretimi amaçlı baklagil üretilmesi nedeni ile ürün hasadı Temmuz ayı ortalarına rastlamakta buna bağlı olarak topraktan daha fazla su ve besin maddesi sömürülmektedir. Böylece hem toprak hazırlığı güçleşmekte hem de topraktaki su ve besin maddelerinin azalması tahılda önemli derecede verim düşüklüğüne neden olmaktadır.

Ülkemizde yıllarca süren araştırmalar sonucu kuru tarım uygulanan yörelerdeki nadas alanlarda ekilmesi gereken en uygun bitkilerin başında kışlık fiğler ve bunların tahıllarla karışımları gelmektedir.

Ot üretimi için ekilen fiğ ve tahıl karışımlarının hasadı mayıs ayı sonunda, tohum hasadına göre yaklaşık birbuçuk ay daha erken olmaktadır. Bu dönemde daha az su ve besin maddesi sömürülmesi yanında, önemli ölçüde organik artıklar da toprağa kazandırılmaktadır. Ayrıca toprak tavinin oldukça yeterli düzeyde olmasından dolayı sonraki ekim için tohum yatağı hazırlığı kolaylaşmakta, buna bağlı olarak da tahıl veriminde azalma olmamaktadır. Bu alanlardan elde edilen ürün, hasıl yem, silajlık materyal veya kuru ot olarak değerlendirileceği gibi, buralardan hayvan otlatılarak ta yararlanılabilmektedir.

Nadas alanlarda ot üretiminin önemli bir yararı da tahıl üretimini etkileyebilecek ve tarımsal ilaçlarla mücadele güçlüğü olan yabancı otların tohum bağlamadan biçilip tarladan uzaklaştırılması olmaktadır.

Nadasda bu şekilde yapılan üretimden yaklaşık 300 kg/da kuru ot alınabilmektedir. Ayrıca, yağışın en bol olduğu aylarda nadas alanların bitkiyle kaplı olması erozyonu önemli ölçüde azaltacaktır.

2.2. İkinci Ürün Ekilen Alanlar

Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde buğday ve arpa ekiliş alanları toplam 3 milyon hektardır. Bu alanların yaklaşık %10'unun sulama olanağı olduğu varsayılrsa dahi yazlık ikinci ürün olarak tek yıllık baklagil yem bitkileri yetiştiriciliği ile 300 bin hektarlık ek üretim alanında en az 1.5-2 milyon ton kaliteli kuru ot yetiştirme olanağı sağlanabilecektir. Karadeniz Bölgesi'nde arpa hasadından sonra silajlık mısır yetiştirilerek 800 kg/da yakın kuru ot alınabilmektedir. Bundan başka yazlık ikinci ürün olarak sulanan alanlarda sorgum üretimi de yapmak olanaklıdır.

2.3. Pamuk Ekilen Alanlarda Kışlık Ara Ürün Olarak Ot Üretimi

Ülkemizde her yıl yapılan 600 bin hektar civarında pamuk tarımının 500 bin hektarı kışın su tutmayan alanlarda olmaktadır. Pamuk-pamuk ekim nöbetinde hasattan ekime kadar geçen 5 aylık dönemde fiğ veya fiğın tahıllarla karışımları ekildiği takdirde yaklaşık 500 kg/da kuru ot almak mümkün olmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde yem bitkisi ekim alanı, genel tarım alanının %0.1 olduğu gerçeği göz önüne

alınırsa kışlık ara ürün olarak ot üretimi potansiyelinin önemi daha da artmaktadır. Üstelik sürekli pamuk tarımından dolayı toprakta tuzluluk-alkalilik artmış, organik madde ise azalmıştır. Ayrıca, sürekli aynı bitkinin ekilmesi hastalık ve zararlıların artmasına neden olmaktadır.

Kışlık ara ürün olarak yapılacak fiğ tarımında, kuru ot üretiminin yanında toprağa azotlu gübre kazandırılmaktadır. Ayrıca organik madde dengesi ve toprak ıslahı açısından önemli yararlar elde edilecektir. Kuşkusuz bunlara bağlı olarak en önemli yarar ise bölge hayvancılığının gelişmesi olacaktır.

2.4. Ekim Nöbetinde Çok Yıllık Yem Bitkilerinin Kullanılması

Çok yıllık yem bitkileri denilince akla ilk gelenler sulanan alanlarda yonca, kıraçda ise korungadır. her iki bitki de gerek hayvan besleme gerekse toprak ıslahı yönünden çok önemli özellikler taşımaktadır. Korunganın yoncaya göre üstünlüğü otlatıldığı zaman hayvanlarda şişkinlik yapmamasıdır. Yonca ise sulanan koşullarda korungadan çok daha fazla verimli olmaktadır.

Korunga aynı zamanda elverişli bir arı merası oluşturur. Çiçeklerin bol miktarda bal özü vermesi, ve yabancı tozlaşan (allogam) bitki olması nedeniyle arılar bal özü toplarken tozlaşmaya da yardımcı olmaktadır. Ne varki korunganın kök boğazına zarar veren böceklerden dolayı yüksek alanlar dışında uzun ömürlü olamakta ikinci yıldan sonra giderek seyrekleşmektedir. Buna karşılık Doğu Anadolu'da ve diğer bölgelerin yüksek yörelerinde böcek zararı daha az olmakta en az üç yıl verimli olarak ot alınabilmektedir. Nitekim bu yörelerde yapılan çalışmalar bunu doğrulamaktadır.

Ankara'da 22 yıl süren bir araştırmanın sonucunda yonca veya korungadan sonra ekilen buğday verimi, nadas-buğday ekim nöbetine göre önemli düzeyde artmıştır. ayrıca; aynı çalışmada her iki yem bitkisi toprağın su tutma kapasitesini olumlu yönde etkilemiştir. Özellikle uzun yıllar tek yönlü tarım yapılan alanlarda ve hayvancılık ağırlıklı işletmelerde toprağı ıslah etmek için çok yıllık baklagil yem bitkilerinin ekim nöbetine girmesi hem kaba yem üretimi hem de toprak özelliklerinin iyileşmesi açısından son derece yararlı olacaktır.

2.5. Ekonomik Olarak Ürün Alınamayan Alanlarda Yem Bitkileri Üretimi

Ülkemizde düz arazilerin oranı %6.88'iken %12'den fazla eğimli alanların oranı ise %30'lara ulaşmaktadır. Özellikle Doğu Anadolu'da tarıma elverişli yaklaşık 4.5 milyon hektar arazinin 3.2 milyon hektarında erozyon sorunu vardır. Bu bölgede sulanamayan tahıllardan alınan verimin yapılan masrafları karşıladığı şüphelidir. Nitekim tahıl üretiminde ortalama verim 115 kg/da civarındadır. Diğer yandan yaygın olarak uygulanan nadas, erozyon sorununun ciddi boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır.

Erzurum'da yapılan çalışmalarda gerek buğdaygil gerekse baklagil yem bitkilerinden otlak ayrığı, kılçıksız brom ve korunga karışımlarından yaklaşık 300 kg/da kuru ot alınabildiği görülmüştür. Suludan, en iyi koşullarda 425 kg/da buğday alınırken 1.5 tondan fazla buğdaygil+baklagil kuru otu alınabilmektedir.

Ülkemizin diğer yüksek yörelerinde de benzer sorunlar görülmektedir. Özellikle, fazla eğimli alanlarda tahıl tarımında iki yılda bir kez olmak üzere dekardan

100 kg civarında verim alınabilmektedir. Üstelik, nadasa bırakılma nedeniyle 14 ay tarla boş kalmakta, bitki örtüsü olmadığı için erozyon aşırı boyutlara ulaşmaktadır. Bu alanlarda korunga veya kuru şartlarda yonca tarımı yapıldığı zaman buğday tarımına göre çok daha tatminkar sonuçlar çıkmaktadır.

Sonuç olarak; en doğrusu bu alanlarda tahıl tarımı yerine korunga üretimi yapılması, en azından ekim nöbetine sokulması yararlı olacaktır. Böylece kârlılık artacak buna karşılık erozyon sorunu önemli ölçüde azalacaktır.

2.6. Şeker Pancarı Ekilen Alanlarda Yem Bitkileri Üretimi

Türkiye’de uzun yıllardan beri yapılagelmekte olan en iyi tarımsal organizasyonlardan birisi şeker pancarı üretimidir. Bu bitki her yıl yaklaşık 420 bin hektar alanda ekilmekte, aynı tarlada ancak 3 yılda bir ekimine izin verilmektedir. Genellikle ekim nöbetine tahıl girmekte bu alanlarda yem bitkileri üretimi çok az olmaktadır. Bazı bölgelerde pancar dışındaki diğer ürünlerin çoğunlukla geliştiği güzel ekilmesi; toprağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin bozulmasına ve dolayısıyla verimliliğin azalmasına, haşere ve hastalıkların artmasına sebep olmaktadır. Bu yörelerde üretim planlaması yapılması ve münavebe uygulanması, teşvik tedbirleri ile sağlanmalıdır. Kuşkusuz bu alanlarda tek yıllık fiğlerin ekim nöbetine sokulması, gerek pancar üretimi gerekse bilinçli pancar çiftçisinin hayvancılığının gelişmesi açısından büyük yarar sağlayacaktır.

Ülkemizde yem bitkisi tohumluk, üretimi son derece yetersizdir. Bu panelde konu edilen yem bitkilerini artırma olanaklarının ileriye dönük en ciddi dar boğazı tohumluk üretimi olacaktır. Basit bir örnek vermek gerekirse 1 milyon hektar ilave yem bitkisi lanı için yaklaşık 100 bin ton tohuma gereksinim bulunmaktadır. (Bu rakam fiğ üretimi için verilmiştir).

Pancarın bir çapa bitkisi ve çiftçisinde daha bilinçli olması nedeniyle sözleşmeli çiftçilik yoluyla yem bitkisi tohumu üretme işlevi daha hızlı ve kolay olacaktır. Bu alanların bir kısmında tek yıllık baklagil yem bitkisi üretimi yaparak hem toprak özelliklerinde iyileşme, hem sonraki üründe verim artışı, hem de tohum sorununun çözülmesi olanaklıdır. Sulanan koşullarda fiğden yaklaşık 250 kg/da tohum alınabileceği düşünülürse pancar ekilen alanların 1/10 de yapılacak tohumculukla 1 milyon hektar yem bitkisi ekilebilecek tohumluk materyali elde etmek mümkün olabilecektir. Üstelik dekardan 200-250 kg dolaylarında alınan fiğ samanı tahıl samanından çok daha yararlı olduğu için yöre hayvancılığında önemli katkı sağlayacaktır.

3. SONUÇ

Ülkemizde tarım toprakları son sınırlarına dayanmış olmasına karşın başka ürünlerin ekim alanlarını kısıtlamadan yem bitkileri üretim alanlarını artırma olanakları vardır. Bunların başında beş milyon hektara yaklaşan nadas alanları gelmektedir. İklim koşulları coğrafi konum ve topoğrafik yapı da göz önüne alındığında bu alanların en az bir milyon hektarında tahıl üretimini riske etmeden nadasta ot üretimi amacıyla kışlık fiğler veya tahıllarla karışımı ekilerek kaliteli kaba yem üretimi yapılabilir. Bundan başka, pamuk tarımı yapılan alanlarda da kışlık ara ürün olarak benzer şekilde fiğ otu alınabileceğini değişik yörelerde yıllarca süren araştırmalar ortaya koymuştur.

Ekonomik olarak tahıl üretimi yapılamayan yüksek ve erozyon sorunu olan yörelerde en kısa zamanda ekim planlamasına gidilerek tahılın yerini korunga ve yonca gibi çok yıllık baklagil yem bitkilerinin alması gerekmektedir. Çiftçilerimiz en kısa zamanda bu yönde desteklenmelidir.

İlgili kuruluşlar bu konulara ciddi bir şekilde eğilirse örmüzdeki on yıl içerisinde yem bitkileri üretim alanlarımız yüzde onbeşlere çıkabilir; buna paralel olarak kaliteli kaba yem üretimimizi de en az beş kat arttırabiliriz.

OTURUM BAŞKANI

Efendim, şimdi konuşmalar **tamamlandı**. Şimdi bir saatlik bir tartışma bölümümüz var, oraya geçiyoruz. Bu arada başkanlığımıza bir öneri verildi; şöyle deniyor; "Aramızda bulunan T.B.M.M. Tarım Komisyonu üyesi Eskişehir Milletvekili Sayın Necati Albay'dan, mera kanununun komisyondaki son durumu konusunda açıklama yapmasını rica ediyoruz."

Sayın Milletvekilimizi davet ediyorum efendim. Buyurun.

NECATİ ALBAY (Eskişehir Milletvekili) – Sayın Başkan, değerli misafirler, kıymetli meslektaşlarım; sizleri saygı ile selamlıyorum.

Yıllardan beri özlemini çektiğimiz, kanunlaşmasını umutla beklediğimiz çayır, mera ile ilgili kanun tasarısı T.B.M.M. Tarım Orman Köyişleri Komisyonunda, benim de üyesi olduğum komisyonda görüşmelerine devam edilmektedir. Tasarı ile ilgili maddeler görüşüldü, tamamlandı, en son madde, çayır, meralarla ilgili kurulması gereken son maddesi kalmıştır, şu an son madde ile ilgili görüşmeler devam etmektedir. Sanıyorum, perşembe gününde yapılacak toplantımızda da, bu son madde üzerinde görüşmeler tamamlanacak, komisyonumuzda görüşülmüş, tamamlanmış olan tasarı daha sonra ilgili komisyonlara gönderilecek ve peşinden de T.B.M.M. gündemine geleceğini umuyorum. Buradaki değerli panelist arkadaşlarımız konu ile ilgili konuşmalarında mera kanunu ile ilgili bir takım açıklamalarda bulundular. Bu bahsedilen konular, mera kanunu maddeleri içerisinde görüşülen konulardı. Sanıyorum T.B.M.M. grubu bulunan siyasi parti temsilcileri arasında bu konu ile ilgili bir işbirliği, bir konsensüs sağlanmış durumda, kısa sürede tasarının yasalaşacağını umuyorum.

Sanıyorum Sayın başkanı, konu ile ilgili, maddelerle ilgili tebliğ ve detayları şu anda vermem mümkün değil, kanunun son durumu bu, bu şekilde efendim.

Saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ediyorum efendim: saygılar sunuyorum.

Efendim şimdi tartışma ve katkılar için yirmi dakikalık bir zamanımız kaldı, bunu çok iyi kullanmak zorundayız. Katkı yapmak isteyen var mı efendim?... Buyurun Sayın Karaca.

HAYRETTİN KARACA – Sayın Başkan teşekkür ederim. Yirmi dakika bana yetmez; ama, biliyorum biraz arttırmaya gayret edeceğim.

Efendim, sabahleyin Sayın Ecevit'i dinlerken aklıma bir şeyler geldi. Adana'da yine konuştuktan sonra hemen ayrılmıştı. Ben kendisini şimdi olabildiğince eleştireceğim; çünkü, görüşlerinize hiç katılmıyorum; ama, demeyin ki arkamdan konuşuyor, bakın size peşin peşin haber veriyorum; bilin ki, sizi, olağanüstü bir eleştirmeye tabî tutacağım. Şimdi yine arkasından konuştu dedirtmemek için, burada Sayın milletvekilleri var, giderler söylerler, ben arkasından konuşmuyorum.

Efendim, düşündüm, dedim ki Sayın Ecevit konuşuyor da, iktidarda olduğunuz zaman sizin için de aynı şeyleri söylüyorlardı. Bugün siz bir şeyler söylüyorsunuz; ama, sizin iktidar olduğunuz günlerde de aynı şeyleri söylüyorlardı. Acaba, o vakit kulağınız mı işitmiyordu? neydi; onu kendisine söylemek istiyorum o kadar başka bir şey değil.

Şu an, Anayasanın 44'ncü, 45'nci maddeleri var onlar acaba bir amir hüküm olarak mı, yoksa bir tavsiye olarak mı? Bana göre amir hüküm dür. O, hükümetlere uygulamak için verdiği bir görevdir. Acaba o görevi yapmışlar mı, yapmamışlar mı? Eğer, yapmamışlarsa, Anayasal suç işlemişler mi, işlememişler mi? Bunu söylemek için çıktım ben Sayın Ecevit'e.

Şimdi tabîî, Anayasa Mahkemesine gitmek için yol tek; meclis kendi karar ve-recektir. Ama, eğer, bir aklanmak ve paklanmak istiyorlarsa ben, şunu tavsiye etmek istiyorum, gelin, kendi kendinizi götürün, Anayasa Mahkemesine; bir. Acaba, Anayasaya aykırı bir harekette bulunduk mu, bulunmadık mı? bunun kararı oradan çıksın. Eğer, o kara ki, öyle zannediyorum ki, Anayasaya aykırı bir davranışta bulundular, ihmal ettiler. O ihmal, suç değil mi? Onu söylemek istiyorum Sayın Ecevit'e

Efendim, tabîî, bunlar, ormanlar, tarım alanları, erozyon konuşulur durur; ama, birkaç iyi şey de ben söylemek istiyorum. Efendim biz, hoclarımıza inandık. Dediler ki, evvela meralardan başlayan siz, tarım alanları çok zor; yani, tarım alanları bu gün Türkiye'nin en önde gelen tehlikesi orada; ama, çok zor. Bir örneklem yapmanız için uzun zamana ihtiyaç var; ama, meralar öyle değil meralardan çok çabuk sürede netice alırsınız. Evet, söz dinledik ve olağanüstü yardım aldık, değerli hocalarımızdan, bu yönde hizmet etmiş, bizatihi çalışmış olanlardan. Sonra gariptir, bu TEMA'da olan katılım hani gönüllü katılım diyoruz da, öyle bir takımlar kuruldu ki, bu mera islahında siyasi görüşleri birbirine ters, inanışları birbirine ters; ama, orada birleştiler; yani, bu bir sır mıdır. nedir? Bu işe bakın gönüllü hizmetin verdiği bir heyecan var, bu heyecan hepimizi bir araya getirebiliyor; onu da gördük, yaşadık, bunu da söylemek istiyorum; yani, burada maksadım şu: Biz, bu işi halledeceğiz. Bilim bakımından, tecrübe bakımından, kadrolar bakımından bu ülkede daha zengin bir şey yok, biz bu işi hallediriz.

Beraber olduğumuz vakit bak neler yaptık, şimdi onu söyleyeyim: Birinci meramıza zor girdik tabîî, inanmadılar "işte, bu paralı adamlar geldi, müstakil evlerini yapacaklar, köşklerini yapacaklar, bizim meralarımızı da elimizden alıp götürecekler dediler. Kaymakam kefil oldu, kaymakan olmasaydı gelemezdik. Tel örgüyü aldık, bir miktarı dışarıda bıraktık, ve yem takviyesinde bulunduk, Kasım ayında tel örgüyü alıp, Ramazan Bayramının son günü Mayıs'ta gitmiştik, Çamanlı Köyü bu Bergama'da şaşırıp kaldık, diz boyu ot, altmış santim yonca, şaşırıp kaldık. Sayın Kemal bey önermişti, orası sulama imkânı olduğu için burayı seçelim, daha sulama falan fırsatı geçmedi, hiçbir şey yapmadık, daha gübreleyecektik. Vazgeçiyorum gübreden falan, şaşırıp kaldık, nasıl oldu bi iş? Yalnız korunmayla, yalnız korunmayla. Orada tel örgüyü, kazığı ve işçiliği bir ödemiştik TEMA Vakfı olarak. İkinci meramıza gittik, bu sefer işçiliği köylü ödedi, biz yalnız kazık ve tel örgü ücreti verdik. Oradaki olay şu, dedik ki "bakın merayı biz, Haziranda gelip merasimle açacağız. Basın da gelecek hazır olun. Haziran hayvanları getirin, merayı açacağız, hayvanları sokacağız" dedik. İtiraz, "olmaz, olmaz gelmeyin, gilmeyin, gaha yaş, bu sene bu mevsim biraz yaş gitti olmaz" dediler. "Ne zaman gelelim?" dedik. "10 Haziran olabilir. belki" dediler. 10 Haziran, hani o aşırı otlatan, hani o düzensiz otlatan köylü? Hani o bilmeyen adam, hani o eğitilmemiş adam nerede? Sokmadı bizi meraya. İşte güvencemiz bu, sokmadı.... 10 Haziranda gittik açtık; ama, başka bir şey olmuştu, niçin sokmadılar. İlk yıl iki ton fiğ tohumu verdik, hocaları dediler ki, "bura-

da bir şey olmuyor, yaptık olmadı.” Bak hocaları dinleyin, bakın işte pulluk teli şu olacak, şu zamanda süreceksiniz, şu zamanda tohumu ekeceksiniz, şöyle yapacaksınız, onları dinle, olur. Neyse, onu da kandırdık dinlediler hocaları, bu işte emek vermiş olanı dinlediler. Şu kürsü boyunda korungayı gördük iki sene sonra; ama, iki yıl; ama, fiğ başka bir şeymiş. İki ton fiğ tohumu verdik yirmi ton fiğ tohumu aldılar. 44.5 ton fiğ samanı aldılar. O günkü değer 1995, değeri ile 1.800.000.000 TL. tutuyormuş. Şimdi bu sene, hem korungadan hem beş ton fiğ tohumu ektiler, kalanını ziraata sattılar, devlete sattılar fiğ tohumunu. Bu sene 18-20 milyar lira giriyor. o köye. Hayvan yemi satın alan köylü, şimdi “hayvan yemi satmaktan vazgeçtik” diyorlar. “biz artık niye satalım yemimizi, bize inek verin” diyorlar. “Yahu inek çok pahalı bak 100 milyon falan” diyorlar. “Olsun, iki senede öderiz” diyorlar. İki senede inek ödenir mi? “Görürsünüz iki senede öderiz” diyorlar. Neyse, 70 inek bulabildik, onların yaylasına, merasına uygun olan inek bulduk, onları da aldılar, ödeyecekler ona eminiz; çünkü, bu sene 18-20 milyar yemden oraya girdi. Ve meradan da bir istifadeleri var. Gelecek seneki hesabımız 30-35 milyar liradır.

Şimdi ben arada bir öyle lakırdı ederim derim ki, böyle 100 tane milletvekili artırırsınız, arttırmısaydınız da bana birinin maaşını verseydiniz derim, ben size bir köyü islah ederdim. 100 köyü birinci sene kurtardım, ikinci sene, ikinci köyü de kurtardım. Bu bir maya tutar da böyle giderdi bu, neyse inşaallah 650’ye de çıkartmazlar. (Alkışlar) Şimdi üçüncü köye gittik. Bunlar olumlu şeyler, bunları bilmenizi istiyorum; yani, neden istiyorum? Biz bu işi hallederiz, nedir senin dayanağın dersiniz, o aziz vatandaşım, o Anadolu evladı, o varken bu ülkeyi biz kalkındırırız hiç merak etmeyin; onu gördük yaşadık, sonra toprak, o da veriyor daha, o da veriyor, ikisi beraber hâlâ büyük bir potansiyel.

Üçüncü köye gittik, işte, “ölçün” dedik bakın tel örgü, “ne için ölçeceğiz ya” tel örgüyü alacağız ya” “siz delirdiniz mi” demiş, bizim Yusuf Başar isminde hocamız, profesör, o eski köy ile Edirne’de o alakalı oluyor. Demiş, “Yahu, hizmet bize yapılıyor. Biz gittik gördük öteki yerleri, ne kadar çabuk bir netice almış. Biz burayı korumadıktan sonra, koruyamadıktan sonra yazıklar olsun bize, tel örgüyü başka yere verin, o parayı başka yere sarf edin” dediler. Şimdi, bir tek hayvan girmediyse oraya, bir tek hayvan sokmadılar. Biz sorumluyuz, bize, inanın, itimat edin, güvenin, gidin dediler. Biz çıktık, gittik hakikaten bir tek hayvan sokmadılar. Neyse gittik tekrardan merasimlerle açıyoruz ve tabii biraz da programlı yapıyoruz. Basını falan getiriyoruz, görsünler televizyonlar falan, bir köylü bana geldi yanıma, biraz Trakya şivesi konuşuyor. “Hayrettin bey, biz şimdi anladık, bizim işimiz halloldu. Bir sene olmaz, iki sene olmaz bu işi hallettik. Allah razı olsun sizden; ama, bir de şurada bak, iki köyümüz daha var, bizi de mücavir, ne olur bunlara da bir el atsanıza” dedi. Bu çok mühim, bu söyleyeceğim. Dedim ki; “bak biz, örnekler yapıyoruz. Bir vakıf düzeyinde bunu yapacak bir mali imkân da bulamayız. Size yardım eden hocalarımız düzeyinde de bir kadro bulamayız size. O bakımdan, mücavir köylerinize biz gidemeyiz; ama, bak aklıma bir şey geldi. Belki üç beş sene sonra siz biraz palazlanacaksınız ya, siz yardım edersiniz o köylerinize, önerdiğin köylere” dedim. Şöyle bir düşündü muhacir, “niye olmasın be, vallahi de olur, billahi de yaparız be” dedi. Ey Anadolu evladı, kendine yapılan hizmete razı değil; ama, paylaşmaya razı, görüyor musunuz; bunu, işte güvencem bu.

Bir hocamız var, Trakya da. Adı Murat Altın, Allah razı olsun. Murat Altın'a ben teşekkür ediyorum, "hoca burada yaptığın hizmetler çok büyüktür, sana nasıl teşekkür edeceğimizi bilmiyoruz vesaire" dedi. Dur dur dur ben sana teşekkür ederim, TEMA'ya teşekkür ederim. "Ne oldunuz hayrola?" dedim. "Hayatımda bir kere olsun, bir mesleğimi ve ilmimi tatbik edebileceğim bir alanı bulabildim, öğrencilerimi getirip, bir eğitim verebildim, bugüne kadar bir kere nasip oldu bu. Ben, sana teşekkür ederim, TEMA'ya teşekkür ederim" dedi. Emekli olan İl Ziraat Müdürü var. Ona da teşekkür ediyoruz, aynı şeyi söyledi, dedi ki "bırak Hayrettin bey, bırak, şikâyet edilen il ziraat müdürü gelmiyorlar, yüzünü görmüyoruz nerde o adam. Gönüllü hizmet, gönüllü, cumartesi, pazarını da verdi. Şimdi ona da teşekkür ederim. Bırak teşekkürü falan, ben, yakında emekli oluyorum. Ağzımın tadı ile bir kere meslek hayatımda hizmet etmek, gönlümce hizmet etmek fırsatını buldum, Allah senden razı olsun" dedi. Bunları yaşayıp, gördükten sonra, karanlık tablolar çizdikten sonra; ama, bunları da yaşamış, görmüş bir kişi olarak buna ihtiyacınız var. Ben, onu vermeye gayret ettim, sanıyorum bu ülkede biz, bu davayı halledeceğiz.

Teşekkür ederim Başkan.

OTURUM BAŞKANI – Ben de teşekkür ederim.

TURAN BİLGE – Sayın başkan, değerli konuklar, ben, Demokratik Sol Parti Konya milletvekili Turan Bilge. Yirmisekiz senelik devlet memuriyeti hayatımdan sonra, milletvekili oldum. Ziraat mühendisiyim, meslektaşımızın. Sayın Karaca, benim, Genel Başkanım ile ilgili ve diğer liderler ile ilgili sözler söyledi; ona kısa da olsa cevap vermek istiyorum.

Önce, Sayın Karaca, Sayın Ecevit ile ilgili "Anayasanın 44 ve 45'inci maddeleri ile korunması, kollanması ile ilgili iktidardaki zamanında herhangi bir tedbir almadı" dediler. Doğrudur; ancak, şunu belirtmek istiyorum, Sayın Ecevit 1974 senesinde, yanılmıyorsa bir yıla yakın bir iktidar dönemi geçirdi, 1977'de de 22 ay iktidar dönemi geçirdi. Şöyle geçmişe dönüp baktığımızda o günlerde Türkiye'nin şartlarını, dünyanın şartlarını çok iyi hatırlamamız lazım. Petrol bunalımı vardı, birtakım anarşik durumlar vardı ve Sayın Ecevit, yapamamıştır; ama, eli ermediği için yapamamıştır, inanmadığı için değil; ancak, şunu belirtmekte yarar var diyorum; Bugün 946'dan beri, çok partili dönemden bugüne gelinceye kadar, en azından 30 sene bu memleketin, politikasında baş rolü oynayan Sayın Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel Başbakanlık yapmıştır, hükümetler de bulunmuştur, dün de hazır şurada iken, bu sorunun, ona da sorulmasını, öncelikle ondan sorulmasını, beklerdim. Aynı soruyu ona da sormasını teklif ediyorum, bekliyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim; ancak, burada Demokratik Sol Partinin tarıma, toprağa inancının bir delili olarak dört tane milletvekilimiz, meslektaş milletvekilimiz toplantıda hazır, dinliyorlar.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

SEDAT KARADAYI – Sayın Başkan, değerli dinleyiciler saygılarımı sunarım. Bundan evvel Tarım Bakanlığı Mevzuat ve Kuruluşlar Dairesi Başkanıydım. Birinci mera tasarısına çok önem verdik. Sayın Başkanımızın da, büyük katkısı ile çok büyük katkı ile, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro, Adalet Bakanlığı, Yargıtay mensubu üyesi ve bütün işin tek tek, ekonomik, mali, mülkiyet tüm meselelerini ihtiva ederek çok güzel bir tasarı hazırlandı ve bilhassa bu konuya dikkat etmenizi arz ediyorum, rica ediyorum.

Mevcut meri kanunlardaki yetkiler dikkate alınarak; yani, 3202 sayılı Köy Hizmetleri genel Müdürlüğü Kanunundaki 2. ve 9. maddelerde “meraların tespit, tahdit ve tahsisini yapar” diyor. Öbür taraftan 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kanun Hükmünde Kararnamesinde “meraların ıslah, imar ve ihyasını yapar” diyor. Buna göre görev taksimi yapıldı, çünkü, bu ünitelerin nerede olursa olsun, bugün Toprak-Su grupları Köy Hizmetleri bünyesinde olarak, Devlet Bakanlığında da olsa, oradan başka yere gidecek olsa veya büyük bir ihtimalle bugünlerde Toprak-Su’nun kurulması mevzubahis, o ünitenin toprak ölçümü vardır, arazi sulaması yapılacaktır, sulama, drenaj teknikleri bakımından mümkün olan, gereken şeyleri yapmak durumundadır; sadece ve sadece oraya bir görev verilmiş. Tarım Bakanlığına tespit, tahdit, tahsis görevi verilmemiştir. Ben, Tarım Bakanlığının yeni tasarısını öğrendiğimde baktım ki, 6. madde komisyon başlığı ile ters çevrilmiş kendiliğinden. Halbuki büyük katılım sağlanmamıştır o çalışmalardan; bildiğim kadarıyla da, Başbakanlık kanalına sevk edilmemiştir. Eski tasarı, kadük olan tasarı esas alınmıştır, önergelerle tasvip görmemiş, Bakanlığın ne söyleyeceği belli olmayan görüşler, fikirler mera tasarısına sokulmuştur. Komisyonları tenzih ederim, ben de karınca, kaderince Bakanlıkları temsilen önce Köyişleri Bakanlığı, sonra Tarım Bakanlığından tam onbeş sene Mecliste kanun yapılmasında katkıda bulunmuş bir insanım. Tekriri müzakere yapılıp yanlıştan dönülebilir. Tarım Bakanlığının Toprak Etüt ile ilgili elemanı yoktur, kadrosu yoktur, teşkilatı yoktur. Olmayan bir göreve nasıl heveslenirler; ben bunu anlayamıyorum. Zaten bir anormallik şuradan başlıyor, mevzuat çalışmaları, gerek kanunda, gerek yönetmelikte APK kurulunun mevzuat dairesinde yapıldığı halde bu defa tasarının, bana verilen tasarının içinde, “Tarımsal Üretim ve Geliştirme genel Müdürü” diye yazıyor; böyle çalışma olmaz, koordinasyon noksanlığı var ve değerlendirilmemiştir, değişik ünitelerin görüşleri değerlendirilmemiştir. Kanun yapmak zor iştir, öyle iki üç kişinin cazip görünse de fikirleri tasvip görmedikçe, bunlar, olgunlaşmamış fikir demek değildir. Başbakanlık adama taş söktürüyor, biz ne kadar gidip geldik Başbakanlığa kanunlar için, olmadı bunu böyle yap, müdafaa yapıyoruz, falan gibi görüşü kabul etmedik, şu gerekçeyle. Ben, anlamıyorum bu işi komisyon eski tasarıda ismi olan Köy Hizmetleri Genel Müdürünü çağırمامıştır. Ben bu durumu öğrenince, bu konudaki görgümü, bilgimi aktardım; fakat, ne oldu bilemiyorum; yani, mevcut iki kanunda, 441’de katiyen tespit, tahdit görevi Tarım Bakanlığının değildir, ilgili üniteleri yoktur, Köy Hizmetleri de çağırılmamıştır, görevi de kaldırılmıştır; takdirinize arz ederim.

Ayrıca biz, şu anda fiilen görevde olan müsteşar muavini Dr. Şenol Erdoğan bey ile sıkı sıkı takip ettik ve de zaman zaman müzakereyi durdurmaya rica edip, ilgililere danışarak, müteakip toplantılarda öğrenmiş idik ve arada bir sayın Milletvekili 15. maddede kamu yatırımları için tanınan istisnalar arasına; yani, yol, okul, vs. arasına turizmi de sokturmuştu, bunu da düzeltmek için o zamanki Milletvekili Os-

man Özbek bey, benden bir ricada bulundu, onun adına bir dilekçe yazdım, faksladım, o imzasıyla vermiş, o Genel Kurulda birinci konuşma hakkı kazandırıyormuş, biz onu kaldırmaya çalışırken, bu defa Tarım Bakanlığı yeni tasarısının, 21. maddesinde yayla turizminde prefabrik ve ahşap binaları koyuyor. Kendi kendimize hani bu Tarım Bakanlığı ne oldu üç sene önceki fikri şuydu da, kısa zamanda mı değişti ve söylediklerim esasla ilgilidir; çünkü, genelde zaten mezarlardaki, meralardaki, şuradaki, buradaki mandıra vs. gibi yapılar, tarım dışı arazi kullanım yönetmeliğinde yerini bulmuştur, bunlar tarım için kullanımlardır ve müsaade vardır. Nereden çıkıyor turistlik şey, bakın size bir örnek veriyorum, Orman Ağaçlandırma Yönetmeliği, ormanda beraber iken biz, ben on yıl yaptım o görevi, bir ağaçlandırma yönetmeliği çıkarttılar, yüzde bilmem kaç oranında yapılabilir bekçi kulübesi diye muazzam istismar olunca durdurulmuştur. Bunlar tecrübe ile o taviz verilmiş ise, verilmesin.

Birde, Köy Hizmetlerinin görevi kaybedilemez, bu sizlerin elinde değildir, kusura bakmayın, ben en samimi biçimde yapıcıyım, çok büyük emek verdim. Yargıtayın merayı en iyi bilen üyesini bize tahsis ettiler; yani, çok güzel bir çalışma oldu, bizzat Ömer bey benden daha iyi biliyor bu çalışmayı; çünkü, kendisi devamlı bulundu. Ben yapıcıyım bunu düzeltmek lazım; nasıl olur da Toprak-Su'nun görevi kaldırılır?

Arz ederim, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Ben teşekkür ederim.

BİR KATILIMCI – Sayın meslektaşlarım, Sayın konuklar, hepinizi saygı ile selamlıyorum. Efendim, ben konuyu madde, madde sıralamak istiyorum.

Türkiye’de bir takım, Susurluk gibi olaylar var. Kirlenen bir yer, kirlenen bir kesim öteki tarafları da kirletiyor. Türkiye’de 30 senedir olaylar içindeyiz. Şimdi bilimsel açıdan buna değinelim. Asla ve asla gönüllü sivil örgütler, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kamu kuruluşlarının yerini alamazlar. Kamu araştırma kurulları, tarımdaki kamu araştırma kurulları, 1980 sonrası kapatılan, bu gün konu olan çayır-mera araştırma enstitüleri yeniden açılmalıdır. Toprak Su, Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü Genel Müdürlükleri mutlaka açılmalıdır. Sertifikasyon Enstitüleri sınırlarımızda hasta hayvan ve bitkiyi içeriye sokan, toplumun genel sağlığını, varoluşunu etkileyen bütün karantinalar ve tohum Sertifikasyon Enstitüleri mutlaka açılmalıdır. 1980 sonrası kapatılan Türkiye’nin ekolojik yörelerine göre çok başarılı hizmetler yapan bu kuruluşlar mutlaka açılmalıdır. Sivil örgütler demokrasinin, vazgeçilmez unsurlarıdır; fakat, onların yeri başkadır, kamu kuruluşlarının yeri başkadır, Kamu Araştırma kuruluşlarının, Kamu kuruluşlarının. Türkiye’nin % 70’i çiftçisinin, %70’i cüce işletmeler de barınıyor. Cüce işletmelerde barınan bu küçük çiftçilerin kısıtlı imkânları ile dev hızla, büyük bir hızla, 21. asra gelmekte olduğumuz şu sıralarda, 2000’li yıllara bizi götürecek olan bilimsel ilerlemeyi, bu kısıtlı imkana sahip olan, cüce işletmelerdeki çiftçiler nasıl bu kuruluşlar açılmadan, nasıl ulaşacaklar 2000’li yıllara? Onun için bu çiftçilere bütün dünyada olduğu gibi ABD, Avrupa memleketleri, AET topluluğu ve diğer İskandinav ülkeleri hepsinde tarımı düzenleyen kısıtlı imkân. Orada da çiftçilerin çoğu kısıtlı, Fransız çiftçileri bize çok benzer; ama Dünya Bankası uzmanları Yeni Zelanda’dan gelir Türkiye’ye bir kaç yıldır. Yeni Zelan-

da ile Türkiye'nin ne ekolojik, ne ekonomik, ne fizyolojik, ne tarımsal yönden hiç bir yönde bir benzerliği yok. Bize en çok benzeyen Akdeniz ülkeleridir, Fransa'dır; ama, buradan uzmanlar gelmez. Nedense Avusturalya'dan, Yeni Zelanda'dan inşaat mühendisleri gelir. Onun için diyoruz ki Kamu Araştırma Kuruluşları, Kamu Tarımsal Kuruluşları 80 sonrası kapatılanların hepsi yeniden ve bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden açılmalıdır. Evet bundan sonra ben bu konuda çok büyük bir kayıplarımızı, olayların siyasal boyutlarını getirmek için Çumra'yı veriyorum. Çumra Sayın Fahrettin Tosun hocamız ve Sayın Karadayı ve birçok konuşmacı söz etti. Konya Karapınar bu küçük bir havzadır. 30-43 bin dekar civarındadır ve dünyaya örnek olacak şekilde Fahrettin bey bundan birkaç kez söz etti ve dedi ki hatta ne akla hizmet ki bu kadar dünyaya örnek, Karapınar'ı ıslah eden Toprak Su Genel Müdürlüğü kapatıliverdi dedi. İşte onun üzerinde herkesin düşünmesi lazım. Bu ülkede Toprak muhafazayı, rüzgâr ve erozyonundan tutun, tüm erozyon tedbirlerini 1960'lı yıllarda ve kısıtlı imkanlarıyla tüm dünyaya örnek olacak bir şekilde bu 43.000 dekar havzayı, Karapınar havzasını; yani orada insanlar bırakın tarım yapmayı, yaşayamaz hale gelmişler. Otobüslerin camlarına vuruyormuş, rüzgâr erozyonu çok kuvvetli. Orada bütün en son teknolojiyi, dünyanın örnek alacağı bir çalışmayı, Toprak Su'da çalışan ağabeylerimiz; yani, meslektaşlarımız yaptı. Yanlış bu değil daha başka yerlerde de var; ama, çarpıcıdır bakın. Yaptığı bir örnek oldu, kısa sürede de orada çok başarılı tarım yapılıyor, hayvancılık vs. yapılıyor, küçük başa kadar; ama, Türkiye'deki siyasal yaptırımlar üst yok, tesis vardır sözü gereği oraya bir ABD tesisi yapıldı. Son medyayı bilmem ne kadarınız incelediniz, maalesef, maalesef dünyaya örnek olan o çalışma yapıldığı yerlerde tekrar erozyon başladığını, tellerle çevrilen bu sahalarda çiftçilerin tarım yapamadıklarını, ve o yapılan, yaşam pahasına yapılan çalışmaların boşa gittiğini duyuyoruz. Biz, bunun aydınlatılması, ben isterim ki şu salonda asıl ülkenin içinde bulunduğu çok büyük örnekler ortaya çıksın, bunlar tartışılsın, bari bundan sonra, bundan sonraki sempozyumlarda. Biz de Sayın Karaca'ya hürmetimiz sonsuz, sivil örgütler demokrasinin vazgeçilmez unsuru; ama, ben de mesela 33 yıl Türkiye'nin çeşitli yerlerinde tarımsal araştırma kurumlarında, Toprak Su'da çalıştım ve hep kırsal kesimde çalıştım. Bunların da bu konuları burada tartışması lazım. En önemli konu şu çağda, çağdaş düşünce ile bir öz eleştiridir. Yoksa mikrofona bulunca hiç kimsenin sonsuz konuşma hakkı yok ve bu şekilde bir davranış, bu sempozyumdan beklenen sonuçlara bizi ulaştıramaz ve bu bağlamda yeni hazırlanan Çayır-mera tasarısında da ben rastlayamadım. Bu tekrar Çayır-mera ve Yem bitkileri Kamu Araştırma Enstitüsü, Ankara'da biliyorsunuz koskoca bir müessese idi. Tarımsal Araştırmaya bağlandı, şimdi cim karnında bir nokta, bunun yeniden bu yasal düzenleme ile alınması lazım.

Kerim Ömer Çağlar ismini bilmeyen yok, ben de onun talebesi olduğum Ömer Tarman hocamızı da, "ikisi de vefat ettiler", Çubuk ovasında 15 yıl çalıştım, köylerde, Ankara'da, hocamızın sözünü halk biliyor. Diyor ki köylüler, Çubuk ovası Orta Anadolu'nun Çukurova'sı. "Bu lafı kim söylemiş?" dedim. Kerim Ömer Çağlar diyorlar. Başka bir prof. hoca ismi duymamışlar. Şimdi Çubuk ovası 10 senedir gördüğüm kadarıyla orta şiddette tarım dışı amaçla arazi kullanımına sahneydi, bu yine altını çiziyorum, Yer kuyu sulamanın bulunduğu, Karagöl gibi bir mikro klimanın bulunduğu o yörelerde sulamadan tarım yapılabilir. Bolu ovası gibi, geçit bölgesi gibi, bir kısmı da Karagöl'ün, krater gölünün ekolojisine sahip olan tarım alanları, dümdüz, tesviyeye bile gerek yok.

Çubuk ovası gerçekten rahmetli Kerim Ömer Çağların dediği gibi, Orta Anadolu'nun Çukur ovası; ama, son 5 senedir, 10 senedir şiddetli olan, ama, son 5 senedir çok büyük bir hızla giden, kentleşme ile kentleşme de demeyim; ama, toplu konutlarla ve giderek bakıyorum bitiyor evler. Evler bitiyor ve bakıyorum Ankara'nın zenginleri, köy yaşantısını, simple life yaşamak için bir kaç ay kalmak için o güzelim, birinci sınıf toprakları yerleşim yeri yaptılar. Fahrettin hocamızın ve diğer hocalarımızın sabahtan beri birçok tarımcının bildiği şeydir bu, yüzyıllardır yamaçta yerleşim vardır, Anadolu'da, kıraçta, yamaçta hem evler daha sağlam olur, yapılar, hem de orayı işgal etmemiş yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan insanlar mı daha geri zekâlıydı, yoksa, o son on-onbeş yıldır toplam, bu yüzyıllardır tarım arazisi olarak kullanılan birinci sınıf, ikinci sınıf arazileri, katledercesine, tarım dışı amaçla, kooperatiflerle, sitelerle, fabrika, imalathaneler ile dolduran insanlar var. Bu konu erozyondan çok daha önemli, yüzde 1'in altına indi çok sayın bilim adamları, yüzde birin altına inmiştir, sulanan arazilerin miktarı. Türkiye'de erozyon vardır, dünyaya örnek olacak çalışmalar da yapılmıştır. Siyasal iktidarlar, toprak insan ilişkisini mutlaka düzeltilmelidir. Onun için gönüllü kuruluşların yeri var; ama şu salonda benim tanıdığım Karadayı gibi daha şu anda ismini sayamayacağım Yusuf Deniz daha birçok kişi var, bunlar Türkiye'deki tarımın temel sorunlarını biliyorlar. Bugünün siyasetinde eğer medeni cesaretle, neden böyle olmuş bakın ben bir iki misal verdim, zaman yetmiyordu, asıl bunlar tartışılacak burada, yoksa kitabı açar okursunuz birtakım bilgileri, istatistikini açar, bakarsınız karşılaştırırsınız, ama, bunların tartışılması ve irdelenmesi lazım, yanlışlıkların, doğruların, yanlışlar kalsın artık 2000'li yıllarda. Kamu sektöründe sorumluluk yüklenen insanlar, yaşantısında sorumluluk yüklenen insanlara yer verilsin. Sayın hocam beni bağışlayınız; ama, bir daha kürsüye geçince, karşınızda talebeyiz biz, her zaman sonsuz hürmetimiz, Şahabettin Elçi'yi ben bugün aradım. O ister istemez gündeme getirildi, bu gündeme getirirdi; yani birtakım şeylerin tartışılması için müsaade ediniz. Saatler bunun için önemli, ben birçok işimi tatil edip buraya geliyorum. Benim gibi birçok arkadaş aynı şekilde. Burada ülkesel sorunlar, 30 senedir yanlışlar var, hala yanlışlar üst yok tesis var, hala yanlışlar devam ediyor. Yanlışlar 2000'li yıllara devam ediyor. Siz diyorsunuz ki; eğitim hocam, hangi eğitim? ben eğitim gösterdim, ama, yetmiyor, adam aç. Sayın Demokratik Sol Parti Başkanının dediği gibi, siz istediğiniz kadar söyleyin, adam aç ise ağacı da keser, siz ona alternatif sunmak zorundasınız. Açsa, aç insan ne yapar? Geçen de bir tanesi tuttu dedi ki, hepiniz gazetelerden, medyadan okudunuz; "eğer, koruculuk sisteminden beni devlet alırsa, ben bilmem ne yaparım" dedi. Hadi bunlara ağaç diktirin bakalım, Güneydoğuda GAP'ta ben 1970'lerde oradaydım. 1977'lerde dünya kadar fıstık çamları ormanı yandı, yakıldı, kasıtlı yapıldı bunlar, kaza süsü verilir hep. Mera arazilerini feodal düzen kullanır, çiftçiye kullandırmamak için, o garibanlar kullanmasın diye, o meraların kenarlarına ilaç serperler, adamları vardır dövdürtürler daha beter ederler, hiç bir insan yaklaşamaz, hazine arazilerini bunlar kullanır. Siz bu toprak-insan ilişkisini düzeltmek zorundasınız. Başka türlü ne araştırmacının, ne tarımcının, ne bilim adamının bütün emekleri, alinteri hep ucuza kapatılır, size yabancı uzmanlar da bir şey yapamaz. Siz kendi insanınıza güvenmedikçe, kendi insanınıza, kendi bilim adaminize güvenmek zorundasınız. Eğer Çubuk ovasına gidiyorsa, rahat yüzünden gidiyor, adam ağılaya ağılaya, oradaki çiftçiler, dönüme 400 kilo buğday alan bizim burada araştırmacı arkadaşım var bilir, gerek buğdayı, bakıyorsunuz dünyada en iyi makarnayı Türkiye Üre-

tiyor, İtalya ile paylaşıyor, Tarımcı daha ne yapsın? en iyi kalite buğdayı üretmiş, çiftçi buna sahip çıkmış ve makarna ile buğdayı, en iyisini Ankara Çiftçisi üretiyor; ama, rant yüksek, adam aç kalıyor, elindeki araziyi meskene veriyor.

Çubuk ovası Kaza idi, ona bağlı köyler şimdi son yıllarda biliyorsunuz siyasal iktidarlar ne yapıyorlar “sizi İlçe yapacağız il yapacağız” diyorlar. Akyurt da nahiye iken ilçe oldu, ayrı oldu bu Çubuk’tan bağımsız, olur olmaz dünya kadar bina, mü-tahit ve tarla kalmadı, Akyurt talan edildi. Şimdi sıfır krediler var, daha hayvancılık kredileri, tam ben emekli oldum efendim, Toprak Su’dan emekli oldum en son, da-ha birsene olmadı, En son gittiğimde daha bunlardır benim emekli olmama sebepte; çünkü, birşey yapamıyorum. Bana bir kağıt gösterdiler, milyarlar süren hayvan-cılık çok ileri Çubuk Ovasında. “Oradaki ahırları kapatın” diye alelacele Müsteşar-dan yazılı kağıt gelmiş. Neymiş, rahatsız oluyormuş, sineklerden. Gerekçe buydu, ben yazıyı gördüm. Bilmiyorum ahırları kapattılar mı? Türkiye’nin bu sorunlarının tartışılması lazım.

Saygılar sunuyorum efendim.

BAŞKAN - Teşekkürler efendim. Şimdi iki dakika süre ile Sayın arkadaşşıma söz veriyorum ondan sonra oturumu kapatıyorum efendim. Kusura bakmayın baş-ka kimseye söz veremiyorum.

**** Sayın milletvekillerim, değerli arkadaşlarım, mera kanunu dolayısıyla bi-raz önce yapılan tenkitleri çok kısaca cevaplayacağım. Bilemiyorum konuşan arka-daş kimsenin kafasını bulandırabildi mi; ama ben bunu düzeltmek istiyorum: Birin-cisi, yapılan tasarı en büyük siyasal platformda konsensüs, bilimsel platformda konsensüs sağlanarak ve teknik platformda konsensüs sağlanarak yapılmış. İtimat edi-niz, çok büyük bir katılım olmuştur, değerli hocalarımın hepsi katılmıştır. Katılmak isteyen, katılmak arzusu duyan her birim, gönüllü kuruluşlar dahil, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü dahil, çok geniş olarak katılmıştır ve biz bu tasarıda Köy Hizmet-leri Genel Müdürlüğünü de dışlamıyoruz. Biz bu tasarıda dört tane temel ilke alıyoruz. Söylemek zorundayım şimdi.

Bir, daha önce çeşitli kanunlarla tahsis edilmiş veya kadimden beri bu amaç-la kullanılmakta olan yayla, mera ve kışlakların tespiti, tahdidi ve köy ve belediyelerin tüzel kişiliklerine tahsislerinin yapılması.

İki, belirlenecek kurallara uygun şekilde kullanımlarının sağlanması.

Üç, bakım ve ıslahlarının yapılması, hizmetlerde devamlılığın sağlanması ve sonuç olarak verimliliğin artırılması.

Dört, kullanımların sürekli olarak denetlenmesi, korunması ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesi. Bu temel ilkeler içerisinde geniş konsensüsle söylüyorum. Hem siyasal, hem bilimsel, hem de teknik bazda, ben bu bilgileri, bilgilerinize sunuyorum. Arkadaşım da müsterih olsun çok geniş bir katılımla da sağlanmıştış. Öyle sanıyorum, Türk tarımına da çok yararı olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Oturumu kapatıyorum; teşekkür ederim.

DÖRDÜNCÜ OTURUM

PANEL

SİYASAL PARTİLERİN TOPRAK POLİTİKALARI

BAŞKAN

Murat OKTAR
Tarımsal Eğitim, Gelişme ve
Sosyal Dayanışma Vakfı
Yönetim Kurulu Başkanı

PANELİSTLER

Prof. Dr. Latif ÖZTEK
RP Samsun Milletvekili
Abdullah AKARSU
ANAP Manisa Milletvekili
Mahmut ERDİR
DSP Eskişehir Milletvekili
Ahmet KÜÇÜK
CHP Çanakkale Milletvekili

Sayın Başkan, muhterem dinleyicilerim; Refah Partisi ve şahsım adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Rahatsızlanarak aramızdan ayrılan muhterem hocamız Prof. Dr. Sayın Necmi Sönmez beye de acil şifalar diliyorum.

Asıl konumuza girmeden önce, bir tespitin yapılmasını yararlı görüyorum. İnsan faaliyetlerinin amacı nedir? Öncelikle bu suali irdeleyip, cevabı verildikten sonra, konunun anlaşılmasının daha kolay olacağı kanaatindeyim. İnsan faaliyetlerinin asıl amacı; eşrefi mahlukat olarak yaratılmış olan insanın daha mutlu, huzurlu ve daha rahat bir ortamda yaşamasını temin etmektir, bu amaç, tarım sektöründe çalışan insan için de doğrudur, sanayi kesiminde çalışan insan için de doğrudur, hizmet sektöründe çalışan insan için de doğrudur, bunun gerçekleştirilebilmesi için de insanın nimetleri, servetlere dönüştürebilmesi gerekir. İnsanlığın, avcılık döneminden, tarım dönemine geçmesi ile üretimde en önemli rolü üstlenen toprak, Allah'ın insanlara armağan ettiği, en büyük nimetlerden birisidir. Toprak, gerek toplumlar ve gerekse fertler arasındaki tartışmaların, kavgaların, savaşların, mücadelelerin de çok kere sebebidir veya ekseninde bulunmaktadır. Toprak, tarımın olmazsa olmaz diyebileceğimiz temel öğesidir ve topraksız, tarımsal üretim düşünülemez.

Artan dünya nüfusu, gıdaya olan ihtiyacı her geçen gün artırırken, işlenebilir toprakların sınırlı olması da, toprağın değerini ve önemini daha da artırmaktadır. Bu sınırlı kaynağın sorumsuzca kullanılmasını, çok kere devletler, yasalarla önlemişlerdir. Tarımsal üretimin yapılmasında temel faktörlerden biri olan toprağın, uzun zaman dilimi içerisinde meydana gelen sınırlı bir kaynak olması, onun sorumsuzca kullanılmasına her devirde devletlerin müsaade etmemesine sebep olmuştur. Gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış bir çok ülkede bazen toprak reformu, bazen de tarım reformu adı altında, topraklardan daha iyi faydalanmayı hedef alan çalışmalar yapılmıştır ve halende yapılmaktadır. Bu çalışmalar gelişmiş ülkelerde daha çok ekonomik yönden ele alınmakta ve parçalanmış toprakların toplulaştırılması, sulama sistemlerinin geliştirilmesi, yeni tarım tekniklerinin uygulanması, kiracılık ve ortakçılık sistemlerinin düzenlenmesi gibi hususlar teksif edilirken, gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerde arazi mülkiyet dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi, topraksız ve az topraklı çiftçilere toprak verilmesi, arazilerin parçalanmasının önlenmesi, mal sahibi ile ortakçı ve kiracı arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, arazilerin toplulaştırılması gibi yapısal sorunların çözülmesine teksif edilmiştir. Bu konu yıllardan beri ülkemizin de gündeminde, her zeminde gerek siyasî çevrelerde, gerek bilim çevrelerinde, gerek teknokratlar arasında ve gerekse toplumun değişik çalışma grupları arasında sık sık gündeme gelmektedir. Şimdi, bu panelde, siyasî partilerin milletvekilleri olarak aynı konu üzerinde konuşup, görüşlerimizi açıklayacağız, bu konuyu daha iyi aydınlatabilmek bakımından, Türk tarımının kısa bir panoramasını çizmek istiyorum. Çizelge 1'i gösterelim.

Öncelikle, tarımda çalışan nüfusumuz ne kadardır? Kısaca onu irdeleyecek olursak. 1990 yılı verilerine göre 56.473.035 olan nüfusumuzun 23.146.684'ü yani yaklaşık % 41'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu oran 1960'da % 68.1, 1970'de %

65.1, 1980'de de % 56.1'dir, yani, yıllar itibari ile kırsal kesimde yaşayan nüfusumuz azalmaktadır; ancak, halen nüfusumuzun, kırsal kesimde çalışan oranı çok yüksektir. Kırsal kesimde yaşayanların belki, tamamını tarımda çalışıyor olarak kabul etmek gerekir. Ancak, kırsal kesimde yaşayanların belki çok büyük bir kesimi tarım sektöründe çalışmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu oran % 7-8 genelde % 10'un altındadır, ülkemizde sanayi geliştirilerek fazla nüfus, tarım sektöründen çekilip, sanayi kesimine aktarılmadığı sürece tarım sektöründe beklenen gelişme, kolaylıkla sağlanamaz.

Türkiye'de 777.960 kilometre kare veya 77.796.000 hektarlık arazi varlığı vardır, bu arazi varlığının yıllar itibari ile dağılımı, 1950 yılında ekilebilir tarla arazisinin tamamı 16 milyon hektar, (küsürlerini yuvarlak okuyorum) 1960'da 25 milyona, 1970'de 27 milyona, 1980'de 28 milyona, 1988'de de 27.6 milyona yada toplam alanın % 35.5'ine yükselmiştir. Buna karşılık çayır-mera arazilerimizde ise, başlangıçta 1950'de 46 milyon hektar olan kısım, 1960'da 37 milyona, 1970'de 27 milyona, 1980'de 24.5 milyona, 1988'de de 24.2 milyon hektara düşmüştür; yani, çayır ve mera alanlarımız sürekli olarak azalmıştır.

Orman arazileri ise, başlangıçta, 1950'de 10.4 milyon hektar iken, 1960'da aynı aşağı-yukarı, 10.5 milyon hektar, 1970'de 18, 1980'de 20, 1988'de de hiç değişmeyen yine 20 milyon hektar olarak kalmıştır. 1970'li yıllarda orman arazisindeki artışın sebebini biliyorsunuz, o yıllarda çıkarılmış olan yasadır. Yasa, orman sınırlarını belirleyip, kullanılabilir sahaları ayırdıktan sonra alanda fazla bir değişme olmamıştır.

Evet, çayır ve mera alanlarındaki azalış, hepimizin dikkatini çekmektedir. Bundan önceki oturularda da, çayır ve mera arazisinin üzerindeki görüşmeler çok teferruatlı olduğu için ona değinmiyorum, sadece şunu belirtmekle yetineceğim: Bu azalmanın sebebi, makineleşme veya traktör sayısının 60'lı yıllardan sonra artması, toprak işlemenin de kolaylaşmasıdır. Ayrıca çayır ve meraların köyün ortak malı olması ve korunmaması bunda etkili olmuştur. İşlemeye elverişli olmayan, meyilli arazilerin işlenmesi, üst toprağın erozyon ile kaybolmasına ve kısa sürede verimsizleşmesine, verimsizleşen bu arazilerin işlenememesine sebebiyet vermiştir. Çayır ve meraların tahribi, tarım sektörünün ikinci kısmını oluşturan, hayvancılığın gerilemesine neden olmuştur. Meraların korunması için gerekli kanuni çalışmalar üç-dört yıldan beri devam etmektedir, inşallah 20 inci dönem Parlamento, topraklarımızın, erozyonla kaybolmasını önleyen ve hayvancılığımızın gelişmesini sağlayan, meraların korunmasını temin edecek yasal çalışmayı sağlayacaktır.

Ülkemizde işletmelerin büyüklüğü oldukça farklıdır. Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de tarım yapılan arazileri biri birinden farklı büyüklükte olarak görmekteyiz, çizelge.2'de görüldüğü gibi, Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre, ülkemizdeki işletmelerin 3.558.815'i bitkisel üretim ve bitkisel üretim ile birlikte hayvansal üretim, 92.000'i ise sadece hayvancılık yapmaktadır. Bu, oransal olarak başlangıçta % 97.5'nin bitkisel üretimle, % 2.5'nin de hayvansal üretimle iştigal ettiğini göstermektedir. 1991 yılında bu oran hayvansal üretim lehinde artmış ve oran % 3.6'ya çıkmıştır. Ülkemizde 16-17 milyon hektar arazi topografik yönden sulamaya uygundur, 12.5 milyon hektar arazi de, toprak özellikleri yönünden gene sulamaya uygundur. Teknik ve ekonomik koşullarda sulanabilir arazimizin alanı yaklaşık 8.5

milyon hektardır, halen bunun yaklaşık 3.5 milyon hektarı sulanmaktadır, GAP projesi ile 1.8 milyon hektar arazi daha sulamaya açılacaktır ve toplam olarak alırsak 5.5 milyon hektar arazimiz sulanıyor, 3 milyon hektar arazimiz de hâlâ su bekleyecektir.

Tarım işletmelerinin büyüklüğü ve sayısı da yıllar itibari ile değişmektedir. Çizelge 3'de yıllar itibariyle işletmelerin büyüklüğündeki değişimleri, çizelge 4'de de gene Tarım işletmelerinin büyüklüğü, peş peşe, aynı çizelge içerisinde verilmiş, olanları inceleyecek olursak;

Çizelge 3'de 1950 yılında Türkiye de bitkisel üretim yapan 2.527.000 tarım işletmesinin bulunduğu ve bu sayının yıllar geçtikçe artarak 1991'de 3.943.000'e ulaştığını görmekteyiz; yani, 41 yıllık süre içerisinde tarım işletmelerinin sayısı, yaklaşık % 56 artmıştır, buna karşılık işlenen toprak alanı 19.4 hektardan, 21.1 milyon hektara yükselmiştir; o halde buradaki artış % 10'dur. Bunda artan nüfusun, sanayi sektörüne çekilememesi veya tarım sektöründe kalması etkili olmuştur. İşletmelerimizin % 80'den fazlası 100 dekadardan küçük, tarım işletmelerinden oluşmaktadır, bunlar toplam alanın % 40-41'ini işlemektedirler, geri kalan % 60'lık araziye ise, orta ve büyük işletmeler olan % 20'lik kısım işlemektedir; yani, arazi dağılımımızda bir dengesizlik bulunmaktadır. 1950 ile 1991 yılları arasındaki 41 yıllık sürede en belirgin değişme 500 dönümden büyük olan işletmelerde meydana gelmiştir. Bunların sayısı 1950'de tüm işletmelerin % 1.5'ini, işlenen alanların % 24.8'ini oluştururken, 1991'de sayıları tüm işletmelerin % 8'ine, işlenen alanların da % 12.3'üne düşmüş bulunmaktadır; yani, sürekli parçalanmalar, miras yoluyla parçalanmalar dolayısıyla araziler küçülmektedir. İşletmelerin ortalama alanları zaman içerisinde küçülmüştür, her gruptaki ortalama işletme alanı yıllar itibari ile küçülmüştür, sadece birinci grupta değil, genel değerleri de aynı seyri izlemiş ve 1950'de ortalama 77 dönüm olan ortalama işletme büyüklüğü 1991'de 53.5 dönüme düşmüştür. İşletme sayısındaki artışı azaltmak ve işletmelerin alanlarındaki küçülmeyi önlemenin bir tek yolu vardır, o da artan nüfusu tarımdan çekip sanayide istihdam etmektir. Arazi dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi için topraksız ve az topraklı üreticilere, toprak dağıtılması önlem olarak düşünülmüştür; ancak, nüfusun sürekli artacağı, işlenebilir toprakların ise artırılmayacağı dikkate alınırsa, bu önlemin yeterli olmayacağı anlaşılar. Türkiye'de toprak dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi amacıyla bu güne kadar, toprak üzerindeki tasarruf hakkı ve toprak üzerinde başlatılan bütün çalışmalar arzulanan olumlu sonuca ulaşamamıştır. Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti, yıkılan Osmanlı İmparatorluğunun yerine kurulmuş bir devlettir ve kuruluşunun ilk yıllarında aynı kültür mirasını devam ettirmesi nedeni ile birçok kurumlarını aynen almış ve geçen zaman içerisinde de yeni kurumlar geliştirmiştir. Toprak hukukumuz da Osmanlı Devletinden itibaren bir göz atacak olursak eğer, Osmanlı Devletinde toprak sistemi üç gruba ayrılıyordu, mülk topraklar, miri arazi ve vakıf araziler.

Mülk topraklar; kısaca tanımlıyorum, özel mülkiyete konu olan arazidir, sahibine en geniş anlamda yararlanılan tasarruf hakkını vermektedir; bugün olduğu gibi.

Miri araziler; genellikle fethedilen topraklar olup, gerçek sahibi devlet olan arazidir. İslamın ilk devirlerinden beri uygulanan bu sistemde, devlet kira karşılığı intifa hakkını kişilere bırakmaktadır. Devlet bu toprakların öşürünü, savaşa hazır sü-

vari, asker beslemeleri amacıyla tımar sahiplerine bırakmaktaydı, sipahi beyi de devlet adına toprağı işleyip, vergi öşürlerini ödemekle yükümlü olan reaya adı verilen çiftçilere devrederdi. Toprak üzerinde ne sipahi beyinin ne de reayanın mülkiyet hakkı yoktur, şunu hemen belirtmek gerekir ki; bu sistem çağdışı, Avrupa feodalite-sindeki toprak anlayışından, toprak sisteminden tamamen farklıdır. Bu sistem dev-lete ait olan toprağın verimli bir şekilde işletilmesini mümkün kılıyordu.

Vakıf arazilerde ise; mir ve mülk arazilerden kaynaklanan vakıf araziler, sa-tılmamak ve mülkün vakfiyesinde yazılan kurallar çerçevesinde olmak kaydı ile ha-yır işlerinde kullanılmasına tahsis edilen arazilerden ibaretti.

Osmanlı Devletinde arazilerin büyük kısmı tımar sistemi ile işletilirdi. Tımar sistemi 16'cı yüzyılın ikinci yarısından sonra çözülmeye başlamış, yani, duraklama döneminin başlaması ile birlikte bu sistemde çözülme görülmeye başlamıştır. Miri topraklar yavaş, yavaş, mülk topraklar haline gelmeye başlamıştır. Tanzimatın ilanı ile miri topraklar kaldırılmış, intikal ve tasarrufu konularında bazı düzenlemeler ge-tirilmiştir; bunları şöyle üst başlıkları ile veriyorum.

1847 ve 1858 yıllarında çıkarılan ikişer nizamname ile bu arazilerin intikal ve tasarrufu mülk topraklara yaklaştırılmıştır, tabii bu hepinizin malumatı olduğu üze-re, tanzimattan sonra Osmanlı İmparatorluğunda Batının etkisinden kaynaklanan bir değişmedir. Yine 1858 de kabul edilen arazi kanunnamesi de, miri toprakların, mülk topraklara geçişini kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. 1910 da çıkarılan bir baş-ka yasa ile de intikal hakkı son derece genişletilmiş ve miri toprak geçiş yönünden pek az farklar ile bu günkü anlamda mülk topraklar durumuna getirilmiştir. Yine 1910 da çıkarılan bir başka yasayla miri toprağın ipotek edilebilmesi kabul edilmiş-tir. 30 Mart 1329 da 1911'e denk geliyor bu da. Muvakkat Kanunu ile mutasarrıfın fiilî ve hukukî tasarruflarını ilgilendiren kısıtlamalar kaldırılmıştır. 17 Şubat 1341 ta-rih ve 552 sayılı Yasayla miri toprak rejiminin esaslı özelliklerinden olan öşür kaldı-rılarak, vergiye dönüştürülmüştür. Yurttaşlar Yasasının yürürlüğe girmesinden kısa bir süre önce kabul edilen 837 sayılı Yasayla, miri toprak sisteminin önemli özellik-lerinden biri olan toprağın boş bırakılması ile devlete döneceğı ile ilgili Arazi Kanu-nunun 68'nci.maddesi ve konu ile ilgili diğer kurallar kaldırılmış ve artı ismen miri olan toprak, fiilen mülk haline geçmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra da toprak mülkiyeti ile ilgili düzenlemeler belir-li aralıklar ile gündeme gelmiştir, bunlardan ilki 4 ekim 1926 da çıkartılan, Yurttaş-lar Yasasıdır, bu yasa ile kabul edilen özel mülkiyet yanında miri toprak rejimi, hu-kuksal dayanağını kaybetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra top-rak mülkiyetinin düzenlenmesi konusundaki çalışmalar devam etmiştir. Birçok ülke-de harpten kısa bir süre sonra ve bağımsızlığına kavuştuktan kısa bir süre sonra ta-rım reformu ve toprak mülkiyetindeki düzenlemeler yapılmaktadır, Japonya, Pakis-tan, İtalya gibi...

Türk Devleti kurulduktan sonra arazinin geniş, nüfusun az olması nedeni ile, belki bu düzenlemeye gerek duyulmamıştır, yine büyük toprak sahiplerinin göster-dikleri destek ile kazanılan kurtuluş savaşı sonrası onların aleyhine olacak bir top-rak reformu yapılmasının istenmemesi de söz konusu olmuş olabilir, ancak, bazen toprak reformu, bazen tarım reformu adı altında, toprak konusu sürekli ülke günde-minde kalmıştır, bunlardan önemli kanunların çıkışını kısaca gözden geçirelim.

19.04.1926 tarih ve 810 sayılı Hakkı Karar ve Senetsiz Tasarruf ve Tahsisi Kayıt Muamelaatının Sureti İcrasına Dair Kanun. Bu yasayla tapuya yazılmamış taşınmazların zaman aşımı ve senetsiz tasarruflara dayanarak, tapulama imkânı getirilmiştir. Yasada taşınmaz malların tapuya, yazım işinin mahkeme kararına gerek olmadan, doğrudan doğruya, hukuk idarelerine verildiği dikkati çekmektedir. Bu yasanın uygulanması sırasında tapu kütüğünde yazılı olmayan bir taşınmazın, nasıl devredilebileceği sorunu ortaya çıkmıştır, bu sorunu ortadan kaldırmak için T.B.M.M. 11.05.1929 da 301 sayılı bir Yasa çıkartmıştır, bu yasada senetsiz tasarruf edilen bir toprağın, bir mahkeme kararı bulunmadan, tapu dairelerince, tapuya yazılarak, tapu senedinin verilmesi öngörülmüştür. 1929 da çıkarılan bu kayıtlardan hukukî kıymetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dayalı 1511 sayılı Kanunla da sadece tapuya kayıtlı taşınmazların, tapu dışı el değiştirmeleri sonucu, gerçek hukukî durumu yansıtmayan, yazımlarını tasfiye imkânı ortaya çıkmıştır. Görüldüğü gibi, bu kanunlar daha çok arazilerin hukukî durumlarının belirlenmesine aittir. Cumhuriyet döneminde tarımsal yapının değişmesiyle ilgili kanunlardan birisi 11.06.1945 de çıkarılan 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunudur. Çıkarılması sırasında özellikle büyük toprak sahiplerinin, direnci ile karşılaşılın, bu kanuna dayalı olarak 8.116 köyde 446.825 çiftçi ailesine 2.3 milyon hektar hazine ve bir kısım vakıf arazisi, -altını çizerek tekrar ediyorum- ve bir kısım Hazine arazisi dağıtılmıştır; yani, bu kanunla da özel mülkiyetteki arazilerin dağıtılması maalesef gerçekleştirilememiştir, burada verilen rakama dikkat edecek olursak, ancak çiftçi ailelerine toprak verilebilmiştir.

Son olarak da, Toprak ve Tarım Reformu Kanunu, hepimizin bildiği gibi, 1961 Anayasasında yer alan “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçilere, toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır” hükmüne dayanarak 25.06.1973 de çıkarılan 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunudur. Bu kanun, 19.07.1973 ile 10.05.1978 tarihleri arasında uygulamada kalmış; yani, yaklaşık 4.5 yıl uygulamada kalmış, Anayasa Mahkemesi 10.05.1978 de bu kanunu iptal etmiştir.

Şanlıurfa ili sınırları içerisinde yapılan, toprak ve tarım alanı uygulamasında, toprak dağıtımından faydalanan 1.175 çiftçi ailesi olmuştur; ancak, dağıtımdan faydalanan çiftçi ailesi 3 yıllık aday sürelerini doldurmadan, yasa iptal edilmiştir, bu yüzden de sahiplerine tapuları verilememiştir.

11.11.1984 de çıkarılan ve halen yürürlükte olan 3083 sayılı Sulama alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu 01.12.1984 de yürürlüğe girmişti. Bu kanuna dayandırılarak çıkarılan yönetmelik ise 29.06.1985 de Resmi Gazete de yayımlanmıştır. Şanlıurfa ili uygulama alanı olarak belirlenmiştir. Bu yasa ile, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Yasasına göre yapılan uygulamalarda, toprakları kamulaştırılanların 6 ay içinde müracaatları ile arazilerinin bir bölümü sahibine iade edilmiştir. Bu kanun geniş kapsamlı olarak düşünülmüştür. Bu kanunla uygulama bölgesinde, satış izni ve ifraz çalışmaları, arazi iadesi ve toprak dağıtımı, arazi kiralama çalışmaları, toprak ve su kaynaklarının teknik, ekonomik gereklere göre kullanılmasını sağlayacak arazi kullanım planlaması, yeni tarım alanları kazandırmak üzere imar, ihya ve ıslah çalışmaları ve toplulaştırma gibi temel konular ele alınmaktadır.

Buraya kadar kadar yaptığımız açıklamalardan anlaşılmaktadır ki; Türk tarımının sorunları vardır; ancak, bu sorunlar çözümlenemeyecek sorunlar değildir. Biz, konuyu sadece kuru bir toprak mülkiyeti kanununa indirdiğimizde, bu konuyu mülkiyetin kimde olması gerektiği tartışmasına çekmenin yararlı olmadığı kanaatindeyiz. Zaten bu yönde, bugüne kadar sarf edilen emekler de hiçbir sonuç vermemiştir. Biz, toprağın olmazsa, tarım yapılamaz espirisi içinde ele alınmasını ve modern usullere göre işlenmesini, sonuçta da kırsal kesimde yaşayan insanlarımızın, köylülerimizin gelir düzeylerinin yükseltilmesini temin eden bir faktör olarak görülmesinin yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Bu bakımdan, tarım sektöründe çalışan insanlarımızın gelirlerinin yükseltilmesi için, önlemler alınmasından; yani. tarım reformunun en güzel şekilde gerçekleştirilmesinden yanayız. Bunun için de eğitim imkânları en iyi şekilde sağlanarak, köylümüzün eğitim düzeyi yükseltilmeli ve en son tarım tekniklerini takip etmesi ve uygulaması öğretilmelidir. Yurdumuzda 20.000'i aşkın iş bekleyen ziraat mühendisi vardır. Bu yetişmiş insan gücünü en iyi şekilde değerlendirmemiz gerekir.

Sanayi geliştirilerek, tarım sektöründeki fazla nüfus sanayi sektörüne aktarılmalıdır.

Tarım arazilerinin verimli kullanılmasını sağlayan, arazi toplulaştırılma çalışmaları yaygınlaştırılarak sürdürülmelidir.

Sulu tarıma geçilerek, birim alandan daha yüksek verim alınması sağlanmalıdır.

İklimin uygun olduğu yörelerde, yılda iki ürün elde etmek için, üreticiler teşvik edilmelidir.

Islahı gereken tarım alanları en kısa zamanda, ıslah edilerek köylümüzün. üreticimizin hizmetine sunulmalıdır.

Seracılık gibi birim alandan daha yüksek gelir elde edilmesini sağlayan, üretim modelleri yaygınlaştırılmalıdır; bunun için de üretici seranın kurulmasından tutunuz, kredi teminine kadar her konuda desteklenmelidir.

Tohum ıslah çalışmalarına önem verilerek, üstün verimli her çeşit tohumluk üretimi yapılmalıdır; zira her yıl tohumluk için yabancı ülkelere milyarlarca lira döviz ödemekteyiz. Üreticiye üstün verimli, ucuz tohumluk temin edilerek birim alandan daha fazla gelir elde etmeleri sağlanmalıdır.

Üreticilerin her türlü tarımsal girdiyi alıp kullanabilmeleri için faizsiz kredi uygulaması mutlaka gerçekleştirilmelidir.

Ürünlerin pazarlaması organize edilmeli ve ürünlerin iç ve dış pazarlarda gerçek değerini bulabilmesi için destekleme fiyatı uygulamaları yaygınlaştırılarak sürdürülmelidir.

Üreticilerin birliklerini kurmaları ve bu yolla kendi ekonomik çıkarlarını ve haklarını korumaları sağlanmalıdır.

Tarım ürünlerinin değerlendirilebilmesini sağlayan işletmelerin, yani fabrikaların kurulması teşvik edilmelidir. Türkiye, artık işlenmemiş tarım ürünlerini satan bir ülke olmaktan kurtarılmalı ve işlenmiş tarım ürünlerini satan bir ülke haline getiril-

melidir. Bu yolla ortaya çıkacak artı değer de ülkemizde kalmalıdır.

Verimli tarım arazilerinin iskâna açılması, fabrika, yol vs. gibi amaç dışı kullanımları önlenmelidir.

Toprakların erozyonla kaybının önlenmesi için gerekli çalışmalar yaygınlaştırılarak sürdürülmelidir.

Ormanlarımızın tahribi önlenmelidir.

Toprağın erozyonla kaybolmasını engelleyen ve hayvancılığımızın gelişmesini sağlayan çayır ve meralar korunmalı ve iyileştirme çalışmaları geniş kapsamlı olarak başlatılmalıdır.

Köylülerin boş zamanları ve artık işgüçleri değerlendirilerek ek gelir elde etmelerini sağlayan el sanatları yaygınlaştırılmalıdır.

Tarımsal faaliyetlerde bitkisel ürün yetiştiriciliğiyle hayvancılık birlikte düşünülmeli, hayvancılığın geliştirilmesi için de gerekli önlemler alınmalıdır. Bu arada üreticilerin, yüksek verimli kültür ırkı hayvanlarla çalışmaları sağlanmalı; et, süt gibi hayvansal ürünlerin pazarlanmasında üreticilere yardımcı olunmalı, veterinerlik hizmetleri artırılmalıdır.

Zamanınızı aldığım için tüm dinleyicilerden özür diliyorum. Affınıza sığınıyorum.

Sayın Başkan,

Değerli Panelist Arkadaşlarım,

Saygıdeğer Konuklar,

Siyasi partilerin toprak politikaları konulu panelde ANAVATAN PARTİSİ'ni temsilen aranızda bulunuyorum. Mensubu olmaktan onur duyduğum Anavatan Partisinin bu konudaki fikirlerini, politikalarını ve çözüm önerilerini sizlere aktarmaya çalışacağım.

Saygıdeğer Misafirler,

Tarım toprakları her ülke için korunması gereken doğal kaynakların başında gelir. Hızla artan insanlığın geleceği, verimli ve iyi nitelikli arazi varlığına bağlıdır.

Ülkemizde Tarım'ın ne aşamada olduğunu özet rakamlarla vermek istiyorum.

Ülkemizin toplam yüzölçümü 77.797.127 hektardır. 27.699.004 ha bölümü tarım arazisi, 21.745.690 ha bölümü Çayır-Mer'a, 23.468.463 ha bölümü Orman-Funda ve Çalı, 569.400 ha bölümü yerleşim alanları, 3.212.175 ha bölümü diğer araziler, 1.102.396 ha bölümü ise su yüzeyleri olarak yer kaplamaktadır.

Tarım arazisinin % 81.7'si kuru tarım, % 10.8'i sulu tarım, % 3.8'i Bağ-Bahçe ve % 3.7'si özel ürünler yetiştirilen alanlardır.

Nüfusun % 45'i geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlayan ülkemizde, ekime elverişli tarım arazileri toplamı yaklaşık olarak 30 milyon hektardır. Bunun ise ancak 5 milyon hektarlık bölümü ekonomik olarak kullanılabilir.

Mevcut arazi varlığımızın kullanım yetenek sınıflandırılmasına baktığımızda I. sınıf tarım arazilerinin varlığı, ülke topraklarının % 6.4'ünü oluştururken, tarımsal üretim bakımından önem taşıyan I. II. III. sınıf arazi toplam alanı ülke topraklarının yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık % 45'inin tarımla uğraştığını ve ülkemizin toplam arazi varlığını dikkate aldığımızda, arazilerimizin bitkisel üretime uygunluğu bakımından yetersiz olduğunu görebilmekteyiz.

Ülkemiz topraklarını tehdit eden iki önemli sorun mevcuttur. Bunlar; tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı ve erozyondur. Bununla birlikte farkedilmeyen bir sorun daha vardır. Bu da toprak kirlenmesidir.

Amaç Dışı Kullanım;

Bir çok ülke, kendisinden sonraki kuşakların yaşam ve beslenme güvencesi olan tarım topraklarını korumak ve amaç dışı kullanımını önlemek, hatta verimlilik kapasitelerini korumak ve sürdürülebilir tarımı sağlamak için rasyonel bir plan çerçevesinde yasal düzenlemelere gerek duymuşlardır. Tarımsal toprak kullanımını toplum yararına düzenleyip denetlemeyen ülkeler, doğal kaynaklarını sürekli kaybetme tehlikesini yaşayıp, geleceklerini ipotek altına sokmuş olacaklardır.

Tarımsal üretim bakımından kıymet taşıyan toprakların verimli şekilde kullanılmasını sağlayarak devam ettirmek mutlak zorunluluktur. Bu amaçla kamu mülkiyetinde bulunan toprakların, topraksız çiftçiler ile bu toprakları amacına uygun şekilde kullanabilecek diğer çiftçilere devredilmeleri lazımdır.

Bu konuda devletin yapacağı iş, amaç dışı kullanımı önleyip, bu toprakların üretime katkısını sağlamaktır. Yani tarım arazilerinin göz göre göre kaybolmaları yerine bu alanları hem ekonomik olarak değerlendirebilecek hem de bu alanlara muhtaç olan çiftçilere istihdam sağlanarak devletin sosyal katkısı arttırılacaktır.

Ülkemizde verimli tarım toprakları sanayi, toprak sanayi, turizm, kentleşme ve kamu yatırımlarıyla amaç dışı kullanıma açılmaktadır.

Farklı sektörlerin plansız olarak tarım topraklarına yayılma nedenleri şunlardır;

Yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi alt yapısı olan yerlere yakınlığı, sanayi için, atıklarını kolaylıkla drene edeceği nehir ve toplu su merkezlerine yakınlığıdır.

Sanayi çevresindeki tarım topraklarının amaç dışı kullanımı ile geride kalan tarım topraklarının, arsa piyasası oluşturması, turizm veya ikinci konut yatırımlarının rant getirebilme hesabı, tarım topraklarının özellikle enflasyonist baskılarla, spekülasyonla değer kazanması veya yapay fiyat artışlarıyla çiftçi veya üreticilerin verimli ve iyi nitelikli toprağı elden çıkarmasının sağlanmasıdır.

Arazi kullanma yeteneğı dışında ve amaç dışı kullanılan varlığımız yaklaşık 25.327.000 ha'dır.

Arazilerin kullanımının planlanması, arazilerin kiralanması, vasıf değişikliğinin yapılabilmesi, taşlı arazilerin ıslahı, yerleşim yerlerinin düzenlenmesi ve çiftçimizin eğitimi belli kıstaslara uygun olarak yapılmalıdır.

Toprak kaybını engellemek için ciddi bir çalışmayla toprak seferberliğini planlamak da gerekir.

Erozyon;

Ülkemizin yaklaşık % 88.6'sında erozyon bulunmaktadır. Bu alanın % 68.3'ünde erozyon olayı şiddetli ve çok şiddetli düzeydedir. Bu, yaklaşık, 67 milyon hektarlık bir arazide verimli toprakların yok olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de birim alandan erozyon sonucu taşınan toprak miktarı; Avrupa Kıtasına oranla 17 kat, Amerika Kıtasına oranla 6 kat, Afrika Kıtasına oranla 22 kat daha fazla miktardadır. Yani her yıl Kıbrıs büyüklüğünde bir toprak parçasını kaybediyoruz.

Maalesef Orta Anadolu Bölgemiz çok yüksek ve yüksek çölleşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bölgeler arasında yer almaktadır. Bu yönde şimdiye kadar sorunun çözümü yolunda etkin politikalar ortaya konulamamıştır.

Orman kadastro çalışmalarının tamamlanamamış olması, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü yanında mer'a ıslahı faaliyetlerinde de sıkıntı doğurmaktadır. Nitekim orman ve mer'a rejimi altında bulunması gereken 6.2 milyon ha engebeli arazi pulluk altına alınması ile erozyona açık hale getirilmiştir.

Ülkemizde toprağın kabiliyet sınıflarının dışında yanlış kullanılması, erozyona, dolayısıyla havzalarda su rejiminin bozulmasına yol açmaktadır.

Erozyonla, çağdaş tarım uygulamalarının doğru kullanılmasını birlikte görmek, anlamak gerekir.

Mer'aların bakımsız oluşu ve düzensiz otlatma nedeniyle ağaçlandırılmaya ayrılması bir çok alandaki otlatma baskısını arttırmakta ve potansiyel ağaçlandırma alanlarını amaç dışı kullanıma itmektedir.

İklimeler olan etkileri, su ve toprak kaynaklarını korumadaki rolleri nedeniyle ormanlar ile yıllık ve çok yıllık yem bitkileri, erozyonun en büyük düşmanlarıdır.

Bu nedenle ağaçlandırma çalışmalarının arttırılarak devam ettirilmesiyle toprak kaybı asgariye indirilecektir. Erozyonun tarım alanlarında daha çok etkili olduğu unutulmadan, bilim ve teknikte gelişmeler sonucu elde edilen ve evrensellik taşıyan bilgi ve teknolojilerden yararlanılmalıdır.

Yeni teknolojilerin transferi ve ülke şartlarına adapte edilerek uygulamaya konulması sağlanmalıdır.

Sempozyum davetiyesinin arka yüzünde bir yazı var. Hepiniz okumuşsunuzdur. Bu yazıda sadece erozyon nedeniyle her gün yaklaşık 1.4 milyon ton verimli toprağı kaybettiğimiz belirtiliyor. Topraklarımızın en verimli bölümleri, rüzgar ve suyla kayıp gidiyor. Bu korkunç bir rakamdır. Ülkemiz için gerçekten çok büyük bir kayıptır. 1 cm toprağın oluşumu için geçen sürenin çok uzun yıllar alması bu kaybın önemini ortaya koyabildiği gibi telafisinin de teknolojik gelişmelerle mümkün olmadığı bilinmektedir.

Herşeyden önce bunu tartışmamız gerektiğine inanıyorum.

Toprak Kirlenmesi;

Kentsel atıklar, çevresel atıklar, sanayi atıkları, erozyon, toprağı besleyen akarsuların taşıdığı atıklar, bilinçsiz gübre kullanımının zararları, toprağı kirlletmekte, verimli arazilerimizi yok etmektedir.

Toprak;

Herhangi bir yasal düzenleme olmadan toprağın kullanılması, zaman içinde, toplum yararı gözetilmeden, kişisel çıkarlar doğrultusunda, uygun olmayan arazilerin yerleşime ve sanayi alanlarına açılmasına yol açmıştır.

Oysa her ayrıcalıklı arazi parçasının, profil derinliği içerisinde içerdiği önemli toprak özellikleri; onun tarım, özel plantasyon, orman, çayır, mer'a, milli park, yerleşim yeri, karayolu, sanayi bölgesi vb. gibi sosyal arazi ünitelerine ayrılmasına, bilimsel veriler ile temel oluşturmaktadır.

Bakanlık düzeyinde yeniden yapılanmaya gidilmediği; yürürlükteki yasaların gözden geçirilip, yeni düzenlemelerin yapılmadığı ve arazi kullanım planlamalarına dayalı sanayinin, toprak sanayinin, kentleşmenin, turizm ve kamu yatırımlarının yerleşim yerleri planlanmadığı takdirde, verimli ve iyi nitelikli tarım topraklarımızı kaybetmeye devam edeceğiz.

Çayır ve Mer'alar;

1938 yılında ülkemizde 41.068.000 hektar mer'a alanı bulunmakta iken, bu miktar giderek azalmış ve günümüzde yaklaşık % 50 oranına kadar düşmüştür. Bu düşüş hızla çoğalan nüfusun ekilebilir toprağa olan baskısı ile kısmen tarıma elverişli arazinin artması şeklinde olmuşsa da, çoğunlukla tarıma elverişsiz ve eğimi fazla arazilerin açılmasıyla mer'a niteliği bozulmuş ve toprakların tamamen elden gitmesi sonucunu doğurmuştur.

Ülkemizde hayvan yetiştiriciliği, büyük ölçüde mer'a hayvancılığı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Köylü ve sürü sahipleri bu gibi yerlere bakım, ıslah ve koruma konularında hiçbir yatırım yapmamakta ve buralardan ucuz veya masrafsız şekilde istifade etmektedirler. Bu yüzden mer'a, yaylak ve kışlaklara kapasitenin çok üstünde hayvan salınarak, otların yeniden gelişemeyecek derecede kökten yedirilmesine, dolayısıyla toprağın örtüsüz kalarak yağmur ve rüzgar erozyonları sonucu akıp gitmesine neden olmaktadır.

Hayvansal üretimin yem kaynağı olan mer'alar aşırı otlatma, iyileştirici önlemlerin alınmaması, mülkiyeti hazineye ait olmakla birlikte koruyunun bulunmaması ve orta malı olması gibi nedenlerle en çok tahrip edilen toprak kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.

Mer'alardan bugünkü sistemle yararlanmaya devam edersek elde kalan mer'alar elimizdeki hayvan varlığımızın ancak 1/3'ini besleyebilecek, dolayısıyla verim düşecek, ayrıca başıboş hayvan otlatma orman varlığımızı da tehlikeye sokacaktır.

Daha önceleri 4753 ve 5618 sayılı kanunlarla yürütülen toprak ve tarım işlemleri bu kanunların yürürlükten kaldırılması ve 1757 sayılı toprak ve tarım reformu kanununun anayasa mahkemesince iptali sonucunda 1978 yılından bu yana bu konu ile ilgili görevlerin yapılmasını sağlayacak mevzuat kalmamıştır. Aslında daha önceki kanunlar da önemli ölçüde mer'a, yaylak ve kışlakların tesbiti, tahsis ve tahsis amacının değiştirilmesine ağırlık vermiş ve uygulamalar da sadece bu yönde yapılmıştır. Buna karşılık bakım, ıslah ve koruma konuları sürekli ihmal edilmiştir. Anavatan hükümeti tarafından çıkartılan 3083 sayılı "sulama alanlarındaki arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu" değişikliklere uyum sağlaması amacıyla yeniden düzenlenmelidir.

Şu anda görülmekte olan mer'a kanunu tasarısı ile bu konudaki eksiklik giderilecek, yapılan yasal düzenlemeler ile, belli sistematik düzen içerisinde çayır ve mer'alar daha da verimli bir şekilde kullanılabilir.

En verimli mer'alardan başlanarak, mer'a ve otlaklar çağdaş teknolojiler ile gübrelenmeli ve yararlı otlar ekilmek suretiyle daha da verimli hale getirilmelidir.

Bir mer'ayı uzun yıllar en yüksek verim seviyesinde tutabilmek için o mer'a da otlatmaya başlama tarihinin tesbiti, otlatma süresinin belirtilmesi, hayvan cins ve miktarlarının bilinmesi ve otlatma mevsimi sonunun tesbiti ile bunlara mutlaka uyulması mecburi olmalıdır. Maalesef bunlardan hiçbirisi ülkemizde uygulanmamaktadır. İnşallah yeni yasa ile bunların hepsi gerçekleştirilecektir.

Değerli arkadaşlarım,

Toprak Yönetimi Konusuna Gelince;

Ekonomik kalkınmanın gerekleri arasında en önemlilerinden birisi de sahip olunan kaynakların tam ve etkin olarak kullanılmasıdır. Ne yazık ki toprak koruma ve arazi iyileştirme çalışmaları yeterince yaygınlaştırılamamış ve etkin hale getirilememiştir, kısacası bu konuda kamuoyu oluşturulamamıştır.

Literatürde sermaye kısaca, üretilmiş üretim araçlarıdır, şeklinde tanımlandığı halde toprak bu bakımdan farklılıklar göstermektedir. Günümüzde ulaşılan teknoloji düzeyinde bile 1 cm³ toprağı üretmek mümkün değildir.

Diğer yandan ülkemizde kullanılabilir tarım topraklarının sonuna geldiği, hattı sınırın aşıldığı gözlemlenmektedir. Yapılan bir araştırmada ülkemizin toprak rezervi kalmamış 19 ülke arasında bulunduğu ortaya çıkmıştır. O halde bu kaynağın tam ve etkin kullanımını gerçekleştirme doğrultusunda yapılacak her türlü düzenleme özelde tarım sektörüne, genelde ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Ulusal ekonomi; tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin bir bütünü olup, sektörlerden birisinde ortaya çıkan akşama ve gelişme diğerlerini de etkilemektedir. Durum böyle olunca da haliyle arazi kullanımı ve toprak yönetimi büyük önem taşımaktadır.

Toprak yönetiminde etkili olan yönetsel kuruluşlardan birisi de yerel yönetimlerdir. Ne yazık ki yerel yönetimlerde bilinçsizce toprak yalnızca bir yer olarak ele alınmakta ve rant elde etme aracı olarak algılanmaktadır. İmar planı veya mücavir alan sınırları içerisinde kalan alanlar 1. sınıf tarım toprağı olsa bile arsaya dönüştürülmektedir. Çiğ gibi büyüyen kentlerde oldukça verimli tarım alanları yapılaşarak elden çıkmaktadır.

Ülkemizde arazi kullanımı ve toprak yönetimi, ekonomik kalkınmanın ve bilimin gereklerine uygun değildir.

Konuyla ilgili olarak bir çok yasal düzenleme, kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bununla birlikte hiç bir sorun çözülememekte, gittikçe daha da karmaşık hale gelmekte, bu arada değerli topraklarımız amaç dışı kullanım, erozyon ve çevre kirliliği sonucu hızla azalmaktadır.

Bilimin ve aklın gereği olan önlemler bir an önce alınmaz, gerekli düzenlemeler yapılmazsa, Türkiye kendi insanını besleyemez, sanayisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeyi bulamaz hale gelecektir.

Son yıllarda artan tarım ürünleri dışalımını kendi yeterliliğimizin yavaş yavaş ortadan kalkmakta olduğunu göstermektedir.

Toprak Parçalanması;

Tarım işletmelerinde toprağın parçalanmasını ve küçülmesini önleyecek idari tedbirler sağlanmalıdır. Tüm bu tedbirler kırsal kesim nüfusunun sanayiye aktarılmasını sağlayacak önlemlerle birlikte düşünülmelidir. Çünkü hala 30 milyon civarında tarım sektöründe çalışmamız var. Avrupa Birliği ülkelerinde de. Ama onların nüfusu 300 milyonun üzerinde bizim nüfusumuz ise 65 milyon.

Ülkemizde tarım işletmeleri arazi varlığı bakımından bu kadar küçük ve çok parçalı işletme yapısına sahipken modern tarım tekniklerinin kullanımı ile verimliliği arttırmak mümkün olmamaktadır. Bu konuda bir kaç rakam vermek istiyorum. 102.000 işletmemizin hiç toprağı yok, 250.000 işletmemizin toprağı beş dönümden az, 380.000 işletmemizin beş-dokuz dönüm arası, 750.000 işletmemizin ise 10 dönümlük toprağı var. Bu yapının doğurduğu gelir ve yaşam standardı düşüklüğü göçe neden olmakta, şehirler hızlı göç dalgası karşısında, altından kalkamayacakları sorunlarla karşı karşıya gelmektedir.

Erozyon, tarım dışı kullanma, kirlenme gibi nedenlerle üretkenlikten çıkan ve daralan tarım topraklarını koruma ve kullanma kanunu bir an önce çıkarılmalıdır.

Çiftçimizin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, teknoloji araştırma ve yayım hizmetleri her çiftçiye ulaştırılmalı, bilgilendirilmesi sağlanmalı, toprağın kullanımı ve korunması konularında eğitilmelidir.

Ülkemizde yönetime katılım mekanizmaları işletilmediği ya da yerleşmediği için yasal düzenlemelerden etkilenecek olan sektör ve toplum kesimlerinin tercihleri ile bilim ve tekniğin gerekleri yapılan düzenlemelere yansımamakta, kuralların uygulanabilirliği tartışılır hale gelmektedir.

Yatırımcı kamu kurum ve kuruluşlarının çevre etki değerlendirmesi yapmadan yaptığı yatırımlar da verimli tarım alanlarının elden çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin karayolları geçtiği güzergahı yerleşim ve sanayi için cazip hale getirmekte, 1. sınıf tarım arazisinden geçen karayolu, bir süre sonra bölgenin yerleşim ve sanayi alanına dönüşmesine neden olmaktadır. Gelişen bir ülke olan Türkiye sürekli karayolları yapılacaktır. Burada yanlış olan, araştırma yapmadan güzergahın belirlenmesi, yerin saptanmasında daha çok maliyet unsurunun dikkate alınmasıdır. Çünkü panelde bir arkadaşımız bir Çin atasözü ile örnek verdi.

“En Güzel Yarın Bile Bize Dünü Geri Getirmez.”

Yorumu sizlere bırakıyorum.

Sonuçta;

Sürdürülebilir kalkınmayı ve insan yerleşimlerini gerçekleştirmek için akılcı politikalar belirlenip uygulamaya konulmak zorundadır. Çünkü tarım artık iklim koşullarıyla paraleldir. Türkiye, bu politikaları yalnızca anayasasının 44. maddesinde var veya taahhüd etmiştir diye değil, kendi geleceğinin gereği olduğu için uygulamak zorundadır.

Buna Göre;

1 – Ülkemizde tarımsal alan sınırları zorlanmakta bulunduğuna göre ürünü arttırmak; nadasa bırakılmanın önlenmesi, birim alandan alınan ürün miktarının radikal yöntemlerle artırılması, ürünün çeşitlendirilmesi ve yılda birden fazla ürün alınması veya birlikte ekim yapılması gerekmektedir.

2 – Ülkemizde 4 milyon 91.000 işletme vardır. İşletme genişliği 51 dekadardır. İşletmelerin 2/3'ünün genişliği 51 dekarın altındadır. Bu yapıdan verimli tarım çıkabilir mi? Kesinlikle çıkmaz. O halde bir işletme reformuna gerek vardır. Ciddi bir örgütlenme yapısı kurulmalıdır.

3 – Arazi konusunda çok başlılık, yetki kargaşası yaratan çok örgütlülük ortadan kaldırılmalı, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü birleştirilmeli, çok güçlü bir örgüt haline getirilmelidir. Toprakların yönetimi, korunması, rasyonel kullanılması, ıslahı ve geliştirilmesi-ne ilişkin tüm sorumluluk ve fonksiyonları kapsayan, kavrayan özel ve özerk bir kuruluş olmalıdır. Hatta geçmişte çok başarılı hizmetler vermiş olan Toprak-Su Genel Müdürlüğü bu anlamda geliştirilerek müsteşarlık düzeyinde yeniden kurulmalıdır.

4 – Toprak hakkındaki bütün teknik çalışmaları yürütecek olan bu müsteşarlık, toprak planlamasının temel taşlarını ortaya çıkarmalı ve uygulamaya koymalıdır.

5 – Toprağın işlenmesi, dağıtılması, toplulaştırılması, sınıflara ayrılması gibi konularda Anayasa ve Uluslararası sözleşmelerde öngörülen amaçları gerçekleştirmek amacıyla bir yasa çıkarılmalıdır.

6 – Topraklarımızın ne yapılacağı Devlet eliyle planlanırken, konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının da katılımı sağlanmalıdır.

7 – Topraklarımız hakkında her türlü bilgi acilen toplanmalı, yasal çerçeve içerisinde toprak bütünlüğünü korumaya yönelik uygulamaların dışında kalan çalışmalara izin verilmemeli, yerel yönetim kuruluşlarının da tarım arazileri ile ilgili her türlü çalışması denetlenmelidir.

8 – Geleceğimizin cahil insanlar tarafından kişisel çıkarlar için feda edilmesine göz yumulmamalı ve yürürlüğe konulan politikaların toplumca sahiplenilmesi için uygulamanın her aşamasında açıklık ve demokratik katılım geçerli hale getirilmelidir.

Mensubu olduğum ANAVATAN PARTİSİ bütün bunları planlamış, tarım ve tarım dışı bütün politikalarını belirlemiş, ülkemizi çağdaş devletler seviyesine çıkaracak politikalarını 2000'E 5 KALA TÜRKİYENİN HEDEFLERİ PAMUKKALE TOP-LANTİSİ'nin sonunda (10-12 Mart 1995) kamuoyunun bilgisine sunmuştur.

2000'li-yıllara girerken erozyon ayıbını ortadan kaldırıp, topraklarımızı amacına uygun kullanabilmek için kısır çekişmeleri, parti ayrımını sen ben kavgasını bir kenara bırakıp, köylü kentli demeden elbirliğiyle gelin birlik olalım. Birlikte ülke topraklarına sahip çıkalım. Bu Vatan hepimizin.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim.

Değerli konuklar; Sözlerime başlamadan önce hepinizi partim ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum.

Demokratik Sol Partinin toprak politikası yıllardan beri sürüp gelmekte ve partinin benliği ile özdeşleşmiş durumdadır. Partimizin en belirgin özelliklerinden birisi "Kalkınmanın Köyden Başlaması" ilkesidir. Varlığımızın en büyük ve temel unsuru budur.

Bizler; Demokratik Sol Parti olarak kendilerini bu ilkelere adanmış, köylünün ve köyün kalkınabilmesi için yapılması gerekenleri kendine kılavuz yaparak; köylünün yaşam düzeyini yükseltebilmek, onlara rahat ve huzur içinde bir yaşam getirebilmek için uğraşı vermekte ve ahında kara yazgı olan fakirlik ve çilekeşlikten çiftçilerimizi biran evvel kurtarabilmek için çözümler getiren ve önerilerini uygulamaya koyma çabası içerisinde politikaları tesbit eden ve bunlarla ilgili gayretlerin içinde bulunan bir siyasi partiyiz.

Hayatın yegane unsuru olan toprak olmasa, insanlık açlığından ölürdü. Nitekim dünyamızda verimsiz alanlarda yaşayan pekçok insan bugün açlıkla karşı karşıya ve ölümlerle pençeleşmektedir.

Toprak ölü bir materyal değildir. Hiçbir zaman gayrimenkul olarak görülmemelidir. Üzerinde, maalesef bugün olduğu gibi, arazi rant hesapları yapılmamalıdır. Esas rant onun korunması, hiç bir şekilde yitirilmemesi ve ondan azami verimi alabilmekle sağlanmalıdır.

İki günden beri toprakla ilgili pekçok yöntem ve modeller, alınması gereken her türlü önlemler dile getirildiği için, ben burada bu hususlara yeniden değinmeyeceğim. Demokratik Sol Parti olarak görüşlerimizi açıklamakla yetineceğim. Ancak topraklarımızla ilgili politikaları açıklarken, çiftçinin, toprağın, tarımsal tekniklerin, tarımsal örgütlenmenin, çevrenin ve ekonomik güçün birbirlerinden ayrılmadıklarını ve hatta birbirlerinin içine girdiklerini belirtmekte yarar görmekteyim. Görüşlerimizi de bunların üzerine topladım.

Değerli konuklar; bugünkü Türkiye tarımı sorunlarla doludur. Hertürlü önlemin hiç zaman kaybetmeden alınması gerekmektedir. Pekçok yasal noksanlıklar vardır. Tarımsal yasa ve mevzuatın öncelikle ele alınmasından ve çağdaştırılmasından yanayız. Yasalarımızdaki eksiklikler bugün için, erozyonu önleyici önlemleri kısıtlamakta, usulsüz ağaç kesimlerini önleyememekte, açma ve yarmalara mani olamamakta, mer'alarda aşırı otlatma ve bakımsızlığa tedbirler getirmemektedir. (Ancak, mer'a kanunu tarım komisyonundan geçti. Henüz yasallaşmadı.)

Ülkemizde tarım yönetimi ayrı ayrı bakanlıklardadır. Örneğin; Köy hizmetleri devlet bakanlığında, zirai kredi işlemleri ayrı bir devlet bakanlığında, bir kısım tarımsal faaliyetler de tarım bakanlığında bulunmaktadır. Tarım Bakanlığının örgüt ve organizasyon yapısı yeniden yapılandırılarak, ayrı ayrı ve dağınık olan hizmet ve sorumlulukların tek bir çatı altında toplanması sağlanacak ve yasası yeniden düzen-

lenecektir. Ayrıca gelişen bilgisayar ve iletişim teknolojisi dikkate alınarak, Tarım Bakanlığı, anılan yeniliklerle donatılarak gerekli koordinasyon sağlanacak ve ulusal tarım istatistikleri geliştirilecektir.

Erozyona karşı tarım alanları işleme teknikleri geliştirilecek, çiftçi eğitimleri sağlanacak ve okullara zorunlu ders olarak konacaktır.

Erozyonla ilgili çalışma yapan bütün bilimsel ve gönüllü kuruluşlar desteklenecektir.

Tarımsal alanların miras yoluyla bölünmelerine karşın; gerekli önlemler alınarak, arazilerin fiziksel bölünmeleri önlenerek, arazi bütünlüğü içerisinde üretimin yapılabilmesi için gerekli örgütsel yapılanma ve yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Hızlı bir şekilde sanayi, turizm ve inşaat sektörüne kaymakta olan tarım topraklarının her ne şekilde olursa olsun elden çıkarılması önlenerek ve yeni yasal düzenlemeler yapılacaktır. Buna bağlı olarak kent planlamaları, çevre sorunu yaratmayacak ve toprakların yitirilmesini önleyecek şekilde düzenlenecektir.

Ülkemizin orman varlıklarını korumak, toprakları erozyona karşı korumak ve çölleşmekten uzaklaşmak olduğu dikkate alınarak ulusal parklar, doğa parkları, biogenetik rezerv sahaları, biosfer rezerv sahaları ve orman içi dinlenme yerlerinin sayısı ve kapsamı genişletilerek, ormanların işlevsel değerleri ön plana çıkarılacaktır.

Orman ve arazi kadastro, birlikte ele alınacaktır. Arazi yetenek sınıfları belirlenerek yanlış arazi kullanımına son verilecektir. Bu tür düzenlemelerle sel, erozyon ve benzeri çevre felaketleri önlecektir.

Çıkartılacak havza kanunu ile, havzalarda erozyonun durdurulması, su kaynaklarının geleceği ve ayrıca havzada yaşayan köylünün yaşamı ve ekonomik gelişmesi güvence altına alınacaktır.

Orman topraklarının uygun olan bölümlerinde köylünün yem bitkisi üretimi yaparak gelirinin bir bölümünü büyükbaş hayvancılıktan sağlaması özendirilecektir. Böylece toprağın verimli kullanılmasına ve devletin ağaçlandırma yapacağı pek çok alanda sosyal engelin kalkmasına yardımcı olunacaktır.

Gerçek orman niteliğini yitirmiş olduğu ve yeniden orman niteliği kazandırılmayacağı bilimsel olarak kabul edilen alanlar orman köylüsünün ve kooperatiflerinin kullanımına açılacaktır.

Toprak kaymasını önlemek için, orman kapsamında olup, orman niteliğini yitiren alanlarda, ekolojiye uygun hızla gelişen ağaçlandırmalar yapılarak orman köylülerinin kooperatiflerine devredilecek ve ucuz kredi ile desteklenecektir.

Tarımda kullanılan sular ve su ürünleri dikkate alınarak, suların kirlenmeleri ve üretime zararlılıkları önlenerek, su ürünlerine elverişli hale getirilecek ve toprak özellikleri korunacak, erozyonu önleyici önlemleri içeren yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kalkınmanın köyden başlaması ile tarım sektörü ekonomide önemli yerini alacak ve köylümüz boğaz tokluğuna çalışmaktan kurtulacak, tasarruf yapabilir ha-

le gelecektir. Köylünün bankalara akacak tasarrufları sadece tarımın daha çabuk kalkınmasına yardımcı olacaktır.

Bu amaçla;

Tarım kesiminde güçlü ve gerçek anlamda demokratik bir kooperatif hareketi ve uygulaması özendirilip desteklenecektir. Kooperatiflere ve birliklerine her türlü devlet karışmacılığı, müdahalesi önlenecektir. Kooperatifler siyasi partilerin politikalarına alet ettikleri durumdan kesinlikle kurtarılacaktır.

Ziraat Bankası bir kooperatifler bankasına dönüştürülerek, kooperatif birliklerine devredilecektir. Kooperatif birliklerinin ve tarım kredi kooperatiflerinin yönetimlerinde köylüler, çiftçiler egemen olacaktır.

Çiftçilere her türlü girdi'yi sağlayabilmeleri için devlet desteğiyle düşük faizli kredi olanakları sağlanacaktır. Özellikle gübre kararnamesi yeniden ele alınarak, çiftçilerin istedikleri zamanda ve her yerde daha ucuz ve kaliteli, standart gübreyi temin edebilecekleri düzenlemeyi ivedilikle yapacaktır. Toprak isteklerine göre gübre cins ve miktarlarının belirlenmesinde kooperatifler yardımcı olacaktır.

Bölgesel teknik tarım okullarına gerekli önem verilerek, çiftçi çocukları eğitilecek ve modern tarım teknikleri uygulaması ile ulusal verim artırılacaktır. Ayrıca köy-kent projelerine paralel olarak bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek amacı ile Ziraat Mühendisleri istihdamı sağlanacak ve değerlendirilecektir.

Kooperatifleşen köylüler ile küçük ve orta ölçekteki tarım işletmelerinden gelirleri uygar yaşam için yeterli düzeye çıkmadan hiçbir vergi alınmayacaktır. Ancak gelirleri belirli bir düzeye geldikten sonra, ve gelirlerinden sağlayacağı artışlardan bir bölümünü kendi kooperatiflerinin ortak yatırım fonuna biriktirimleri özendirilecek ve kooperatifler kendi ortak makina parkını, tarımsal sanayi kurmayı ve kuruluşlara iştirak etmeyi bu kaynaktan sağlayacaklardır. Bu girişimleri devlet tarafından desteklenecek ve fonların kullanımı tamamen çiftçilerin kendilerine ait olacaktır. Girdileri de kendileri üretecek ve daha ucuza temin edeceklerdir. Aynı şekilde üretimin değerlendirilmesi ve pazarlanması da kooperatif, kuruluş ve iştirakleri ile sağlanmış olacaktır.

Ülkemizde yeterince üretilebilen tarım ürünlerinin dış alımları önlenecektir.

Otlaklara gerekli önem verilerek, korunacak, ıslah edilecek, hayvancılığın gelişmesine yardımcı olunacak ve kırsal alanlardaki toprak erozyonu da durdurulacaktır.

Tarım borsaları kurulacak ve ilgili devlet kuruluşları ile kooperatif birliklerinin ve başka çiftçi kuruluşlarının birlikte belirleyecekleri ürün taban fiyatları ekim mevsiminden önce açıklanacaktır. Ürün bedelleri gecikmesiz ödenecektir.

Olumsuz doğa koşulları nedeni ile zarara uğrayan çiftçiler için tarım sigortası desteklenmeli olarak kurulacaktır.

Köylüler ve çiftçiler, kooperatifleri veya birlikleri aracılığı ile doğrudan kendileri dış satıma yönlendirilecektir.

Köy yolları ve köy içi düzenlemeleri, köylerin televizyon verici kanal antenle-

rinin yaygınlaştırılması, elektrifikasyonu, otomatik telefon şebekelerinin oluşturulması, her köyün ayrı ayrı veya birkaç köy bir arada doktor, ebe, sağlık memuru gibi sağlık hizmetlerinden yerleşik veya mobil olarak yararlandırılması, eğitimin sürekli sağlanması amacı ile gerekli önlemlerin alınması ve bunlarla ilgili gerekli yatırımların yapılması yatırım programlarında öncelikle yer alacaktır.

Yabancı tütün ve sigara alışkanlığının reklamlarla özendirilmesine son verilecek ve sigara alışkanlığının gerek ülkemizde ve gerekse dünyada devam edeceği gerçeği dikkate alınarak tütün üreticilerinin kooperatifleşmeleri özendirilecektir.

Kooperatiflerin iç ve dış pazarlarda beğenilen türde ve nitelikte tütün ürünleri üreten sanayi tesisleri kurmaları desteklenecek ve dış satıma yönelik faaliyetleri teşvik edilecektir.

Kooperatiflerin kuracakları bu sanayilerle ve tekeli'nin nitelikli üretimleri ile yabancı tütün ve sigara kartelinin ülkemiz pazarında egemen olması önlenerek ve tütün çiftçisi böylece korunmuş olacaktır. Tütün yetiştiriciliği de özendirilmiş olacaktır.

SAYIN KONUKLAR;

Güneydoğu ve Doğu Anadolunun pek çok yerinde, maalesef terör olaylarından dolayı tarımsal faaliyetlerin yeterince yapılamadığı bilinmektedir. Onun için Demokratik Sol Parti olarak, bölgede genel kapsamlı bir çalışmamız olmuştur. Sizlere tarımla ilgili yapılması gerekenlerden bir bölümü aktaracağım.

Öncelikle, bölgenin feodal yapısını değiştirecek bir gelişme programını ivedilikle yapacağız. Bölgede GAP'a yönelik ve tarımsal ekoloji de dikkate alınarak tarımsal sanayinin kurulması sağlanacaktır. Dağınık yerleşim düzeninden, toplu yerleşim düzenine geçilecektir. Böylece halkın güvenliğinin sağlanması kolaylaşacaktır. Köy-kentler kurularak veya yer yer mezralarla köyler toplulaştırılarak, kırsal alanda güvenlik ve üretim sağlanmış olacaktır. Bu düzenlemeler için yeni kaynaklar yaratılması değil, kaynakların verimli ve akılcı kullanımı gereklidir.

Güneydoğu Anadolu'da toprak dağılımı çok adaletsiz bir yapıdadır. Köylülerin çoğunun toprağı ya hiç yoktur, ya da ailesini beslemeğe yetersizdir. Buna karşın o bölgede 10.000-lerce dönüm toprağı ve 20 – 30 köyü olanlar vardır. Çağdaş uygar toplumlarda bu durumlar çoktan tarihe gömülmüş durumdadır. Bizde ise devam ediyor. Bölgede toprak reformu yapılmadan GAP kısmen tamamlama aşamasına gelmiştir. Gelir dağılımını da 15 - 20 kat daha bozacaktır. Bölgedeki bu yarı feodal yapıyı değiştirmek için süratle ve hakça bir toprak reformu yapılacaktır.

Toprakları kamulaştırılanların, kamulaştırma bedelleri ile bölgede üretken yatırım yapmaları özendirilecektir.

Sayın konuklar; Demokratik Sol Partinin toprak politikaları ile ilgili belli başlı görüşlerinden bir kısmını parti programından seçerek sizlere arz etmiş bulunuyorum. Takdir edersiniz ki daha pek çok hususlar var. Ancak zamanın kısıtlı olması nedeni ile bu kadar arz edebildim.

Beni dinlediğiniz için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyor, en derin saygılarımı sunuyorum.

Sayın Başkan ve çok değerli panelist arkadaşlarım, sevgili konuklar; öncelikle mensubu bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisi ve şahsım adına hepinizi en derin sevgi ve saygılarımla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, ben, bugünkü panele gelirken, burada önemli tartışmaların yapılabileceğini zannediyordum; yani tartışma etmek, kavga etmek değil; ama mademki siyasî partiler tarım politikaları tartışıyorlar, mademki siyasî partiler ülke yönetimindeki farklı iddialar için bir araya gelmiş siyasî organizasyonlardır, dolayısıyla farklı yaklaşımlarını burada sergilerler, burada önemli tartışmalara neden olurlar, farklı yaklaşımlar getirirler diye düşünüyordum; ama farklı bir tartışma biçimi veya konuşma biçimi oldu. Buna da saygı duyuyorum, ama benim gördüğüm, gözlediğim, burada dinleyici arkadaşları yeterince tatmin edemediğim noktadadır.

Değerli arkadaşlar, benim de tabii bu şekilde şekillenmiş bir tartışmaya çok fazla değişik bir boyut getirme şansım yok. O nedenle bu paralele yakın olmakla birlikte partimin ve şahsımın çeşitli konulardaki farklı sayılabilecek yaklaşımlarını söylemeye çalışacağım. Çünkü ben de, burada dünki tartışmaları izledim, -sabahkileri izleyemedim- ama zaten ziraat mühendisliği veya ziraat konusunda en yetkin isimler, burada bilimsel verilere dayanan önemli açıklamalarda bulundular, çok yararlandık, çok önemli bilimsel çalışmalarını sergilediler. Bizim yapmamız gerekenin daha beyin jimnastiğine dayanan ve pratik çözümlere yönelik önerilerimi kapsayan sözler olmasını düşünüyorum.

Değerli arkadaşlarım, hepinizin bildiği gibi yaşamın üç vazgeçilmezi -dün de birçok kişi söyledi, bugün de birçok kişi söyledi- biz de söylüyoruz, çünkü toprak konuşuyoruz, dolayısıyla toprak konuşunca da birçok şeyi maalesef tekrar etmekten başka çaremiz kalmıyor; bu konu bir.

Toprak, yaşamın üç vazgeçilmezinden biri ve bence en önemlisi; yani şu meşhur hava, su ve toprak. En önemlisi toprak, çünkü bence havayı da yaratan topraktır. Neden, toprak yaşamı yaratıyor, bitkileri yaratıyor, fotosentez olmasa hava da olmayacağı için, yani oksijen olan hava olmayacağı için belki havanın da yaratıcısı; yani toprak ana; toprak, suyla kurduğu mükemmel arkadaşlıktan bu dünyadaki bütün yaşamı meydana getirmiş; yani bu dünyada var olan, meydana gelen her şey veya devamı, bu üçlünün birlikteliğine, havayla suyun daha çok, yani toprak suyun birbirleriyle iyi ilişki kurmasına bağlı bence. O nedenle toprağı, bunların da en önemlisi olarak değerlendiriyorum.

Değerli arkadaşlarım, bugün dünyada, insanlığın yarattığı uygarlığın, zenginliklerin, yaşam standardımızı yükselten her şeyin temelinde bu zenginliğin sermayesi bence toprak. Neden; çünkü, ilk zenginlik neden oluşur? Artı değerden oluşur; yani sermaye oluşacak, ondan da yatırım yapacaksınız, dolayısıyla zengin olacaksınız. Çünkü insanlar ilk defada doğada, doğal olarak yetişen bitkileri tüketmekle yaşarken, bunları toprağı sürmek suretiyle çoğaltma yolunu denemişler ve daha çok ürün elde etmişler, buradan bir sermaye sahibi olmuşlar. Doğada yalnız başına gzen hayvanları toplayıp evcilleştirmişler, daha çoğaltmışlar ve böylece zenginliği ya-

ratmışlar, artı değeri yaratmışlar ve bunun temelinde de tüm dünyadaki zenginlik meydana gelmiş. Yani demek ki, bugün dünyada yaratılan tüm zenginliklerin temelinde bence tarım vardır, hayvancılık vardır, toprak vardır. Dolayısıyla, bugünkü zenginliklerin bir defa toprağa, tarım ve hayvancılığa önemli miktarda kesinlikle borcu vardır ve bu borç kesinlikle bitmeyecektir, bitmez.

Değerli arkadaşlarım, bunları kısaca ifade ettikten sonra, toprağın yaşamını nasıl devam ettirdiğine bakmak istiyorum. Toprak, bildiğimiz gibi üzerinde meydana getirdiği canlıların ölmesi suretiyle dünyamızın üst kabuğu, tabakası, yani kimi yerde 10 santim, kimi yerde hiç yok, kimi yerde 50 santim oluşmuş bir tabakadır. Yani toprak, üzerinde yarattığı canlılarla bir kardeşlik bağı kurmuş, onlarla iç içe geçmiş, onların kökleriyle kendini korumuş, onlara da hayat vermiş; yani bir kardeşlik bağı kurmuş. Dolayısıyla, bu kardeşlik ve bağ sonucunda hem kendini devam ettirmiş, hem üzerinde yarattığı canlılara yaşam vermiş, onları çoğaltmış ve onları beslemiş. Toprağın üzerinde yarattığı tüm varlıklar, toprağa hiç ihanet etmemişler arkadaşlar, hep onunla kardeş olmuşlar. Onlar toprağa can vermiş, toprak onlara can vermiş, su gelmiş, bu birlikteliği devam ettirmiş ve hiç ihanete uğramamış toprak. Ne zamana kadar? İnsanoğluna kadar. İnsan gelmiş, medeniyeti yaratmış, son yıllarda hızla çoğalmaya başlamış, daha çok zenginleşmek istemiş, gözünü hırs bürümüş ve bu hırs içerisinde son 80 - 100 yılda 5 kat artan nüfusuyla maalesef toprak, yaratıklarından ve yaşamının devam etmesini sağladığı canlı birisinin ihanetine uğramış: İnsan.

İşte insan, bu noktada toprakla karşı karşıya gelmiş, ama toprak sessiz kalmış, üzülmüş, gözyaşı olmuş, derelere akmış, denizlere akmış ve toprak bugün, bu ihanetin bedelinin hesabını insana sorma işaretlerini dünyanın çeşitli noktalarında hepimizin bildiği gibi vermeye başlamıştır. Nerede? İşte Etopya'da bugün açlık varsa, Etopya'da bugün böyle görünce hepimizin çok üzüldüğü karnı şiş çocukların, zayıf, kemikleri görünen, anaların sırtında ve anaları onları beslemek için çareler arıyorsa, öyle insanlar meydana gelmiş, öyle insanlar oluşmuşsa, toprağın bu ihanete verdiği cevaptır ve maalesef Türkiye'de, coğrafyamızda -demin arkadaşlarım rakamları verdiler- hızla oraya doğru gidiyoruz, buna dur demeliyiz diye düşünüyorum. Çünkü rakamların çoğunu verdi arkadaşlarım, ama bir tane kalmış olanı veriyim; Yılda dünyada 24 milyar ton toprak kaybı var, Türkiye'de 500 milyon tondur; yani toplam kaybın, yaklaşık yüzde 2.5'u falan; bu çok yüksek bir rakam. Türkiye coğrafyası hızla bu noktada çölleşmeye doğru gidiyor. Dolayısıyla bu konuda herkesin duyarlı olmasından başka çare yoktur.

Değerli arkadaşlarım, kısaca böyle bir genel değerlendirmede bulunduktan sonra, tabii toprak deyince tarım ve hayvancılık konuşulur. Sonuçta insanız ve işte insan, ne alıp verdiğine bakıyor, biz de topraktan, tarım ve hayvancılık suretiyle alıp verdiklerimize bakıyoruz, dolayısıyla bu yöndeki politikaları konuşmamız gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi bugün Türkiye'nin mevcut görünen zenginlikleri içerisinde her şeye rağmen coğrafyası, toprağı ve doğal kaynakları görünen en büyük zenginliğidir. Yani Türkiye'de, böyle kendiliğinden akan petrol kaynakları yoktur. Çok zengin, artı değeri çok yüksek, çok kolay şekilde çıkabilecek maden yatakları da görünmüyor. Dolayısıyla bizim, her şeye rağmen en büyük zenginlik kaynağımız, toprağımızdır.

Yukarıdaki ifadelerimle anlattığım gibi toprağa iyi sahip çıkmamız gerekiyor ve bugün, Türkiye'deki tarım anlayışını -hiçbirimiz memnun değiliz biliyorum, inanıyorum- daha ileriye götürecekseniz, Türkiye'deki tarımsal yapıyı ve tarım anlayışını değiştirmemiz lazımdır. Ne yapmak lazım? Dünyadaki istatistiklere bakıyorsunuz, bence en başta şu andaki mevcut ürettiklerimize bakmamız lazım. Ürettiklerimizdeki en büyük terslik bir defa, Türkiye'de bitkisel üretimin payı, hayvansal üretimin iki katından fazla; böyle şey olmaz, dünyanın hiçbir yerinde böyle bir şey yoktur.

Dünyada tersi, yani hayvansal üretim fazla, bitkisel üretim az. O zaman ne yapmak, işe oradan başlamak lazım. Yani artı değerini daha çok üretildiği hayvansal üretimi artıracak tedbirleri almak lazım. Yani, hayvan nasıl üretilir? Hayvana önce yem lazım: Hayvan maliyetinin % 70 karşılığı yemdir. O zaman Türkiye'de % 1-1.5 olan yemlik bitki ekim oranlarını süratle bir kere yüzde 25'lere çıkarmak lazım ve Türkiye'de hayvancılığı tarımsal potansiyel içinde öne çıkaracak tedbirleri almak lazım; işe oradan başlamak lazım diye düşünüyorum.

Ben, şöyle bakıyorum, Türkiye'nin en büyük sıkıntısı milli eğitim milli savunma gibi birçok konumuz bizim, ortak bir politika olmaktan birkaç uzak konu dışında tarımda da bu sıkıntı çok var. Bakın, cumhuriyet tarihinde tek partili dönemde bir politikamız var bizim; yani belli bir plan içerisinde, belli şeyler, adım adım yapıldı. Çok partili yaşama geçtik, sanki plan yapmakla pilav yapmak aynı şey gibi, karıştırıldı ve plandan utanılır bir hal alındı ve bugün kendiliğindencilik benimsendi, bir plansızlıktır gidiyor. Ne üretim planlaması var, ne toprağı nasıl kullanacağımıza dair bir araştırma, planlama var ne bunlara ilişkin olarak bir yaptırım, bir mekanizma var. Siyasi partiler -dinlediniz bizleri- herkes kendine göre bir şeyler konuşuyor. Ben tabii, burada, bu konuların konuşulacağını farz ederek bütün siyasi partilerin tarım, toprak ve hayvan konusunda ne düşündüklerini aldım da geldim buraya. Yani övünmek için söylemiyorum, merak ediyorsanız siz de alın, en iyisi yine Cumhuriyet Halk Partisinininki, diğerlerini göreceksiniz okuyunca, inanın 3-5 kelimeyle gelişigüzel, her gün duyduğumuz, herkesin söylediği ve herkesin söyleyebileceği, kimsenin de hayır diyemeyeceği yuvarlak laflardan oluşmuş manzumelerdir.

Tabii ki, programda her şey anlatılmaz; yani parti programı bütün ayrıntılarıyla konuyu ele almaz, ama siyasî partilerimizin bildiğimiz aykırı yapıları var; yani birbirinden çok farklı yapıları var. Bu aykırı görüşleri tarımda yok; ama bir birliktelik de yok arada, ama herkes, kendi bildiğine bir şey söylemiş. Bu durumda ne yapmak lazım? Bence siyasî partiler arasında bir defa bu konuda çok önemli aykırılıklar yok, bir araya gelip şu işe topraktan başlayalım, şu işe tarımdan başlayalım, şu işe hayvancılıktan başlayalım, gelin önce beraber milli bir tarım politikası oluşturalım arkadaşlar.

Çünkü elbette ki yaşamın kaynağı topraktır, işin başı toprak, zenginliğin kaynağı toprak; önce oraya borcumuz var. Buradan başlayalım, bunu, buradan başlatmamız lazım. Yani böyle iktidarlara göre, gelip geçenlere göre değişik politikaların uygulandığı, hatta bir bakandan bir bakana değişebilecek anlayışların sergilendiği bir şey olmaktan çıkmalı tarım politikaları; önce bunu kurtaralım.

Yani bir bakıyorsunuz, Türkiye'de öyle ilginç şeyler yaşanıyor ki, -ben tabii inşaat mühendisiyim, ziraat mühendisi falan değilim, onun için de kendimi daha ser-

best görüyorum, daha bağımsız konuşuyorum- aynı dönemde, aynı iktidarın çok çarpık ve birbirinden farklı davranışları var, hiç birbiriyle alakalı olmayan davranışları var. Birisi tarıma desteği öngören bir anlayışı sergiliyor, bir bakan da ithalatçı bir anlayışı sergiliyor. Bir de bakıyorsunuz ki, Tarım Bakanlığı “ithal etmeyin, hayvancılığı bitirirsiniz, yapmayın, etmeyin” diyor; ama “et ithalat edeceğiz” diyerek Hazine’nin dediği oluyor; bu nasıl iş. Bir defa Türkiye’de Tarım Bakanlığının sözü geçmiyor. Türkiye’de tarımla ilgili 15 tane kuruluşun sözü geçiyor; böyle şey olur mu? Böyle başsız badırıksız bir yönetim olur mu? Böyle tarım politikası olur mu?

Bir defa Tarım Bakanlığı bir tekel oluşturmali, tarım politikalarının tamamı, öncelikle Tarım Bakanlığına bağlanmalıdır; yani bakıyorsunuz, tarım politikalarına veya Türkiye’deki toprağın korunmasını bundan önceki iktidarlar geçmiş, kavramış, Toprak-Su gibi bir kuruluş kurmuşlar; bir bakıyorsunuz, bu bir tanecik iyiyi, kalkıyor, birileri gelip kaldırıyorlar.

Değerli arkadaşlarım, bakın, bunlar belli; dertler, sorunlar belli. Bunları halletmek zor da değil. Çünkü ben okuduğum kadarıyla parti programlarında çok aykırı şeyler yok. En kolay uzlaşacağımız yer, bizim, Türkiye’de tarım politikalarıdır. Çünkü farklı şeyler söylenmemiştir. Gelin, bundan başlayalım, bunları düzeltem, bu çarpık ve anlamsız şeylerden Türkiye tarımına, tarımla uğraşan insanlara, bizlerden bir şeyler, verelim.

Değerli arkadaşlarım, tabii birkaç yaklaşımı da söylemek istiyorum. Tabii bizce tarımda en büyük sorun örgütlenme, tarımsal organizasyon noksanlığıdır bence. Geçen sene Ziraat Mühendisleri Odasının konuşmasında ben de panelisttim ve böyle bir konuda görüşlerimi ifade etme olanağım oldu. Orada tabii, daha yeni, 2-3 aylık bir milletvekiliydim, dolayısıyla konulara da pek vakıf değildim, birkaç bir şeyler okumuştum. Şimdi baktım şikâyetlere, hayret bir şey, trajikomik bir olay. Türkiye gibi nüfusunun % 50’si tarımda çalışan bir ülkede 20 bin işsiz ziraat mühendisi olduğunu gördüm.

Şimdi arkadaşlar tabelalarını çok güzel bir şekilde yazmışlar ve hakikaten bana trajikomik geldi, yani işsiz ziraat mühendisi arkadaşlarımdan olduğunu ben biliyordum tabii, memleketimde falan karşılaşıyordum sık sık onlarla ama, sayılarının bu kadar olduğunu bilmiyordum. Aynı ülkede bakıyorsunuz, şu anda 16 tane ziraat fakültesi var, 7 tane daha kuruluyormuş ve 23 tane oluyor.

Arkadaşlar, yani sorun var, bir de sorunu büyötmek için yatırım yapıyoruz; böyle şey olmaz, böyle trajikomik bir olay olmaz; bu ne biçim anlayıştır? Bu sorun zaten var, bu arkadaşlara zaten iş bulamıyoruz, bunlardan yararlanamıyoruz, bu yararlanamamak da ayıptır. Yani nüfusun % 50’si tarımla uğraşıyor, hâlâ tarım, ekonomimizin yapı taşlarından bir tanesi; ama biz, bilgiyle çiftçiyi buluşturamadık. Yani toprak var, çiftçi var, bilgi de bol miktarda var, üret bir şey. Yahu, bunları bir araya getirmenin organizasyonunu kuracak bir mekanizmayı nasıl sağlayamıyoruz anlayamıyorum.

Geçen yıl o konuşmamda bir model söyledim, dedim ki, “Yahu, bunun bir yolu, yöntemi olmalı. Bakın, 40 bin tane köy var ve her köyde ilkokul var. Bu ilkokullar gece boş. Bu Türkiye, 70 bin tane koruyucuya maaş veriyor, 20 bin köye ziraat mühendisini, her köye 2 tane olmak üzere atayalım, geceleyin çiftçilere kurs versinler.

Yani belli bir tarım politikasını belirledikten sonra bunları kurstan geçirelim ve ondan sonra da, önce bu tarım politikasını çiftçilere ulaştıralım; bu verdiğimiz maaşı fazlasıyla alırız. Çünkü bu ziraat mühendisi o köye ulaştığı zaman üretim artmaya başlar, orada oluşacak vergilerle, katma değerlerle bu çocukların maaşları fazlasıyla çıkar. Hem de uzun süre olmasın, iki sene sonra zaten oradaki çiftçi organizasyonları kurulur ve bu çocukları zaten salmaz dedim. Onlara bilgiyi bir ulaştıralım önce, bilgiyle bir buluşturalım. Çünkü bilgiye sahip olursa, bunları salmaz.

Tabii, bunlar o zaman söylenilmiş gelişigüzel laflardı. Ama bir yöntemi de buldu bizim devletimiz sağolsun, onları ilkokul öğretmeni yaptı, 13 bin tane ziraat mühendisi ilkokul öğretmeni olarak İnşallah köylere gidiyorlardır. İnşallah şehir merkezlerine gitmezler, çünkü muhtemelen öyledir. Şimdi ziraat mühendisleri köylere gidiyor. Şimdi bir tehlike var, yani, köy enstitüsü mezunları da çiftliği biliyorlardı, köylülere öğretince köy enstitülerini nasıl kapattılar. Sizi de belki derhal öğretmenlikten uzaklaştırırlar ve ziraat mühendisi yaparlar. Köylülere çiftçiliği öğretirseniz, onları örgütlerseniz, örgütlemeye çalışırsanız, çok önemli bir tehlike sizi bekliyor; bu konuda sizleri uyarmayı bir borç biliyorum.

Şimdi değerli arkadaşlarım, tabii konuşmanın bir sonu yok. Tabii burada parti programına bağlı konuşmayı Mahmut Erdir arkadaşımız sürdürdü, tamamen parti programını anlattı, saygı duyuyorum. Aslında dedim ya, herkes bu arada parti programlarını konuşsaydılar da, eleştirseydik birbirimizi, güzel şeyler çıksaydı sonuçta.

Kalkınma köylerden başlar. 12 Eylülden önce bir slogandı bu. Bitti, geçti, belki 70'li yıllarda geçerliydi. Türkiye, zaten kalkınmaya başladı. Eğer başlayacaksan köylü çok geride kaldı. Yani kalkınma köylüden başlar, ama kalkınma başladı Türkiye'de arkadaşlar, gözümüzü açalım. Türkiye kalkınıyor, birileri kalkınıyor Türkiye'de: Rantçılar kalkınıyor, mafya kalkınıyor, sanayiciler kalkınıyor Türkiye'de. Kim kalkınmadı: Tarımla uğraşanlar, hayvancılıkla uğraşanlar, köylü kalkınmadı ve başlangıç noktası olmaktan bir defa kaçtı. Bu arada memurlar, bordro mahkûmları, onlar da kaldı; ama sizin kalkınma ihtimaliniz hiç yok; biz de kalkındıramayız, sizin öyle bir şansınız yok. Hem bordrolu olacaksın, hem 657'ye tabi, hem de zengin olacaksın; öyle bir şey yok Türkiye'de; onu söyleyeyim, risk almadan zenginlik yok.

Şimdi değerli arkadaşlarım, bakıyorsunuz, Türkiye'de millî gelir 2600-2700 dolar veya 3000 dolar olduğu söyleniliyor. Türkiye müfusunun yüzde 40-45'i tarım ve hayvancılıkla uğraşılıyor. Millî gelirden pay için kimi 10.71 dedi geçen bir komisyondaki arkadaşımız; ama 12 diyen var, 13 diyen var, doğru rakamı da öğrenemedik. Her halukârda bakıyorsunuz, çiftçinin, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların millî gelirden aldığı pay, 800-1000 dolar arası, Türkiye genelinde ise 3000 dolar. Yahu bir defa 1'e 3 fark var; böyle şey olmaz.

Bakıyorsunuz, Türkiye'nin en üst grupta olan yüzde 20'lik kısmı, yani 13 milyon, toplam gelirin yüzde 55'ini alıyor. Alt grupta olan çiftçiler, tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar yoğun bir şekilde burada yaşıyorlar, yüzde 4.7'sini alıyorlar millî gelirin. Yani üstteki 13 milyon millî gelirin yüzde 55'ini, alttaki 13 milyon ise yüzde 4.7'sini alıyor.

Arkadaşlar, 10 kişiden, 50 kişiden, 100 kişiden, 5000 kişiden bahsetmiyorum,

13 milyondan bahsediyorum; büyük uçurumlar bunlar. Böyle bir şey dünyada yok ve maalesef o alt dilimin yüzde 80'i de tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar. Merak etmeyin, memurlar o alt birimde zannediyorum kalmazlar.

Değerli arkadaşlarım, böyle şey olmaz. Bunların hepsini, hep beraber düzeltmemiz lazım. Tarıma destek vermek, Türkiye'de liberal olmamak veya liberalizme karşı olmak gibi değerlendiriliyor; böyle şey olur mu?

Bakın, önümde değerlendirmeler var. Amerika'da inek bakan adama, inek başına 1500 dolar para veriyorlar arkadaşlar. Liberalizmin kaynağı Amerika değil mi? Türkiye'de süte 3000 lira verecek insanlar unutuyorlar, altı ayda zor alıyorlar o parayı; böyle şey olur mu?

GATT Anlaşması çerçevesinde biliyorsunuz Avrupa Birliğiyle biz de dünyaya entegre olacağız, 10 yıl içerisinde bu entegrasyonu tamamlamamız lazım. 10 ay içerisinde gümrüklerini sıfırlamış bir ülke varsa Türkiye'dir. Diyecek ki, arkadaşlarım, "Yahu, siz o iktidarın içinde değil miydiniz?" Evet, oradaydık, kim yaptıysa Allah kahretsin, kim ona fikişel katkı yaptıysa, kim bunu sağladıysa yanlış. Türkiye'de geçen yıl et ithalatındaki fonların düşürülmesiyle, Türkiye'de sütün para etmemesiyle, ineklere bakamadığından insanlar ineklerin kesilmesiyle, Türkiye'de çok zor şartlarda meydana getirdiğimiz o güzelim ırklar -ben bu işin çok yoğun yapıldığı bir memlekette yaşıyorum, şahsen benim ilçemde 50 bin tane kültür ırkı -Holştayn ve Montofon cinsi- inek yaşıyor, inanın çatır çatır kesiliyor. Ne yapsın insan? Süt para etmiyor, 10 bin lira. Bakamıyor, her gün daha çok zarar ve kestiler ve ondan sonra da döviz vererek inek ithal ettik, sonra da hayvancılığı kalkındıracağız; böyle şey olmaz.

Söyledim, kim yaptıysa Allah kahretsin. Bizim arkadaşlarımız da katkı verdi-lerse Allah kahretsin, yanlıştır. Ben önce köylünün temsilcisiyim. Yani ben politik yaşamımı hep köylüye yönelik yaptım; ben köylü çocuğuyum, toprağa doğmuş bir insanım. Onun için birinci derdim bu benim.

Değerli arkadaşlarım, bu işlere bir yerden başlayıp düzeltmek lazım. Türkiye, Avrupa Birliği, çiftçisini ne kadar destekliyorsa, daha fazla desteklemesi lazım. Neden? Orada sermaye birikimleri oluşmuş zaten. Bırakın daha fazlasını, onların yarısı kadar desteklese, bizim çiftçimiz, köylümüz kendisini kurtaracak. Destekleme yapmaktan korkmayalım. Tarımdaki mevcut geliri kayıttı ekonominin içine almanın yolunu bulmalıyız. Bu nasıl olur? Çok basit, üretilen ürünün kendisine destek verin, ara mamullere değil, üretilen ürünün kendisine destek verin; yani buğdaya verin, yulafa verin, arpaya verin, süte verin. Otomatikman ürün, mekanizmanın içerisine girer ve siz de verdiğiniz desteği fazlasıyla alırsınız; bu, neden yapılmaz bilmiyorum. Bu kadar basit bir şey; yani gübreyle destek vereceğinize buğdaya 3-5 bin lira ne katarsa destek verin. Bakın, o köylü, nasıl onun makbuzunu alıp size getirecek; nasıl mekanizmanın içerisine girecek. O zaman siz, verdiğiniz desteği kaç katıyla geri alacaksınız, hem kaynak yaratacaksınız hem mekanizma doğru çalışacak hem de doğru sanayici gelişecek. Böyle karapara, enflasyonu depreştiren para ortada olmayacak.

Değerli arkadaşlarım, konuşulacak çok şey var, ama sözlerimi çok uzatmak istemiyorum. En sonunda bir Tarım Bakanımız, "Tarım can çekişiyor dedi" Tekir-

dağ'daki Önder Çiftçi Projesinde söylediklerini bir dergide okudum. Onun için diyorum, masaya yatırdık; Türk tarımını, ama 1980'den beri masada yatıyor, ameliyatçı doktor bekliyor.

Şimdi Tarım Bakanımız diyor ki, "yani şimdi ne yapacağımıza karar vereceğiz" Buraya artık, Türkiye kararını vermiş, ne yapacağını bilen insanları bekliyor, Türk tarımı masada yatıyor, can çekiyor, derhal müdahale gerekiyor. Bence müdahale önce ortak bir millî politika geliştirilmesinden geçiyor. Bu konuda tabii ki, iktidara çok önemli bir görev düşüyor; çünkü Türkiye'de Mecliste uzlaşmaları iktidar sağlıyor; ama sivil toplum örgütlerimizin de, - örneğin Ziraat Mühendisleri Odamızın ve bu konudaki sivil toplum örgütlerimizin de- bu konuda baskı oluşturmalarını ve kamuoyunun gündeminde bu konuyu tutmasının önemli olduğunu düşünüyorum.

Sözlerimi çok fazla uzatmak istemiyorum, hepinize derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum, iyi günler diliyorum.

BAŞKAN - Sayın Küçük'e çok teşekkür ediyoruz.

TARTIŞMA

ABDİ ÖZKÖK- Sayın Başkan, dünkü ve bugünkü panellerde Başkanlık şöyle bir uygulama yaptı: Panelistlerin konuşmaları bittikten sonra "bir katkı yapmak veya bir soru sormak isteyen var mı?" diye sorulurdu, katkı yapmak isteyenler katkıda bulunuyorlar, soru sormak isteyenler de sorularını soruyorlardı.

Ben de sizden rica edeceğim, bir katkıda bulunmak üzere müsaade ederseniz konuşmak istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Özkök, çok teşekkür ederim. Bu heyecanınız, sizin zaten özlediğimiz bir heyecanınız, toplantımızda; ancak, birçok arkadaşımız, dinleyicimiz, bize çeşitli notlar göndermek sureti ile bu gibi önerileri, soruları olduğunu ifade ettiler. Ben de sizin bu önerinizi sıraya koyayım izin verirsiniz. Önce panele sorulmuş olan sorular var, diğerleri ile beraber size de söz vereceğim efendim.

Teşekkür ederim.

Değerli konuklar, değerli dinleyiciler, sevgili meslektaşlarımız, panelimizin size sunmuş olduğu görüşlerini, siyasî partilere ilişkin konularını, her ne kadar toprak konusunun dışında da olsa, tarımın genelinde dinledik. Üzülerek ifade etmek istiyorum, keşke, diğer grubu olan partimiz ve iktidar ortağı olan Doğru Yol Partisi temsilci meslektaşımız da buraya gelmiş ve partisinin görüşlerini hepimize arz etmiş olsaydı, mutlu olurduk.

Efendim, Tarım, tarımın içinde toprak, toprağın işlenmesi ile ilgili çiftçi, onu eğiten yönlendiren teknisyen, o teknisyenleri yetiştiren hocalar, hepimiz büyük vecibelerle büyük sorumluluklarla görevliyiz; yalnız, bir iki siyasî arkadaşlarımızın burada ifadelerinden ben bir şey sormak istiyorum: Çok güzel öneriler getirdiler, tarım politikalarına, acaba kendime bir öncelik tanıyıp izin verir misiniz? Başkan olarak biraz radikal olacak ama, acaba Türkiye de mevcut olan tüm siyasî partilerimizin liderleri, acaba Türkiye'de gerçekten tüm sorumluluk ve yetkilerini elinde bulunduran Tarım Bakanlığının kurulmasını isteyebilirler mi? Ben panelden bu soruma cevap bekliyorum.

Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Öztekin.

LATİF ÖZTEK - Hemen söyleyeyim: Biz isteriz.

BAŞKAN - Bütün yetkileri ve sorumlulukları bünyesine verilmiş bir Tarım Bakanlığının kurulmuş ve işleyiş halinde olmasını isterler mi parti liderleriniz?

LATİF ÖZTEK - Evet, Sayın Başkan, teşekkür ederim, sualiniz için. Evet, bütününü ile bahsettiğiniz hususa katılıyoruz. Eğer bakan olarak, Tarım Bakanı olarak bir şahıs atanmış ise, bütün yetkilerin onda olması gerekir; ancak, unutmamak gerekir; Hükümette sorumluluk grubun üzerindedir, tek kişinin üzerinde değildir. Bakanlığı ile bütün yetkileri onun üzerinde bulundururken, diğer bakanlıklarla da koordinasyon halinde olunması gerekir. Yetkileri Tarım Bakanı kullanacaktır; ama, diğer bakanların da yetki sahasına girdiği hususlar olursa, onlarla bu yetkinin koordine edilmesi gerekli bu noktada, Başkanın veya gerekli diğer bakanın devreye girmesi gerekir. Sizin bahsettiğiniz hususa da tümüyle katılıyoruz.

BAŞKAN - Teşekkür ederim. Evet, diğer siyasî arkadaşlarımız da lütfederlerse.

MAHMUT ERDİR - Sayın Başkan, sorunuza ben raporunun içinde, ilk madde olarak açıkladım. Bizim partimizin görüşü bu dağınıklığı gidermek, koordinasyon kopukluğundan dolayı her biri ayrı ayrı işler yapıyor, yeterince tarıma dayalı olarak, tarıma hizmet veremiyor.

Sektör olarak kopmuşlar, finansman olarak kopmuşlar, çiftçi olarak kopartılmışlar. Sanayi bakanlığında şekerin işi ne? Şeker tamamen ziraî teknoloji, içinden esas şekeri üreten çiftçi, ıslahını yapan mühendis arkadaşlarımız, polar varlığını artıran onlar, toprak strüktürünü ona göre tayin eden onlar, her türlü denemeyi, adaptasyonu yapan onlar, genler üzerinde oynayan onlar, ta ki iyi kaliteli şekeri meydana getiriyorlar, dikimine, ta hasat edilene kadar, yanlış hasat etmesinler diye buraya kadar bütün bu takibi yapan Ziraat mühendisleri, aziz meslektaşlarım, bir tane başkasını gösteremezsiniz. Hastalıklarla mücadelesini yapıyorlar, ilaçlama tekniklerini geliştiriyorlar, say da say teker teker bütün ziraatı, a dan z'ye kadar uyguluyorlar, sonunda ne oluyor? Beyler, fabrikaya geliyor, fabrikaya gelen benim annemin, ebemin pekmez kaydattığından farklı değil; bıçaklar kesiyor, fırınlara giriyor kaynıyor, suyu uçuruluyor kristalize ediliyor; bunun neresi başka bir sanayidir. Ziraî teknoloji avucunun içinde oyuncak gibi oynuyor. Bunu Sanayi Bakanlığına bağlamışız, Sanayi Bakanlığı politikalarını takip edecek, Sanayi Bakanlığının esas görevi, Türkiye'de gelişmekte olan sanayiye ne şekilde regüle edecek, ne şekilde itam ettirecek ne şekilde istihdam yaratacak bunlarla uğraşması lazım. Pancar, Tarım Bakanlığının kontrolünde değil, tohumluk ithal ediliyor, neler ödendiğini biliyor musunuz? Düne kadar Almanya'dan geliyordu, hatta ve hatta havuç gibi elitler geliyordu. Tohum da gelmiyordu, o şekilde ekiliyordu, ki bir Alman fabrikası ile anlaşmalar yapıldı, adımlar atıldı Türkiye'de üretildi, şu oldu, bu oldu.

Geçelim çay ziraatına... Çayı kim getirdi oraya? Heykelini diktik Zihni beyin, 43 tane fabrika var, ziraat mühendislerini orada makascı diye kullanıyorlar, Çocuklar Meclise geldiler, KİT komisyonuna Çaykur'un yönetimi varken, hepsini içeri al-

dım, “girin siz de dinleyin budamacı ne demek beyler?” dedim. Geçici yevmiyeli işçi.

800.000 dekarda çay ziraatı yapılıyor. Bunun kontrolünü ta tohumundan, ucundaki yaprağın filizin alınışına, -ki o da bir zamanındadır- hepiniz bu tekniği biliyorsunuz. Biraz evvel kopartın, biraz geç götürün tahammür başlar, çay kaybolur gider. Her şeyin tekniğinde yapılması gerekir, bunu kim bilir? Ziraî teknolojiyi bilen tarım yüksek mühendisi biliyor, tarımcılar biliyor, tarımcılar, tarımcının dışında bunun inceliğini bilen yok. Çiftçi dahi sadece ekmeyi, biçmeyi biliyor, ama, tekniklerini öğretmeden bazı şeyleri yapamıyor; yani, göreneksel şeyi yapmak, yetiştirmek ayrı, bilerek üretmek apayrı bir şey.

Şimdi biz kendi varlığımızı inkâr eder duruma gelmişiz. Tarım Bakanlığı bütün bu işlerden kaçmış. Biraz uzatıyorum ama kusura bakmayın, benim de derdim var, aynı şekilde. Tarım Bakanlığı bütün bunlardan uzaklaşmış, sonunda finansman diye yalvarıyorsunuz. Çiftçiler bize geliyor, “beyim, ben kredi alamadım, gübre atamadım bu sene” diyor. Bu sene yüzde 30 gübre eksik atıldı. Türkiye’de; nasıl verim beklersiniz? İstedığınız tohumu ıslah edin eline verin. Sabah bahsettiler, tohum diye, bunları inkâr ediyoruz, bilmiyoruz. araştırma istasyonlarını kapatmışız, e Tarım Bakanlığı ne yapacak? Okulları kapatalım, “şu maarif de olmasa, gül gibi idare ederiz” dediği gibi eski bakanlarımızdan birinin, Tarım Bakanlığı hiç bir sorumluluktan kaçmayacak, kendi bünyesini Ziraat Bankası toplayacak, kredi mekanizması da dahil, paranın da sahibi olacak, bütün işlevlerin de sahibi olacak, bir çatı altında bulunacak. Toprak Su bir şube müdürlüğüdür.

Tarım Bakanlığından genç arkadaşlarım bilmeyebilirler ben yakından izliyorum. Adem bey falan Amerika’dan geldiler, işte ağabeyimiz de burada, Kemal Gökçora bey, hep beraber ele aldılar, Enver ağabeyle birlikte. Bugün binin üzerinde gölet var diye Cumhurbaşkanı söylüyordu, o kuşak yaptı, toprak su kurulduktan sonra oldu. Toprak Su bakanlık oldu, neden oldu? Hizmet büyüdü, hizmeti getirdiler, hiç kimse inkâr edemez, ondan sonra biz buna nasıl kanca takarız? Bir kanca takıldı, devekuşu oldu, “yol” denildi “ek direk” denildi, ne yol yapılıyor, ne ek direk gidiyor, ne bilmem ne oluyor.

Buyurun, en gelişmiş vilayetlerden biri Eskişehir, köy yolları harabedir, bir senede bir yol gidiyor, adam gibi yol yapın, senede bir defa yapın, o yol da bozulmasın. Bütün paralar da uçuyor; ama, baktığınız zaman, yeterli mühendisi de yetiştiremez hale gelmişiz. Kimse kusura bakmasın ve de gerçekten çok iyi bir eğitimle, bu kültürü taşıyan kişilerin de zamanında o işleri ele aldığını görüyoruz. Mühendis olduktan sonrada ikinci eğitimi, o zamanın ağabeyleri hepimize bahsettiler, yetiştirdiler, Tarsus’daydı yanılmıyorsam, bir eğitim merkezi vardı, gayet güzel yetiştiriyorlardı, işte Bahattin bey de bilir, Amerika’ya beraber gittik, o konuda gitti geldi; ama, kardeşlerini, hepsini yetiştirdiler, öğretiler.

Şimdi ne oldu? Bu saydığım konuların hepsi, meradan bahsediyoruz, erozyon diyoruz, çayır, merayı kapatmışız. Ben Ziraî Donatım Kurumundaydım, her sene iki ton fiğ tohumu temizler, tutar çiftçiye, verirdik Tarım Bakanlığına. O da verirdi meralarına ıslah, koruma için. Erzurum’a fiğ tesisi kurduk, Ankara’ya tesis kurduk, Kayseri’ye tesis kurduk. O zaman ben, meralarımı da koruyamıyorum. Kime ürettireceğim ben bunları, kim bilecek bunları, kim yapacak?

Ziraat Mühendisi işsiz diyorlar, gerçek iş planlaması, tarımdaki iş yerlerine göre, iş taksimi ve de buna paralel kalkınma ile beraber yapılacak yatırım planları 20.000 Ziraat Mühendisini rahat absorbe eder.

Ben çay konusunda heyecandan atladım, 800.000 dekar yer demiştim, biraz önce konu, konuyu açtığı için, çok özür diliyorum, tekrar oraya dündüm. 1000 dönümünü bir ziraat mühendisi kontrol etse, en az 800 tane ziraat mühendisi lazım. O araziye de 1000 dekarını dolaşan, alını karışlarım. İlk görevim Burgurlu'daydı, zarar-zıyan için gittik, mühendis çıktıktan sonra, o dağları dolaşmak bir problem ve bir gençlik meselesi imiş. 1000 dekara 1 tane ziraat mühendisi diyorum, bu çaylıkların kontrolü için; 800 tane ziraat mühendisi eder, en azından. Gözü faltaşı gibi açıldı Genel Müdürün "ben nasıl yapayım" filan dedi. "teklif et, beraber yapacağız, beraber çıkartacağız, Sayın bakan da üzerinde" dedim. Yalnız, şunu samimi söylüyorum: Bizi ayrı partiler olarak gayet tabii görüyorsunuz; ama, komisyonlarda bu konularda inanin ittifak halindeyiz; biz hepimiz ülkemizin yararına olan birçok şeyde, bütün samimiyetimle söylüyorum, makul olan şeylerde birleşiyoruz. Onun için farklı bir kararın çıkacağını, panelist arkadaşlarım adına, ağabeylerim hoş görsünler, ağabey diyorlar ben söz veriyorum, her hangi bir aksilik olmayacaktır. Bunda millî menfaat vardır, asgarî müşterekte derhal birleşiriz. O konuda müsterih olun, yeter ki birlik, beraberlik olsun, bu teklifler ele alınsın. Ahmet bey bana alınmasınlar, Partim bunun üzerinde duruyor, hali ile onun programından aldım, getirdim. İktidar olursak, biz bunları yapacağız, yapmazsak biz zaten tepe taklak gideriz. Bunun için talibiz.

Yine bana darılmasınlar, "köylü çocuğuyum" dedi; ama, ben, şehirde doğdum büyüdüm, bir tane de soru geliyor, birazdan cevap vereceğim ben şehirde doğdum, büyüdüm, siyaset ile birlikte köye fazla gittim, yürekler acısı beyler, en kalkınmış Ankara'dan 20 kilometre gidin Ortaçağı yaşıyor ve o kadar da mutlu ki, bir tek elektrik gelmekte, bir tek evindeki televizyonla gurur duyuyor. Bütün yaşamı bu; ama, ekerken, biçerken, kaldırırken, girdilere verdikleri para, alamadıkları, veremedikleri çilesi bedava. Bulguru, makarnasını eve koyduktan sonra dünyanın en mutlu azınlığı olarak görülüyor. Hiç öyle değil, kazara, yazık onun çilesine ne malı para ediyor, işte buyur, bu sene Toprak Mahsulleri Ofisi 18.000 lira ilan etti fiyatı, Ofis almadı, 400 bin tona yakın yanılmıyorsa, daha fazla değil, bütün aldığı buğday. Ne oldu geri kalan? 17,5 milyon ton rekolte var, tüccarın eline, 13.000 liradan sattılar. En iyi satılanı, 28.000 lira, şimdi en iyisi borsanın; yani, kusura bakmasın Ahmet bey, kalkınmamış köyümüzü ihmal etmişiz, ziraatçıyız diye geçiniyoruz; ama, kimse yanlış anlamasın.

Özür dilerim, kesinkes Tarım Bakanlığının bütün bu sorumluluklar altında kanunla yeniden yapılandırılarak önümüzdeki 2000'li yılların ortalamalarını yakalayacak tarzda, ki gelişmiş örnekleri dünyada var, yeniden düzenlenmesi gerekir, bütün bu sorumlulukların Tarım Bakanlığının üzerinde olması gerekir. Kesinlikle bu parti programımızda var, hem de öneri olarak öneriyoruz, tabii sizin teklifinize de canı gönülden katılıyor.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum, efendim.

Şimdi bir saate yakın bir vaktimiz var, bu bir saat içinde verilmiş olan bir sürü önergeler, bir kaç tane soru ve bazı katkı yapacak olan arkadaşlarımız var. Ben bunların sayın politikacı arkadaşlarıma verilmiş olan sorulardan başlanarak çok kısa bir sürede cevaplandırılmasını, lütfen teklif ediyorum, kabul ederseniz.

Buyurun efendim.

Latif ÖZTEK – Şimdi, konuşmam sırasında ben, sadece partimizin görüşlerini, ilgililerimizle konuştum ve burada bahsettim; ama, konuşma sırasında Sayın Ahmet Küçük konuşmalar sırasında parti konuşmasının değil de, sadece kendisine göre konuşma yapıldığından bahsettiler. Burası ayrı bir platform, Parlamentodaki çekişmelerin olduğu yer değil; ancak, görüşlerin en açık şekilde konuşulacağı yer, burada kendi hazırladığım notlardan, Partimizin görüşleri doğrultusunda hazırlıklarını yapıp, o yöndeki görüşleri hepinize sunmuş olduk, birinci olarak ondan bahsedeyim.

Daha sonra Ahmet Küçük beyin “20 bin ziraat mühendisi varken yeni ziraat fakültelerinin açılmasına ne lüzum var?” suali, buna karşılık da dinleyicilerimizden bir kardeşimizin “fazla fakülteleri kapatın” ifadesi var. Arkadaşlar, ben 25 yıl -muh-telif hocalarımız bilirler- eğitim, öğretimin içinde kalmış kardeşinizim. Ziraat fakültelerinin kapatılması bu noktada bizim sorunumuzu çözmez. Çok değişik platformlarda tartıştık bunu, üniversiteye girmek isteyen bir milyonun üzerinde gencimiz var, biz de onlara eğitim imkânı vermekle mükellefiz.

Çok enteresan bir örneğini anlatayım: Bir yakınım konuşma sırasında şunu diyor; “Ziraat fakültesinin her bölümüne iki tane öğrenci fazla alsanız ne olur?” Hiç bir şey olmaz; çocuğu ziraat fakültesinde okuyan da diyor ki; “Niçin bu kadar fazla ziraat fakültesi açılıyor?” İşte bizim toplum olarak değerlendiremediğimiz nokta o.

Günlük hayatımızdan örnek vereyim size; Belediye otobüsümüz gelmiştir, zorla girersin içeriye veya bir minibüs gelir, zorla girersiniz, sonra birisi gelince “ya-hu dolmuş bu, siz de bir sonrakine binin” dersiniz, hepimizin özelliği bu, millet olarak bu, konuyu bu şekilde değerlendirmememiz lazım; ancak, ziraat mühendislerinin iş imkânlarını hasıl artırırız? Daha önceki yıllarda da gündeme gelmiş bir konudur, fakültedeyken üzerinde durduğumuz bir konu, Sayın Dekanımız da, hocamız da o zaman Sayın Prof. Fahrettin Tosun beyefendi. Her köye bir ziraat mühendisi verirsek, hem ülkemizdeki millî üretim kalkınacak, hem de işsiz ziraat mühendislerimiz iş bulmuş olacak; yani, yetişmiş eleman boşta kalmayacak, en güzel projelerden birisiydi bu. Belirli büyüklükte arazisi olan işletmeler bir ziraat mühendisi istihdam etsin, konusu ile ilgili olmak üzere. Zooteknik alanda çalışıyorsa, hayvancılıkla iştigal ediyorsa, zooteknist alsın, eğer bir başka sahada tarla mahsulleri ile çalışıyorsa, tarlacı alsın veya bahçeci alsın, istihdam etsin, bunu yapmakta zorlandık.

Daha önceki yıllarda verilmiş olan bir yasa vardı, gıda ile ilgili, bu Parlamenta arkadaşlarımız çok sık olarak 20. Dönem milletvekillerinin uyum içinde çalıştıklarını söylediler, diğer ziraat mühendisleri, milletvekili arkadaşlarımız da burada, aynı komisyonda çalışıyoruz ve çok büyük bir konsensüs içerisindeyiz; bunu iftiharla söylüyorum. Gıda tasarısı, daha önceki komisyonlarda çok sık görüşülmüş bir türlü kanunlaştırılamamış, komisyonlardan çıkartılamamış, biraz önce bahsedildi, toprak tasarısı çok sık görüşülmüş; ama, bir türlü yasalaştırılmamış; çayır, mera tar-

tışması bir sürü komisyonlarda görüşülmüş; ama bir türlü yasalaştırılamamış. Şu andaki Parlamentomuzda çok büyük bir konsensüs var ve çok iyi anlaşıyoruz. Mesela, o kanun içinde biraz önce bahsettiğimiz gıda tasarısı içerisinde, gıda üretimi yapan her kuruluşun, her işletmenin bir gıda mühendisi ya da konu ile ilgili bir ziraat mühendisi çalıştırması mecburiyeti getirilmeli. İşte biraz önce Tarım İşletmesi Kanununun bir parçası olarak. Böyle bir uygulamaya girilecek olursa hem millî üretim artacak, hem ürünlerimizde kalite artacak. Biz, artık Avrupa ile ortak pazara giriyoruz, gümrük birliğini tamamladık, Avrupa Birliğinin içerisinde girmeyi düşünüyoruz. Aynı standartta ürün yapmak mecburiyetimiz vardır, bunu yapabilmeyi tek yolu da konusunda uzmanlaşmış kişilerin çalışmasıdır. İstedığımız kadar uğraşalım, bir süt işletmesindeki ürünü, Avrupa standartlarına çıkartamayız niye çıkartamayız? mevcut işçi ile mevcut usta ile, eğer oraya konunun uzmanı bir ziraat mühendisi, bir gıda mühendisi koyacak olursak, oradaki ürün istediğimiz kaliteye gelebilir; çünkü, Avrupa'nın istemiş olduğu ya da Orta Doğu ülkeleri daha çok biliyorsunuz gıda ithal eden ülkeler, onlara biz satmak durumundayız. Tarihi, dinî bağlarımız var, hepsi bizden değil de Avrupa'dan alıyorlar. Niçin? Kalitesi yüksek, standardı yüksek, biz de aynı standartta mal yapmak durumundayız dedik ve bu noktada yapmış olduğumuz girişim sonuç verdi. Tasarı, Tarım Komisyonunda görüşülerek, Bütçe Komisyonuna gönderildi. Yakında inşallah ikinci dönem, ya bu ay içerisindeki çalışmalarda ya da önümüzdeki aylarda Parlamenta inip kanunlaşacak.

İşte bizim yapmamız gereken ziraat mühendisini aktive edip, çalışacağı sahayı bulmak, yoksa okulları kapatmak değildir. Okulları kapatmak çözüm olsaydı eğer, pek çok kişi onu çözebilirdi; ama, bugüne kadar bütün hükümetler üzerinde durdular; ama, çözemediler. Soruyorum arkadaşlarıma, hangi ilde üniversite açılmak istendiği zaman karşı çıkabiliyorlar? Varsın söylesinler, hiçbiri karşı çıkamıyor. Değerli arkadaşlarım, aynı durum inşaat mühendisleri için var, aynı durum makine mühendisleri için var, aynı durum kimya mühendisleri için var... Hangi mesleğe gellersen aynı şey söz konusu olur. Şu anda biz, ziraat mühendisleri olarak burada olduğumuz için, sadece ziraat mühendisleri için geçerli olanı düşünüyoruz. Arkadaşlarıma da geliyorlar, aynı sıkıntı bütün meslek dalları için vardır; ama, Türkiye bunu aşacaktır. Biraz ufkunuzu geniş tutun, olaylara dar çerçevede, dar açıdan bakmayın, geniş olarak bakmaya çalışın. Yetişmiş insandan kimseye zarar gelmez, okusun, o ekmeğini taştan çıkartır, biz ona inanıyoruz.

Arkadaşımız yine süt fiyatının 10.000 Türk Lirası olduğunu söyledi, bu kendi dönemleri idi, şimdi diğerlerini konuşturmanın yolunu Ahmet bey kardeşimiz çok iyi biliyor. Kendi dönemlerini kınıyor, kınayınca zaten diyecek bir şey kalmıyor. O yapılan uygulamayı beğenmiyor; ama, biz şunu diyoruz: Biz yönetime geldiğimiz zaman, süt fiyatları 18-20 bin lira civarındaydı ve bunu Sayın Bakanımızla çok sık görüşürüz, artırmamız gerektiği görüşünde hemfikir idik, gelir gelmez 28.000 liraya artırdık. Sonraki günlerde dileyelim fiyat daha da yükselir. Ha istediğimiz nedir? Üreticinin her ne surette olursa olsun, zarar etmeden, kar ederek geçimini bu sahadan sağlayarak, bu işi sürdürmesidir, yoksa zararına hiç bir işletme çalışmaz.

Bir başka arkadaşım, "Tarım can çekiyor. İktidara gelenin derhal icraat yapması gerekir" dedi. Katılıyoruz, kendilerine; ancak, kendileri de biliyorlar, hükümetimiz işbaşına geldiğinden beri bu icraatını başlatmıştır. Tarım ürünlerinin fiyatları, -

taban fiyatları için söylüyoruz- genelde yüksek tutulmuştur.

Et fiyatları hükümetimiz geldikten sonra 230.000 lira civarında olan et fiyatları 280.000 lira civarına çekilmiştir. Daha sonraki günlerde de borsaların fiyatlarını takip ettik, 280.000 ile 290.000 arasında değişiyor. Bir de şu var, fiyatları istediğimiz kadar yükseltecek olursak, tüketici kesimi de bu defa düşünmek mecburiyetimiz vardır. Hükümetimizin uygulamalarından, özellikle daha önceki yıllarla kendi dönemleri olması bakımından, başkası olsa demeyecektim; -çünkü, Doğru Yol Partisinden arkadaşımız yok-fındığa verdikleri maliyet, herkesin malumudur 55.000 lira veya 65.000 lira verdiler, fiyat 55.000 liraya düştü. Politikamız da meydandaydı, görüştük Sayın Başbakanımız ile görüştük, bölge milletvekili olarak -Samsun milletvekiliyim ben- görüştük.

Pazarlama organizasyonunu devletin yapması lazım, aksi halde dış piyasalarda fındığın ya da fındıkçının rakibi gene Türk. Türk'ün rakibi Türk oluyor. Örneklerini yaşadık, sorduk, öğrendik, yeniden gelen arkadaşlarla irtibat haline geçtik. Rakamları sadece örnek olması bakımından veriyorum, bir kardeşimiz gidiyor, kente "benim elimde fındık var, sana 220 dolardan veririm" diyor. Ötekinin de paraya ihtiyacı var 210 dolara indiriyor. Bir başkası gidiyor 200 dolara indiriyor, yükselteceği yerde fiyatı düşürüyor. Neden? Ülkemizde bu noktada büyük bir planlama ya da bu işleri organize edecek bir gücün bulunmaması. Bu güç birlikler olabilirse, memnuniyetle kabul ederiz, belki Sosyaldemokrat kardeşlerimiz bunu isteyecek, biz ona taraftarız, onlar doğrudan yapsınlar bu işi, ancak, birliklerin ekonomik olarak çalışmadığını, verimli olarak çalışmadığını, hepimiz biliyoruz. Devletin burada devreye girmesi lazım. Fiyatı yüksek turalım, 2 dolar tutuldu, başlangıçta "166.000 lirayı nasıl vereceksiniz" diyorlardı. Kaynak bulduk, bu sefer zamanında verilmedi, gecikmeler oldu, onbeş-yirmi gün, basın olsun, diğer siyasi partilerdeki arkadaşlarımız olsun, tenkit ettiler. Haklılar, şu anda, Avrupa piyasalarında geçen sene 220-250 dolar civarında olan, 100 kilogram fındık için diyoruz bunu, fiyatta 450-420 dolar arasına çıkmıştır, aradaki 200 dolarlık fark, Türkiye'ye geliyor. İç fındık için verdiğimiz fiyatlardır. O halde izlenmiş olan politikanın doğru olduğunu gösteriyor. İnşallah, bütün ürünlerde ya da ülkemizin bütün tarım politikasında aynı doğruları yapmaya devam edeceğiz.

Evet sorulara geçiyorum:

Birinci sorumuz, biraz önce bahsettim, konuşmanızın bir bölümünde "20 bin işsiz ziraat mühendisi vardır, işsiz ziraat mühendislerinin istihdamı hakkında neler düşünüyorsunuz?" dediniz.

Bir az önce konuşmam sırasında bahsettim, Mahmut bey de bahsetti; bunların önemli konularından birisi, Devlet bakanı Sayın Ahmet Demircan bey Samsun milletvekilimizle ziraatçı olmam dolayısıyla "Bakan olunca bu konuda ne yapabiliriz?" diye sık sık araya gelip tartışıyoruz ve çayırılık alanlarda ziraat mühendisi istihdamı için bir proje düşündük ve çay plantasyonlarını yenilememiz lazım.

Ülkemizdeki şu andaki çay tarımı veya şu andaki çay üretimi, kârlı değil ve KİTlerin daha önceki dönemde ülkenin başına bela olduğunu hepimiz biliyoruz ve kara delik olarak tarif edildiğini daha önceki yönetimlerde bunun mutlaka; ama, mutlaka halledilmesi gerektiğini herkez söylüyordu. Şu andaki durumu da o, zarar edi-

yor, bunun düzeltilmesi lazım, bu düzeltilmenin yapılması için çayı ucuz fiyata temin etmemiz gerekir. Bunun için de gerekirse çay çeşidini değiştirmekten tutun, elimizdeki, üretimi kârlı hale getirmek için, konuda uzmanların çalıştırılmasına kadar her türlü yeniliğe açık. Bu konuda konuşurken belirli büyüklükteki alanlar için bir ziraat mühendisi istihdamı konusunda bir karara vardık; ancak, kaynak sorunu hemen karşımıza çıkıyor. Eğer, bu konuda bir kaynak kullanacak olursak, o yöndeki girişimleri devam ediyor, inşallah en kısa zamanda bunu hayata geçireceğiz. Ortada kaynak bulunmadan, bu işe girişmenin de mümkün olmayacağını, hemen hepiniz biliyorsunuz.

Bir başka soru; “Bilindiği gibi toprak erozyonunu artıran nedenlerin başında, toprağın tekniğine göre işlenememesi ve sulanamaması gösterilmektedir. Çiftçilerin yeni sulama yöntemlerini, yağmurlama ve damla sulama gibi kabullenmeleri çok zor, hatta imkânsız bir durumdur, nedeni, araç-gereç, girdilerin çok pahalı olmasıdır. Gübrede bir zamanlar ülkemizde kullanılması bilinmezken, uygulanan destekleme politikaları ile bugünlerde fabrikalar ihtiyaca cevap vermemektedir. Sizden istihdam sulama girdilerinde boru, pompa, gübreleme, teknik yağmurlama başlıklarının kullanılmasında çiftçiye çok düşük faiz veya faizsiz, uzun vadeli kredi verilmesi, yeni sulama yöntemlerinin çiftçiler tarafından çok kısa bir sürede kabullenilmesini sağlayacağından, Partinizin bu konuda bir yasa çıkartmasını arzuluyoruz.” Diyor. Malum arkadaşımız, hani yasanın çıkartılması partiye bağlı değildir, Parlamente'ye bağlı bir olaydır, dediklerine aynen katılıyoruz. Özellikle o düşük faizi diyor. Bir prensip olarak, tarımda faizsiz uygulamaların Türkiye'ye gelmesi gerekir. Aksi halde birçok yerde faizin ekonomi üzerindeki yükü fazladır, tarımda çok daha fazladır; çünkü, devir sayısı azdır, tüccar senede üç veya dört devir yapar; ama, benim tahıl üreticim senede bir defa hasat yapar; bunun anlamı nedir? Eğer ticarete kullanacaksa krediyi, onun en az dörtte bir kadar tutarında faiz olması gerekir ki, bu adam kârlı çalışabilsin. Bu konuya, eğer bu açıdan bakacak olursak, ülkemizde diyoruz, faiz hadleri yüksektir, enflasyona bağlı bir olaydır. Geçmiş dönemlerdeki uygulamalar maalesef başlangıçta, 1980'li yılların başlarından itibaren, gelmiş olduğumuz noktaya, faiz hadlerini yükseltmiştir, düşürülmesi için, hatta sıfırlanması için Hükümetimiz elinden geldiği kadar gayret edecektir; ancak, bir anda kaldırmanın da mümkün olmadığını söylüyoruz. Eğer nasip olur, denk bütçeyi gerçekleştirebilirsek, bu sene inşallah önümüzdeki yıl büyük rahatlık olacaktır.

Bir başka suali var kardeşimizin onun suali peş peşe geliyor. “Erozyonu önlemede programınızda neler öngörülmektedir?” diyor. Arkadaşımız zannediyorum, parti programlarından biraz önce Ahmet bey bahsetti parti programında bahsedilen kısım birkaç cümledir. Ancak erozyonu önlemek için ağaçlandırma çalışmalarından tutun çayır meraların tahribinin önlenmesine, boş alanların ağaçlandırılmasına eğer uygunsa o kısımlarda yem bitkileri ziraatında sulama yapılmasına kadar her türlü önlem alınarak erozyonun önlenmesi noktasında yardımcı olunur.

“Optimum işletme büyüklüklerinin belirlenmesi erozyonu önlemede ve üretimi artırmada çok önemlidir, bu konuda bir çalışmanız var mı?” deniliyor. Kişisel olarak bu konuda bir çalışmamız yok.

“Ülkemizde pazardan tüketiciye doğru gelişmeleri dikkate alacak tarımsal üretim pazarlaması uygulanabilecek midir?” deniliyor. Zaten üzerinde durduğumuz

hususlardan birisi budur. Almanya bunu yapmıştır. Avrupa Ortak Pazarı kurulurken de, zaten başlangıçta tarım ürünlerinde bu işe girmişlerdir. Her ülkenin kaynakları nelerdir, ihtiyaçları nelerdir bunları belirlemiştir. Daha sonra bu ortak tarım politikası çerçevesinde kendi kendilerine yeterliği aramışlardır. Bizim ülkemizde de kaynaklarımız geniştir diyoruz hâlâ, bu kaynakları harekete geçirerek önce kendimize yetmemiz, daha sonrada dış pazarların istediği ürünleri üretmemiz mutlaka büyük bir pazarlama ile mümkün olacaktır.

“Arazi kullanım planının uygulanabilmesi için bir çalışmanız var mıdır?” deniyor. Bu konuda teknik grupların, konuyla ilgili uzmanların mutlaka çalışması var. Ancak herhalde kişisel olarak soruyor. Kişisel olarak benim ihtisas saham süt teknolojisi. Arazi kullanım planlaması ile ilgili kendi kişisel çalışmam yok.

“Toprak ve su kaynaklarımızın etüdünü yapan, haritalanmasını yapan, erozyon ile mücadele eden, gölet ve sulama hizmeti yapan arazi toplulaştırması ve benzeri çalışmayı yapan, ülke tarımına büyük katkısı olan, ancak kaldırılan mülga Toprak Su Genel Müdürlüğünün kurulmasına ihtiyaç duyuyor musunuz?” diyorlar. Evet, duyuyoruz. Sayın Tarım Bakanımızla da bu konuyu konuştuk. O da tekrar Toprak-Su teşkilatının kurulması için bakanlıklarla, ilgili bakanlıklarla, Başbakan, Başbakan Yardımcısı dahil olmak üzere görüşmelere başladı. Tabii, belki ilk görüşmemiz gereken kişi devlet bakanı olacak; çünkü devlet bakanlığına bağlı bir kuruluştur.

Bir başka soru: “Avrupa Birliği Ortak Tarım politikasına kendi tarım sektörümüzün uyumu için nasıl bir yol izlenmekte ve örümüzdeki yıllarda nasıl bir politikayı izlemeyi düşünüyorsunuz?”

Biraz önce bahsettik; yani Avrupa kendi kendisine yeterli olmaya başladı. Birçok ürünlere yüzde 105'lere çıktı, yani dışarıya satma noktasına geldi. Kendi ürünlerini pazarlayacağı pazarlardan birisi de, Türkiye'dir. 65 milyonu aşkın bir ülke geniş bir pazardır Avrupa için. Bütün tarım ürünlerini satmak istiyor. Maalesef bizim ülkemizde de, daha önceki yönetimler gene cevap verecek arkadaşlarımız onları doğrudan ilgilendiren bir şey olacak. Çünkü kendileri isteyerek girdiler, bizim bütün muhalefetimize rağmen. Bu konuda büyük bir iştahla büyük bir istekle Avrupa Ortak Birliğine girmeyi istedik, ancak biz, bu Topluluğun içerisine girince, o büyük topluluğun içerisinde sanayi sektörü yönünden de olsun, tarım sektörü yönünden de ezileceğimizi biliyoruz. Çünkü tarım sektöründeki finans kaynaklarımızın yeterli olmamasından kaynaklanan bir sıkıntımız var. Üreticilerimizin biraz önce tabloda rakamlarını verdik. Büyük kısmı küçük işletmeler bazında çalışıyor. Küçük işletmelerdeki üretimin anlamı şudur: Kendi aile ihtiyacını karşılayacaktır, dışarıya, dış pazara yönelik hatta ülkemizin içindeki pazara yönelik payı bile az olmaktadır. Bu yüzden eğer, Avrupa Ortak Pazarı içerisindeki, Avrupa Birliği içerisindeki tarım politikalarına uyum sağlamak istiyorsak, ekonomilerimizin en az onlar kadar güçlü olması gerekir, maalesef biraz hazırlıksız olarak girildi; ama, zaman içerisinde köylümüz, üreticimiz bu noktada desteklenerek, onlarla rekabet edebilecek noktaya inşallah gelecektir.

Bir başka soru: “Ülkemizde üretim alanlarına bağlı olarak, kurulmuş yeterli birlikler varken, Meclise getirilen üretici birlikleri ne amaçla kurulacak ve hangi üretim kesimini içerecek?”

Meclise getirilen yeni üretici birlikleri ile ilgili benim, henüz bir bilgim yok, o

yüzden arkadaşımızın bu sualine bir şey demeyeceğim.

Daha önceki birliklerin var olduğunu, ancak bu birliklerin hepsinin olmasa da, büyük kısmının diyoruz, maalesef verimli çalışmadığını hepimiz biliyoruz. Daha önceki dönemlerde siyasî amaçlarla kullanılmış ve kendilerinden beklenen fonksiyonu icra edememişlerdir.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Öztek.

Efendim, bir tane daha soru var, bir saniye, Refah Partisi Milletvekiline. Dün, Sayın Bakan, "Ziraat fakültelerinin açılmasını, milletvekilinin seçmenlerinin gözüne hoş görünmek, bir daha seçilmek için verilen bir taviz olduğunu ve ülkenin bu kadar kalitesiz fakülteyi sindiremeyeceğini" ifade etti, Partiniz içerisinde bu konuda bir tutarlılık yok mu? Çünkü, siz tersini söylediniz.

LATİF ÖZTEK - Şimdi, eğer dikkat edecek olursanız, Sayın Bakanın, dünkü ifadesi şu, -kişisel fikridir, ben tekrar ediyorum- yani, ülkemizde üniversitelerin açılması ve özellikle büyük kentlerde demiyorum, Anadolu'da yaygınlaşmasından yanayım, her platformda da bu konuyu savunuyorum. Anadolu'ya üniversitelerin, üniversiteler de fakültelerden oluşur, her türlü hukuk fakültesi açarsak ne olacak? Düşündüğünüz bütün üniversitelerin, hepsine siyasal bilgiler açarsak ne olacak? Öğretmen okullarını açarsak ne olacak? Sonuçta çıkmaza giriyor, bütün fakültelerin dengeli olarak dağıtılması gerekiyor. Belki sayısal olarak ziraat fakültesi fazla açılmıştır, o dönemin milletvekilleri istemiştir, o dönemdeki milletvekillerinin de şu andaki muhalefet partilerinden oluştuğunu biliyorsunuz, bakan belki bunu kasıtlı olarak demiş olabilir; ama, ben tekrar ediyorum, kişisel fikrimdir, fakültelerin açılmasına kesinlikle karşı değilim.

SORU - Bir şey açıklamak istiyorum Sayın Başkanım. Benim öğrencilik dönemimde, yanılmıyorsam 20 yıllık profesördü; yani, 20 yıldır meslek hayatında, başımızda sağ olsun ve o dönemde 5 ziraat fakültesi vardı, en son Çukurova'daki Ziraat Fakültesi açılmıştı ve bizden tansferler olmuştu öğretim görevlileri olarak, ben şuna inanıyorum: Ziraat fakülteleri bir derslikle 4 öğretici ile kurulacak fakülteler değildir, laboratuvar ile tatbikat alanları ile staj yerleri ile öğretim görevlilerinin yapacağı araştırma yerleri ile bütün olarak kurulacak okullardır ve ben Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesinden, o dönemde 1976 döneminde mezun olmakla, gururluyum, mutluyum. Nedeni, karı kazardık, "kulakları çınlasın yaşıyorsa, İnayet hanımın öğrencisiydim" drenaj dersinde karı kazar burgu ile toprak altına inerdik, ben, toprak ve drenaj bölümünü seçtim, onun verdiği sevgi ile, Devlet Su İşlerinde toprakçıyım. Böyle bir ziraat fakültesi gerekli bize Sayın hocam. Ben, ilçemden bahsedeyim; Pınarbaşı'nın Avşar Söğütlü Köyünden, uzun yayla koyunlarının ıslahı ile ilgili bir bölüm açmıyoruz, ziraat fakültesi açıyorsunuz, 23 tane ziraat fakültesinden çıkan arkadaşlarımız, 20 bin tane işsizimiz, bizim işsizimiz, nitelsiz, yetersiz.

LATİF ÖZTEK - Bunu söylemenize kesinlikle müsaade etmiyorum. Arkadaşlarımıza o şekilde nitelsiz, yetersiz diyemezsiniz. En az sizin kadar yeterlidir. Hayır gerçek değil, en az sizin kadar yeterlidir.

SORU - Eğitim yönünden, tatbikat yönünden, laboratuvar yönünden eksikleri olup olmadığını buradaki arkadaşlarım söylesinler, var mı, yok mu arkadaşlarım?

Katılıyor musunuz bana? Böyle fakülteler açarak, üniversiteye giden insanlara, umut bağlatarak, eksik kişileri yetiştirip, siyasî amaçlar uğruna fakülteler açarak, bu kadar işsiz insanı sokağa salmanın amacı yok efendim. Liseyi bitirdiğimiz zaman eğer fakültelerde yerimiz yoksa, belirli mesleklere yönlendirelim; 17-18 yaşındaki insanlarımızı, 20 yaşında bir meslek sahibi yapalım askere göndermeden önce. Biz bunları istiyoruz sizlerden, politikacı olarak bunlara lütfen eğilin, mesleğin içinden gelen kişiler olarak sizler eğilin.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Latif ÖZTEK - Sayın başkan, müsaade ederseniz, arkadaşımız biraz hassas noktalara değindi. Kesinlikle herkesin bilmesini istiyorum, geçmiş dönemler övüp, mevcutları ya da geleceği kötülemekle hiç bir yere varamayız; bunu herkesin bilmesi lazım. Mevcut arkadaşlarımız yetersiz diyor, bu yetersiz arkadaş, devlete almayı neden düşünüyorsunuz? O zaman ne yapacağız?

Bakın arkadaşlar, yanlış yapıyorsunuz. Ben kendim, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ziraat Bilgiler Bölümünü 1970'de bitiren, birinci yada ikinci öğrencilerden birisiyim. Sayın hocam buradadır, ya dönem birincisi ya da ikincisiyim. O sıralarda anarşi olduğu için kesinlikle diyorum merasimler yapılmazdı, o yüzden kimin ne olduğu da belli olmazdı; ama, Samsun'a geldim, Sayın hocamız, Dekanımızdı. Samsun'a geldiğimizde, Gıda Bölümü açıldı, Gıda Bölümü Başkanlığı, daha sonra kendim devrettim, yetiştirdiğim öğrenciler, bütün samimiyetle söylüyorum, o zaman kendi yetişme şartlarımızından çok daha iyiydi. Atatürk Üniversitesi'ni açmasa mıydık? O zaman, sadece Ankara mı kalsaydı?

BAŞKAN - Sayın ÖzteK, Sayın arkadaşlar, izin verir misiniz efendim?

Şimdi konumuzla ilgili soruların dışına çıkıldı ve genel politikalar konuşulmaya başlandı ve karşılıklı cevap hakkı doğuracak bir yöntem seçmeye başladık diye görüyorum. Burası TV stüdyosu değil, burası bilimsel bir panel. Odamızın yükümlendiği, teknik ve bilimsel niteliklere uygun bir görüşme ortamı doğurmak zorundayız ve lütfen soruları yöneltmiş olduğum panelistlerin, ancak ve ancak panelin konusu ile ilgili soruları cevaplandırmaları dileği ile buyurun efendim.

ABDULLAH AKARSU - Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan. Ahmet bey, size de teşekkür ediyorum, bu fırsatı bana verdiğiniz için.

10-12 Mart 1995 tarihinde Anavatan Partisi Pamukkale'de bir toplantı yaptı, 117 sayfalık tarım, toprak ve erozyonu içeren, köyü içeren bir bildirge takdim etmişti. Diğer partilerin yayınları olmadığını ifade ettiğiniz için o bilgiyi size takdim etmek istedim. Elimde üç-beş tane kâğıt var, içerisinde değişik sorular var. Tarım topraklarının amacı dışında kullanımı hakkında bir soru var ve patates tarlası ile Toyota'yı kıyas etmiş arkadaş. Bu soru esasen beni pek ilgilendirmiyor. Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı o imzayı attı, sağ olsaydı, bana göre daha münasipti. Erozyon ile mücadelede veya erozyonu önlemede Anavatan Partisinin görüşleri çok açık ve net, uygulanabilir bütün teknik ve teknolojik imkânların kullanılmasını arzu ediyoruz, öyle ümit ediyorum. Bu çayır ve mera tasarısına konulacak fonun miktarında anlaşabilirsek, fonda bazı ilerlemeler sağlayabilirsek, çok kısa sürede bazı şeyleri yap-

biliriz. Ancak, bu çayır ve mera tasarısıyla -konuşmamın içinde söyledim- çıkacak kanun çok güzel olabilir; ama, uygulayacak insanlar olacak, onun için uygulayıcılara bir baskı unsuru olması gerektiğine inanıyorum.

Örnek vermek istiyorum, TEMA Vakfı, acaba, burada oturan insanlar, hepimiz, -ben dahil bundan üç yıl önceki toprak ile insanın ilişkisini, bu boyutta uygulayabiliyorlar mıydı? Benim yeğenim diyor ki, yeğenim 7 yaşında, "Hayır amca çıktı, televizyona" diyor, o, Karaca'yı görüyor sakalı ile, "Hayır amca çıktı" diyor. O yakasına kuru bir yaprak takmış, o TEMA Vakfının amblemi; bu Sivil Toplum Örgütünün başarısıdır, seçtiğiniz insanlar, bizler sizden ayrı bir insan değiliz ki, ben de bir sene evvel sizlerin oturduğu yerde oturuyordum. Mesleğim eczacılık, seçtiniz bizi gönderdiniz, tekrar kontrol imkânlarını; yani, toplum olduğunuz bilincini bizim üzerimizde hissettirmezseniz, bu işin sonu alınmaz; yani, biz, taş kovuğundan çıkmadık, biz de sizler gibi insanız, bizi Parlamentoya gönderdiniz, çalışıyoruz.

Arkadaşım, hocamın ifade ettiği, komisyonlardaki Meclis İçtüzüğünde, Anayasada tatad edilen iktisadi komisyonlarındaki çalışmalarımızda çok net görüş ayrılıklarımız yok. Ben de Tarım ve Köyişleri Komisyonu üyesiyim, bütün kararlar ekseriyetle geçiyor, bazı ufak, tefek nüanslar hariç; ama, tabii, siyaseten dışarıda başka şeyler söyleniyor olabilir. Lütfen o noktada da bizi, daha doğrusu Parlamentoyu ve bütün müesseseleri ve toplumu kontrol etmesi gerektiğini lütfen unutmayınız. Pazar günü 100-150 bin işçi, meydanda bir şeyler bağıriyordu, bana göre güzel bir şeyler yapıyorlardı, işte gerekeni yapıyorlardı; o bakımdan algılamamız gerekiyor.

Bizde bir anlayış var: İnsan olarak biz griyi tanımıyoruz, hep bunlar sorudur, onun cevabı Başkanım, yani dört soru bir yaprakta, ifrat ve tefrit... Türk insanının en büyük özelliği gri yok bizde, iyidir, kötüdür. Siyah veya beyazdır. Özelleştirmeciyim, devletçiyim arası yok, karma ekonomiden falan bahsetmek istemiyorum.

"Mera ve ormanların özelleştirilmesi konusunda görüşleriniz nedir?" Şeklinde bir soru var, onu cevaplamak istiyorum. İki arasında, devletin sadece kontrol etme veya gözlemlleme ve etkin olarak denetleme gücü olmalı; ama, özel sektör de olabilir, bunun hiç bir mahzuru yok, devlet de olabilir.

Bir şey söyleyeyim, bir müesseseyi satıyorsunuz, sonra bakıyorsunuz, yerine ikame düzenler kurmadığınız için iflas ediyor, daha sonra geri almak için, ihaleleri iptal etmek için çabalyorsunuz; yani, toplumun bir özelliği idarecilere yansımış. Hep parlamenterlere bağırip çağırıyorsunuz, ben size bir de demokratları şikâyet edeyim, o komisyonları da bu arkadaşlarım anlatsınlar. İki bakanlık gıda meselesindeki Sağlık Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı arasındaki mücadeleyi görünce, espri yaptım, yanımdaki arkadaş. "Yunan-Türk savaşı mı çıktı? Ne yapıyor bunlar?" dedim. Bunlar da bürokrat ve yanlış enformasyon yapıyorlar, bu bir çayır-mera kanunun da sağ olsun, TEMA' cılar diğer arkadaşlar geldi, çok bilgili, bilgi ile mücehhez insanlar. Her şeyi bilmemiz söz konusu değil, çok güzel enforme ediyorlar, çok güzel şekilde iş gidiyor, ama, o gıda kanununu hiç unutmayacağım, ben, yeni Parlamentoterim, bir yıl işte, yeni doldurduk, kulağıma küpe oldu, biraz da bürokratlarımıza bakalım, onları da kontrol etmemiz lazım geldiğine inanıyoruz.

Bir konu var, özel bir konu var: Sayın Ülkü Merter, bu konuda size yardımcı olabilirim, Çevre Komisyonu ile derhal temas sağlayabiliriz. Komisyonların, ihtisas

Komisyonlarının Parlamentoda üstüne düşeni yaptığına inanıyorum. Biraz önce hacam söyledi, diğer komisyonları saymıyorum, Anayasada tadat edilmiş 14 komisyonun, ihtisas komisyonlarının üstüne düşen görevi yapma gayreti içinde olduğuna inanıyorum.

Bir arkadaşımız, burada bir soru sormuş, bütün siyasî partileri de dahil ederek, Anavatan Partisi de dahil olmak üzere, hiç birimiz hariç değiliz, bu platformda, "tarımı katlettiniz, efendim ne zaman düzeltereksiniz?" gibi. Efendim, şimdi, hiç bir siyasî parti, hiç bir idareci, hiç bir parlamenter, hiç bir idare noktasında olan bir insan bile bu milletin ve devletin hayrına olmayan işin altına imza atmaz; yani, o zaman hain olması lazım. Efendim, hainler vardır mutlaka, spesifik örnekleri çıkıyor, ona da gerekenler yapılıyor; ama, bir şey söyleyeyim, genel olarak şundan çıkan sonuç, son 30 senede hep hainler özel olarak işler yapmışlar, batırmışlar; yani, toplumun bütün kesimlerinde işte bir kamyon hadisesi çıktı, efendim, bir karamsarlık, çeteler, bilmem neler? Her tarafta bir karamsarlık... Bizim biraz moral değerlere ihtiyacımız olduğuna inanıyorum; yani, moral değerlerimizin yüksek olması gerektiğine inanıyorum. Sıkıntılar, yanlışlar var; ben biraz evvel ifade ettim, Toprak-Suyun yeniden kurulması lazım diye, bu toplantıya gelmeden önce Hüsnü Doğan beyi aradım, bizim milletvekilimiz ki, Tarım Bakanımız, Toprak-Suyu mülga sayan, iptal eden Bakanımız; yani, ben tarım politikalarını takip eden bir insan olarak, sorma hakkım var. Ben burada dinledim daha önce, çok bilgili ve yetkili kişilerden kendim dinledim ve enforme oldum ve açtım telefonu bir tek laf söyledim, "neye istinaden kapattın, ne var? Toplantıya katılırsan, -İstanbul da-, olsaydı getirecektim kendisini- orada konuşan insanlar gibi ben de sana ateş edeceğim, -aynı tabirim bu- ben de sana ateş ederim, neye istinaden kapattın?" dedim. Savunması şu, telefondaki mukaveleyi anlatıyorum ben size, bizim tabii siyasî parti olarak, Anavatan Partisi olarak yenilikçi bir partiyiz, 1983 senesinde de yeniliklerle bu ülkeye hizmet etmeye çalıştık, ne dersiniz deyiniz, nasıl efendime söyleyeyim, kendi şahsınızda istisnayla bakarsanız, bakınız, bu ülke insanının ufkunu açtık biz, reformları biz yaptık, tıkanmış ülkenin önünü biz açtık.

Bakın, bir şey söyleyeyim; tarımda tıkanmadan bahsediyorsunuz, Anavatan Partisini değişik noktalarda yargılıyorsunuz; ama, hiç bir zaman unutmayınız, 1989 senesi bu ülkenin, son elli yılda geçirdiği en kurak dönemdi; ama, tarımda reel olarak yüzde 11 üretim artışı sağlandı, tohum vasıtasıyla; bunu da gözdardı etmeyiniz. Anavatan Partisi gibi, diğer bütün partiler, icraat yapan bu son dört-beş senedir partilerin de, zararları olmuştur; ama, faydaları da olmuştur. Her şey kara değildir, her şey bembeyaz da değildir; onu söylemek istiyorum. Söylediği şu, "biz parti olarak, yol, su, elektrik hizmetlerinin merkezi idare olarak yapılmasının karşısında ve Köy Hizmetleri diye bir teşekkülün Ankara'dan idare edilmesine Manisa'nın Demirci ilçesinin, Milletler Köyündeki efendim içmesuyu pompasının Ankara'dan tahsis edilmesinin karşısında; bunu yerel yönetimlere devretmek istiyoruz" Yapılan yanlış, yol, su, elektrik, hizmetleri, bir politikacı olarak söylüyorum, en kelepik iş için "alo, Sayın milletvekilim, yolumuza bir yardımcı olursanız, senin için iyi olur, çok kelepik" diyor. Dozeri gönderiyorsun, uyduruk, kaydırık bir yol yaptırıp, siyaseten prim yapıyorsun. Yanlış burada, yerinde yapılsa, daha sağlıklı olur. Bunu yaparken; ama, bir şeyi unutmayınız, toprak reformunu getirip Bakanlığımıza bağlayan da şu anda etkisiz, yetkisiz Tarım Bakanlığına bağlı, hem de Anavatan Partisidir. "Müessesenin

içinde düşünölmüş Toprak-Su ile beraber özel konumda düşünmüştük, yapamadık" diyor adam; Hüsnü Doğan beyin söylediğini söylüyorum.

Şimdi şunu söylüyoruz: Biz, yine ayrı kanaatdeyiz; su, elektrik hizmetleri, yerel yönetimler, mahallî parlamentolar tarafından yapılsın; ama, toprak-su kullanımı ile ilgili bütün birimleri bir başlık altında toparlama görüşündeyiz. Uludağ'da yaptığımız toplantıda, bizim arkadaşlarımız ile beraber götürdüğümüz öneriydi, bunu kabul ettik, bunu söylüyorum ve Tarım Bakanlığının tek çatı altında toplanmasını. Bu devlet ve bu millet neden çekiyor? Onu tek cümle ile arz etmek istiyorum. Yetkili, yetkisizlerden, yetkisini kullanmaktan imtina eden idarecilerden çıktı, çok açık ve net bir şekilde bunu söylemek istiyorum. Hep parlamenterlere yükleniyorsunuz, Sayın Karaca bize konuştu; doğrudur; ama, lütfen yetkilerini kullanmaktan çekinen insanları da gözardı etmeyiniz. Bunlar, bizleriz ve sizlersiniz, onu lütfen göz ardı etmeyiniz. Başka soru da var; ama, herhalde bitirmemi mi istiyorsunuz.

BAŞKAN - Efendim, lütfen zamanımız çok kısıtlı.

ABDULLAH AKARSU - Teşekkür ediyorum. Sürçü lisan ettim ise af ola efendim.

BAŞKAN - Estağfurullah efendim. Ben teşekkür ediyorum. Toprak Su için görüşlerini ifade ettiler efendim.

MAHMUT ERDİR - Ziraat Yüksek Mühendisi, Sayın Nejdett Şen beyden, benim de içimi kanatan bir soru geldi aynı dertten ben de mustaribim. Şimdi bunu sizlere okumak istiyorum.

Konuşmanızda, Toprakların korunmasına, yönelik çalışmaların yapılacağından söz etmektesiniz -evet doğrudur ve yapacağız- ancak, milletvekili olduğunuz Eskişehir ilinde konut alanlarının kapladığı alanların yaklaşık olarak yüzde 80'i bir-iki ve üçüncü sınıf sulu tarım alanlarıdır.

Yine, Organize Sanayi alanı seçilen alanların tamamı yüzde 100'ü, verimli tarım alanlarıdır. Eskişehir de sanayi ve kentleşme olmayacak mıdır? -olacaktır- ancak, bu alan verimli tarım alanları mı olmalıdır? Bu bilgilerden sonra sizin ve Partinizin, toprak, tarım alanlarının korunması yönünde somut öneri ve çalışmalarınız var mıdır? İlginize teşekkür ederim." Diyorlar.

Öncelikle ben teşekkür ediyorum. Ben, dışardan gelme değil, doğma-büyüme kökten yetişen bir Eskişehir çocuğuyum. En güzel yerlerimizi maalesef, ben çocuktum, benim ailem de satmaya başladı, arsa oldu, " bizim topraklar para ediyor" dediler, bütün aile sevindi, inanınız. O kadar güzel konum içerisinde olan bir şehirdi ki, lisenin merdivenlerinden baktığım zaman, yeşil bir alan, tamamen yemyeşil ve karşıda Şeker Fabrikasının bacalarını görürdünüz. Şehir, öyle bir şehirdi ki, Porsuk'ta diğer sulama kanalları da içerden akıyordu, tamamen tarım alanıydı; gerçekten, ikinci değil, birinci sınıf tarım arazisiydi, kesinlikle o kadar münbit yerlerdi. Bu yerel yönetimlerin Türkiye'nin her tarafında yaptığı hatalar ve cinayetler işlenerek yapıldı. Yalnız seçildikten sonra gerek Belediye Başkanı ile gerek Vali ile devamlı konuştuk. Özellikle şehrin konumu itibarıyla kaybedilen kaybedilmiştir; ama, bundan sonraki alanlarınız bakın, "şuralar olsun" dedik, "çok haklısınız" dediler, şimdi şehri Nejdett bey belki yakinen bilirler, karşıda Bozdağ var. Bozdağ'ı metropoliten olarak

planladılar ve planladıktan sonra şehrin içindeki alanlara göre bir -ama, tabii en iyi yerler gitti- şekilde bir planlama ile, metropolitten, bölgeden meydana getiriyorlar. Karşıdaki Bozdağ'ın eteklerinde ve Sultandere denilen bir köy vardır; gerçekten kayalık, kötü bir arazidir, Sultandere'yi bilerseniz öyle. Bir de Eskişehir'e girerken, sol tarafta Yenişehir ormanı vardır, bir yokuş, rampa çıkarsınız, sonra Kanlıpınar Köyüne gelir, Ankara'dan Eskişehir'e giderken, sağ tarafta gerçekten işe yaramayan taşlı bir arazi vardır; şimdi organize sanayiye oraya aldılar; ama, yapılan hatalar yapılmıştır, en az ben de sizler kadar derliyim.

Parti olarak kesinlikle bildiğimizde de belirttim, çarpık yapılaşmanın, kentlerin tarım arazilerinin turizm amacı ile bu şekilde bitirilmesinin aleyhinde olduğumuza, buna göre de çevreye de zarar vermeyecek tarzda yeni kentleşme planlarının ona göre yapılıp, dikkate alınması gerektiğini belirtmiştim ve bizim ilkemizdir, iktidarda olduğumuz takdirde, kesinlikle bunlar uygulanacaktır, hiç bir şüpheniz olmasın. Aksi halde iktidarı talep etmiyoruz, ayrıca, biraz evvel komisyon arkadaşlarımızın belirttiği gibi bu hususta herhangi bir şey geldiği takdirde sizlerin vekili olarak bir parti gözetmeksizin, bu vatanın çocukları olarak, her zaman hemfikir olmak ve bir karar vermek taraftarıyız, bunu da arz etmekle mutluym.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz teşekkür ederiz efendim.

Sayın Küçük, sizin var mı sorunuz?

AHMET KÜÇÜK - Var, bir-iki soru. İzin vererseniz, ben kısaca bir konuşayım. Soruların birisini milletvekili Turan Bilge arkadaşım sormuş: "51-52. hükümette ortak oldunuz, dört yıl hükümet ettiniz, bir az önce bahsettiğiniz diğer partilerden farklı olarak, hangilerini veya hangi kıymetli görüşünüzü ortağınıza kabul ettirebildiniz veya hangilerini Tarım Bakanlığına kabul ettirebildiniz?" diyor.

Şimdi, tabii iktidarda tarım politikaları, sosyaldemokrat politikalar değildir, takdir edersiniz, zaten arkadaşım da onu sormuyor. Zaten bunu iyi yapsaydık, yüzde 11'e düşmezdik, yapamadık, ondan oylarımız düştü değil mi? Teslimiyetçi görüntü verdik dolayısıyla oylarımız düştü.

"Genel işsizler ordusunu oluşturan 30.000 ziraat mühendisini yetiştiren, fakültelerden kaç tanesinin açılmasına göz yumdunuz? Diyor. Bu da yanlışlardan bir tanesi herhalde. Hepsine, bizim dönemde açılanların hepsine, göz yumduk.

Şimdi, bu ziraat fakültesi konusuna kısaca değineyim arkadaşlar. Bakın, dün burada çok önemli bir laf etti Sayın Karaca, "bu memleketin, geçinmek isteyen ve seçilmek isteyenlerden çekisi var" dedi, doğru söyledi. Şimdi, bakın, burada, ilinde ziraat fakültesi olmayan örneğin (a) partisi, (b) partisi, (c) partisindeki bir milletvekili getirdi, teklifi verdi. Haydi bakalım (a) ve (b) şimdi karşı çıksın: mümkün değil. Bu nereden, bakın, ortak politika diyorum ben, millî politika diyorum. Bunu önce halletmek lazım, yoksa getirmişsin, Genel Kurula gelmiş, dayanmış. Şimdi, geçen gün yaşandı ben biliyorum, Ağrı'da Hukuk Fakültesi. Ağrı'ya üniversite... Şimdi, bakın, kulislerde çok farklı şey konuşuluyor, Genel Kurulda herkes katılıyor, tamam mı? Kulislerde herkes karşı.

Benim dediğim herhalde Erzincan'daydı, Ağrı konusunda gol attık da, Erzincan da oldu bir şey; milletvekili arkadaşlarımız, konuşma yaptılar. Bu işin, onun için önceden bir politika anlayışı içerisinde anlaşılıp, oraya gelmemesi lazım; yani, oraya geldi mi nasıl sonra seçim bölgene gideceksin? Vatan haini ilan ederler adamı. Şimdi, onun için önceden bu işleri kesmek lazım. Evet, uzatmak istemiyorum arkadaşlar; çünkü, bayağı sıkıldınız.

Şimdi bir arkadaşımız da demiş ki, "bu güzel ve çarpıcı görüşlerinizi neden iktidarda iken yapmadınız?"

Söyledim, yine aynı cevap. Yapabilseydik zaten olmazdı bu işler, bu hale düşmezdik; yani, şimdi doğruları yapacağız. Cumhuriyet Halk Partisini doğru yere taşıyacağız. Neden şimdi gündem dışı Meclis kürsüsünde söyleyemiyorum. Şimdi, değerli arkadaşlar, gündem dışı söz almak, Meclis kürsüsünden o kadar kolay iş değil; bir defa, onu da söyleyeyim. Biz beşinci partiyiz, bizim Meclis Başkanvekilimiz de yok. Öyle çok kolay bir iş değil; her hafta bir dilekçe veriyoruz; ama, ben daha hiç söz alamadım; ama, şunu söyleyeyim, ben, gerek bütçe konuşmalarında, gerek yasalarda falan, fırsatını bulduğum her zaman tarım ve hayvancılık ile ilgili konulara değiniyorum, hiç alakası olmayan konuları orayla alakalandırıyorum. Televizyon açık oturumlarında falan izleyen olduyorsa, hiç alakasız bir durumda bile; o konuyu, tarım ve hayvancılık ile alakalandırıp, sunmaya çalışıyorum; çünkü, görevim ve temsilcisi olduğum insanlar bu olduğu için, bunu yapmaya çalışıyorum. Değerli arkadaşlar, kısaca arkadaşlarımın söylediklerine de değineyim.

Şimdi Mahmut arkadaşım da beni yanlış anlamış.

BAŞKAN - Yok, yok, cevap hakkı yok, izin vermiyorum, kusura bakmayın, zamanımız kalmadı.

AHMET KÜÇÜK - Efendim teşekkür ediyorum, ben bu çalışmaların çok güzel olduğunu ifade etmek istiyorum ve Ziraat Mühendisleri Odasına bir kez daha TÜBİTAK ile beraber teşekkür ediyorum ve bu çalışmaların devamını diliyorum ve Türk tarımının buradan, bu tartışılan konuların buradan çıkıp Türkiye'nin politik gündemine oturması gerektiğine inanıyorum; çünkü, Türkiye'de arkadaşlar, söylem noksanlığı yok; Türkiye'de ziraat de her konuda, her şey söyleniyor, söyleme noksanlığı yok. Bunu bilim adamlarımız da söylüyor, politikacılarımız da, söyleme konusunda Türkiye'de hiç bir sıkıntı yok. Türkiye'de irade noksanlığı var. Siyasal irade, bir ortak irade; yani, o iradeyi hayata geçirme sıkıntısı var. Onun için ben, tekrar bu ortak irade noktasında, bu işe tarımdan başlanması gerektiğini tekrar söylüyorum.

Hepinize en derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim, Sayın Küçük. Şimdi Sayın Asım Alp ağabeyimiz söz istemişti, ona vermek zorundayım; buyurun.

ASIM ALP - Şurada 60 senedir, bu panellere iştirak eden, arkadaşlar var, bize yani müsaade edin de vakit kalmayacak öyle anlıyorum, 60 senedir bu panellere iştirak ediyoruz ve azıcık birikimlerimiz var, deneyimlerimiz var. Mesela, 1938 senesinden 1976'ya kadar Tarım Bakanlığında bakanlara yakın olarak çalışmışım, şu söylediğiniz kanunların hepsinde benim göz nurum var. Toprak reformlarında

1945'dekinde 1973'de çıkan toprak reformlarında hizmetlerim var; ama, bana söz sırası gelmeyecek. Şunu önce öğrenmek istedim; yani, müsaadenizle böyle yaşlı başlı, bu birikimleri ve hizmetleri uzun olan arkadaşlarımıza söz verin, bize vakit kalsın, sonradan diğer arkadaşlarımıza eğer kabul ederlerse söz verin.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Efendim, biliyorsunuz bu salon saat 18.00'e kadar, toplantımıza tahsis edilmiş durumda. İsterdim ki ben, sizlere belki, Sayın Necmi hocamız kadar iyi bir Başkanlık yapayım; ama, benim kabiliyetim de bu kadar, onu da ifade etmek istiyorum. Bu arada hemen duyurayım, sevindirici bir haber Necmi hocamızın sağlığı iyiye gidiyor.

Tabii, sizlerin deneyimi, hepimiz için, özellikle genç meslektaşlarımız için bulunmayacak ve bizim en zayıf taraflarımız da, geri kalmışlığımızın da bir endikatörü. Belki, her bildiğimizi yazıya dökmüyoruz, bizden sonrakiler okusunlar, öğrensinler diye; belki onun için bu konuşmalarda, fırsat bulup görüşlerinizi açıklamak, yenilere bazı şeyleri açıklamak istiyorsunuz; Ancak, sizin gibi kabiliyetli ağabeylerimizin biraz yazı yazarak, Odamıza bu bilgileri aktarmalarını rica ediyoruz birinci olarak.

İkinci olarak; ben de biraz politika yapmak istiyorum sizlere, bu fırsatı bulmuşken, Odamızın çabasıyla Tarımsal Eğitim, Gelişme ve Sosyal Dayanışma Vakfı diye bir vakıf kuruldu, lütfettiler, beni de Yönetim Kurulu Başkanı seçtiler. Bu vakfımızın görevi, özellikle -işsizlik için, birçok sorular geldi- işsiz mühendisler, arkadaşlarımıza yer açmak için, iş açmak için, potansiyel geliştirmek için emrinizde. Yaptığımız işlerden bir tanesi -Sayın Cumhurbaşkanına da takdim ettik- devlet üretme çiftliklerimizin 7 tanesini kiralamak ve bunlarda ziraat mühendisleri istihdamını sağlamak.... Lütfettiler, himayelerine aldılar, umarız gelişir.

İkincisi, Meclisteki bütün meslektaşlarımızı topladık, Ziraat Mühendisleri Odası ile beraber, onlara da takdim ettik. Son Tarım Bakanı olan meslektaşımızdan da, Sayın Demirci'den de Altınova'nın vakfa kiralınması sözünü aldık. Altınova'da 617 tane işletme kuracağız, 617 tane meslektaşımıza iş sahası açacağız. Onun için, sizler gibi değerli, bizler gibi eskimekte olan arkadaşların, yapacakları işlerden bir tanesi, konuları yazılı hale döküp, bu gibi örgütlere ulaştırmaları ve bunların yönetiminden bunların takibini istemeleri en kısa, en verimli ve en akılcı yol. Lütfederseniz ben, size, bu güzel tecrübelerinizi bize aktarmanız için beş dakika kadar bir söz vermek istiyorum. Son olarak da, Abdi ağabeyimize beş dakika söz vereceğim,

Sayın Alp. Buyurun efendim.

ASIM ALP - Şimdi efendim, evvela bu paneli, tertip eden Odamıza teşekkür ederim. Bütün sizlere, Bakanımıza, hepinize saygılarımı sunarım. Ben, 1938 senesinde Ziraat Fakültesinden mezun oldum, 1938-1976'ya kadar Tarım Bakanlığında hizmet gördüm, en son olarak da Tarım Bakanlığının Tetkik Kurulu Başkanı olarak emekli oldum.

Şimdi, kısaca bugünkü panel hakkında şu önerilerim var: Evvela, "tarım" kelimesinin üzerinde duralım. Tarım, maalesef Anayasaya da yanlış geçmiş ve ziraatın karşılığı olmaması lazım. Ziraat Vekâletiydi, biz bunu Tarım Bakanlığına dönüştür-

türmek için, düşündük, taşındık ve böyle geldi. “Tarım” demek, bizim kanaatimiz de agriculture’ın karşılığı olması lazım. Belki ormanı dışında bırakırız; ama, ziraat, hayvancılık, ve su ürünlerini ifade etmesi lazım; evvela bu kelimenin üzerinde durmak lazım. Tarım Bakanlığı, bugün ziraat, hayvancılık ve su ürünlerini diğerlerini şamil olarak bünyesinde toplaması gerekir; bu terimin üzerinde duruyorum.

İkincisi, toprak üzerinde konuşuldu. Biliyorsunuz, ta Atatürk’ün döneminden beri toprak reformu mevzuu ortaya atılır. En sonunda hocamız Şevket Raşit Hatipoğlu, o zamanın Millî Şefin de, iradesi ile Tarım Bakanı oldu ve bir Toprak Reformu Kanunu çıkarttı. O kanunun hazırlanmasında hasbelkader ben de çalıştım. O kanunun çıkacağı günlerde de bir ay Urfa, bir ay Mardin, bir ay Diyarbakır’da, onbeş gün de Elazığ’da sosyoekonomik araştırmalar yaptım; ondan sonra bakanlık müfettişi olarak, bu toprak komisyonlarının çalışmalarını tetkik ettim; ondan sonra 1960 senesinden sonra, ihtilalden sonra, yeni bir Toprak Reformu Kanunu hazırlamaya çalıştık. Bu kanunu 1973 senesinde çıkarttık. Bu kanun, çok güzel bir kanundu. İçinde bugün konuşulan, çayır-mera vardı, ortakçılık, kiracılık vardı, işletme tarrifi vardı, kooperatifçilik vardı, hepsi vardı... Ama, bu maalesef, siyasî arkadaşlarımızın çekişmelerinden gitti ve iptal edildi. Zaten yine siyasîlerin çekişmelerinden birinci Toprak Reformu Kanununda bilen de bilmeyen de birtakım katkılar yaptı, en sonunda o kanunlar dolayısıyla Anayasa tarafından iptal edilmiş oldu, çok yazık oldu.

Şimdi, bir önerim var: Arkadaşlar hep örgütlenmeden bahsettiler. Kooperatifler, Atatürk, Allah razı olsun kurmuş; satışı, tarımı kurmuş, getirmiş. Ondan sonra Ziraat Mühendisleri Odasını kurdu. Odaların kurulmasında hep bizim emeğimiz var. Kurdular da ne oldu? Hiç bir şey olmadı, hep böyle gidiyor ve biz 960-970 arasında sesimizi çok daha iyi duyururduk, medya bizim ile beraberdi, her gün ziraat ile ilgili konular yazılırdı. Şimdi görmüyoruz, bu yazılar yok meydanda kimse ilgilenmiyor. bilmiyorum, burada medyadan kimse varmı? Bu konuşmamızı duyan başka kimse var mı? Biz söylüyoruz, biz dinliyoruz, bu senelerden beri böyle geliyor... Ziraatçıları birbirine söylüyorlar, hepimiz biliyoruz sizin söylediklerinizi, toprağın ne olduğunu bilmeyen ziraatçı var mı? Bitkili üretimi, hep bunları, bildiklerimizi konuşmayalım.

Şimdi ne yapmak lazım? Kitle haline gelmek lazım, örgüt haline nasıl geleceğiz? Evvela büyük bir çiftçi camiası var Türkiye’de, o çiftçilerin de bir Ziraat Odaları Birliği var. O Ziraat Odaları, bütün çiftçilerin birliği, onunla Ziraat Mühendisleri Odası irtibat kurmalıdır. Ziraat Mühendisleri Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası, hatıta, Ziraatçılar Derneği, Ziraat Odası ile birlikte bir araya gelmeli ve ne yapacağını, nasıl çalışacağını, ne yapmak gerektiğini düşünmeli, mesela bakınız bir Tarım Şurası Kanunu çıktı, senelerce uğraştık biz, bu Tarım Şurası Kanunu ile en sonunda bir yönetmeliği çıktı, Türkiye’de bir tarım şurası kurulamadı.

Geçenlerde bir gazetede okudum, yeni Bakanımız, bunu kurmak veyahut toplamak istiyormuş. Toplansın bir tarım şurası. Atatürk ne dedi 1937 senesinde? “Türkiye’nin deneyimlere, araştırmalara dayalı bir Tarım politikası olacaktır” dedi. Oldu mu 1938’den bu güne kadar? “1938 senesi tarımın kalkınma yılı olacak” dedi; oldu mu? Evet, ilerledik tabîi, Ürdün de ilerliyor, Yunanistan da ilerliyor, hani kim ilerlemiyor? Ben senede bir ay Almanya’da, İngiltere’de yahut ne bileyim, Amerika’da etütler yapıyorum, Türkiye’de dolaşıyorum ve tarım nereye gidiyor; bunu hep

takip ediyorum; ama, kıyaslayarak takip ediyorum. Bulgaristan ne yaptı? Dün gittim bir istatistik verdiler, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Türkiye son seneler içerisinde, hangi üretimde ne kadar aşamalar kaydetmiş? Türkiye ne yapmış? Bunları etüt etmeye çalışıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Özkök.

ABDİ ÖZKÖK - Çok Sayın ve sevgili meslektaşlarım, dün bir parçacık konuşma yaptım ve aslında bugünü bekledim; ama, bugün de şansım yokmuş, galiba en sona kaldık, dona kaldık.

Dün konuştuğuktan sonra dışarıya çıktığımda, iki tane genç meslektaşım, “siz kimsiniz? Nesiniz? Neyin nesisiniz? kendinizi bize söylemediniz, siz kendinizi bize söyleseydiniz, fikirlerinizi de ona göre yorumlardık” dediler. Bugün onu anladım; ama, kalabalık da yok. önce kendimi tanıtayım: Bundan 85 yıl önce Bolunun Koz-yaka Köyünde doğdum. Bütün tahsilim boyunca çiftçilik yaptım; yazları çiftçilik yaptım, kışları okudum ve en sonunda Almanların kurduğu Tarım Üniversitesine, -o zaman Yüksek Ziraat Enstitüsü deniliyordu ki, bu aslında bir tarım üniversitesi idi ve beş tane fakültesi vardı, bu beş fakültenin tabii ilimler fakültesi ve ziraat fakültesine- 1938 yılında girdim, hayata atıldım, mesleğe atıldım. Ondan sonra, asistan oldum, mücadelede asistan oldum. alalecele yaptığım çalışmalar içinde, 2 konuda, dünya literatürüne ismim geçmiş, haşerem var, birisi benim adım ile geçti; Kermes; birisi hanımın adı ile geçti: Kermes Safinaze, birisi de öyle kanuim abdühü olarak geçti.

Bir ilim adamı olmak niyetindeydim. O sırada ikinci askerlik çıktı; ben, askerliği erken yaptım. İkinci askerlik çıktı, hemen askere aldılar oradan, efendim, askerliği de yaptım, geldim. Bu sefer devlet çiftlikleri ve teknik tarım okulları kuruluyormuş. Ben Hatipoğlu'nun kürsüsünden son tezimi almıştım, belki oradan tanıyor-du Hatipoğlu beni, belki de köy çocuğu olduğum için, dışarıya gidip, her türlü zahmete katlanır, düşüncesi ile, beni, Özden'le, Konya da bir okul ve çiftlik açmaya memur etti, Müdür olarak. Orada bir devlet tarım okulu ve bir devlet üretme çiftliği kurdum. Ondan sonra, Amasya'da gene bir teknik tarım okulu ve devlet çiftliği kurdum, ondan sonra azıcık politikaya herhalde katıldım. Ondan sonra bakanlık, beni yerden yere vurmaya başladı; epey yerden yere vuruldum, ondan sonrada toprak teşkilatında çalıştım. Toprak teşkilatında, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda, Toprak Komisyonu Başkanlığı yaptım, toprakla örttüm Trakya'da.

Meşhur, Haşim İşcan'ın gözüne girmiş olmalıyım ki, beni, Toprak ve İskân Müfettişi yaptı. Neyse, oralardayken tekrar geldik, yani, kendimi özgeçmeşimi de anlatarak size tanıtmış oluyorum. İnsan derler, kendisini dev aynasında görür, galiba, kendimi dev aynasında gördüğüm için, herkes tanıyor zannettim, kendimi tanıtmadım, bugün de çokça tanıttım; hoşgörün, kusuruma bakmayın.

Şimdi, gelelim, iki gündür yaptığımız çalışmalara ve panellerin sonucuna. Bakın, bugün yine biz ne bekliyorduk? Odanın şuradaki sempozyum, “Her Yönüyle Toprak” Biz asıl toprağı bıraktık arkadaşlar, iki gündür. En küçük tarımsal meseleleri masalara getirip, onlar ile uğraşıyoruz. Bizim şimdiki, paneldeki konumuzda, efen-

dim, nedir konumuz? “Partilerin Toprak Politikaları- Siyasî Partilerin Toprak Politikaları” Arkadaşlarımız, eksik olmasınlar çok şeyler öğrettiler, çok şeyler anlatıldılar; ama, bu Reisicumhurumuz da beraber, Mecliste çalıştığımız Reisicumhuru da o zamandan iyi tanırım. Reisicumhurumuz da geldi burada, bu yılı bizlerle beraber, bizlerle beraber ne yaptı? Toprak Yılı olarak bütün Türkiye’ye ilan etti. Evet, kabul ettik ve çok memnun olduk.

Arkadaşlar, bu Toprak Yılında biz tarımsal politikaları mı görüşeceğiz? Tarım Bakanlığının taa 1950’lerden bu yana politikası kalmamıştır, planı kalmamıştır. Dün de söyledim, plan pilav oldu, diye. Efendim, reform, toprak, tarım oldu. “Toprak” deyince bize, toprak dedirtmediler, “tarım” diyeceksiniz, “toprak reformu” diyemezsiniz, “tarım reformu” diyeceksiniz; yani, şimdi asıl toprağı konuşacaktık, asıl toprağı değerlendirecektik.

Biz, bu memlekette bir toprak reformunun yapılmasını istiyoruz diye bağıracaktık. Herkes, her şeye sokaklara dökülüyor, sokaklarda mitingler yapıyor, biz, burada hâlâ, öyle bir korkunun, öyle bir özü korkusunun içine girmiş bizim parti başkanlarımızda, kusura bakmasınlar, ben, bugün Sayın Ecevit’e şurada, -çok güzel bir konuşma yaptı- usulca dedim ki “niçin toprak reformundan da söz etmediniz?” Evet, Refah Partisi temsilcisi arkadaşım, toprak reformundan bahsetti, efendim, ama, nasıl bir toprak reformundan bahsediyor, dinlediniz mi? Osmanlı döneminin toprak reformundan bahsediyor. Geçti bu Osmanlı döneminin toprakları. Şimdi, bize, iktidar olarak, Osmanlı döneminin, arazi kanunlarıyla bir toprak reformunu yapmak istiyor, bu Refah Partisi bize yaptıracak. O halde, nasıl bir dönemin içinde, nasıl işlerin içindeyiz arkadaşlar?

Düşünün aldım, geldim şuraya, iste Asım bey arkadaşım anlattılar Ben, o zaman kurulan toprak reformu yasasını hazırlama komisyonunun içindeyim ve en iyi toprak reformu yasası olacaktı. Meşhur Haldun Demir Başkanlığında, muhtelif değerli, İstanbul’dan falan katılan profesörlerin, katıldığı bir komisyonda bir toprak reformu tasarısı hazırlandı; kıyametler koptu, aman toprak reformu yasası mı? Hayır, tarım reformu. Şimdi bu böyle, tarım reformu diye, gele, gele, bizim siyasî partilerimizin liderlerine de öcü oldu bu; artık söz edemez oldular.

Sayın meslektaşlarım, toprak reformu, bu memlekette yapılmadan, tarım düzelmez. Toprak reformu, bütün tarım politikalarının ve memlekette toplum politikalarının, toplumsal politikaların esasını teşkil eder, her şeyi çözer, işsizliği çözer, ondan sonra toplumsal gerginlikleri çözer, her şeyi çözerdi bu memleket eğer taa o senelerden beri, şu tasarımı çıkarabilseydi. Şimdiye kadar tarım, şimdikininki on misme daha ileri olurdu.

Sayın arkadaşlarım, bakın bunun için de şimdi, dünden beri mera, mera, mera, kışlak, yaylak diyoruz. Bunun içinde, bu tasarının içinde, mera, yaylak ve kışlaklar var; bu tasarının içinde -Sayın Ecevit’in dediği- kooperatifler birliği teşkil eder. Hepinizin şimdi sözünü ettiği, toprak toplulaştırmaları bir esasa bağlanmış, çok ciddi şekilde incelenmiş ve buraya geçirilmiştir. Bunları niye söylüyorum?

BAŞKAN - Sayın Özkök, izin verirseniz, panelistlerimizden bir tanesinin ayrılma zorunluluğu var,

ABDİ ÖZKÖK - ... çok gençseniz, bunların çoğundan hakikaten haberiniz olmayabilir. Benim bir düşüncem de, bunları sizlere bildirmek, öylece ferahlamak. Birinci önerim, bu toprak reformu nasıl yapılırsa, yapılmasını biz isteyelim, bunun çaresi, şu "Her Yönüyle Toprak Sempozyumumuz" bunun üzerinde dursun. İki, siz ziraat mühendislerinin durumunu ben, gönlüme sindiremiyorum, arkadaşlar, düşündüm, bugün ne yapayım? Burada acaba kaç tane işsiz ziraat mühendisi var? Ben sizin önünüze düşeyim, -bütün Türkiye'de 30.000 tane işsiz var diyeyim cebimden paralar vereyim, bunları buraya davet edelim ve benim peşime düşün, herkes nasıl bir bakanlığın önünde toplanıyorsa, biz de beraber, -şu yaşımda önünüze düşeyim-gidelim, biz de bir eylem yapalım ve şu tarımcıları işsizlikten kurtaralım.

Utaniyorum, arkadaşlar; evet, pek çok meseleleri var, açılan fakülteler, şimdi öğretmen olarak gidiyor, arkadaşlarım, "her köye bir tane ziraat mühendisi vereceğiz" diyorlar, öyle yanlışlıklar yaptık ki fakültelerde arkadaşlarım, öyle yanlışlıklar yaptık ki, daha liseden gelen bir çocuğu bölümlere ayırdık. Şimdi mezun olan çocuğa bir haşereyi, bir böceği sorun bilmiyor, "ben onu okumadım görmedim" diyor. Gidecek bu arkadaşımız köye, köyde köylü karşısında suallerle karşı karşıya kalacak, nasıl cevap verecek? Onu da düşünüyorum, bunun böyle olmasına rağmen, bir mühür ve bir müdür ile fakülteler açılmış olmasına rağmen, bir ziraat mühendisi olarak çıkan bir kimsenin, işsiz kalmasına gönlüm razı değil. Onların da önüne düşerim, kendilerinin dernekleri neresi ise, oraya gideceğim ve bu meseleyi görüşeceğim, sizlerin haberiniz olsun, sizler de onlara yardımcı olun.

Daha konuşacaklarım var; ama, çok, çok özür dilerim, arkadaşlarım ikaz ediyorlar. Sevgiler, saygılar sunarım. Kusur ettim ise hoş görün, yaşıma bağışlayın.

BAŞKAN - Sayın Özkök'e hepiniz adına teşekkür ediyorum. Panel adına da teşekkür ediyorum.

Sayın Kemal Gökçora, söz mü istiyorsunuz efendim? Evet izin verirseniz, kısa olmak koşulu ile, zamanımızı onbeş dakika geçmiş durumdayız.

Teşekkür ederim.

KEMAL GÖKÇORA - Efendim Odamız, iki cümle ile derlemek gerekirse, gerçekten etkili olarak çalışıyor, burada ben Yönetim Kurulumuz adına, sadece heyecan duyduğum mesleğimin sembolü olarak teşekkürlerimi arz etmek isterim; Başkana ve başta Yönetim Kurulu üyelerine selam ve de teşekkürlerimi sunarım.

Teşekkür etmemin bir küçük nedeni, bu konuda Odamızı da kutluyorum. Odamızı kutlama nedeni de, bu kısacık raporda dahi gayet güzel belirtilmiş, arazi planlamasını programa almak. 1970'de Japonya bitirmiş, ikinci asrın başında başlamış, bugüne kadar, Amerika devam ediyor, biz de bu konuya geç kalmışız. Benim sizlere, siz muhterem sempozyumcumuza sormak istediğim nokta şu: Biz, toprak, erozyon konularında, özellikle zon yapma, arazi planlamasını, ihmal etmişiz, bugün Toprak Su Teşkilatı Balkanlar düzeyinde, haritalamada ileri gitti, istikşafi harita yaptı, ondan sonra toprak haritası yaptı, ondan sonra detay haritası yaptı. Bunların hepsini toprak bilimi gayet kökü derin olan, felsefesi, temeli, bir arazi planlaması yaparken, bu tarım politikasından bahsetmek söz konusu olmuyor. Ben, onun için hem temenni, hem de buraya koymaları dolayısıyla arazi planlaması konusundaki takdir-

lerimi sunmak istiyorum ve bunu bir vazife telakki ediyorum.

Bu gün Fransa'ya alın arazi ofisi var, size bir karış toprak sattırmıyor. Bugün uygar ülkelerde, arazi satışı kontrol altında biliyorsunuz, bu bakımdan, ben bu seri sempozyumda, seminerde diyebiliriz, paneller sürdüğü sürece her şeyi bırakıp, abartıyorum, daha da abartmaya çalışabilirim, şu ihtiyacımız bulunan toprak arazi planlamasını yapalım ve topraklarımıza sahip çıkalım, yoksa bu çölleşme bizle başa çıkacaktır.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Sağ olun efendim, teşekkür ediyorum. Sayın Kemal Gökçora ağabeyimize çok teşekkür ediyoruz, katkılarından dolayı, bu arada eski Oda Başkanımız Mahir Gürbüz beyin de bir bilgi katkısı olacağını duyurdular, onu da dinleyelim ve son sözü de ondan sonra Oda Yönetimine bırakmak istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

MAHİR GÜRBÜZ - Sayın Başkan, değerli izleyenler, önce bir bilgi sunmak istiyorum, maalesef Sayın Necmi Sönmez hocamızın kısmi felç gibi bir sorunu var; fakat, tablo çok ağır değil, kendisi İbni Sina Hastanesinde gerekli kontrol altına alındı, umarız, dileriz, sağlığı daha bozulmadan, daha ileri tablo yaşanmadan, esenlik içinde sağlığına kavuşur.

Ben, sabahtan bu yana, eksilmeyen bir ilgi ile toplantıyı izleyen ve katılan siz değerli arkadaşlarımı daha fazla yorma hakkım olmadığını farkındayım; ancak, Ziraat Mühendisleri Odası çalışmalarında kısmen, hizmet vermiş bir insan olarak, maksimum bir beş dakikalık hoşgörünüzü dilemek istiyorum; lütfen anlayış gösterin.

Son söz milletin, ben, Sayın hocamın hastalığı ile ilgilenmek durumunda olduğum için, Sayın parlamenterlerin ilk tur konuşmalarını izleyemedim; ancak, görüştüğüm arkadaşlardan aldığım izlenim ve bir nedenle incelemek durumunda olduğum, parti programlarından edindiğim, bilgiden ötürü, çok kısa toprak sorununu sorgulamaya çalışacağım.

Partilerin, toprağa ve tarıma yönelik, bakış açılarının da sorgulanması gerektiğini, ifade etmek istiyorum. Kuşkusuz bunun yeri ve zamanı şu an değil; ama, bu çok ciddi bir gereklilik, toprak kesinlikle çok önemli. Toprak olmadan üretmiyor-sunuz, toprak olmadan beslenemiyorsunuz, toprak olmadan yaşayamıyorsunuz.

Toprak, tabii ki fiziksel bir olay değil, toprak aynı zamanda bir toplumsal bütünlük, aynı zamanda bir sosyolojik bütünlük, aynı zamanda bir ekonomik bütünlük. Toprağın tabii ki çok sorunları var. Toprağın sorunlarından öte, topraktan kaynaklanan bir dizi sorun var, toplumsal sorun var, ekonomik sorun var, toprağın kullanma sorunu var, toprağın nüfus baskısı sorunu var, toprağın tasarruf biçimi sorunu var, bir dolu.... Ama, bu sorunlar topraktan kaynaklanıyor. Sorunlara neden-sellik ilişkisi içinde, doğru bakmayı bulamadığımız sürede, çözümlerde de çok doğru doğrultuları ortaya koymamız kolay değildir. Bu sorunların, taa, Osmanlı toprak düzenine uzanan temelleri var; bu sorunların toplumsal yapıya uzanan gerekçeleri var. Bu sorunların, 70 yıldan bu yana uzanan, ekonomik politikalara bağlantılı sorunları var, gerekçeleri var.

Sayın Başkan, ben, önceki yönetimde bulunmamdan ötürü, salon yöneticilerinden bir beş dakikalık bir izni istedim, onu da aldım, bitiriyorum.

BAŞKAN - Tepeden inme oldu.

MAHİR GÜRBÜZ - Şimdi bunları görmeden, toprak sorununu sogulamanız da mümkün değildir. Toprak sorununu, toprağın içinde hapis olarak çözemezsiniz, toprağı tarımsal yapıdan ayıramazsınız, tarımsal yapıyı tarımdan ayrı düşünemezsiniz, tarımı ekonomiden, tarımı toplumsal yapıdan farklı göremezsiniz. Bütün bunlardan dolayı da, toprak sorununu, siyasetten ayrı göremezsiniz. Olaya böyle bakınca, partilerimizin yazılı belgelerinde, toprak sorunu konusunda yeterli, gerekli politikaların, oluşmamış olduğunu görmek durumundayız.

İslah tamam, toplulaştırma tamam, toprak dağıtımı tamam, tarla içi geliştirme tamam.... Bütün bunlar bizlere toprak politikaları olarak sunuluyor; oysa bunlar, toprağın verimli kullanılmasının ön koşulundan modernizasyon önlemleridir.

Siz, toprak-insan ilişkilerini irdelemiyorsanız; siz, toprak-işletme ilişkilerini değerlendirmiyorsanız; siz, toprağa bağlı kitlenin özgürleşmesini, özgür davranmasını, toprağı örgütlemek, daha verimli nasıl kullanılabilir konusunu kendinize dert etmiyorsanız ve bu anlamda olaya derinliğine bakmıyorsanız, toprak sorununu çözemezsiniz.

Bugün merak ettim, inceledim. Hiçbir partimizin programında ve seçim bildirgesinde Türkiye tarımını olanaklarıyla, sorunlarıyla, şartlarıyla, kısıtlarıyla, ekonomik bağlantılarıyla, toplumsal ilişkileri ile topluca değerlendiren bir durum saptamasını bir tanımlayıcıyı göremedim. Bunu göremediğim için de, hiç bir partinin programında yeterince tarımla ilgili öngörülerin bir demet haline geldiğine de rastlayamadım.

Tarım ne için yapılıyor? Kim için yapacağız? Türkiye'nin geleceğinde tarımın rolü ne olacak? Kimin için üreteceğiz? Önemli olan üretici mi, tüketici mi? Önemli olan iç ihtiyaç için stratejik ürünler mi? Dış satım mı? Hangisi? Tümü mü? Bir kaç mı? Nasıl bir üretim doğrultusu? Nasıl bir yapısal değişim? Nasıl bir Pazar organizasyonu? Nasıl bir örgütlenme anlayışı? Nasıl bir kamu sorumluluğu? Bu anlamda, bu bütünlükte, maalesef hiçbir partinin, yazılı bildirilerinde, yeterli açıklıkta anlayışlar bulamadım. Girdiden tutun, gübreden çıkın; tarımsal ilaçlamadan tutun, teknoloji kullanımından çıkın; çoğunluğu tarımda modernizasyon diye nitelendireceğimiz ve aslında tarımsal politika değil, tarımın uygulaması için gerekli teknik altyapı olan önlemler, programlarda politikalar olarak yer almaktadır. Bunu anlamak durumundayız; partilerin bunu anlaması gerekiyor; bu doğrultuda gereken çabayı göstermeleri gerekmektedir.

Bugün toprak sorunu, Türkiye tarımının yapısal sorunudur. Türkiye tarımı bu yapısı ile bu yapıyı koruduğu sürece, gelişemez, zenginlik üretmez. Bunu görmeden, bunun farkına varmadan, bu yapısal değişimin, dönüşümün nasıl olacağını ortaya koyacak senaryoları gündeme getirmeden, toprak sorunlarını çözmemiz mümkün değildir.

Bağışlayın sözü uzattım. Son söz olarak şunu söylemek istiyorum: Kuşkusuz, yasal düzenlemeler, her şeyi çözmiyor. Kuşkusuz, Türkiye tarımının gelecekte

alacağı, toplum içinde, ekonomi içinde alacağı konumu, yeri kestiren bütünlükçü politikalara ihtiyaç var; ama, bunlar üretilinceye kadar yapmamız gerekenleri de önlemiyor kuşkusuz. O bakımdan şu an, toprak özeli etrafında buluşmuş, dört sayın parlamenter arkadaşımızın, kısa zamanda, hiç değilse toprakları koruma amacını taşıyan, yasal düzenlemeye, yarından itibaren, ilk adım olarak başlamalarını bir ziraat mühendisi olarak, tarımcı olarak diliyorum.

Hepinize, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz, Sayın Gürbüz.

ABDULLAH AKARSU - Cevap hakkı doğdu.

ABDİ ÖZKÖK - Toprak reformu diye işittiğimiz veyahut kullandığımız bir teşkilatı olan veya Bakanlıkta ki toprak reformu ve tarım reformunun adı, "toprak reformu" değil, sulanan arazilerde toprak düzenlemesi, "tarım reformu" yani, sulama arazilerinde, arazi düzenlemesi, buna "toprak reformu" denir mi arkadaşlar?

BAŞKAN - Sayın Özkök, teşekkür ederiz efendim katkılarınız için.

Sayın Gürbüz, size de teşekkür ediyorum.

Sayın paneldeki arkadaşımız, Anavatan Partisinden arkadaşımız, bir cevap hakkı doğduğunu söylüyor.

Bir cümle olarak lütfen; buyurun.

ABDULLAH AKARSU - İsterseniz müşterek ifade edelim siyasî partilerin belgelerini. Bakın, burada DSP'nin beyannamesi var, ANAP'ın da var. Danışmanıma işaret ettim, getirecek şimdi; yani, aradığınız şey, siyasî partilerin bildirgelerinde, iki-üç sayfalık bir doküman ise, bunu bulmanıza imkân yok. İddia ediyorum, Mahir bey size de takdim etmiştim, herhalde bizimki olacak, sadece Tarım Orman Köyişlerine ayrılmış bir ciltte sahip ki, o da ana başlıklar halindedir, detayı işlemeye imkân yok; yani, teknik bir konu o, o zaman geleceğiz bu konuya. Bu arkadaşlar ne güne duruyor? Bunlar bizi enforme edecekler, değişen şartlar var, çağ ilerliyor. Efendim, üç sene evvel doğru dediğimiz bugün yanlış, başka şeyler yapmak zorundayız. Bu belgeleri...

MAHIR GÜRBÜZ - Söyleyeceğiniz politika değil, söyleyeceğiniz tarımsal alt yapı; ben onu söylemek istiyorum, zaman olsun da tartışalım başka zaman; ama, onlar tarımsal alt yapı.

ABDULLAH AKARSU - Tarımsal alt yapıyı korumadan, politikayı nasıl tespit edeceğiz?

MAHIR GÜRBÜZ - Ben şunu söylemek istiyorum: Bunlar önkoşul, bunlar politika değil; herkes söylüyor, tohum bastırmayı, ıslahı herkes söylüyor. Bunlar politika değil, toprağın yapısal düzenini nasıl değiştirirsiniz, Toprak reformunda ne düşünüyorsunuz?

ABDULLAH AKARSU - Efendim, toprak reformunda ne düşündüğümüzü anlattık; yani, Mahir bey, siz burada yoktunuz herhalde, notumu size ileteceğim efendim.

Teşekkür ediyorum ilginize.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz efendim.

ABDİ ÖZKÖK - Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa karşı kurulmuş olan partiler, 1946'da çiftçiyi Topraklandırma Kanununa....

BAŞKAN - Sayın Özkök istirahat ediyorum lütfen.

Efendim, ben değerli katkıları için, hepinize, Odamızın ve TÜBİTAK'ın birliğinde tertiplemiş olduğu "Tarım Haftası 97" sempozyumuna katılan arkadaşlarıma, panel üyelerine, hepsine teşekkür ediyorum, hepinize iyi akşamlar diliyorum.

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
Kod No: 08640
Kurum Adı: Ziraat Mühendisleri Odası
Tarih: 15.05.2007

